

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний
університет**

О.В. Зварич

**ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ:
МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ**

Монографія

Київ 2013

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

УДК 336.221.262

ББК У261.413

З-42

Автор О.В. Зварич, канд. екон. наук

Рецензенти: Л.В. Лисяк, д-р екон. наук, проф. (Дніпропетровська державна фінансова академія);

І.Г. Лук'яненко, д-р екон. наук, проф. (Національний університет «Києво-Могилянська академія»);

І.Я. Чугунов, д-р екон. наук, проф., заслужений діяч науки і техніки України (Київський національний торговельно-економічний університет)

*Рекомендовано до друку Вченою радою Київського національного
торговельно-економічного університету
(протокол № 7 від 30.05.2013)*

Зварич О.В.

З-42 Податкові надходження: методологія прогнозування :
монографія / О.В. Зварич. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т,
2013. – 444 с.

ISBN 978-966-629-655-2

Висвітлено теоретичні та методологічні засади розвитку державних фінансів України в частині прогнозування податкових надходжень. Розкрито сутність прогнозування доходів бюджету як складової формування зведеного бюджету держави на коротко- і середньостроковий період. Здійснено оцінку чинників, які суттєво впливають на ефективність і результативність процесу прогнозування податкових надходжень. Особливу увагу приділено розробленню підходів до економічного аналізу надходжень бюджету, методологічних засад прогнозування основних бюджетоутворюючих податків: податку на доходи фізичних осіб, податку на додану вартість, включаючи відшкодування цього податку, податку на прибуток підприємств. Запропоновано систему фінансово-економічних показників, які є базовими у методологічних засадах прогнозування доходів бюджету. Розроблено методологію прогнозування податкових надходжень адміністративно-територіальних одиниць.

Для науковців, викладачів, аспірантів і студентів, фахівців у сфері державних і місцевих фінансів, оподаткування.

УДК 336.221.262

ББК У261.413

ISBN 978-966-629-655-2

© Зварич О.В., 2013

© Київський національний торговельно-
економічний університет, 2013

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
ВСТУП	7
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ ПРОГНОЗУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ	17
1.1. Сутність прогнозування податкових надходжень як складової формування доходів бюджету	17
1.2. Інституційні засади прогнозування податкових надходжень	33
1.3. Зарубіжний досвід прогнозування податкових надходжень	58
Висновки до розділу 1	77
Розділ 2. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ У ПРОГНОЗУВАННІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ ЗА ПОДАТКОВИМИ НАДХОДЖЕННЯМИ	80
2.1. Оцінка прогнозування надходжень податку на доходи фізичних осіб	80
2.2. Оцінка прогнозування надходжень податку на додану вартість	98
2.3. Оцінка прогнозування надходжень податку на прибуток підприємств	119
Висновки до розділу 2	143
Розділ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПРОГНОЗУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ	147
3.1. Методологічні засади прогнозування доходів бюджету	147
3.2. Методологічні засади прогнозування надходжень податку на доходи фізичних осіб	161
3.3. Методологічні засади прогнозування надходжень податку на додану вартість	196
3.4. Методологічні засади прогнозування надходжень податку на прибуток підприємств	238
Висновки до розділу 3	277
ВИСНОВКИ	279
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	282
ДОДАТКИ	299

CONTENT

FOREWORD	5
INTRODUCTION	12
Section 1. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS THE TAX REVENUES FORECASTING SYSTEM	17
1.1. Forecasting tax revenues as an essential component of forming budget revenues	17
1.2. Institutional principles of tax revenues forecasting.....	33
1.3. International experience of forecasting tax revenues	58
Conclusions to Chapter 1	77
Section 2. FINANCIAL AND ECONOMIC ANALYSIS IN FORECASTING BUDGET REVENUES FROM TAXES ..	80
2.1. Assessment of forecasting revenues from personal income tax.....	80
2.2. Assessment of forecasting of revenues from value-added tax	98
2.3. Assessment of forecasting of revenues from corporate income tax	119
Conclusions to Chapter 2	143
Section 3. DIRECTIONS TO THE DEVELOPMENT OF A SYSTEM IN TAX REVENUES FORECASTING	147
3.1. Methodological principles of forecasting budget revenues	147
3.2. Methodological principles of forecasting revenues from personal income tax	161
3.3. Methodological principles of forecasting revenues from value added tax	196
3.4. Methodological principles of forecasting revenues from corporate income tax	238
Conclusions to Chapter 3	277
CONCLUSIONS	279
REFERENCES	282
APPENDIXES	299

Якщо ідея істинна, то вона належить всім, хто здатний її осягнути. Істинна ідея не може бути новою, оскільки істина не є продуктом людського розуму. Вона існує незалежно від нас, і все, що ми повинні зробити – це намагатися зрозуміти її.

Рене Генон

ПЕРЕДМОВА

Прогнозування доходів бюджету – важлива складова бюджетного процесу, від якої залежить якісний рівень фінансової системи. У прогнозах найголовнішим є точність, але майбутнє в економіці досить складно передбачити. І від яких би чинників не залежали прогнози, після фінансової кризи 2008 року вчені-економісти і аналітики різних країн світу розпочали нові дослідження у сфері економіки для покращання точності її прогнозування.

Коли належить ухвалити важливе рішення, яке стосується невизначених величин у майбутньому, ви вдаєтеся до моделювання і намагаєтеся уявити, що станеться у разі прийняття кожної з можливих альтернатив. Розробляєте уявну модель, яка, на ваш погляд, визначає найкращий результат, визначаєте методологію прогнозування, що відіграє вагомую роль у прозорості, виваженості і основне – достовірності відповідних розрахунків для забезпечення наповнення дохідної частини бюджету.

З огляду на зазначене, доцільним є подальше вдосконалення створеної системи бюджетного прогнозування і планування, зокрема прогнозування обсягів податкових надходжень, що спрямовані на посилення керованості та передбачуваності розвитку національної економіки.

Монографію, що базується на багаторічному досвіді автора у прогнозуванні і плануванні доходів бюджету,

присвячено темі методології прогнозування основних податків – податку на додану вартість, податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток підприємств як на рівні держави, так і адміністративно-територіальних одиниць. Наведені у монографії розробки стануть в нагоді як для науковців, так і для практиків та вплинуть у подальшому на покращання бюджетного прогнозування та планування.

Висловлюю щирю подяку науковому консультанту, директору Науково-дослідного фінансового інституту, завідувачу кафедри фінансів Київського національного торговельно-економічного університету, доктору економічних наук, професору, заслуженому діячу науки і техніки України І.Я. Чугуну за цінні наукові поради, толерантність, ректору Київського національного торговельно-економічного університету доктору економічних наук, професору, академіку Національної академії педагогічних наук України, заслуженому діячу науки і техніки України А.А. Мазаракі за зусилля, які він доклав до видання цієї монографії.

Також вдячна міністрам фінансів України та їх заступникам, під чийм керівництвом у відповідні періоди працювала – їх досвід роботи багато чому мене навчив і був надзвичайно корисним. Особливо вдячна колегам, з якими найтісніше працювала у Міністерстві фінансів України, – за їх напружену роботу та розуміння при нелегких обставинах, у яких доводилось працювати.

ВСТУП

Прогнозування і планування дохідної частини бюджету відіграють важливу роль у бюджетному процесі. Від якості цього процесу залежить обсяг фінансових ресурсів, що залучаються для забезпечення виконання покладених на державу функцій і завдань. Прогнозування податкових надходжень потребує аналізу результатів і перспектив соціально-економічного розвитку країни та її регіонів. Виваженість і результативність прогнозування та планування доходів бюджету суттєво впливає на обсяги бюджетних видатків.

Фінансова криза 2008 року довела всім економістам світу, що довіра до макроекономічного прогнозування за теоретичними моделями частково втрачена. До другої половини 2008 року серед західних економістів переважала думка про те, що сучасна економічна теорія забезпечила міцне підґрунтя для прогнозування макроекономічних показників. Однак, класик світової економіки Пол Кругман зазначив, що у домінуючих моделях світу не було нічого, що передбачало можливість кризи, яка сталася у 2008 році. Основним теоретичним їх недоліком стало «ідеалізоване бачення економіки, в якій все раціонально взаємодіяло на досконалих ринках» [198]. Така віра в раціональну поведінку інвесторів і споживачів була домінуючою між основними економічними школами світу.

Нові кейнсіанські економісти були більш прагматичними, ніж неокласичні. Однак, у їх моделях не було місця економічним негараздам і розпаду банківської системи. Тому неможливо дати пряму відповідь на питання, прогнози яких вчених та з яких країн слід вважати високоякісними. Найчастіше прогноз залежить від якості даних, волатильності (нестійкості) залежних і незалежних змінних, характеру стратегічних рішень, які користувачу необхідно прийняти на їх основі, а також низки інших чинників. Але, від яких би чинників не залежали прогнози, після глобальної кризи 2008 року вчені усього світу розпочали нові дослідження у сфері економіки для поліпшення точності її прогнозування.

Член-кореспондент РАН, професор Р. Грінберг у книзі «Глобалізація, трансформація, криза – що далі?» зазначив: «Економіка і соціологія зійшлись в одному: побудова і функціонування навколишнього світу усе менше зрозумілі, у ньому все більше нелогічності і, як наслідок, невизначеності» [212].

В умовах економічних перетворень постає нагальна необхідність удосконалення фінансової політики країни, у тому числі у сфері регулювання бюджетних доходів. Доцільним є визначення економічної сутності прогнозування податкових надходжень як складової системи формування дохідної частини бюджету, вдосконалення інституційного середовища бюджетного прогнозування, посилення взаємозв'язку податкового регулювання із циклічністю економічного розвитку.

Важливим є постійне вдосконалення прогнозування податкових надходжень. Джерелами цього наукового дослідження стали фундаментальні праці вчених класиків світової економічної науки: G. Vox, J. P. Buchanen, J. Mc Carten, F. Diebold, G. Jenkins, J. M. Keynes, P. Krugman, L. Klein, A. Laffer, R. A. Musgrave, D. Ricardo, T. Sargent, C. Sims, J. Stiglitz, F. Shneider, G. Yule.

Останнім часом проблемам формування дохідної частини бюджету, у тому числі її податкової складової, приділяють все більшу увагу й провідні вітчизняні науковці – М. Азаров, В. Беседін, О. Василик, В. Вишневський, А. Даниленко, Т. Єфименко, В. Копилов, І. Лютий, А. Мярковський, В. Опарін, В. Пинзеник, А. Соколовська, С. Рибак, Л. Тарангул, В. Федосов, І. Чугунов, С. Юрій, Ф. Ярошенко та інші.

Водночас, аналіз даних наукових розробок у сфері прогнозування бюджетних доходів, зокрема податкових надходжень, засвідчив, що вони спрямовуються передусім на дослідження таких важливих питань, як поліпшення адміністрування податків, зменшення їх податкового навантаження на платників податків, вдосконалення пільгового оподаткування, унеможливлення ухилення платників від сплати податкових зобов'язань, розроблення моделей прогнозування податків, тощо.

Проте питання прогнозування доходів у вітчизняній бюджетній системі залишаються недостатньо дослідженими.

До того ж, слід зазначити, що це питання вивчалось науковцями в контексті використання моделей прогнозування доходів як складової макроекономічного регулювання. Однак, планування податків повинно базуватись як на макроекономічних показниках, так і на даних податкових декларацій, адже суттєве значення у прогнозуванні доходів бюджету має також адміністрування податків.

У монографії на основі дослідження наукових праць з фінансів розроблено методологічні засади системи прогнозування податкових надходжень як складової формування доходів бюджету на коротко- та середньостроковий період за галузями економіки, які ґрунтуються на показниках обсягів виробництва продукції промисловості, цін виробників, податкової заборгованості та переплати з податків з врахуванням стану їх надходжень у розрізі галузей економіки, що надасть можливість підвищити якісний рівень планування дохідної частини бюджету.

Узагальнено досвід прогнозування та формування доходів бюджету за податковими надходженнями у країнах з розвинутою і трансформаційною економікою. Проведено дослідження сукупності методологічних засад прогнозування основних джерел бюджетних доходів у радянський період.

Запропоновано і обґрунтовано систему фінансово-економічних показників, необхідних для прогнозування податкових надходжень, визначено особливості формування доходів бюджету на стадіях бюджетного процесу. Визначено інституційні засади прогнозування податкових надходжень і вплив основних макроекономічних чинників на формування доходів бюджету.

Здійснено оцінку чинників, що суттєво впливають на ефективність та результативність процесу прогнозування бюджетних доходів, зокрема, макроекономічні тенденції, податкова політика, динаміка бази оподаткування, ефективність податкового адміністрування. Введено економічний показник «витрат на оплату праці», який є базовим у методологічних засадах прогнозування податку на доходи фізичних осіб.

У межах подальшого розвитку системи прогнозування доходів бюджету в Україні надано пропозиції щодо удосконалення підходів до визначення інституційних засад прогнозування податкових надходжень, впливу основних макроекономічних показників на формування доходів бюджету; положення щодо підвищення ефективності функціонування непрямого оподаткування, у тому числі покращання адміністрування податку на додану вартість.

Розвинуто і запропоновано удосконалити методологічні засади прогнозування і планування надходжень податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість за адміністративно-територіальними одиницями. Запропоновано методологію прогнозування податків, яка була впроваджена під час економічної кризи 2008 року – при складанні прогнозу на 2009 рік. Ця методологія була застосована для прогнозування податку на доходи фізичних осіб і показала хороший результат. Тому ця методика, яку назвали галузевою або каскадною, може застосовуватись для прогнозування інших податків, зокрема податку на прибуток, податку на додану вартість, тощо.

На основі проведеного глибокого пофакторного економічного аналізу здійснено оцінку виконання податкових надходжень за основними бюджетоутворюючими податками: податку на прибуток підприємств, податку на додану вартість і податку на доходи фізичних осіб, визначено основні чинники, які впливають на рівень податкових надходжень, на ефективність та результативність процесу прогнозування бюджетних доходів.

У монографії застосовано таку сукупність методів і підходів, яка дозволила реалізувати концептуальну єдність дослідження. Системний та структурний методи використано для розкриття методологічних засад прогнозування податкових надходжень. За допомогою порівняльного і факторного методів узагальнено досвід прогнозування доходів бюджету за податковими надходженнями у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою. Методи наукового абстрагування, синтезу застосовано для визначення інституційних

засад прогнозування податкових надходжень, впливу основних макроекономічних показників на формування доходів бюджету.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та інші нормативно-правові акти з питань формування і реалізації бюджетної політики, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної податкової служби України, Державної казначейської служби України, Державної митної служби України, Державної служби статистики України, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Теоретичні положення та висновки монографії, що розкривають механізм планування і прогнозування податкових надходжень, мають практичне значення у процесі удосконалення системи формування доходів бюджету в умовах економічних перетворень.

Основні її наукові результати були використані під час роботи автора у Міністерстві фінансів України, зокрема при формуванні дохідної частини бюджету за податками та адміністративно-територіальними одиницями, у процесі підготовки проектів нормативно-законодавчих актів, зокрема, Податкового кодексу України, Бюджетного кодексу України, Основних напрямів бюджетної політики і Законів України про Державний бюджет України, експертизи законопроектів з питань державних фінансів, щомісячних і щорічних аналітичних матеріалів з виконання дохідної частини зведеного, державного та місцевих бюджетів, пояснювальних записок до річних звітів про виконання Законів України про Державний бюджет України.

Усе вищезгадане потребує копійки, системної, професійної, творчої роботи. Усвідомивши необхідність змін, слід визначити яким досвідом можна скористатись у процесі реформування. Безумовно, потрібно обирати ті принципи, методологію, моделі та інструменти, що перевірені практикою і довели свою ефективність.

INTRODUCTION

Forecasting and planning of the budget revenues play an important role in the budget process. The quality of this process influences the amount of financial resources that are involved to ensure the fulfillment of the state functions and tasks. Forecasting tax revenues requires an analysis of the results and prospects of socio-economic development of the country and its regions. Prudence and efficiency of forecasting and planning budget revenues significantly affects the amount of budget expenditures.

The 2008 financial crisis proved to the world economists that the credibility of macroeconomic forecasting according to the theoretical models is partially lost. By the second half of 2008 the view among Western economists that the modern economic theory has provided a solid foundation for forecasting macroeconomic indicators was prevalent. However, the world economist Paul Krugman noted that in the world's dominant economic models there was nothing that involved the possibility of a crisis that occurred in 2008. Their main theoretical shortcoming was «an idealized vision of the economy, in which everything was efficiently interacting at the perfect markets» [198]. This belief in the rational behavior of investors and consumers was dominant among the world's main economic schools.

New Keynesian economists were more pragmatic than neoclassical ones. However, there was no place for economic difficulties and a collapse of the banking system in their models. Therefore it is impossible to give a direct answer to the question, whether the predictions of what scientists and from what countries should be considered of high quality. Most often the forecasts depend on the quality of data, volatility of dependent and independent variables, the nature of strategic decisions that have to be made based on them, as well as several other factors. Whatever are the factors that influence the forecasts, after the global crisis in 2008, scientists around the world have begun new researches in the sphere of economics in order to improve forecasting accuracy.

Member-correspondent of RAS, Professor R. Hrinberh in his book «Globalization, transformation, crisis – what's next?» said: «Economics and sociology have agreed on one thing: construction and functioning of the world are becoming less and less clear, it consists of an increasing scope of irrationality and thus, uncertainty» [212].

In the circumstances of economic transformations there is an urgent need to improve the countries financial policy, including the sphere of budget revenues. It is reasonable to determine the economic substance of forecasting tax revenues as a constituent in the budget revenue forming system, improvement of the institutional environment in budget forecasting, strengthening the relationship between tax regulations and cyclicity of the economic development.

It is important to make continuous improvements in forecasting tax revenues. The sources of this research are the fundamental works of scientists in classic world economics: G. Box, J. P. Buchanen, J. Mc Carten, F. Diebold, G. Jenkins, J. M. Keynes, P. Krugman, L. Klein, A. Laffer, R. A. Musgrave, D. Ricardo, T. Sargent, C. Sims, J. Stiglitz, F. Shneider, G. Yule.

Recently, problems in forming the revenue side of the budget, including its tax component, are discovered more thoroughly by the leading national scientists, such as N. Azarov, W. Besedin, O. Wasylyk, V. Wishniewskuy, A. Danilenko, T. Yefymenko, V. Kopylov, I. Lyutuy, A. Markovskuy, V. Oparin, V. Penzenyk, A. Sokolowska, S. Rybak, L. Tarangul, V. Fedosov, I. Chugunov, S. Yuriy, F. Yaroshenko and others.

The data analysis of these researches in the forecasting budget revenues field, including tax revenues, has reflected that they have been focusing primarily on the studies of important issues. They were mainly concerned with improving tax administration, reducing their tax burden on taxpayers, improvement of preferential tax, preventing evasion of taxpayers from paying tax obligations, developing models of forecasting of the taxes, etc.

In addition, it should be noted that this issue has been studied by the scientists in the context of applying the revenue forecasting models as a component of macroeconomic regulation. However, tax planning should be based both on macroeconomic indicators and on the tax statements data, since tax administration is also essential in forecasting revenues.

In monograph, based on the study of research papers in finance, a methodological basis has been developed for the system of forecasting tax revenues as a component of forming budget revenues for the short and medium term classified by the industry of the economy. They are based on indicators of industrial production, producer prices, tax arrears and overpayment of taxes with regard to the stance of their payments by sector of the economy that will enable to increase the quality of the planning of budget revenues.

The experience of forecasting and forming budget revenues in the part of tax revenues in the developed and transitional economies has been summarized in the book. The population of methodological basis of forecasting of the main sources of budget revenues in the Soviet period has been investigated.

A system of financial and economic indicators that are necessary for forecasting tax revenues has been proposed and justified, and the peculiarities of forming revenue at different stages of the budget process have been defined. The institutional framework for tax revenue forecasting and the impact of main macroeconomic factors on the budget revenues has been defined as well.

The estimation of factors that significantly affect the effectiveness and efficiency of the budget revenue forecasting process, including macroeconomic trends, tax policy, the dynamics of the tax base, the efficiency of tax administration has been conducted. A "labor costs" economic indicator has been introduced, which is essential for the methodological basis of forecasting personal income tax.

As a part of further development for the budget revenue forecasting system in Ukraine, suggestions have been provided to improve the approaches to defining the institutional framework of forecasting tax revenues, and improve the efficiency of indirect taxation, including improving the administration of VAT.

An improved methodological basis of forecasting and planning the revenues from the corporate income tax and value added tax according to the administrative-territorial units has been developed. A methodology of forecasting taxes has been proposed, which was implemented during the economic crisis of 2008 when composing the forecast for 2009. This methodology has been applied to forecast personal income tax and it has demonstrated a good result. Therefore, this technique, called branch or cascade methodology, can be applied to forecasting of the other taxes, including corporate income tax, VAT, etc.

Performance of tax revenues by major budget-forming taxes such as corporate income tax, value added tax and personal income tax has been assessed based on in depth factor-specific economic analysis. The main factors that affect the level of tax revenues, the efficiency and effectiveness of the process of forecasting budget revenues have been defined.

A combination of methods and approaches that allow realizing the conceptual integrity of the study is applied in the monograph. Systemic and structural techniques are used to uncover the methodological basis of forecasting tax revenues. The experience of forecasting budget revenues from taxes in developed and transitional economies has been systemized using comparative and factoring methods. Methods of scientific abstraction and synthesis are applied to determine the institutional framework for forecasting tax revenues, as well as the impact of macroeconomic indicators on the budget revenues formation.

The research information database consists of legislative and other regulations in the sphere of fiscal policy forming and implementation. These are comprised of statistical and analytical

materials from the Finance Ministry of Ukraine, the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, State Tax Service of Ukraine, State Treasury of Ukraine, State Customs Service of Ukraine, State Statistics Service of Ukraine, corresponding monographs, research papers of domestic and foreign scientists.

Theoretical fundamentals and conclusions of the monograph that reveal the mechanism of planning and forecasting tax revenues are practically important in the process of improving the budget revenues forming system under the conditions of economic transformation.

The main scientific results have been implied from the author's work at the Ministry of Finance of Ukraine. In particular this includes the process of forming budget revenues according to different taxes across regions, the preparation process of legal act drafts , including the Tax Code of Ukraine, the Budgetary Code of Ukraine, The main directions of the budget policy, Laws of Ukraine on the State Budget of Ukraine, expertise with draft laws in public finance, monthly and annual analytical materials on performance of consolidated revenues, state and local budgets, the explanatory notes to the annual reports on the implementation of the Law of Ukraine in the State Budget of Ukraine.

All the issues mentioned above require painstaking, systematic, professional and creative work. After realizing the necessity for change, we should identify which experience can be used in the reforming process. Undoubtedly, principles, methodologies, models and tools should be chosen based on the proven effectiveness in practice.

Розділ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ ПРОГНОЗУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ

1.1. Сутність прогнозування податкових надходжень як складової формування доходів бюджету

Державне прогнозування соціально-економічного розвитку та бюджету України є науковим передбаченням ситуації, яка може скластися в перспективі залежно від використання тієї чи іншої стратегії розвитку. Основною функцією прогнозування є наукове дослідження конкретних перспектив розвитку певних явищ і процесів. Прогнози взаємопов'язані із плануванням, програмуванням, проектуванням, управлінням. Їх класифікують за такими ознаками: періодом, масштабом, функцією, об'єктом, локалізацією, тощо. Сам процес розроблення прогнозу називається прогнозуванням. Прогнозування (від грецької *prognosis* – передбачення, знання наперед) – це процес формування прогнозів на основі аналізу тенденції та закономірностей розвитку об'єкта (процесу); випереджувальне відображення майбутнього; вид пізнавальної діяльності, спрямований на визначення тенденцій динаміки конкретного об'єкта або події на основі аналізу його стану в минулому і поточному часі; імовірнісний процес, у результаті якого формуються судження про стан якогось явища у майбутньому. Прогнозування передбачає оцінку показників, які характеризують ці явища в майбутньому. Прогнозування – це отримання інформації про майбутнє, тобто це передбачення, яке поділяється на наукове та інтуїтивне [2].

Бюджетна політика у сфері дохідної частини бюджету має досліджуватись як вагома складова системи інститутів суспільства. Підвищення якісного рівня прогнозування податкових надходжень сприятиме результативності інституційних змін бюджетної системи. Підходи до формування

бюджетних доходів забезпечуватимуть відповідні можливості для покращання ефективності податкового адміністрування, посилення фінансової стабільності та створення сприятливих умов для довгострокового економічного зростання.

Основна мета системи прогнозування бюджетних надходжень, яка ґрунтується на сукупності фінансово-економічних відносин у сфері формування дохідної частини бюджету, полягає у реалізації збалансованої бюджетно-податкової політики країни. Бюджетне планування і прогнозування доцільно розглядати як комплексний адаптивний процес реалізації регуляторного механізму фінансової політики, у межах якої здійснюється сукупність відповідних заходів щодо формування, регулювання, контролю та моніторингу системи бюджетних показників з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку країни і сукупного впливу зовнішніх чинників на збалансованість та стійкість бюджетної системи. Прогнозування дохідної частини бюджету є важливим і необхідним етапом бюджетного процесу, який певним чином дозволяє визначити стратегічні напрями розвитку бюджетно-податкового регулювання, особливості формування бюджетних доходів у територіальному та галузевому аспектах, показник кореляції між рівнем оподаткування за окремими податками і обсягом податкових надходжень, що сприяє підвищенню дієвості бюджетної політики.

В умовах економічних перетворень важливим є формування прогнозних показників податкових надходжень на коротко- і середньострокову перспективу, виходячи з принципів макроекономічної стабільності, достатнього рівня науково-економічної обґрунтованості та узгодженості з бюджетною стратегією держави. Від якісного рівня обґрунтованості планування і прогнозування податкових надходжень значною мірою залежить результативність фінансової політики держави у сфері формування доходів бюджету, що в свою чергу впливає на структуру та обсяги бюджетних видатків, дефіциту бюджету і пріоритети соціально-економічного розвитку країни в цілому.

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади системи прогнозування податкових надходжень

Об'єктом соціально-економічного прогнозування є економічний та соціальний потенціал України: трудові, матеріальні, фінансові ресурси; промислово-виробничий потенціал; лісові, водні та інші природні ресурси; охорона здоров'я, культура; мистецтво, спорт, туризм, різні види громадської діяльності, тощо. *Об'єктом* бюджетного прогнозування є бюджетна діяльність держави: доходи (податки і обов'язкові платежі); видатки на утримання бюджетних установ) та соціальної сфери; борг держави і кошти на його обслуговування; бюджетний дефіцит, тощо.

Суб'єктом соціально-економічного і бюджетного прогнозування є держава в особі державних органів управління різного рівня, економічні та фінансові служби органів місцевого самоврядування, а також економічні та бухгалтерські служби підприємств і організацій різних форм власності.

Сучасне суспільство перебуває під впливом динамічної системи чинників, які істотно впливають на нього і нерідко визначають основні тенденції та напрями його розвитку. Динамічність цієї системи супроводжується значним ступенем невизначеності в напрямках розвитку соціально-економічних процесів у майбутньому. Невизначеність виникає внаслідок існування зворотного зв'язку між неточними очікуваннями людей та незапланованими наслідками цих очікувань, нехай і мінливих, але певною мірою упереджених. Невизначеність як економічна категорія проявляється в неможливості всеосяжного врахування та оцінювання змін, що відбуваються в системі під дією складних причинно-наслідкових зв'язків, соціальних, економічних, демографічних та інших причин. Високий ступінь невизначеності в розвитку соціально-економічних процесів і явищ може призвести до втрати точності розрахунків прогнозів. Це потрібно враховувати під час прогнозування та планування таких процесів і явищ, зокрема доходів бюджету.

Прогнозування та планування дохідної частини бюджету відіграють дуже відповідальну роль у бюджетному механізмі. Саме в процесі їх здійснення дається всебічна оцінка того, який обсяг фінансових ресурсів, що залучаються за допомогою

цього механізму, достатньою мірою забезпечить виконання покладених на державу функцій та завдань.

Об'єктивність, а відтак і результативність прогнозування та планування доходів бюджету суттєво впливає на обсяги і структуру бюджетних видатків, а отже, й на пріоритети бюджетно-податкової політики загалом. Перш ніж перейти безпосередньо до розгляду методологічних особливостей та характеристик процесів планування і прогнозування дохідної частини бюджету, доцільно зупинитись на найважливіших аспектах понятійного апарату, яким оперують учасники цих процесів.

За точкою зору, яку висловлено в авторитетному виданні, прогнозування – це процес розроблення прогнозів. Причому, прогноз розуміють як науково-обґрунтовані судження про можливий стан об'єкта в майбутньому та (або) про альтернативні шляхи і терміни їх здійснення [129].

Із наведеною точкою зору можна б цілком погодитись, однак вона ігнорує ту обставину, що логіка прогнозування є ймовірнісною логікою. Тому, більш прийнятними, на нашу думку, є визначення, де прогноз розглядається як система аргументованих наукових уявлень та висловлювань про майбутній стан досліджуваного об'єкта, який має ймовірнісний, але достатньо достовірний характер.

Прогнози класифікуються за різними ознаками. За авторитетною точкою зору економіста С.М. Вишнева, найбільш важливою з-поміж них є та, що спрямована на розрізнення активного і пасивного прогнозів. За цією ознакою він розрізняє такі три групи прогнозів:

– суто пасивного типу, які не впливають і по-суті не можуть впливати на об'єкт прогнозування. Прикладом може бути прогноз динаміки народонаселення;

– що можуть мати опосередкований вплив на об'єкт прогнозування. Приміром, прогнози попиту безпосередньо не впливають на попит, але впливають на рішення стосовно обсягів виробництва;

– які впливають на зміну показників, що плануються, шляхом впливу на планування. Саме до цієї групи відносяться прогнози доходів бюджету [25, с. 120–126].

Важливою ознакою прогнозування є тривалість періоду, на який складається прогноз (періоду випередження). Як слушно зазначається, часова градація прогнозів є відносною і залежить від характеру та мети прогнозу. За цією ознакою, як правило розрізняють оперативні, коротко-, середньо-, довго- і далекострокові прогнози. У практиці фінансової політики можна спиратись на точку зору, за якою оперативні прогнози розробляються на період до 1 місяця, короткострокові – від 1 місяця до року, середньострокові – від 1 року до 5 років, довгострокові – від 5 до 15 років та далекострокові – на час понад 15 років [26, 79, 96, 98, 165]. За останній час комп'ютери взяли на себе більшу частину функцій з прогнозування в усіх сферах діяльності, де необхідно передбачити майбутнє, – в політиці, соціології, економіці, екології, медицині, військовій стратегії і багатьох інших. Прогнозування можна назвати деякою заміною методу випробувань і помилок.

Планування, за однією з дефініцій, яка вважається цілком слушною, – це процес підготовки сукупності рішень для дій у майбутньому, спрямованих на досягнення цілей за допомогою оптимальних засобів. Часова градація планів є такою самою, як і прогнозів. Можливі такі варіанти поєднання прогнозування та планування: прогнозування передуює процесу планування; прогнозуються наслідки вже прийнятих під час планування рішень; прогнозується хід виконання планових завдань.

Враховуючи викладене, цілком логічно погодитись із точкою зору, за якою прогнозування і планування дохідної частини бюджету необхідно розглядати як єдиний адаптивний процес, у рамках якого відбувається регулярне (із заданою періодичністю) коригування рішень, що проявляються у формі показників, а також перегляд заходів з їх досягнення на основі безперервного контролю та моніторингу змін, що відбуваються.

При цьому слід враховувати, що за умов нестійкого характеру економічних процесів – а саме це сьогодні має місце

в економіці України – ефективно можуть бути реалізовані лише оперативний і короткостроковий прогнози. Розроблення та вдосконалення науково-обґрунтованих прогнозів, які лежать в основі програми соціально-економічного розвитку країни, належать до найважливіших завдань, що реалізуються у процесі взаємодії органів державної влади на сучасному етапі. У цьому контексті в Україні й надалі особлива увага повинна приділятися вдосконаленню процесу формування показників державного та місцевих бюджетів, зокрема їх дохідної частини.

У Програмі економічних реформ на 2010–2014 роки «*Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава*» також йдеться про те, що проблемами виконання бюджету є – хронічне перевищення та швидке зростання зобов'язань стосовно бюджетних ресурсів, що спричинює постійне коригування бюджету і податкового законодавства та ускладнює адміністрування і прогнозування податків.

Ефективність бюджетного прогнозування та планування, що охоплює такі стадії бюджетного процесу, як складання, розгляд і затвердження бюджетів, об'єктивно вимагає органічної взаємодії органів влади, основним чином, на стадії формування показників дохідної частини бюджету, адже від неї напряду залежить його видаткова частина. У процесі підготовки та можливого подальшого уточнення таких показників Міністерство фінансів України активно взаємодіє з Верховною Радою України, її комітетами, зокрема, Комітетом з питань бюджету, міністерствами, відомствами, іншими органами виконавчої влади, профільними науково-дослідними установами. Розрахунок бюджетних показників здійснюється на основі прогнозних макропоказників економічного та соціального розвитку України на відповідний бюджетний період, що розробляються Міністерством економічного розвитку і торгівлі України. Зазначені показники доводяться іншим учасникам бюджетного процесу та є свого роду цільовими орієнтирами можливих параметрів розвитку країни, що повинні враховуватись у процесі формування проектів бюджетів різних рівнів.

Бюджетні показники є не просто технічними параметрами процесу формування проекту бюджету, а виступають базою для всебічного і ґрунтовного аналізу територіальних, галузевих особливостей здійснення тих чи інших видів діяльності. З одного боку, цей аналіз дає змогу забезпечити недопущення диспропорцій у розподілі податкового навантаження між суб'єктами бюджетних взаємовідносин, а з іншого – його результати нерідко дозволяють виявити додаткові ресурси чи втрати бюджетних доходів та своєчасно прийняти відповідні управлінські рішення.

На нашу думку, прийнятним є визначення, в якому прогноз розглядається як система аргументованих наукових уявлень і висловлювань про майбутній стан досліджуваного об'єкта, який має імовірнісний, але цілком достовірний характер. Це визначення перекликається з дефініцією економічного прогнозу, наданою А. А. Френкелем: «економічний прогноз – це певна гіпотеза, певна імовірнісна оцінка протікання економічного процесу в майбутньому». Хоча прогноз може передбачати вплив на майбутнє, прогнозування не розв'язує проблеми цілеспрямованого вибору найкращого з можливих варіантів, не визначає стратегії на майбутнє. Це – прерогатива планування, бо прогноз не є різновидом плану чи якою-небудь його модифікацією, а слугує свого роду аналітичним підґрунтям для планування майбутнього. Прогнозування є процесом підготовки сукупності рішень для дій у майбутньому, спрямованих на досягнення цілей за допомогою оптимальних засобів [26].

Тому розроблення та вдосконалення науково обґрунтованих прогнозів, які лежать в основі програми соціально-економічного розвитку країни, належать до найважливіших завдань, що реалізуються у процесі взаємодії органів державної влади на сучасному етапі.

У бюджетному процесі важливе місце посідає розроблення проекту Основних напрямів бюджетної політики, норми якого дають змогу чітко окреслити пріоритетні вектори впливу короткострокової бюджетної політики уряду на найважливіші сфери життя країни на наступний бюджетний період. Проект Основних напрямів бюджетної політики ґрунтується на

прогнозних макропоказниках економічного і соціального розвитку України, що чітко визначено статтею 33 Бюджетного кодексу України. Узгоджені показники зазначеного проекту шляхом прийняття Верховною Радою України бюджетної декларації у подальшому відображаються у параметрах бюджету на відповідний рік.

У практиці бюджетного процесу на стадії підготовки проектів бюджету минулих років нерідко мали місце часті та суттєві зміни прогнозів раніше доведених макропоказників. Такий стан речей об'єктивно вимагав подальшого приведення прогнозних показників дохідної частини бюджету у відповідність із такими змінами.

Варто зазначити, що адекватна змінам прогнозних макропоказників зміна параметрів бюджету є не просто технічним процесом його уточнення. Адже, як свідчить практика, вчасне коригування параметрів бюджету на стадії його підготовки доволі часто призводило до вимушеної зміни векторів бюджетної політики на відповідний рік. Отже, потреба у приведенні прогнозних показників доходів бюджету у відповідність із уточненими прогнозними макроекономічними показниками, особливо враховуючи рамки бюджетного регламенту, на практиці значно ускладнює процес підготовки проекту бюджету.

Відповідно до підпункту е) пункту 1 ст. 38 Бюджетного кодексу України (у старій редакції) щороку розроблялись та затверджувались відповідними постановами Кабінету Міністрів України Прогнозні основні макропоказники економічного і соціального розвитку України, показники зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків та фінансування на наступні три бюджетні періоди. При уточненні прогнозних макропоказників Міністерством економічного розвитку і торгівлі України нерідко подається декілька сценарних умов розвитку економіки (інколи до чотирьох), які часто істотно відрізняються між собою. Та навіть за такої кількості уточнень прогнозних макропоказників, існує суттєва їх розбіжність із значеннями, що фактично склалися [21].

Доцільно розглянути сукупність показників, які щороку затверджувались постановами Кабінету Міністрів України на

**Розділ 1. Теоретико-методологічні засади системи прогнозування
податкових надходжень**

наступні за плановим три бюджетних періоди і на основі яких проводились розрахунки доходів бюджету. Прогноз цих показників складає Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, а фактичні дані надаються Державною службою статистики України. Зазначимо, що на 2012 рік фактичні показники наведені за оперативною інформацією Державної служби статистики України.

Наведені у таблицях макроекономічні показники стосуються середньострокового прогнозування. Разом з тим наведені відхилення між фактичними та прогнозними їх значеннями на середньостроковий період не можна назвати провалом прогнозування, адже в Україні існує багато технічних і політичних причин, які часто неможливо врахувати.

Як видно з табл. 1.1, мають місце істотні відхилення між основними показниками, що прогнозувались три роки поспіль на один і той же рік, та між фактичними даними.

Таблиця 1.1

**Середньостроковий прогноз макроекономічних показників,
схвалений постановами Кабінету Міністрів України**

Прогноз на період	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Номінальний валовий внутрішній продукт (ВВП) (у млрд грн)									
2005–2007 ¹	304,0	333,0	365,0						
2006–2008 ²		440,9	496,6	559,7					
2007–2009 ³			605,5	697,1	800,2				
2008–2010 ⁴				708,0	820,4	939,9			
2009–2011 ⁵					944,2	1099,6	1275,4		
2010–2012 ⁶						1549,4	1831,6	2131,5	
2011–2013 ⁷							1384,3	1637,6	1891,7
Фактично*	441,4	544,1	720,7	948,1	913,3	1082,6	1302,1	1408,9	
Відхилення,%	145,2	123,4	119,0	133,9	96,7	69,9	94,1	86,0	
Фонд оплати праці (ФОП) (у млрд грн)									
2005–2007 ¹	100,5	113,9	128,5						
2006–2008 ²		130,8	150,6	172,1					
2007–2009 ³			188,7	217,5	249,6				
2008–2010 ⁴				228,4	271,6	323,3			
2009–2011 ⁵					311,1	371,8	437,7		
2010–2012 ⁶						470,3	573,4	691,4	
2011–2013 ⁷							393,8	467,7	548,1
Фактично*	112,9	146,5	189,8	253,1	249,8	297,1	342,6	394,5	
Відхилення,%	112,3	112,0	100,6	110,8	80,3	63,2	87,0	84,4	

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Закінчення табл. 1.1

Прогноз на період	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року) (у %)									
2005–2007 ¹	107,5	106,5	105,5						
2006–2008 ²		106,8	105,0	104,5					
2007–2009 ³			107,8	106,5	106,1				
2008–2010 ⁴				106,8	105,7	105,5			
2009–2011 ⁵					105,7	105,5	104,3		
2010–2012 ⁶						109,2	108,0	107,0	
2011–2013 ⁷							109,2	107,9	105,5
Фактично*	110,3	111,6	116,6	122,3	112,3	109,1	104,6	99,8	
Відхилення, ±	+2,8	+4,8	+8,8	+15,5	+6,6	-0,1	-4,6	-8,1	
Прибуток прибуткових підприємств (у млрд грн)									
2005–2007 ¹	47,6	51,0	54,5						
2006–2008 ²		59,4	61,8	64,5					
2007–2009 ³			110,0	116,0	120,0				
2008–2010 ⁴	2009–2013 – прогноз не надавався								
Фактично*	89,2	110,6	183,0	193,7	143,7	212,1	277,2	293,6	
Відхилення, %	187,4	186,2	166,4	167,0	119,8	-	-	-	

Джерело: розраховано за даними:

* Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>).

¹ Постанови КМУ від 09.09.2003 № 1427 «Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2005–2007 роки»;

² Постанови КМУ від 14.09.2004 № 1202 «Про схвалення прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2006–2008 роки та довгострокову перспективу»;

³ Постанови КМУ від 14.09.2005 № 913 «Про схвалення прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2007–2009 роки»;

⁴ Постанови КМУ від 25.09.2006 № 1359 «Про прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2008–2010 роки»;

⁵ Постанови КМУ від 10.10.2007 № 1216 «Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2009–2011 роки»;

⁶ Постанови КМУ від 12.09.2008 № 828 «Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2010–2012 роки»;

⁷ Постанови КМУ від 12.09.2009 № 988 «Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2011–2013 роки»;

При короткостроковому прогнозуванні, тобто на наступний бюджетний рік, урахується значно більше чинників, які матимуть вплив на економіку країни. Тенденції їх зміни у річному вимірі, як правило, практично зберігаються, що дає можливість скласти значно точніший прогноз макроекономічних показників. Проаналізувавши дані табл. 1.2, простежується, що відхилення між прогнозними та фактичними показниками ВВП при прогнозуванні його на короткостроковий період є меншими, ніж на середньостроковий період.

**Розділ 1. Теоретико-методологічні засади системи прогнозування
податкових надходжень**

Таблиця 1.2

**Відхилення між прогнозними та фактичними
показниками ВВП у короткостроковому
і середньостроковому прогнозуванні (у %)**

Прогнозування	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
середньострокове	145,2	123,4	119,0	133,9	96,7	69,9	94,1	86,0
короткострокове	114,0	106,2	121,3	98,8	87,3	99,9	102,0	93,9

Джерело: розраховано за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Державної служби статистики України.

Оскільки макроекономічні показники використовується для прогнозування доходів бюджету, то від їх точності залежить якісний рівень прогнозування ресурсів бюджетів у процесі підготовки їхніх проектів на відповідні роки. Як бачимо з рис. 1.1, різниця план – факт стає все меншою, тобто точність оцінки майбутніх обсягів ВВП зростає.

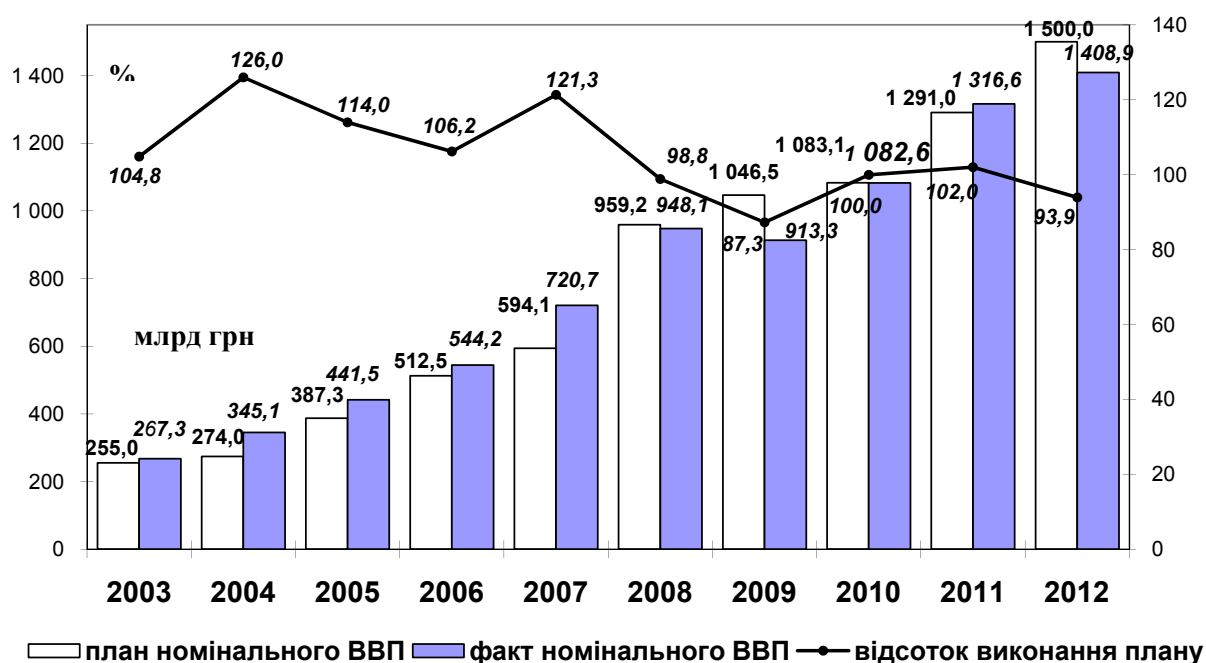

Рис. 1.1. Порівняння планового і фактичного номінального ВВП, врахованого у короткострокових проектах бюджету в 2003–2012 рр.

Джерело: розраховано і побудовано за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Державної служби статистики України

Зрозуміло, що прогнозуючи три роки поспіль у 2005–2007 рр. макроекономічні показники на 2008 р., досить складно було передбачити світову економічну кризу; за три роки наперед, що з березня 2005 р. буде введено оподаткування податком на додану вартість операцій із ввезення на митну територію України нафти; що з березня 2005 року також будуть скасовані пільги щодо оподаткування у вільних економічних зонах та територіях пріоритетного розвитку; що з 1 січня 2006 року буде введено, а 20 травня 2010 року буде скасовано норму з оподаткування податком на додану вартість операцій із ввезення на митну територію України природного газу; що у 2008 році буде скасовано норму, яка діяла з 2003 року, стосовно обмеження врахування у фінансових результатах діяльності підприємств збитків попередніх років, що призвело до зменшення об'єкта оподаткування; що у 2010 році буде випущено ОВДП на суму 16,4 млрд грн, які будуть спрямовані на погашення залишку невідшкодованого ПДВ. До того ж, прогнозуючи у 2008–2009 рр. макроекономічні показники на 2011 рік, складно було передбачити введення вивізного мита на певні види зернових культур і прийняття Податкового кодексу України, який істотно вплине на надходження податків до бюджету.

Незважаючи на те, що ст. 27 Бюджетного кодексу України встановлено правила подання та розгляду законопроектів, які впливають на показники бюджету, на практиці вони іноді не виконуються повною мірою. Тому зрозуміло, що використовуючи навіть найкращу у світі економіко-математичну модель, не можна зробити якісний прогноз доходів бюджету на наступні за плановим три роки, якщо її показники закладаються зі значним відхиленням від майбутньої ситуації. Зовнішні та внутрішні ризики в економіці є занадто чисельними, щоб прогноз економічного зростання на п'ятирічну перспективу був надійним. Навіть, коли для прогнозування в певною мірою використовувати економетричні моделі, то це скоріше для того, щоб протестувати злагожденість дій при прогнозуванні, вивчити сценарії ризиків (шоків) і економічної

**Розділ 1. Теоретико-методологічні засади системи прогнозування
податкових надходжень**

політики для реалізації у країні програми економічного зростання.

У табл. 1.3 наводиться прогноз доходів зведеного бюджету й основних бюджетоформуєчих податків на три роки наступні за плановим.

Таблиця 1.3

**Прогноз доходів, схвалений постановами Кабінету
Міністрів України на три роки, та фактичні показники**

Доходи Зведеного бюджету (у млрд грн)										
Прогноз на період	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
2005–2007 ¹	82,3	92,4	105,0							
2006–2008 ²		113,2	130,8	147,6						
2007–2009 ³			174,9	197,7	224,7					
2008–2010 ⁴				203,9	232,1	265,9				
2009–2011 ⁵					283,3	326,6	271,2			
2010–2012 ⁶						446,1	526,6	612,1		
2011–2013 ⁷							358,4	412,1	463,6	
2013–2014 ⁸									495,1	522,0
Фактично*	134,2	171,8	219,9	297,9	273,0	314,5	398,6	445,5		
Відхилення, %	163,1	151,8	125,7	146,1	96,4	70,5	111,2	108,1		
Податок на доходи фізичних осіб (у млрд грн)										
2005–2007 ¹	14,2	16,3	19,7							
2006–2008 ²		19,2	25,5	29,0						
2007–2009 ³			26,8	32,6	39,0					
2008–2010 ⁴				34,4	40,9	48,7				
2009–2011 ⁵					48,0	57,4	67,6			
2010–2012 ⁶						79,2	93,7	109,3		
2011–2013 ⁷							60,1	71,4	83,7	
2013–2014 ⁸									83,7	97,3
Фактично*	17,3	22,8	34,8	45,9	44,5	51,0	60,2	68,1		
Відхилення, %	121,8	118,7	129,8	133,4	92,7	64,4	100,2	95,4		
Податок на прибуток підприємств (у млрд грн)										
2005–2007 ¹	13,1	15,3	17,6							
2006–2008 ²		18,3	20,4	22,7						
2007–2009 ³			26,9	27,4	27,0					
2008–2010 ⁴				32,9	33,7	32,9				
2009–2011 ⁵					41,4	52,1	60,0			
2010–2012 ⁶						73,9	86,3	99,5		
2011–2013 ⁷							49,6	60,2	69,6	
2013–2014 ⁸									60,6	65,4
Фактично*	23,5	26,2	34,4	47,9	33,0	40,4	55,1	55,8		
Відхилення, %	179,4	143,2	127,9	145,5	79,7	54,7	111,1	92,7		

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Закінчення табл. 1.3

Податок на додану вартість (у млрд грн)										
Прогноз на період	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
2005–2007 ¹	16,7	18,8	21,3							
2006–2008 ²		23,2	26,2	29,8						
2007–2009 ³			45,9	50,5	58,3					
2008–2010 ⁴				58,7	63,5	72,8				
2009–2011 ⁵					86,7	94,0	101,6			
2010–2012 ⁶						154,2	184,4	216,2		
2011–2013 ⁷							128,9	152,5	176,2	
2013–2014 ⁸									175,0	174,2
Фактично*	33,8	50,4	59,4	92,1	84,6	86,3	130,1	138,8		
Відхилення, %	202,4	217,2	129,4	156,9	97,6	56,0	100,9	91,0		

Джерело: складено і розраховано на основі даних:

* Міністерства фінансів України і Державної казначейської служби України (<http://www.minfin.gov.ua>)

¹ Постанови КМУ від 09.09.2003 № 1427»Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2005–2007 роки»;

² Постанови КМУ від 14.09.2004 № 1202»Про схвалення прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2006–2008 роки та довгострокову перспективу»;

³ Постанови КМУ від 14.09.2005 № 913»Про схвалення прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2007–2009 роки»;

⁴ Постанови КМУ від 25.09.2006 № 1359»Про прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2008–2010 роки»;

⁵ Постанови КМУ від 10.10.2007 № 1216»Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2009–2011 роки»;

⁶ Постанови КМУ від 12.09.2008 № 828»Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2010–2012 роки»;

⁷ Постанови КМУ від 12.09.2009 № 988»Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2011–2013 роки»;

⁸ Постанови КМУ від 05.04.2012 № 318»Про схвалення Прогнозу Державного бюджету України на 2013 і 2014 роки».

Аналогічно як і в табл. 1.1 показники, щороку затверджувались постановами Кабінету Міністрів України на наступні за плановим три бюджетних періоди.

Прогноз цих показників складає Міністерство фінансів, а фактичні дані надаються Державною казначейською службою України. Згідно з даними табл. 1.3 спостерігаються значні відхилення між прогнозними показниками, які розраховувались три роки поспіль на один і той же рік, та між фактичними їх значеннями. Для проведення розрахунків доходів бюджету на практиці використовуються методики

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади системи прогнозування податкових надходжень

прогнозування за окремими податками, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 24.12.2010 № 1646 «Про методики прогнозування показників надходжень до бюджету».

Ці методики застосовуються для прогнозування податків на кожен рік окремо і враховують додаткову інформацію, зокрема, фактичні дані декларацій платників податків, обсяги зростання виробництва продукції, цін виробників та споживчих цін, переоплати і податкову заборгованість, списані суми та надані відстрочки (розстрочки), які виходять за межі бюджетного періоду, тощо. Підсумовуючи, доходимо такого висновку. Прогнозування макропоказників та доходів зведеного бюджету на сьогодні значно якісніше здійснюється на короткостроковий період. Зазвичай відхилення між фактичними надходженнями та прогнозними показниками у межах одного бюджетного року є досить незначними, і тому річне прогнозування практично наближене до реальної макроекономічної ситуації.

Середньострокове та стратегічне прогнозування є наступним етапом розвитку бюджетного прогнозування в Україні та має врахувати усі найкращі напрацювання методології короткострокового прогнозування. Загалом це доволі складний процес, який потребує високоінтелектуальної праці, знань макроекономіки, методів економіко-математичного моделювання, розуміння тенденцій бюджетної, податкової та митної політики, узгодженості та послідовності дій владних інституцій країни. Враховуючи прийняття Бюджетного кодексу України в новій редакції та Податкового кодексу України, можна стверджувати, що Україна зробила свій вибір на користь середньострокового і стратегічного прогнозування. Починаючи з 2005 року, у Міністерстві фінансів України вживаються активні заходи з розроблення та вдосконалення методик прогнозування і планування, зокрема за такими бюджетоформуючими видами доходів, як податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, акцизний податок, ввізне та вивізне мито, платежі за користування надрами, збір за спеціальне

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

водокористування, плата за ліцензії. Впровадження таких методик кардинально покращило ступінь їх прогнозованості, а відтак – визначально вплинуло на рівень виконання планових показників державного бюджету. Про це, зокрема, свідчать дані, наведені на рис. 1.2.

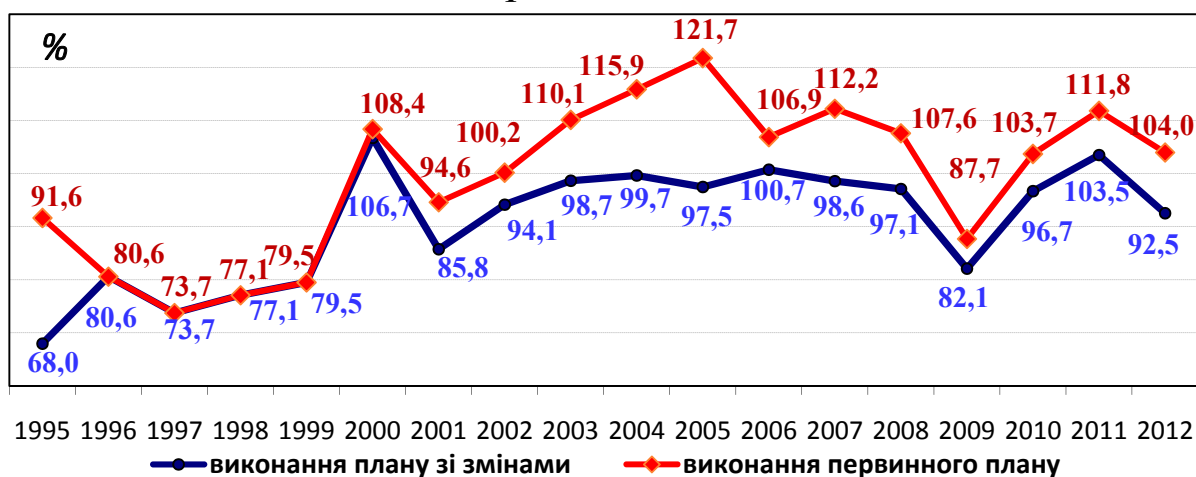

Рис. 1.2. Виконання плану доходів Державного бюджету України у 1995–2012 роках, %

Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України та Державної казначейської служби України

Аналіз даних виконання планових показників доходів загального фонду Державного бюджету України за період 2000–2012 рр. також показує позитивні тенденції у прогнозуванні доходів бюджету, що видно на рис. 1.3.

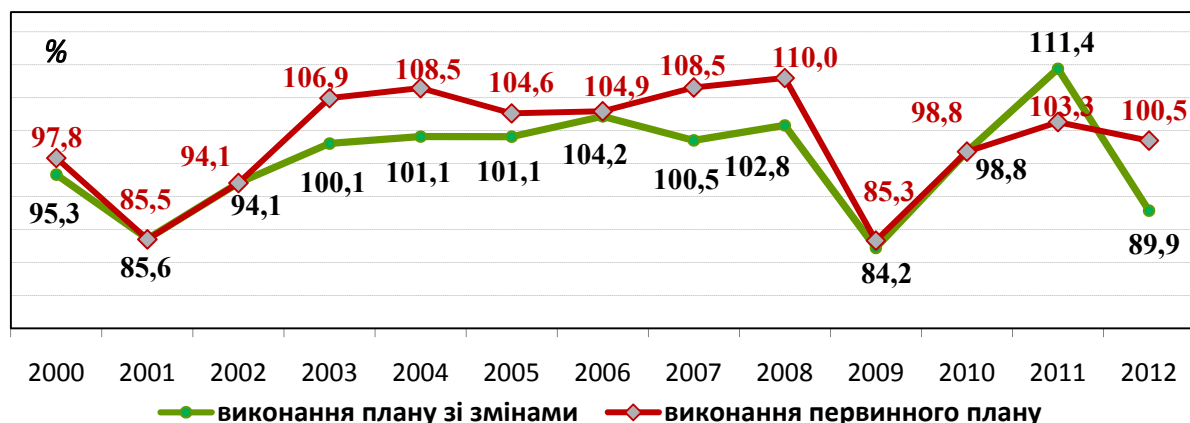

Рис. 1.3. Виконання плану доходів загального фонду Державного бюджету України у 2000–2012 роках, %

Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України та Державної казначейської служби України

Наведені дані свідчать про наявність чіткої тенденції виконання базового плану доходів державного бюджету в період з 2003 по 2011 роки (за виключенням кризового періоду). Позитивна динаміка надходжень до бюджету і виконання плану дало змогу у ці роки спрямувати значні обсяги ресурсів на фінансування низки фундаментальних бюджетних програм, спрямованих на забезпечення проведення стратегічних економічних реформ і поступального розвитку галузей народного господарства. Цей факт свідчить про покращання прогнозування податкових надходжень до Державного бюджету України.

1.2. Інституційні засади прогнозування податкових надходжень

Прогнозування податкових надходжень є одним із найважливіших економічних інститутів усього бюджетного процесу. Він складається з різноманітної структури формальних та неформальних норм і правил поведінки та є складовою частиною інституціонального бюджетного середовища держави. Сама функція прогнозування визначається призначенням цього інституту – процедурами розроблення методик прогнозування, а також безпосереднього прогнозування і планування надходжень податків до бюджету згідно з методиками та процедурою їх забезпечення в обсязі, достатньому для надання благ громадянам. Якість прогнозування податкових надходжень на сьогодні є одним із головних напрямів наукових досліджень у фінансовій сфері та важливим завданням державної бюджетної політики. Удосконаленню методик прогнозування податкових надходжень приділяється велика увага, позаяк, через завищення їх прогнозних показників виникають проблеми з виконанням дохідної частини бюджету, що, відповідно, призводить до невиконання видаткової його частини і негативно впливає на економічний розвиток країни [222].

На сьогодні існує багато методів прогнозування, серед яких важко оцінити який із них ефективніший, а який – ні, тому важливо їх систематизувати. За О.С. Башуцькою, методи податкового прогнозування стосовно ступеня формалізації можна поділити на інтуїтивні та формалізовані. До інтуїтивних можна віднести – індивідуальні експертні оцінки, до яких належать такі методи: аналітична записка, побудова сценаріїв, генерація ідей; колективні експертні оцінки, що включають у себе методи комісії, мозкової атаки, анкетування [12, с. 8–9].

Клас формалізованих методів можна поділити на:

економетричні, до яких відносять такі: найменших квадратів, експонентного згладжування, ковзної середньої, ймовірнісного моделювання, кореляційно-регресійний, групового врахування аргумента, авторегресійний, теорії розпізнавання образів, спектрального, дискримінантного і факторного аналізу;

системно-структурні, до яких належать: функціонально-ієрархічне моделювання, морфологічний аналіз, матричний метод, мережеве моделювання; методи математичного моделювання, до яких входять балансові, оптимізаційні, імітаційні, стохастичні моделі, нейронні мережі, варіаційне числення, моделі Маркова та теорії ігор [94].

Прогнози одних і тих самих показників, отриманих при використанні однакової вхідної інформації за різними методами та моделями, можуть значно відрізнятись один від одного, тому на практиці користуються середнім значенням, отриманих за допомогою кількох методів.

Протягом останніх десятиліть в теорії та практиці економічного прогнозування значна увага приділяється розробленню та застосуванню так званих гібридних економіко-математичних моделей. При цьому використовуються два шляхи їх конструювання. Один із них полягає у використанні елементів моделей, які належать до різних класів. Другий шлях базується на поєднанні економіко-математичного моделювання з іншими методами прогнозування. Прикладом гібридної моделі, отриманої першим шляхом, може слугувати адаптивна

модель авторегресії [120]. Що стосується економіко-математичних моделей, сконструйованих на основі поєднання різних методів прогнозування, то у фінансовій науці такі моделі відомі вже досить давно. Це моделі, створені на перетині економіко-математичного моделювання і евристичного методу. Моделі такого виду отримали назву алгоритмо-евристичних або евристичних.

На користь цього твердження свідчить заява лауреата Нобелівської премії з економіки П. Самуельсона: «Найкращі прогнози, які не використовують формальних методів, так само є хороші, або так само погані, як і найкращі економетричні прогнози. Справді, на такі думки мусить наштовхувати той факт, що майже всі економетрики, за рідкісним винятком, коректують параметри моделей за допомогою неформальних методів, вважаючи, що це поліпшує результати» [144].

Ось як обґрунтовують таку концепцію прогнозування Н.А. Горелік і А.А. Френкель: «... досвід роботи ... показав, що часто одержується ціла група моделей із схожими статистичними властивостями, у якій важко надати перевагу якійсь одній моделі. Можна припустити, що кожна з моделей описує лише одну сторону динаміки даного економічного процесу, який відображається досліджуванним часовим рядом, і їх спільне використання допоможе точніше й повніше описати та прогнозувати цю динаміку. Така точка зору тягне за собою ідею створення методики прогнозування, яка базується на об'єднанні прогнозів, що одержуються за окремими моделями». У літературі домінує методичний підхід, за яким синтез часткових прогнозів має відбуватись обчисленням їх середньої арифметичної зваженої. За основу було взято статті Дж. Бейтса і К. Гренджера та опублікована п'ятьма роками пізніше праця П. Ньюболда і К. Гренджера. Ці науковці запропонували визначати питому вагу, яку приписують частковим прогнозам, де у формулах використовують середні квадратичні похибки цих прогнозів. Наведений підхід не є прийнятним для використання у прогнозуванні доходів бюджету з тієї причини, що прогнози бюджетних доходів, як

уже зазначалось, є активними. А оскільки активні прогнози «... самі діють на прийняття рішень, на економічну політику й народногосподарське планування, було б нелогічно зіставляти прогнозовані показники з реальними: їх збігання, наприклад, не було б доказом високої якості прогнозу». Отримання оптимального значення питомої ваги потребує наявності певної кількості прогнозних оцінок і відповідних їм фактичних даних. Можна вдатись до так званого ретроспективного прогнозування, суть якого така: наявну інформацію даних поділяють на дві частини; та з них, яка охоплює більш ранні дані, використовується як інформаційна база для отримання ретроспективних прогнозних оцінок, які зіставляються з відповідними їм більш пізніми даними, що становлять другу частину наявної інформації.

Проте використання цього методичного прийому для визначення питомої ваги часткових прогнозів є прийнятне лише тоді, коли умови формування даних-обох частин інформації, схожі між собою. Такого ж обмеження необхідно дотримуватись і тоді, коли часткові прогнози не є результатом ретроспективного аналізу, а отримані відповідно до звичайної логіки прогностичних розрахунків. Для об'єднання часткових прогнозів бюджетних доходів, принаймні у багатьох випадках, можна використовувати середню арифметичну просту. Адже об'єднувати часткові прогнози найчастіше є сенс лише тоді, коли вони більш-менш рівноцінні, оскільки явно ненадійні варіанти прогнозу немає сенсу брати до уваги. А тому можна скористатись таким положенням математичної статистики: «...коли при вимірюванні об'єкта одержують два різні, але однаково прийнятні результати u_1 і u_2 , тоді для оцінки об'єкта доцільно взяти середню їх величину:

$$\frac{1}{2}(u_1 + u_2). \quad (1.1)$$

Оскільки відхилення фактичних даних прогнозів доходів бюджету від відповідних їм фактичних даних не можуть слугувати оцінкою їх якості, то постає питання про критерії

такого оцінювання. Доводиться констатувати, що загально-визнаного підходу до розв'язання цього питання поки що немає. Водночас, заслуговує на увагу точка зору С.М. Вишнева, за якою оцінку якості активного прогнозу можна дати за формулою:

$$K = \frac{\alpha}{q}, \quad (1.2)$$

де α – показник використання активного прогнозу, який може мати одне з двох значень: «0» – якщо прогноз не був покладений в основу стратегії рішень R , і «1» – коли він фактично був використаний для прийняття рішень R ; q – різниця між результатом (ефектом) найкращого рішення, прийнятого на базі ідеально точного (досконалого) прогнозу, та результатом найкращого рішення, прийнятого на базі фактично зробленого прогнозу.

Ключовою проблемою тут є розрахунок значення q , яке, як зазначає С. М. Вишнев: «... являє собою самостійне і складне завдання» [25].

Необхідність прогнозування та планування доходів бюджету на законодавчому рівні виникла у колишні радянські часи вже наприкінці Другої світової війни. 20 квітня 1945 р. було прийнято *Інструкцію Народного Комісаріату Фінансів* з планування надходжень державних доходів № 202, де зазначалось, що планування надходжень державних доходів є складовою частиною бюджетного планування і визначається загальними завданнями плану розвитку народного господарства, покладеними в основу для складання державного бюджету країни. Відповідно до цієї Інструкції завданнями з планування надходжень державних доходів було визначено: встановлення річного та кварталних планів надходження до бюджету доходів щодо кожного виду податків і неподаткових платежів (район, повіт, округ, область, край, республіка); організацію систематичного контролю виконання встановлених планів надходження платежів до бюджету; організацію – з точки зору бюджету та народного господарства – активного впливу фінансових органів на промисловість з метою

наїефективнішого використання виробничих можливостей і умов збуту (обсяг виробництва, асортимент, залишки товарів на вихідних і торгових базах, просування товарів до споживача). Збирання матеріалів, необхідних для складання планів з державних доходів, фіноргани повинні здійснювати систематично; матеріали за минулі роки (як мінімум з 1939 року) необхідно розробляти, систематизувати та на їх основі складати довідкові таблиці. Фіноргани зобов'язані ретельно перевіряти надані госпорганамі і нижчими фінорганами планові заявки, податкові розрахунки та інші матеріали, пов'язані з розробленням планів [142].

При перевірці наданих госпорганамі матеріалів було необхідно, зокрема, з'ясувати: а) наскільки повно враховані організації – платники податків (використовуючи для цього матеріали податкової реєстрації); б) чи повністю враховані можливості для розширення реалізації товарів; в) чи правильно визначені суми неоподаткованого обороту, знижок і виплат за рахунок бюджету; г) чи враховані надходження до бюджету у зв'язку із заходами щодо прискорення документообігу, ліквідації простроченої дебіторської заборгованості та податкової недоїмки, а також надходження з перехідних платежів. Після перевірки наданих госпорганамі матеріалів склалися річні та кварталні плани.

У 1960 році Міністерство фінансів СРСР випустило Методичні вказівки щодо планування надходжень державних доходів від 17.09.1960 № 322, де зазначалось, що таке планування, є складовою частиною бюджетного планування, яке визначається загальними завданнями плану розвитку народного господарства, покладеними в основу складання державного бюджету країни. У 1966 році вийшла оновлена редакція Методичних вказівок за № 371.

Основні засади планування доходів залишилися незмінними. Відбулись зміни у термінах надання рай(міськ) фінвідділами вищому органу уточнених планів відрахувань з прибутку, плати за основні виробничі засоби, тощо. Також змінились форми розрахунків (з податку з обороту, податку від

видовищ), і було запроваджено розрахунок чистого прибутку колгоспу, відсотка рентабельності та суми прибуткового податку за попередній плановий рік [76].

Прогнозування на п'ять років існувало ще за радянських часів, коли на з'їздах Комуністичної партії приймалися п'ятирічні плани для країни і всіх її республік. Після розпаду колишнього СРСР та утворення незалежної України систему зв'язків між підприємствами різних республік було зруйновано. Різко скоротилося виробництво. Валовий внутрішній продукт – основний індикатор економічного стану держави – зменшився більше ніж на половину. У таких самих обсягах скоротилося промислове виробництво й валова продукція сільського господарства, істотно знизився життєвий рівень більшості населення. Розпочалась економічна криза, внаслідок якої значно зменшились доходи бюджету. В таких умовах на низькому рівні фінансувались наука, освіта, медицина, оборона, тощо. Почалися затримування виплати заробітних плат, пенсій та допомоги. Така економічна ситуація вплинула на точність прогнозування бюджету країни, який було надзвичайно важко спрогнозувати навіть на рік, через що союзню практику прогнозування на п'ять років було втрачено. Лише у другій половині 1990-х років в Україні заговорили про відновлення практики середньострокового прогнозування та зробили перші спроби складання середньострокового прогнозу на наступні за плановим три бюджетні періоди.

Світова фінансова криза, що розпочалась у другій половині 2008 року показала, що прогнозування значно ускладнюється у періоди переходу соціально-економічних систем із одного якісного стану в інший, особливо коли загострюються усі суспільні відносини (різко зростає безробіття, відбувається падіння національної валюти, тощо). У такій ситуації вплив навіть випадкових чинників може відіграти вирішальну роль для подальших прогнозів. Їх розроблення, навіть на найближчу перспективу, в такі періоди, виявляється надзвичайно складною процедурою, тому зазвичай економісти різних країн

будують не один, а декілька сценаріїв можливого розвитку подій: «песимістичний» і «оптимістичний».

Зазначимо, що прогнози за періодом упорядкування класифікуються на: короткострокові, середньострокові, довгострокові, далекострокові. Прогнозування – як річне, так і середньострокове, – складається з двох частин: макроекономічної – кінцевими продуктами якої є програма та прогноз економічного і соціального розвитку (відповідає за складання Міністерство економічного розвитку і торгівлі України), і бюджетної – кінцевим продуктом якої є прогноз бюджету (відповідає за складання Міністерство фінансів України).

На сьогодні процес планування та середньострокового прогнозування регулюють кілька законодавчо-нормативних актів. Основні з них, зокрема: Бюджетний кодекс України, Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», постановка Кабінету Міністрів України «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету».

Законом України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» визначено правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного та соціального розвитку країни, окремих галузей економіки й окремих адміністративно-територіальних одиниць як складової частини загальної системи державного регулювання економічного і соціального розвитку держави. Цей Закон установлює загальний порядок розроблення, затвердження та виконання прогнозних і програмних документів економічного й соціального розвитку, а також права і відповідальність учасників державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України.

У прогнозі економічного і соціального розвитку мають бути відображені: аналіз соціально-економічного розвитку

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади системи прогнозування податкових надходжень

країни за попередній період і характеристика основних проблем розвитку економіки і соціальної сфери; *очікувані зміни зовнішньоекономічної ситуації*, а також їхній вплив на економіку країни; *оцінка впливу можливих заходів державної політики* у прогностному періоді на розвиток економіки і соціальної сфери; *цілі та пріоритети* економічного й соціального розвитку в середньостроковому періоді, пропозиції щодо напрямів державної політики у цей період; прогноз кон'юнктури на внутрішніх та зовнішніх ринках стратегічно важливих видів товарів і послуг (середньострокового періоду); *основні макроекономічні та інші показники* і баланси економічного та соціального розвитку, у т.ч. за галузями економіки, Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя; *висновки щодо тенденцій розвитку економіки країни* у наступному році (для короткострокового прогнозу) або протягом середньострокового періоду.

У *Державній програмі економічного і соціального розвитку* на макрорівні поряд із перерахованими у прогнозі економічного та соціального розвитку показниками відображаються також: *обсяги капітальних вкладень* і показники державного замовлення, *перелік державних цільових програм*, що фінансуватимуться в наступному році за рахунок коштів Державного бюджету України; *показники розвитку державного сектору економіки*, зокрема, отримання та використання доходів від розпорядження державним майном, ефективності використання об'єктів права державної власності, розвитку казенних підприємств.

Цим Законом встановлено також повноваження щодо державного прогнозування і розроблення програм економічного та соціального розвитку для: Верховної Ради України; Кабінету Міністрів України; центрального органу виконавчої влади з питань економічної політики та інших центральних органів виконавчої влади; Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. У ст. 6 зазначеного закону визна-

чено термін, на який розробляється прогноз економічного та соціального розвитку України, – на п'ять років.

Поряд із цим у бюджетному процесі щороку важливе місце посідає розроблення проекту *Основних напрямів бюджетної політики* на наступний бюджетний період, норми якого дають змогу чітко окреслити пріоритетні вектори впливу короткострокової бюджетної політики уряду на найважливіші сфери життя країни на наступний бюджетний період. Проект *Основних напрямів бюджетної політики* базується на прогностичних макропоказниках економічного і соціального розвитку України, що чітко визначено ст. 33 Бюджетного кодексу України. Узгоджені показники цього проекту шляхом прийняття Верховною Радою України бюджетної декларації у подальшому відображаються у параметрах бюджету на відповідний рік. Слід зазначити, що документ «Основні напрями бюджетної політики» приймався щороку на наступний рік, при цьому:

– включно до 2001 року *постановами Верховної Ради України* і трактувався як «*Бюджетна резолюція*» відповідно до ст. 26 Закону України «Про бюджетну систему України»;

– *із 2002р. до 2006р.* включно, тобто п'ять років поспіль, – також *постановами Верховної Ради України*, але вже відповідно до ст. 33 Бюджетного кодексу України від 21.06.2001 № 2542.

Зауважимо, що у його назві, у ці періоди, поняття «*Бюджетна резолюція*» було відсутнє;

– *із 2007р. до 2009р.* включно, тобто три роки поспіль (на 2008-2010 р.), документ приймався вже *постановами Кабінету Міністрів України* і трактувався як «*Бюджетна декларація*» відповідно до ст. 32 Закону України від 21.12.2006 № 514 «Про Кабінет Міністрів України»;

– *із 2010р.(на 2011 рік)* він знову приймається *постановами Верховної Ради України* відповідно до ст. 33 нової редакції Бюджетного кодексу України і ст. 152 Регламенту Верховної Ради України від 10.02.2010 № 1861.

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади системи прогнозування податкових надходжень

Як видно «Бюджетна резолюція» та «Бюджетна декларація» є одним і тим же документом за змістом, але дещо відрізняються за формою подання.

Основні напрями бюджетної політики щороку приймалися такими *постановами Верховної Ради України*:

– Про основні напрями бюджетної політики на 1996 рік (*Бюджетна резолюція*) (07.07.1995, № 272/95-ВР)

– Про основні напрями бюджетної політики на 1997 рік (*Бюджетна резолюція*) (03.07.1996, № 260/96-ВР)

– Про основні напрями бюджетної політики на 1998 рік (*Бюджетна резолюція*) (03.07.1997, № 420/97-ВР)

– Про основні напрями бюджетної політики на 1999 рік (*Бюджетна резолюція*) (24.07.1998, № 57-XIV)

– Про основні напрями бюджетної політики на 2000 рік (*Бюджетна резолюція*) (01.07.1999, № 795-XIV)

– Про основні напрями бюджетної політики на 2001 рік (*Бюджетна резолюція*) (22.06.2000, № 1827-III)

– Про основні напрями бюджетної політики на 2002 рік (*Бюджетна резолюція*) (21.06.2001, № 2543-III)

– Про Основні напрями бюджетної політики на 2003 рік (04.07.2002, № 32-IV)

– Про Основні напрями бюджетної політики на 2004 рік (19.06.2003, № 987-IV)

– Про Основні напрями бюджетної політики на 2005 рік (24.06.2004, № 1854-IV)

– Про Основні напрями бюджетної політики на 2006 рік (21.06.2005, № 2678-IV)

– Про Основні напрями бюджетної політики на 2007 рік (27.07.2006, № 42-V)

постановами Кабінету Міністрів України:

– Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2008 рік (*Бюджетна декларація*) (від 1 березня 2007 р. N 316)

– Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2009 рік (*Бюджетна декларація*) (від 5 березня 2008 р. N 1600)

– Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2010 рік (*Бюджетна декларація*) (від 25 лютого 2009 р. N 151)

постановами Верховної Ради України (відповідно до ст. 33 Бюджетного кодексу України і ст. 152 Регламенту Верховної Ради України):

– Про Основні напрями бюджетної політики на 2011 рік (04.06.2010, № 2318-VI)

– Про Основні напрями бюджетної політики на 2012 рік (13.05.2011, № 3358-VI)

– Про Основні напрями бюджетної політики на 2013 рік (22.05.2012, № 4824-VI)

Що стосується середньострокового прогнозування, то відповідно до пп. е) п. 1 ст. 38 Бюджетного кодексу України (у редакції 2001 року) щороку розроблялись і затверджувались постановами Кабінету Міністрів України Прогнозні основні макропоказники економічного та соціального розвитку України, показники зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на наступні три бюджетні періоди.

Вперше постанову «Про прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2005–2007 роки» Кабінет Міністрів України прийняв у 2003 році (постанова КМУ від 09.09.2003 № 1427). Як і подальші постанови, вона містила основні прогнозні показники на три роки, наступні за плановим, і складалася з таких розділів: економічного і соціального розвитку України, дохідної частини зведеного бюджету, фінансування бюджету та державного боргу, видаткової частини зведеного бюджету із соціального захисту і соціального забезпечення, охорони здоров'я, освіти, духовного та фізичного розвитку, національної оборони і правопорядку, екологічної безпеки, державної підтримки інноваційно-інвестиційного розвитку економіки, науки, економічної діяльності, житлово-комунального господарства.

У 2010 році постанову «Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2012-2014 роки» Кабінет Міністрів не затверджував, оскільки 08.07.2010 року Верховна

Рада України прийняла нову редакцію Бюджетного кодексу, в якому вперше за історію середньострокового прогнозування законодавчо закріплено право розроблення бюджету на середньостроковий період. Відповідно до ст. 21 цього Кодексу, який набрав чинності з 1 січня 2011 року, Міністерство фінансів України за участі Міністерства економічного розвитку та торгівлі, Національного банку України, а також головних розпорядників коштів державного бюджету, складає прогноз Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетних періоди – на 2013–2014 рр., який ґрунтується на Програмі діяльності Уряду, прогнозних і програмних документах економічного та соціального розвитку країни, державних цільових програмах.

Прогнози на три роки схвалювались відповідно до Закону України від 23.03.2000 № 1602-ІІ «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» та постанови Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету».

Відповідно до ст. 21 Бюджетного кодексу (у новій редакції) прогнози на середньострокову перспективу тепер розробляються не на три, а на два роки. Прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на три наступні роки, розроблявся щороку, починаючи з 2003 року, та затверджувався відповідними постановами Кабінету Міністрів України, зокрема:

– Про прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2005–2007 роки (від 09.09.2003 № 1427);

– Про схвалення прогнозу показників зведеного бюджету за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2006–2008 роки та довгострокову перспективу (від 14.09.2004 № 1202);

– Про схвалення прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2007–2009 роки *(від 14.09.2005 № 913)*;

– Про прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2008–2010 роки» *(від 25.09.2006 № 1359)*;

– Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2009–2011 роки *(від 10.10.2007 № 1216)*;

– Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2010–2012 роки *(від 13.09.2008 № 828)*;

– Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2011–2013 роки *(від 12.09.2009 № 988)*;

– Про схвалення Прогнозу Державного бюджету України на 2013 і 2014 роки *(від 05.04.2012 № 318)*.

Слід відзначити, що відповідно до ст. 38 цього Кодексу (у редакції 2001 року), Кабінет Міністрів України щороку схвалював Прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на середньостроковий період. У той же час, відповідно до ст. 21 цього Кодексу (у новій редакції), після 2010 року Кабінет Міністрів України почав схвалювати Прогноз Державного бюджету України на середньостроковий період. Не дивлячись на те, що у назві постанови зазначено «Про схвалення Прогнозу Державного бюджету на 2013 і 2014 роки», однак він включає індикативні прогнозні показники даних зведеного та державного бюджетів за основними видами доходів, фінансування, видатків і кредитування, державного боргу та гарантованого державою боргу, взаємовідносин державного та місцевих бюджетів, а також за бюджетними програмами, які забезпечують протягом кількох років виконання інвестиційних програм (проектів).

Іншим чинником на який потрібно звернути увагу є той, що у середньострокові прогнози, які схвалювались на три роки,

були внесені основні прогнозні показники економічного і соціального розвитку України, а у схваленому на два роки середньостроковому прогнозі ці показники відсутні.

Крім того до середньострокового прогнозу на два роки (2013 і 2014) внесено нові розділи, яких не було у трирічних прогнозах, зокрема: «міжнародне співробітництво» і «взаємовідносини державного бюджету з місцевими бюджетами».

Також вперше додано прогнозні показники видатків державного бюджету за бюджетними програмами на 2013 і 2014 роки, які забезпечують протягом кількох років виконання інвестиційних програм (проектів) та реалізуються із залученням державою кредитів (позик) від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій з переліком коду і назви бюджетної програми та назви інвестиційної програми чи національного проекту.

Потрібно звернути увагу, що підготовка бюджету на середньостроковий період здійснюється:

- на наступні за плановим *три* бюджетні періоди (згідно з пп. е) п. 1 ст. 38 Бюджетного кодексу України (у старій редакції)) – до *2011 року*;

- на наступні за плановим *два* бюджетні періоди (згідно зі ст. 21 і п.7 ст. 38 Бюджетного кодексу України (у новій редакції)) – після *2011 року*.

Тобто після прийняття змін до Бюджетного кодексу у 2010 році, період, на який складався середньостроковий бюджетний прогноз, скоротився на один рік. Такий *прогноз має включати індикативні* прогнозні показники: *основних макропоказників* економічного і соціального розвитку України (із зазначенням показників номінального та реального обсягу ВВП, індексів споживчих цін і цін виробників, офіційного обмінного курсу гривні в середньому за рік і на кінець року, прибутку підприємств, фонду оплати праці, рівня безробіття, експорту та імпорту товарів і послуг, а також інших показників, які застосовуються при складанні проекту бюджету); *зведеного бюджету України* за основними видами доходів, фінансування, видатків і кредитування; державного бюджету за

основними видами доходів, фінансування, видатків і кредитування; державного боргу та гарантованого державного боргу; бюджетних програм, які забезпечують протягом декількох років виконання інвестиційних програм (проектів), у т.ч. тих, що здійснюються із залученням державою кредитів (позик) від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій; взаємовідносин державного бюджету з місцевими бюджетами.

Новою редакцією Бюджетного кодексу України вводиться механізм середньострокового бюджетного планування та прогнозування, орієнтований на стратегічні пріоритетні завдання держави. Підсумовуючи дослідження у сфері прогнозування, можна зробити висновок: вперше в історії незалежної України у Бюджетному кодексі на законодавчому рівні задекларовано, що: прогноз бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди має подаватися до Верховної Ради України разом із проектом закону про Державний бюджет України. У подальшому середньостроковий прогноз уточнюється на підставі прийнятого закону про Державний бюджет України та схвалюється Кабінетом Міністрів України у місячний термін із дня опублікування Закону про Державний бюджет України (останній абзац п. 1 ст. 21); головні розпорядники бюджетних коштів складають плани своєї діяльності на плановий і наступні за плановим два бюджетних періоди. Такі плани складаються, виходячи з індикативних прогнозних показників обсягів видатків і надання кредитів з бюджету, та повинні включати заходи з реалізації інвестиційних програм відповідно до прогнозних і програмних документів економічного та соціального розвитку, державних цільових програм з визначенням очікуваних результатів діяльності (п. 2 ст. 21); для досягнення поставлених цілей головні розпорядники коштів державного бюджету формують бюджетні програми на середньостроковий період (п. 2 ст. 21). Середньострокове бюджетне прогнозування запроваджується також на рівні місцевих бюджетів(п. 4 ст. 21), а сам прогноз Державного бюджету України на наступні за плановим два

бюджетних періоди формується на індикативних прогнозних показниках (п. 1 та п. 3 ст. 21) [21].

Індикативний план – це система завдань, що базується на соціально-економічних, бюджетних та науково-технічних прогнозах, які мають орієнтуєчий, рекомендаційний характер, досягнення яких повинні добиватись державні органи завдяки застосуванню різних стимулюючих заходів та економічних важелів впливу [96].

Що стосується індикативного планування, то воно є найбільш поширеною в усьому світі формою державного планування макроекономічного розвитку. Цей вид планування принципово відрізняється від директивного, адже не має обов'язкового до виконання характеру, хоча може містити й обов'язкові завдання. Загалом він має спрямовуючий, рекомендаційно-орієнтуєчий характер. Основне завдання такого планування полягає не лише у тому, щоб надати кількісну оцінку показників, які характеризують динаміку, структуру і ефективність економіки, а й у тому, щоб забезпечити взаємопов'язаність та збалансованість усіх показників розвитку економіки. Індикативному плануванню притаманний також інформаційний, орієнтуєчий характер (контрольні цифри, економічні регулятори).

Індикативний бюджет – фінансовий план, який, на відміну від директивного, відображає тенденції економічного розвитку країни протягом певного періоду і дає змогу гнучко реагувати на змінюваність економічного середовища [110].

Разом із тим прогнозування і планування доходів бюджету істотно ускладнює низка чинників, основними з яких є такі: значні масштаби тіньової економіки, квазіфіскальні операції, інфляція та інфляційні очікування, політична нестабільність в країні, нестабільність правового поля і неузгодженість законодавчих норм, неточність і часті зміни вхідних прогнозних параметрів, світові економічні кризи, рецесія, тощо.

Значні масштаби тіньової економіки. Як зауважив Президент України у Посланні до Українського народу 3

червня 2010 року «тіньова економіка сягає за обсягом майже половини валового внутрішнього продукту... Жоден економіст, навіть геній, не в змозі дати чіткий прогноз чи запропонувати збалансовані розрахунки до державного бюджету, якщо в його країні такий рівень тіні». У широкому розумінні до тіньової економіки входять не лише незаконні види діяльності, але й не задекларовані доходи від законного виробництва товарів і надання послуг, отримані від грошових і бартерних операцій. Бізнес-схеми, що ніде не обліковуються, приховування реальних обсягів виробництва і заниження бази оподаткування, а також заробітна плата «в конвертах» – ось основний інструментарій вітчизняного тіньовика. Варто зазначити, що вплив тіньової економіки на бюджетні доходи має неоднозначний характер. З одного боку, збільшення масштабів тіньової економіки спричиняє скорочення обсягів доходів бюджету, причому складові цього механізму взаємно підсилюють його дію. Так, у результаті ухиляння від оподаткування держава щороку недоотримує величезні кошти, що може призвести до наднормативного дефіциту держбюджету, відтак заходи з його оптимізації можуть спричинити посилення податкового навантаження на законослухняних платників, унаслідок чого нові підприємства також починають переходити в тінь. З іншого боку, як свідчать емпіричні дослідження, щонайменше дві третини доходів, отриманих у «тіньовій» економіці, витрачаються в офіційній економіці. Це сприяє економічному зростанню, а відтак і зростанню доходів бюджету за рахунок непрямих податків, які, особливо в умовах значного рівня тінізації економіки, є одним з небагатьох каналів вилучення частки результатів тіньової економічної діяльності.

Дати оцінку згаданим ефектам вкрай складно, насамперед – через відсутність надійної методики оцінювання рівня тінізації економіки країни, враховуючи те, що її «межі» є доволі розмиті. Адже економічні реалії свідчать про високий ступінь інтегрованості тіньового сектора економіки в економічну систему країни. «Значне зростання тіньового сектору мало

місце у IV кварталі 2008 року та I кварталі 2009 року. За цей період рівень тінізації збільшився майже на 10 відсоткових пункти – до максимального значення в 39%», – наголошується у звіті Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Ці оцінки масштабів тінізації відрізняються від оцінок відомого у західноєвропейських наукових колах експерта з проблем тінізації національних економік Ф. Шнайдера. За його розрахунками, рівень тінізації економіки України у 2010 році перебував у межах 55,1% від офіційного ВВП [206]. У той же час результати зазначених досліджень свідчать, що серед країн колишнього соціалістичного табору, за рівнем тінізації національної економіки Україна поступається лише Грузії. У Національній Академії наук України масштаби тінізації економіки нашої держави оцінюються на рівні близько 60% від офіційного ВВП.

Оцінка рівня тіньової економіки в Україні здійснюється Міністерством економічного розвитку і торгівлі України відповідно до Методики розрахунку рівня тіньової економіки, затвердженої наказом Міністерства економіки України від 18.02.2009 №123. Розрахунок розміру тіньової економіки є важливим для правильного прогнозування і планування бюджету, тому в багатьох країнах державні служби намагаються його робити.

Квазіфіскальні операції. Державні підприємства, банки й центральний банк, можуть здійснювати операції, які не відображаються в бюджеті, проте мають фіскальний характер (вони називаються квазіфіскальними).

Згідно ст. 2 Бюджетного кодексу квазіфіскальні операції – це операції органів державної влади і місцевого самоврядування, Національного банку України, фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, суб'єктів господарювання державного і комунального секторів економіки, що не відображаються у показниках бюджету, але можуть призвести до зменшення надходжень бюджету та/або потребувати додаткових витрат бюджету в майбутньому. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від

01.08.2012 № 692-р визначено перелік квазіфіскальних операцій. Серед операцій що впливають на прогнозування доходів бюджету, слід віднести такі:

- накопичення заборгованості з відшкодування податку на додану вартість;
- відображення помилково та/або надміру сплачених грошових зобов'язань, у тому числі сум податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджету;
- списання безнадійного податкового боргу;
- розстрочення та відстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу платникам податків.

Квазіфіскальна діяльність є різновидом державної фінансової політики, яка реалізується через перекладання функцій управління, пов'язаних із фінансуванням певних програм, заходів чи отриманням додаткових доходів, на фінансовий сектор і сектор не фінансових корпорацій. Таким чином, квазіфіскальна діяльність зменшує значущість бюджетного дефіциту як індикатора фіскальної позиції держави та означає, що показники бюджетних доходів і видатків відображають фінансову діяльність сектору державного управління не в повному обсязі.

У 2012 році вартість основних видів квазіфіскальних операцій підприємств не фінансового сектору, державних банків НБУ становила близько 61,0 млрд грн, у 2011 році – 42,6 млрд грн, або 5,6 % і 4,7% у ВВП відповідно [211].

Квазіфіскальні операції знижують ефективність бюджетного процесу й фіскальної політики, оскільки основна частина цих операцій не відображається в бюджеті, але, певною мірою, впливає на фінансові ресурси держави. Тому, моніторинг обсягів квазіфіскальних операцій який має здійснювати Міністерство фінансів, є важливим елементом системи оцінки ризиків, що впливають на стабільність державних фінансів у довгостроковому періоді. Для ведення такого моніторингу органи влади, зазначені у затвердженому розпорядженні № 692-р, зобов'язано подавати щороку до 1 травня Міністерству фінансів інформацію про можливий вплив квазіфіскальних

операцій на показники проекту бюджету на плановий бюджетний період та прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетних періоди з відповідними розрахунками та обґрунтуванням.

Інфляція та інфляційні очікування. Вплив інфляційних процесів на динаміку доходів бюджету може відбутись у бік як скорочення, так і збільшення їхніх обсягів. Найбільш очевидно механізм такого впливу може проявлятись у знеціненні доходів бюджету. Зокрема, у практиці оподаткування має місце певний розрив у часі між виникненням зобов'язань платників та їх сплатою. Таким чином, в умовах високого рівня інфляції може спостерігатись свідоме «затягування» відстрочення сплати платниками відповідних сум, що надає їм можливість покривати зобов'язання перед бюджетом знеціненими грошима. Таке явище, відоме в економічній науці як ефект Олівера-Танзі, призводить до значного посилення процесу інфляційного знецінення бюджетних надходжень. Щодо впливу інфляційних очікувань на обсяги бюджетних доходів, то зазначимо, що їх посилення призводить до зниження економічної активності платників, негативно впливаючи на параметри бази оподаткування [102].

Політична ситуація. Істотним чинником, дія якого може негативно впливати як на сам процес здійснення прогнозування, так і на його результати, є політична ситуація. Політичний чинник хоча й не є чинником прямої дії, що визначає параметри бюджету, проте з огляду на непередбачуваність певних політичних рішень, а отже й на об'єктивну неможливість своєчасного врахування їх наслідків, може спричинити появу значних труднощів, нерідко вже на стадії виконання планових показників дохідної частини бюджету. У разі несвоєчасного прийняття закону про Державний бюджет України набирає сили норма Бюджетного кодексу, що передбачає низку істотних обмежень дії бюджетного механізму. Зокрема, пунктом 4 ст. 46 Бюджетного кодексу України (у старій редакції) було визначено, що *до прийняття закону про Державний бюджет України на поточний бюджетний*

період *податки*, збори (обов'язкові платежі) та інші надходження справляються *відповідно до закону про Державний бюджет України на попередній бюджетний період* та інших нормативно-правових актів. Це фактично унеможливило, до моменту набрання чинності законом на відповідний бюджетний період, реалізацію низки важливих, нерідко кардинальних змін бюджетно-податкового законодавства, прийняття якого враховувалось при формуванні показників дохідної частини проекту бюджету.

У *ст. 41 нової редакції Бюджетного кодексу* було вилучено пункт щодо особливостей формування надходжень бюджету в разі несвоєчасного набрання чинності законом про Державний бюджет України. Водночас зазначеною статтею встановлено обмеження щодо обсягу щомісячних бюджетних асигнувань загального фонду Державного бюджету України (не більше 1/12 обсягу бюджетних призначень, визначених законом про Державний бюджет на попередній бюджетний період) і заборону провадити капітальні видатки та надання кредитів з бюджету до набрання чинності законом про Державний бюджет України на поточний бюджетний період.

У бюджетній історії незалежної України несвоєчасне прийняття закону про Державний бюджет мало місце при прийнятті цих законів на 1992–1997, 2000 і 2010 роки.

Нестабільність правового поля та неузгодженість законодавчих норм.

Як свідчить практика, результативність прогнозування доходів бюджету досягається лише тоді, коли ці зміни є незначними або можуть бути враховані безпосередньо у процесі моделювання його дохідної бази. У Програмі економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» також йдеться про нестабільність і непередбачуваність податкової системи, що спричиняє високі податкові ризики для бізнесу та обмежує можливість середньо і довгострокового планування.

Істотний вплив законодавчого органу влади на формування показників проекту бюджету проявляється через

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади системи прогнозування податкових надходжень

прийняття законодавчих актів, що можуть позначатись на параметрах його дохідної частини. Відповідно до ст. 27 Бюджетного кодексу України закони, які впливають на формування дохідної чи видаткової частин бюджетів і приймаються *після 15 липня* року, що передує плановому, набирають чинності не раніше початку бюджетного періоду, що настає за плановим. У подальшому, згідно з бюджетним регламентом, підготовлений Урядом та поданий на розгляд Верховної Ради України проект Закону України про Державний бюджет України на наступний рік проходить декілька читань, у процесі яких узгоджуються і враховуються можливі зауваження та пропозиції парламентарів до його змісту. В результаті проект бюджету приймається парламентом в цілому як закон і подається на підпис Президентові України. Після набуття чинності законом про державний бюджет на відповідний рік планові показники доводяться у вигляді помісячного бюджетного розпису доходів до адміністраторів, на яких покладено завдання з контролю за справлянням відповідних (закріплених за ними) платежів до бюджету.

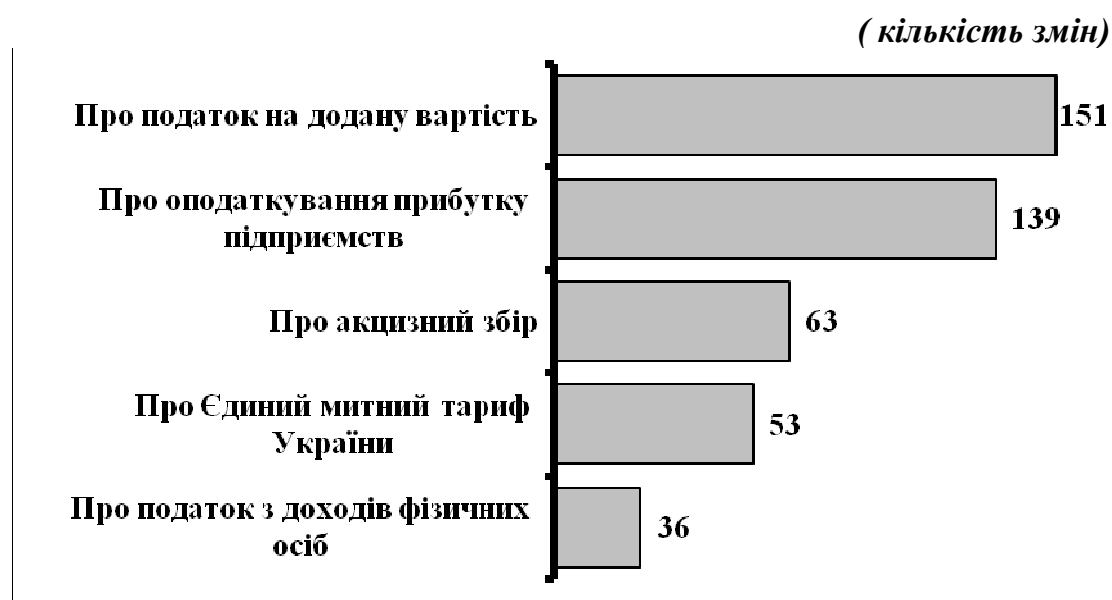

Рис. 1.4. Кількість законодавчих актів, якими було внесено зміни до законодавства з питань оподаткування

Джерело: складено за інформацією Верховної Ради України

Як видно з рис. 1.4, найбільша кількість законодавчих змін була внесена до базових законів найбільш фіскально ефективних податків (з моменту їх прийняття у Верховній Раді України). При цьому, з часу прийняття Податкового кодексу України, тобто за два роки його існування, законодавчі зміни до нього внесені 47 Законами України (інформація станом на 1 вересня 2013 року).

Не менш істотним недоліком правового поля поряд із його нестабільністю є неузгодженість низки існуючих законодавчих норм, зокрема тих, які визначають і регламентують порядок взаємодії органів державної влади у бюджетному процесі. Свідченням цього є процес підготовки Основних напрямів бюджетної політики, що передусь розробленню проекту бюджету та передбачає інформаційний обмін між органами державної влади. На практиці має місце невідповідність низки законодавчих норм, що визначають порядок взаємодії, про яку йдеться, зокрема, Кабінету Міністрів України і Національного банку України. Розглянемо декілька показових прикладів такої неузгодженості, що стоїть на заваді ефективної взаємодії зазначених органів державної влади.

Статтею 33 Бюджетного кодексу передбачено подання Нацбанком до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України до 15 березня року, що передусь плановому, прогнозних монетарних показників на наступний рік, а Міністерство фінансів України, урахувавши їх, розробляє проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період і подає його на розгляд Кабінету Міністрів до 20 березня року, що передусь плановому. Отже, Міністерству фінансів України надається всього п'ять днів для підготовки цього важливого документа з урахуванням інформації НБУ, а за такий короткий термін його якісна підготовка є практично неможливою.

До 1 квітня відповідно до п.5 ст.9 Закону України «Про Національний банк України» НБУ має подавати до Верховної Ради та Кабінету Міністрів відомості про частину прогно-

зованого прибутку до розподілу поточного року, яка підлягатиме перерахуванню до державного бюджету для внесення до проекту Закону про Державний бюджет України на наступний рік. Водночас Міністерство фінансів України, урахувавши цю інформацію, розробляє проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період і подає його на розгляд Кабінету Міністрів до 20 березня року, що передує плановому згідно із ст. 33 Бюджетного кодексу України. Внаслідок неузгодженості цих термінів, ним не може бути враховано нереальне перевищення доходів над видатками НБУ, що неминуче впливатиме на частку прогнозного річного обсягу ВВП, який перерозподіляється через зведений бюджет України.

Згідно зі ст. 33 Бюджетного кодексу Національний банк України має подавати прогнозні монетарні показники на наступний рік до 15 березня року, що передує плановому, а за п. 1 ст.9 Закону України «Про Національний банк України» – основні засади грошово-кредитної політики до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України до 15 вересня. Таким чином, виникає необхідність приведення і цих термінів у відповідність із бюджетним процесом. Адже, відповідно до ст. 37 Бюджетного кодексу України не пізніше 15 вересня Уряд подає Верховній Раді та Президенту України вже сам проект Державного бюджету. При цьому, основні засади грошово-кредитної політики стосуються: методів та форм прогнозування макропоказників економічного і соціального розвитку України, а також грошово-кредитної політики; окремих заходів монетарного і регулятивного характеру та їх впливу на економічний і соціальний розвиток України; політики курсоутворення та валютного регулювання; розвитку банківської системи та окремих нормативних актів з питань банківської діяльності; вдосконалення платіжної системи. Зазначені матеріали використовуються для складання проекту закону про Державний бюджет України.

Неточність і надто часті зміни вхідних прогнозних параметрів, які використовуються в процесі формування

дохідної частини бюджету на відповідний бюджетний рік позначаються на якості його підготовки. Ураховуючи, що бюджетне прогнозування тісно пов'язане з прогнозними макропоказниками економічного та соціального розвитку країни, реалістичність вхідних макроекономічних параметрів істотно впливає на точність прогнозу доходів бюджету, а отже, визначає можливості подальшого його виконання.

Прогнозування податкових надходжень на основі методології прогнозування з використанням економічного аналізу дає можливість визначити ймовірність виникнення тих чи інших непередбачуваних подій не тільки на коротко-, але й на середньостроковий період.

Світові економічні кризи, рецесія прямо впливають на прогнозування та виконання дохідної частини бюджету. У період негативного впливу світової фінансової кризи 2008-2009 років через велику рецесію та збільшення курсу валют вдвічі певна частина бізнесу зазнала значних збитків, а бюджет недоотримав значної суми податків. На сьогоднішній день Міжнародний валютний фонд знизив прогноз зростання світової економіки на 2013–2014 роки, значне зниження економіки очікує Італію і Іспанію. Декілька років у економічній і фінансовій депресії перебуває Греція. Вплив на економіку України матиме Кіпрська криза. Отже все це матиме негативний вплив на економіку України.

1.3. Зарубіжний досвід прогнозування податкових надходжень

Посилення дієвості механізму бюджетного регулювання у країнах з розвинутою і трансформаційною економікою набувають важливого значення в умовах інституційних змін розвитку фінансових процесів, підвищення ступеня глобалізації економічних перетворень. З огляду на зазначене, доцільним є подальше вдосконалення системи бюджетного прогнозування та планування, зокрема щодо прогнозування

обсягів податкових надходжень, що спрямовано на посилення керованості та передбачуваності розвитку національної економіки.

Після Другої світової війни багато економістів із Сполучених Штатів Америки та інших країн намагались робити прогнози економічного розвитку, пов'язані з переходом від військового часу до мирного. Протягом двох десятиліть після війни були створені економетричні моделі прогнозування, початкові прогнози яких виявились більш точними, ніж очікувалось. Однак, зацікавленість економістів до моделей прогнозування поступово втрачалась. На думку Лоуренса Кляйна, це відбулось внаслідок підвищеного попиту на точність прогнозування, яку багато існуючих моделей не могли задовольнити. Учений економіст Діболд стверджував, що незадоволення прогнозуванням було спричинене такими двома чинниками: розчаруванням у кейнсіанському теоретичному обґрунтуванні моделей прогнозування і нездатністю цих моделей прогнозувати важливі макроекономічні явища [195].

Перша адаптивна економетрична модель була запропонована Ч. Холтом у 1957 році. Вона базувалась на ідеї експонентного згладжування, відповідно до якої рівні базисного часового ряду зважуються за допомогою системи ваг, що зростають у геометричній прогресії в міру наближення до прогнозного періоду. Це відповідає гіпотезі, що більш пізні дані про прогнозовану змінну є більш інформативними у плані формування прогнозних оцінок. Згодом було розроблено велику кількість адаптивних економетричних моделей, у тому числі й регресійні адаптивні моделі, які аналізували залежність однієї величини від іншої. Проте, в теорії та практиці економетричного прогнозування використовується лише кілька з них. Це насамперед моделі експонентного згладжування Брауна, Холта-Вінтерса і модель Бокса-Дженкінса.

У той же час розчарованість у точності прогнозування послужила стимулом до пошуків покращання його якості в

багатьох напрямках. Важливим із них став розвиток не структурного підходу, який прямо не базувався на економічній теорії. Слід зазначити, що прорив у сфері економічного моделювання та прогнозування виник до розроблення кейнсіанських структурних моделей: у 1920-х роках учені Слуцький і Юл показали, що стохастичні диференційні рівняння можуть використовуватись як потужний інструмент в економічному та фінансовому прогнозуванні [207, 210]. Актуальна стаття з макроекономічного моделювання у 1970-х роках називалась «Моделювання економічних циклів без претензій на надто велику кількість апріорної теорії».

Важливий внесок у не структурний метод, що заснований на статистичній методології більше, ніж на економічній теорії, висвітлено у працях: Бокса і Дженкінса, які присвячено стохастичному тренду та моделям ARIMA; Сарджента, Сімса і Гевеке – моделюванню динамічних чинників; одноосібно Сімса – стосовно векторних авторегресій (VAR) [79, 192, 204, 205]. Моделювання динамічного чинника передбачає, що одні динамічні показники (виклики, потрясіння) є спільними для різних секторів, інші – ідіосинкратичними (*унікальними*). Таким чином, великі переліки змінних можуть більшою мірою залежати тільки від деяких спільних основних чинників змін. У межах не структурного методу економісти різних країн перевіряють різноманітні статистичні методи та процеси вибору показників для розроблення практичних методів прогнозування ключових макроекономічних змінних (наприклад, Казначейство США). Існує бар'єр і на шляху практичного застосування класичних авторегресійних моделей, які є рівняннями, що описують зв'язок між значенням прогнозованої змінної у поточному періоді та її значеннями в минулих періодах. Він полягає у складності розв'язання питання про вибір порядку авторегресійної моделі – кількості минулих періодів, які враховуються для побудови такої моделі. Щодо моделі Бокса–Дженкінса, то спроби її пристосування до потреб економічного прогнозування заздалегідь були приречені на

невдачу, оскільки застосування цієї моделі доречно, коли йдеться про прогнозування випадкових процесів.

Важливим внеском у розроблення не структурних методів прогнозування став метод побудови індексів, що збігаються і провідних економічних показників Стока-Ватсона. Рада конференції США використовує систему десяти провідних, чотирьох, що збігаються, та семи запізнілих показників для визначення найвищих і найнижчих рівнів економічної активності ділових циклів. На основі цих груп показників створюються дві групи індексів, які передбачаються як допоміжні у визначенні ділового циклу. *Провідні, співпадаючі та запізнілі зведені індекси* – це зважені середні величини відповідних показників. Провідні, співпадаючі та запізнілі дифузні індекси – це частка числа показників, значення яких змінювались у сприятливому напрямі протягом періоду у загальній кількості провідних, співпадаючих та запізнілих показників відповідно. У той час, як зведені індекси розробляються для агрегації та згладжування змін в окремих показниках, дифузні індекси призначені для відображення покращання або погіршення економічної активності. Різними дослідженнями були зроблені спроби створення системи провідних показників для країн з перехідною економікою. Всебічна спроба створення системи провідних показників для Росії, подібна до тієї, що застосовується Радою конференції США, була здійснена Смірновим, який розглядав місячне сезонне згладжене промислове виробництво як змінну, що характеризує економічну активність Росії, для якої він підбирав провідні показники. На основі семи відібраних провідних показників, цей науковець створив зведений провідний показник, використовуючи процедуру подібну до методу Ради конференції США. Аналізуючи поворотні пункти промислового виробництва та зведеного провідного показника, він дійшов висновку, що перші показники дійсно відставали від останніх. Іноді таке відставання було коротке – всього в один чи два місяці. На додаток до зведеного індексу було оцінено дифузний індекс і зроблено

висновок, що він позитивно взаємопов'язаний з відсотковими змінами у зведеному індексі [150].

Однією з переваг методології, яка використовувалась Смірновим, порівняно з методом Ради конференції США є те, що перша враховує вплив значно ширшого переліку показників. Концентруючи увагу на визначенні поворотних пунктів, метод Ради конференції США не передбачає, що індекси потрібно будувати таким чином, щоб максимально посилити прогнозуючу здатність первинних показників. Коефіцієнти R-квадрат регресій показників ділової активності у провідних зведених та дифузних індексах є відносно низькими – вони не переважають більше 20%. У той же час, Кляйн зазначає, що у методі Ради конференції США більша увага приділяється прогнозуванню напрямку руху, ніж його кількісному показнику. Рада конференції США (Рада) використовує при прогнозуванні низку місячних показників. Наприклад, індекс промислового виробництва використовується нею як один із чотирьох співпадаючих показників. Кількість грошей в обігу є провідним показником. Головні компоненти, отримані з місячних показників, використовуються у дослідженні з лагами та без них. Таким чином, деякі незалежні змінні працюють в прогнозуванні як співпадаючі, деякі як провідні, а деякі і як співпадаючі, і як провідні одночасно [197].

Індекси співпадаючих та провідних економічних показників є середньозваженими величинами двох відповідних переліків показників. Співпадаючий індекс – це середньозважене значення чотирьох провідних показників, а провідний індекс – семи. Частки, з якими співпадаючі та провідні економічні показники вводяться в співпадаючі і провідні індекси моделі Стока-Ватсона, оцінюються економетричним методом. Таким чином, зазначений метод є спробою забезпечення економетричної основи дослідження будь-якого економічного циклу. Він передбачає, що існує єдина не спостережувана змінна, яка характеризує стан економіки, а

кожен співпадаючий показник має компоненту, яка відноситься до цієї єдиної неспостереженої змінної.

Співпадаючий індекс є оцінкою єдиної неспостереженої змінної, а провідний індекс – зростання єдиної неспостереженої змінної протягом наступного півріччя. На першому етапі оцінюються параметри моделі, які зв'язують співпадаючі показники з єдиною неспостереженою змінною. На другому етапі оцінюються параметри (VAR), які зв'язують провідні показники, отримані на першому етапі, з єдиною неспостереженою змінною. Однак метод Стока-Ватсона має один дуже серйозний недолік, який полягає у занадто сильному обмеженні прогнозуючої здатності. Наприклад, деякі припущення еквівалентні заявам про те, що джерела економічних коливань пропорційно впливають на співпадаючі індикатори, що є серйозним передбаченням для цього методу. До того ж за допомогою цього методу досить складно було спрогнозувати економічний спад 1990 року в США навіть через кілька місяців після його початку.

З метою покращання якості прогнозування значні зусилля було зроблено Лоуренсом Кляйном та його колегами: за допомогою використання *методу головних компонент (МГК)* у межах не структурних високочастотних моделей, пропонується розглянути модель, яка називається високочастотною моделлю. Основним методологічним підходом, що використовується при її побудові, є названий метод головних компонент. Його ключовим елементом є створення і використання повного переліку показників, які одночасно відображають ключові аспекти економіки. Він, зокрема, передбачає, що у будь-який момент часу, пропозиція, з одного боку, попит – з другого, а інші показники ринкової рівноваги – з третього, досягають рівноваги і взаємодії між собою. Тобто, створюється система, яка може вибрати конкретні причини основних змін в економіці. Для використання в Україні можна взяти такі показники: в якості *пропозиції* – обсяги виробництва за видами економічної діяльності; *попиту* – обсяги заробітної плати та заборгованість по ній,

грошової маси, доходів і витрат бюджету; в якості показників *ринкової рівноваги* – обмінний курс валют, відсоткові ставки і ціни на важливі сировинні товари, обсяги експорту та імпорту. Використання реальних показників узгоджується з неокласичною теорією реального економічного циклу, згідно з якою у довгостроковій перспективі лише реальні величини матимуть вплив на збільшення випуску, зайнятості та податкових надходжень.

З іншого боку, занесення у модель прогнозування грошових і цінових змінних відповідає постулатам кейнсіанської та посткейнсіанської теорії, яка вбачає в них важливі чинники економічного розвитку не тільки у короткостроковій, але й у довгостроковій перспективі. Хоча така побудова моделі прогнозування не заснована конкретно на теоретичному макроекономічному підході, він цілком узгоджується з макроекономічною теорією, яка передбачає, що податкові надходження прямо залежать від ключових макроекономічних величин, а не тільки від власних фактичних надходжень в минулому. Перелік показників, з яких так би мовити, «витягуються» головні компоненти, належним чином відображає ендогенні та екзогенні економічні змінні. Цей метод має дві основні переваги. По-перше, він передбачає зменшення кількості незалежних змінних, які зберігають найбільш цінну інформацію про початкові показники. По-друге, оскільки головні компоненти не є скорельовані між собою, то не виникає проблеми мультиколеніарності, тобто ситуації, за якої дві або більше незалежних змінних, що входять у рівняння регресії, є корельованими. Метод головних компонент передбачає використання лише відносно важливої інформації та не звертає уваги на зайві дані.

Підсумовуючи дослідження міжнародного досвіду прогнозування можна ідентифікувати кращі міжнародні його методи, оцінки їх впливу на моделювання економічної політики.

Моделі короткострокового високочастотного прогнозування, побудовані на базі МГК, були розроблені Лоуренсом

Кляйном – лауреатом Нобелівської премії з економіки і його партнерами та використані у прогнозуванні економічно розвинених країн, наприклад, США, Японії, Франції, Гонконгу, Мексики, Китаю, Індії, Німеччини, Туреччини, Південної Кореї, Бразилії та низки інших. Компанія GlobalInsight під керівництвом *Лоуренса Кляйна* розробила подібні моделі також для країн з перехідною економікою, включаючи Вірменію, Грузію, Чехію, Румунію та Росію. Побудова макро-економічної моделі – це циклічний процес, який включає ряд кроків.

Використання різноманітної інформації за цього методу, може бути особливо важливим, коли розробники прогнозу не мають впевненості у тому, які саме змінні відіграють важливу роль у прогнозуванні. Адже ігнорування будь-якою потенційно важливою змінною може призвести до помилок у прогнозуванні, подібних до тих, що були зроблені деякими дослідниками на початку 1970-х років, коли роль енергетичних показників у визначенні економічного зростання в США була недооцінена. Кляйн також стверджує, що прогнози економічного розвитку після кризи 1973–1974-х років, які базувались на моделях з використанням різноманітної кількості змінних, виявились кращими, ніж прогнози, отримані за допомогою моделей з використанням малої кількості змінних, зокрема таких, як співвідношення між використаною енергією і цінами на нафту. Користь великої різноманітності змінних виразно видно не тільки тоді, коли тимчасові ряди є дуже короткими [197].

Цей підхід до прогнозування квартального ВВП США, що використовує просту лінійну регресію із щомісячними показниками як незалежними змінними, можна знайти у працях *Інгеніто та Трахана*. По-перше, різні комбінації із 34 показників протестовані в ній на прогнозування ВВП у багатофакторній регресії, після чого зроблено висновок, що найкращі прогнози поза вибіркою були здійснені за допомогою регресії із зайнятістю населення і кінцевим споживанням (тобто, застосовано двофакторну регресію). По-друге,

особливо коли деякі значення показників не були доступними протягом цілого кварталу, тобто на період проведення розрахунків прогнозу, то ці два показники прогнозувались через інші змінні.

Для країн із перехідною економікою було здійснено багато спроб використання однофакторних та двофакторних регресій (наприклад, для прогнозу ВВП Росії). У результаті проведеного Міжнародним Валютним Фондом дослідження було зроблено висновок, що промислове виробництво виявилось найкращим показником співпадіння для ВВП Росії, тоді як реальне підвищення вартості рубля негативно вплинуло на ВВП і промислове виробництво із затриманням на один квартал. Також виявилось, що ціна на нафту є важливим позитивним чинником, який впливає на ВВП Росії без лагу. У той же час, висловлювалась думка, що у дослідженні мають бути інші важливі чинники зростання, які дуже важко оцінити, наприклад: технічний прогрес та інші структурні змінні. Однією з найбільш всебічних моделей економіки Росії стала розроблена Центром макроекономічного аналізу і короткострокового прогнозування (ЦМАКП) в Москві, іншими дослідницькими центрами та Global Insight для Міністерства економічного розвитку і торгівлі Росії. Її публічний опис було надано *К. Михайленко*, як моделі, до якої входять змінні, що стосуються більшості ключових макроекономічних аспектів, у т.ч. ВВП, виробництва, прибутку, збережень населення, зовнішньої торгівлі, платіжного балансу, цін, обмінного курсу і грошей в обігу, доходів державного бюджету.

Екзогенні змінні охоплюють зовнішні змінні (зокрема, міжнародні ціни), змінні урядової політики (зокрема, регульовані ціни), змінні тенденції ділової активності (зокрема, відношення заробітної плати до продуктивності праці). Модель розроблено для формування прогнозів на середньострокову перспективу, тобто на 3–4 роки.

Філіппінський інститут досліджень розвитку розробив економетричну модель прогнозування податкових

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади системи прогнозування податкових надходжень

надходжень шляхом тестування декількох методологій прогнозування з метою визначення тієї, яка дає найкращий результат. Тестування проводиться за допомогою коефіцієнта детермінації та t-статистик для визначення статистичної значущості коефіцієнтів незалежних змінних. За допомогою цієї моделі було знайдено кращі прогнозні рівняння:

Податок з доходів фізичних осіб = Функція (Валовий внутрішній продукт; 3 фіктивні змінні, що є змінами в оподаткуванні).

Податок на прибуток підприємств = Функція (накопичений резервний капітал приватних і державних корпорацій; 5 фіктивних змінних, що є змінами в оподаткуванні).

Важливим методом прогнозування податкових надходжень, який застосовується багатьма урядовими організаціями є метод мікромоделювання. Наприклад, для прогнозування суми податку, яку мають сплатити уряду фізичні особи, Бюджетне управління Конгресу США (БУК) застосовує модель мікромоделювання, розрахунок за якою здійснюється у такій послідовності. Перше – береться вибірка заповнених податкових декларацій та приводиться у відповідність з демографічними змінами і прогнозом доходів, отриманих за допомогою макроекономічних прогнозів БУК. Далі розраховується частка кожного виду доходу з метою прогнозування податкової бази. Іншими словами, частки сукупної заробітної плати, відсотків, дивідендів і доходів від орендної плати розраховуються для тих, хто подає податкову декларацію окремо, спільно і як голова домашнього господарства. Ці дані також розподіляються за віком, статтю та доходами платників податкової декларації.

На цьому етапі важливим чинником є «старіння» інформації, яка відображає зміни в демографічних показниках і доходах населення. Використовуючи демографічні прогнози Адміністрації соціального забезпечення для віку, статі, сімейного стану, а також прогнози макроекономічних показ-

ників, що стосуються зайнятості населення, БУК змінює питомі ваги з метою відображення очікуваних демографічних змін та змін в чисельності громадян, які подають декларації за кожен рік. Важливим моментом методології є врахування того факту, що в США після досягнення 50-річного віку громадяни отримують менше доходів із заробітної плати, а більше із фондів соціального страхування. Оскільки такі джерела доходів обкладаються податком за різними ставками, то прогнозування податкових надходжень дуже залежить від демографічних змін. На другому етапі розраховується зростання доходів за кожною декларацією на основі результатів першого етапу демографічного старіння. Результатом розрахунків є прогноз, у якому сума доходів за податковою декларацією зростає з такою ж швидкістю, як і макроекономічні прогнози для заробітної плати.

Точність методу головних компонент. Всебічний процес відбору чинників для одно- та двофакторних рівнянь зазвичай покращує якість прогнозу. Проблема таких рівнянь полягає у тому, що відібрані незалежні змінні, які можуть бути надзвичайно важливими у визначенні залежних змінних, не завжди дають можливість іншим важливим змінним проявити свій вплив. Ця проблема вирішується за допомогою методу головних компонент. Економісти Компанії Global Insight провели комплексне тестування точності прогнозів за цим методом, у тому числі в порівнянні з регресіями, які містять один чи два чинники. Наприклад, зазвичай вважається, що траєкторія зростання економіки Росії визначена світовою ціною нафти і обмінним курсом. У той же час було показано, що багатфакторні високочастотні моделі, які базуються на головних компонентах, забезпечують більш точні прогнози та є значно сприйнятливішими для короткострокового прогнозування, ніж прості однофакторні, навіть у випадку, коли окремі чинники – як світова ціна нафти та обмінний курс, можуть бути надзвичайно важливими. Це дослідження не проводилось з метою доказу чи спростування твердження про

те, що світова ціна на нафту чи обмінний курс (можливо інший єдиний показник) є основними чинниками зростання економіки Росії. У той же час, таке дослідження показало, що точність будь-якого прогнозу покращується, якщо в моделі бере участь велика кількість показників. Можливо, що ціна на нафту відіграє важливу роль у визначенні (з лагами чи без них) більшості показників, які застосовуються у створених моделях головних компонент, однак, незалежно від того чи визначаються вони цінами на нафту чи ні, ці чинники містять цінну інформацію, яка може бути втрачена для прогнозування, якщо модель було створено виключно на основі однієї змінної. Подібний аналіз, за якого порівнюється точність, досягнута з використанням однофакторних регресій з точністю, досягнутою з використанням головних компонент, проводився для багатьох інших країн, у тому числі для Вірменії та Чехії.

Моделювання впливу факторів. Метод головних компонент дозволяє здійснювати розрахунки з повною відокремленістю впливу незалежної змінної на залежну змінну в межах одного рівняння. Коефіцієнти регресії головних компонент самі по собі не мають економічного сенсу. У той же час модель головних компонент передбачає розрахунок окремої похідної змінної залежно від поведінки залежної змінної за допомогою оцінених коефіцієнтів головних компонент. Така здатність може використовуватись при моделюванні політики, коли залучаються до прогнозу макроекономічні політичні змінні, такі, як кількість грошей в обігу (грошово-кредитна політика), урядові витрати бюджету (бюджетна політика) і зовнішній борг (на який впливають урядові плани зовнішніх та внутрішніх залучень).

Система прогнозування в режимі реального часу Казначейства США (RTFS). Метод головних компонент був розроблений для об'єднання інформації широкого спектра змінних в одній регресії. Існують інші методи, які передбачають використання інформації великої кількості змінних у прогно-

зуванні доходів на макрорівні. Прикладом є система прогнозування в режимі реального часу Казначейства США (RTFS), розроблена, в основному, для прогнозування поточного квартального зростання ВВП, який у свою чергу, використовується для прогнозування податкових надходжень. Основа RTFS – це перелік 30-ти місячних показників, які значно впливають на ВВП, включаючи показники зайнятості, фінансів, виробництва, торгівлі, а також вибірових обстежень. Для кожного показника система має три рівняння ВВП, які містять цей показник з лагом та без нього, а також сам ВВП з лагом. Усього використовується 90 однофакторних регресій [54]. Для кожного показника RTFS вибирає одне з трьох рівнянь залежно від того за скільки місяців кварталу інформація є доступною для цього показника у конкретний момент, і здійснює оцінку ВВП. Кінцева його оцінка розраховується як зважена сума окремих оцінок рівнянь, отриманих за 30 регресіями. Питома вага, за допомогою якої оцінка ВВП, що формується однофакторною регресією та входить у кінцеву формулу, є відношенням коефіцієнта R-квадрат цієї регресії до суми всіх коефіцієнтів R-квадрат групи регресій. Таким чином, питома вага відображає прогнозовану здатність всередині вибірки для такого показника. Економісти Кітчен і Монако стверджують, що методологія RTFS схожа з методом головних компонент Кляйна. Схожість, в основному, стосується того, що обидва підходи використовують вулику кількість показників. У той же час між ними існують значні відмінності. Одним із головних недоліків RTFS є те, що вона не враховує факту, як саме місячні показники взаємопов'язані між собою. А оскільки усі показники пов'язані між собою, то вони містять інформацію, що частково збігається.

Традиційна методика прогнозування, в основі якої лежить модель прямих розрахунків, отримала значне поширення у практиці прогнозування бюджетних доходів Естонії, де надходження податку на прибуток від приватних підприємств

**Розділ 1. Теоретико-методологічні засади системи прогнозування
податкових надходжень**

прогнозуються з використанням середньої частки у ВВП за останні три роки.

Російська модель прямих розрахунків. Орієнтація на модель прямих розрахунків простежується при плануванні доходів бюджету в Росії. Так, при плануванні надходжень податку з прибутку, використовується такий алгоритм розрахунку:

$$\text{ПП}_{\text{пр}} = [\text{П} \cdot (\text{П}_k - \text{С}) \cdot \text{S} + \text{Д}_{\text{пп}} + \text{ПД}] \cdot \text{К}_z + \text{Д}_n \cdot (\text{Р} + \text{Н} + \text{П}), \quad (1.3)$$

де $\text{ПП}_{\text{пр}}$ – прибуток для розрахунку податку;

П_k – прибуток з урахуванням коригування з метою оподаткування;

С – суми, виключені з прибутку відповідно до законодавства;

S – ставка податку у відсотках;

$\text{Д}_{\text{пп}}$ – сума податку по доходах перехідного періоду;

ПД – сума податку на доходи;

К_z – розрахунковий рівень збирання;

Д_n – додаткові надходження;

Р – надходження від реструктуризованої заборгованості;

Н – надходження від погашення недоїмки минулих років;

П – перерахунки.

Під час розрахунку податкової бази податку на додану вартість до кінця поточного року враховуються галузеві структурні особливості регіонів, які впливають на сплату та нарахування податків, а також на поквартальну (помісячну) їх структуру, характерну для тих чи інших регіонів. Поряд з цим здійснюється аналіз розмірів наданих пільг, що істотно впливає на обсяг податкової бази. Алгоритм розрахунку ПДВ за товарами, виробленими на території Російської Федерації на рік, має вигляд:

$$C_{\text{ПДВ}} = (\text{ВВП} \cdot D_{\text{Н}} - \text{ВВП}/D_{\text{В}}) \cdot K_3 - V_{\text{е}} + D_{\text{Н}} \cdot (P + H + K), \quad (1.4)$$

де $C_{\text{ПДВ}}$ – загальна сума податку, що підлягає зарахуванню до бюджету;

ВВП – валовий внутрішній продукт;

$D_{\text{Н}}$ – частка нарахованого податку у ВВП;

$D_{\text{В}}$ – частка податкових відрахувань у ВВП;

K_3 – коефіцієнт збирання;

$V_{\text{е}}$ – відшкодування податку за податковою ставкою «0» відсотків;

$D_{\text{Н}}$ – додаткові надходження;

P – надходження від реструктуризованої заборгованості;

H – надходження від погашення недоїмки минулих років;

K – надходження у результаті контрольних заходів.

У розрахунку бюджетного відшкодування ПДВ за податковою ставкою використовуються такі показники, як обсяг експорту, обмінний курс, вартість матеріальних витрат при виробництві експортної продукції тощо. Алгоритм розрахунку показника $V_{\text{е}}$:

$$V_{\text{е}} = V_{\text{е}} \cdot (V_1 \cdot K_{\text{д}}) \cdot \Pi_{\text{М}} \cdot S, \quad (1.5)$$

де $V_{\text{е}}$ – експорт у еквіваленті національної валюти;

V_1 – експорт у доларовому обчисленні;

$K_{\text{д}}$ – середній курс долара США до національної валюти;

$\Pi_{\text{М}}$ – питома вага матеріальних витрат;

S – ставка податку.

Розрахунок загальної суми надходжень акцизів, зокрема акцизного збору на природний газ, здійснюється шляхом

**Розділ 1. Теоретико-методологічні засади системи прогнозування
податкових надходжень**

алгебраїчного підсумовування показників, які його формують. Алгоритм розрахунку має такий вигляд:

$$P_e = V_0 \cdot (V_3 - V_n) \cdot C \cdot S \cdot K_3 + D_n \cdot (P + H), \quad (1.6)$$

де P_e – надходження акцизу на природний газ;
 V_0 – оподатковуваний обсяг постачання або обсяг реалізації природного газу;
 V_3 – загальний обсяг реалізації природного газу;
 V_n – неоподатковуваний обсяг реалізації природного газу;
 C – ціна реалізації природного газу;
 S – ставка акцизу;
 K_3 – коефіцієнт збирання податку;
 D_n – додаткові надходження;
 P – надходження від реструктуризованої заборгованості;
 H – надходження від погашення недоїмки минулих років.

Розрахунок акцизу здійснюють по кожному підакцизному товару окремо.

Алгоритм розрахунків акцизів на нафтопродукти має такий вигляд:

$$A = P_b \cdot S \cdot K_3, \quad (1.7)$$

де A – прогноз акцизного збору на нафтопродукти;
 P_b – податкова база;
 S – ставка податку;
 K_3 – коефіцієнт збирання податку.

Недоліки найпопулярніших економетричних моделей зумовили те, що в теорії та практиці економічного прогнозування, у тому числі й прогнозування бюджетних доходів, почали виявляти інтерес до новацій у царині методології математичного опрацювання даних. Зокрема, російські науковці спробували застосувати технологію нейронних мереж

для прогнозування податкових надходжень. Цей підхід має дещо спільне з відомим методом, запропонованим свого часу українським науковцем О.Г. Івахненком – методом групового урахування аргументів (МГУА). Досить показовим є те, що саме тоді, коли розпочалося поширення методу МГУА у Центральному економіко-математичному інституті в Москві, який був і залишається одним з провідних центрів економіко-математичних досліджень у світі, розробили суто евристичну методіку прогнозування, яка передбачала здійснення елементарних арифметичних операцій та не мала жодного математичного підґрунтя. Завдяки наявності досить широкого кола засобів прогнозування існує можливість забезпечення підвищення його точності на основі розроблення кількох варіантів прогнозу – часткових прогнозів, кожен з яких має свої переваги, та їх об'єднання (синтезу).

Найчастіше у теорії та практиці економетричного прогнозування доходів бюджету звертаються до таких класів економетричних моделей: експлікативних (факторних або причинно-наслідкових), трендових, адаптивних, авторегресійних.

Експлікативні моделі є або одним рівнянням, або системою рівнянь, за допомогою яких досягаються кількісний опис і оцінювання взаємозалежності між прогнозованою змінною та чинниками, що її формують. У фінансовій науці останнім часом привертається увага до потенціалу експлікативних моделей у вигляді систем рівнянь, зокрема до Брукінгської та Уортонських моделей і генетично пов'язаних з ними інших макромоделей.

Брукінгська модель описує національну економіку США за допомогою більше ніж 200 рівнянь. Для її побудови використовується понад 4 000 часових рядів. Для прогнозування за цією моделлю було застосовано її скорочену версію, яка нараховувала 216 ендогенних змінних, тобто тих, що нею описуються.

Уортонські моделі – серія моделей, що розвиваються та доповнюються з урахуванням нових економічних реалій. Оцінювання параметрів модельних рівнянь здійснюється за

допомогою методу найменших квадратів на підставі поквартальної статистики. Перевагою експлікативних моделей є те, що вони дозволяють отримувати багатоваріантний прогноз, позаяк у випадку їх застосування існує можливість врахування різних гіпотез щодо чинників, які до них входять. Здебільшого на практиці виявляється, що ця перевага є суто теоретичною. По-перше, часто відсутня можливість врахувати в моделі дуже важливі чинники через те, що вони не піддаються кількісному вимірюванню або внаслідок того, що в базисному періоді їх значення були сталими.

По-друге, параметри багатofакторних експлікативних моделей, як правило, адекватно не відображають характеру їх впливу на прогнозовану змінну, що зумовлено такими двома обставинами. Перша з них пов'язана з тим, що майже ніколи не відома форма зв'язку між прогнозованою змінною і чинниками, що її формують. Щоправда, колись вважалось, що економічна наука здатна підказувати форму побудови економетричної моделі, але згодом було визнано, що це може мати місце лише у рідкісних випадках.

Водночас, мало не загальноприйнятою є думка про допустимість обмежуватись при конструюванні багатofакторних моделей лінійними та лінійно-логічними рівняннями регресії. Прикладом може служити лінійно-логічна форма зв'язку, прийнята при прогнозуванні бюджетних доходів, зокрема ПДВ, у рамках економетричної моделі фіскального сектору словацької економіки.

Враховуючи наявність доволі широкого кола засобів прогнозування існує можливість забезпечення підвищення його точності на основі розроблення кількох варіантів прогнозу – часткових прогнозів, кожен з яких має свої переваги і недоліки.

Водночас фінансова криза 2008 року довела всім економістам світу, що довіра до макроекономічного прогнозування за теоретичними моделями частково втрачена. Пол Кругман – лауреат Нобелівської премії в галузі економіки – надав короткий огляд невдач та проблем домінуючих

теоретичних методів прогнозування. До другої половини 2008 року серед західних економістів переважала думка про те, що сучасна економічна теорія забезпечила міцне підґрунтя для прогнозування макроекономічних показників. Однак, згідно з Кругманом, у домінуючих моделях не було нічого, що передбачало можливість кризи, яка сталася у 2008 році. Основним теоретичним їх недоліком стало «ідеалізоване бачення економіки, в якій все раціонально взаємодіяло на досконалих ринках»[198]. Така віра в раціональну поведінку інвесторів і споживачів була домінуючою між основними економічними школами світу. Нові кейнсіанські економісти були більш прагматичними, ніж неокласичні. Вони передбачили, що ринок недосконалий та заявляли, що тільки втручання уряду може відіграти позитивну роль (перш за все, за допомогою грошової політики). Однак, навіть нові кейнсіанці намагались відхилятися від неокласичної ортодоксальності. Як наслідок – в їх моделях не було місця економічним негараздам і розпаду банківської системи.

Тому неможливо дати пряму відповідь на питання, прогнози яких вчених та з яких країн слід вважати високоякісними. Найчастіше прогноз залежить від якості даних, волатильності (нестійкості) залежних і незалежних змінних, характеру стратегічних рішень, які користувачу необхідно прийняти на їх основі, а також низки інших чинників. Але, від яких би чинників не залежали прогнози, після глобальної кризи 2008 року вчені усього світу розпочали нові дослідження у сфері економіки для покращання точності її прогнозування.

Висновки до розділу 1

Бюджетне планування та прогнозування доцільно розглядати як комплексний адаптивний процес реалізації регуляторного механізму фінансової політики, у межах якої здійснюється сукупність відповідних заходів щодо формування, коригування, контролю і моніторингу системи бюджетних показників з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку країни та сукупного впливу зовнішніх чинників на збалансованість і стійкість бюджетної системи. Прогнозування дохідної частини бюджету є важливим та необхідним етапом бюджетного процесу, який певним чином дозволяє визначити стратегічні напрями розвитку бюджетно-податкового регулювання, особливості формування бюджетних доходів у територіальному і галузевому аспектах, показник кореляції між рівнем оподаткування окремих податків та обсягом податкових надходжень, що сприяє підвищенню дієвості бюджетної політики.

Прогнозування і планування дохідної частини бюджету відіграють вагомую роль у бюджетному механізмі. Саме у процесі їх здійснення надається оцінка тому, який обсяг фінансових ресурсів, що залучаються за допомогою цього механізму, достатньою мірою забезпечить виконання покладених на державу функцій та завдань. Впровадження розроблених методик прогнозування покращило ступінь прогнозованості, вплинуло на рівень виконання планових показників державного бюджету. Прогнози показників, отриманих за різними методами і моделями, можуть відрізнятись один від одного, тому на практиці користуються середнім значенням, отриманих за допомогою кількох методів.

Основною функцією прогнозування є наукове дослідження конкретних перспектив розвитку явищ та процесів. Об'єктом соціально-економічного прогнозування є економічний і соціальний потенціал України: трудові, матеріальні, фінансові ресурси; промислово-виробничий потенціал; лісові, водні та інші природні ресурси; охорона здоров'я, культура; мистецтво,

спорт, туризм, різні види громадської діяльності, тощо. Об'єктом бюджетного прогнозування є бюджетна діяльність держави: доходи (податки і обов'язкові платежі); видатки на утримання бюджетних установ (організацій) та соціальної сфери; борг держави і кошти на його обслуговування; бюджетний дефіцит, тощо.

Ефективність бюджетного прогнозування та планування, що охоплює такі стадії бюджетного процесу, як складання, розгляд і затвердження бюджетів, об'єктивно потребує органічної взаємодії органів влади, головним чином, на стадії формування показників дохідної частини бюджету, адже від неї напряду залежить його видаткова частина.

Система бюджетного планування та прогнозування на території України почала розвиватись у дев'ятнадцятому столітті. Інструкція № 202 Народного Комісаріату Фінансів з планування надходжень державних доходів була прийнята 20 квітня 1945 року. У ній зазначалось, що їх планування є складовою частиною бюджетного планування і визначається загальними завданнями плану розвитку народного господарства, покладеними в основу складання державного бюджету СРСР. Збирання матеріалів, необхідних для складання планів з держдоходів, фінансові органи повинні здійснювати систематично; матеріали за минулі роки необхідно розробляти, систематизувати та на їх основі складати довідкові таблиці.

Світова фінансова криза 2008 року показала, що прогнозування значно ускладнюється у періоди переходу соціально-економічних систем із одного якісного стану в інший, особливо при загостренні суспільних відносин. Розроблення прогнозів, навіть на найближчу перспективу, у такі періоди виявляється надзвичайно складною функцією, тому зазвичай економісти різних країн будують не один, а декілька сценаріїв можливого розвитку подій: «песимістичний» і «оптимістичний».

Визначено інституційні та макроекономічні чинники, дія яких ускладнює процес прогнозування і планування бюджетних доходів та негативно позначається на точності їх результатів. Це, насамперед, такі чинники: обсяг тіньової

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади системи прогнозування податкових надходжень

економіки, квазіфіскальні операції, інфляційні процеси, неточність і часті зміни вхідних прогнозних параметрів, світові економічні кризи, рецесія неузгодженість нормативно-законодавчих норм, що впливають на бюджетну сферу країни. Прогнозування податкових надходжень на основі методології прогнозування з використанням економічного аналізу надає можливість визначити ймовірність виникнення непередбачуваних подій не тільки на коротко-, але й на середньостроковий період, що впливає на покращання точності прогнозів.

Удосконалення системи формування доходів бюджету повинно здійснюватись з урахуванням досвіду країн з ринковою і трансформаційною економікою, у тому числі у сфері прогнозування податкових надходжень. Підхід розвинутих зарубіжних країн до планування та прогнозування податкових надходжень є важливим з позиції необхідності оцінювання впливу потенційних ризиків на обсяги бюджетних доходів завдяки їх багаторічному прогнозуванню з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку. Під час розроблення методологічної бази для удосконалення прогнозування бюджетних показників доцільно враховувати відповідний досвід з урахування взаємозв'язків між складовими бюджетних відносин у процесі перерозподілу валового внутрішнього продукту.

РОЗДІЛ 2

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ У ПРОГНОЗУВАННІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ ЗА ПОДАТКОВИМИ НАДХОДЖЕННЯМИ

2.1. Оцінка прогнозування надходжень податку на доходи фізичних осіб

Прямі податки – це податки, що стягуються державою безпосередньо з доходів або майна їх платників. Вони поділяються на податки з юридичних осіб і фізичних. Податки з фізичних осіб сплачуються з особистих доходів громадян: заробітної плати, інших доходів, персоніфікованого прибутку підприємців. Податки з юридичних осіб справляються з доходу у формі прибутку, чистого або валового доходу. Перевагами прямих податків є те, що їх рівень оподаткування прямо залежить від доходу та створює рівні умови в оподаткуванні. Крім того, за допомогою прогресивних ставок можна збільшувати податкове навантаження на доходи, більші за середні, що має наслідком вирішення проблем соціальної справедливості та підвищує еластичність прибуткових податків відносно ВВП, сприяє автоматичному регулюванню циклічного розвитку економіки. Водночас ці податки створюють великі можливості для регулювання економіки як на мікро-, так і на макрорівнях.

До недоліків прямих податків відносять те, що розрахунок бази оподаткування є досить складним для платника, у той же час податковим органам досить непросто контролювати правильність їх обчислення. По-друге, об'єкт оподаткування є нестабільним, розміри якого суттєво коливаються в процесі циклічного розвитку економіки. По-третє, нерівномірний розподіл надходжень цих податків по регіонах – як правило, більшість їх надходжень припадає на індустріально розвинуті території держави.

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

У ході історії людством вироблено різні форми і методи оподаткування. Кожен вид податків має свої специфічні риси та функціональне призначення і посідає окреме місце в податковій системі. Прямі податки встановлюються безпосередньо щодо платників. Їх розмір залежить від масштабів об'єкта оподаткування. Цей вид податків сприяє такому розподілу податкового навантаження, за якого більше коштів сплачують ті члени суспільства, котрі мають більші доходи. Такий принцип більшістю економістів світу вважається найсправедливішим. З самого початку оподаткування прибутку підприємств його називали «впровадженням законів правди і справедливості», вважаючи найдосконалішою формою оподаткування [127].

Частка найвагоміших податків у доходах зведеного і місцевого бюджетів. Податки є дієвим інструментом фінансового регулювання соціально-економічного розвитку країни та вагомою складовою системи формування бюджетних доходів. На цьому етапі розвитку бюджетної системи найбільшу їх частку у зведеному бюджеті становлять податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств (табл. 2.1). За період 2002-2012 років середній показник питомої ваги суми зазначених податків у доходах зведеного бюджету становить 57,1 відсотка.

Таблиця 2.1

Частка основних бюджетоутворюючих податків у доходах зведеного бюджету за 2002–2012 роки, %

Податки	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Податок на прибуток підприємств	15,2	17,5	17,7	17,5	15,2	15,6	16,1	12,1	12,8	13,8	12,5
Податок на доходи фізичних осіб	17,5	18,0	14,4	12,9	13,3	15,8	15,4	16,3	16,2	15,1	15,3
Податок на додану вартість	21,8	16,7	18,3	25,2	29,3	27,0	30,9	31,0	27,5	32,6	31,2

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Закінчення табл. 2.1

Податки	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Разом по зазначених податках у доходах зведеного бюджету	54,5	52,2	50,4	55,6	57,8	58,4	62,4	59,4	56,5	61,5	59,0
Разом по зазначених податках у доходах <u>загального фонду</u> зведеного бюджету	69,8	67,4	68,0	69,5	73,4	76,4	76,4	74,4	70,8	72,3	70,2

Джерело: розраховано за даними Міністерства фінансів України і Державної казначейської служби України (<http://www.minfin.gov.ua>)

Крім того, відповідно до чинного Бюджетного кодексу України податок на доходи фізичних осіб, плата за землю та єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва є основними бюджетоутворюючими джерелами наповнення місцевих бюджетів. Питома вага зазначених податків у 2012 році становила 77,9 відсотків усіх доходів місцевих бюджетів, що більше, ніж за всі попередні роки (табл. 2.2).

Протягом періоду з 2002 до 2012 року відбувся перерозподіл частин цих податків у доходах місцевих бюджетів, що відображено у таблиці 2.2. Якщо у 2002 році податок на доходи фізичних осіб (прибутковий податок з громадян) становив у доходах місцевих бюджетів 55,7 відсотка, то у 2012 році – 60,6 відсотка. За одинадцять років його сума збільшилася на 57,3 млрд грн (з 10,8 млрд грн у 2002 році до 68,1 млрд грн у 2012 році) або у 6,3 раза. За цей же період відбулося також збільшення частки плати за землю у доходах місцевих бюджетів на 2,7 відсоткових пункти, що пов'язано із сплатою податку за оренду землі. Частка єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва у 2012 році порівняно з 2002 роком збільшилась майже у 1,5 раза.

**Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету
за податковими надходженнями**

Таблиця 2.2

**Частка найвагоміших податкових надходжень у доходах
місцевих бюджетів за 2002–2012 роки,
% (без урахування міжбюджетних трансфертів)**

Податки	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Податок на доходи фізичних осіб	55,7	59,9	58,0	57,1	57,2	59,6	62,1	62,6	63,4	62,9	60,6
Плата за землю	9,8	9,0	10,1	9,0	7,8	6,7	9,0	11,8	11,8	12,4	12,5
Єдиний податок	3,3	4,0	4,6	4,5	3,4	2,7	2,5	2,5	2,4	2,3	4,8
Разом по зазначених податках	68,8	72,9	72,7	70,6	68,4	69,0	73,6	76,9	77,6	77,6	77,9

Джерело: розраховано за даними Міністерства фінансів України і Державної казначейської служби України (<http://www.minfin.gov.ua>)

Щодо податку на доходи фізичних осіб – найбільшого податку в місцевих бюджетах, то це плата фізичної особи за послуги, які надає їй територіальна громада, на території якої вона має податкову адресу або розташована особа, що утримує цей податок згідно із законом.

Податок на доходи фізичних осіб, який став важливим джерелом надходжень у податковій системі нашої держави, відноситься до податків, що утримуються із заробітної плати та інших доходів громадян. Відповідно до Податкового кодексу України податок на доходи фізичних осіб утримується із заробітної плати та інших доходів громадян за основною номінальною ставкою – 15% і додатковими: 10% – на доходи працівників-шахтарів та 17% – на доходи, що перевищують 10 мінімальних зарплат.

Важливою властивістю цього податку є те, що надходження від нього відносяться до доходів, які закріплюються за

бюджетами місцевого самоврядування. А видатки, що фінансуються за рахунок надходжень від податку з доходів фізичних осіб, мають вагоме соціальне значення, тому вони і називаються захищеними. У той же час на сучасному етапі соціально-економічного розвитку відбувається старіння населення, зменшення темпів зростання продуктивності праці, уповільнюється створення кількості робочих місць, що досить негативно впливає на базу оподаткування цим податком.

Аналіз часток податку на доходи фізичних осіб за адміністративно-територіальними одиницями. Важливо дослідити частки податку на доходи фізичних осіб 692 адміністративно-територіальних одиниць, оскільки вони є основою доходів місцевих бюджетів. До 2011 року залежно від адміністративно-територіальної одиниці ця частка становила від 71 до 98 відсотків доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів (надалі – 1 кошика). Питома вага найбільшого податку першого кошика – податку на доходи фізичних осіб – відповідно коливалась в діапазоні 27 відсоткових пунктів (98% – 71%), середній показник становив 88,4 відсотка.

Якщо досліджувати зведені місцеві бюджети 25-ти областей, міст Києва та Севастополя, то обсяг податку на доходи фізичних осіб у першому кошику до 2011 року коливався від мінімального значення 85,1% (по Черкаській та Одеській областях) до максимального значення 90,7% (по Донецькій та Луганській областях). Як бачимо, у регіонах діапазон коливання таких часток становив 5,6 відсоткових пункти. У 2011 році податок на доходи фізичних осіб у першому кошику становив від 89,2% – мінімальне значення (Полтавська область) до 97,1% – максимальне значення (Одеська область і м. Київ), тобто діапазон коливання цих часток становив 7,9 відсоткових пункти.

У зв'язку з прийняттям Бюджетного кодексу у новій редакції у липні 2010 року з першого кошика було передано: до

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

фонду розвитку – єдиний податок; до доходів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів (другого кошику) – частину плати за землю (майже 23%) та збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності (плату за торговий патент); до державного бюджету – 50% адміністративних штрафів у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Водночас, для покриття втрат першого кошика із державного бюджету було передано 50% плати за спецвикористання лісових і водних ресурсів, плати за користування надрами; 6 видів ліцензій та сертифікатів і плату за державну реєстрацію; плату за використання інших природних ресурсів та плату за надані в оренду ставки. Ці законодавчі зміни вплинули на: зменшення надходжень першого кошика в усіх регіонах – у зв'язку з передачею єдиного і земельного податку; та збільшення надходжень у тих регіонах, де видобуваються корисні копалини – у зв'язку з надходженнями плати за надра, переданої з державного бюджету до місцевих бюджетів.

Надходження за 2011 рік показали, що 93,2% першого кошика в Україні становить податок на доходи фізичних осіб. У 449 із 692 адміністративно-територіальних одиниць питома вага податку на доходи фізичних осіб за 2011 рік становила більше 99%. Тож адміністративно-територіальні одиниці зацікавлені в надходженнях цього податку, бо від нього залежать обсяги доходів, з яких прогноуються закріплені видатки соціального спрямування.

Доцільно розглянути взаємозв'язок податку на доходи фізичних осіб з основними макроекономічними показниками, у тому числі номінальним валовим внутрішнім продуктом (ВВП) і фондом оплати праці (ФОП), які наведені в табл. 2.3.

Виходячи з даних, відображених у табл. 2.3, можна дійти висновку, що протягом 1993–2012 років частка надходжень податку на доходи фізичних осіб у валовому внутрішньому продукті постійно зростала від 1,9% до 4,8%.

Таблиця 2.3

Динаміка фактичних надходжень податку на доходи фізичних осіб у 1993–2012 роках та їх зв'язок з макроекономічними показниками

Рік	Валовий внутрішній продукт (ВВП) (млрд грн)	Нарахований фонд оплати праці (ФОП) (млрд грн)	Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) (млрд грн)	ПДФО у ВВП, % (гр. 4 до гр. 2)	ФОП у ВВП, % (гр. 3 до гр. 2)	ПДФО у нарахованому ФОП, % (гр. 4 до гр. 3)
1	2	3	4	5	6	7
1993	1,5	0,4	0,03	1,9	26,9	7,5
1994	12,0	3,3	0,3	2,8	27,5	9,1
1995	54,5	16,1	1,6	2,9	29,5	9,9
1996	81,5	25,9	2,6	3,2	31,8	10,0
1997	93,4	24,5	3,3	3,5	26,2	13,5
1998	102,6	27,9	3,6	3,5	27,2	12,9
1999	130,4	30,8	4,4	3,4	23,6	14,3
2000	170,1	37,8	6,4	3,8	22,2	16,9
2001	204,2	48,3	8,8	4,3	23,6	18,2
2002	225,8	56,7	10,8	4,8	25,1	19,0
2003	267,3	66,6	13,5	5,1	24,9	20,3
2004	345,1	82,1	13,2	3,8	23,8	16,1
2005	441,5	112,9	17,3	3,9	25,6	15,3
2006	544,2	146,5	22,8	4,2	26,9	15,6
2007	720,7	189,8	34,8	4,8	26,3	18,3
2008	948,1	253,1	45,9	4,8	26,7	18,1
2009	913,3	249,8	44,5	4,8	27,3	17,8
2010	1082,6	297,1	51,0	4,7	27,4	17,2
2011	1316,6	342,6	60,2	4,6	26,0	17,6
2012	1408,9	394,5	68,1	4,8	28,0	17,3

Джерело: складено і розраховано за даними Державної казначейської служби України (графа 4), Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України (графа 2 і 3).

Разом з тим, питома вага податку на доходи фізичних осіб у фонді оплати праці збільшилася від 7,5% у 1993 році до 20,3% у 2003 році або у 2,7 раза. У 2004–2005 роках відбулось зменшення питомої ваги зазначеного податку до 15,3% через введення єдиної ставки (13% у 2004 році і 15% у 2007 році). Слід зазначити, що питома вага податку на доходи фізичних осіб у фонді оплати праці є ефективною ставкою оподаткування цим податком. На її зменшення за останні

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

чотири роки після 2008 року вплинуло не погіршення його адміністрування, а зміни у законодавстві, які призвели до зменшення бази оподаткування. По-перше, з 2010 року ставку оподаткування заробітної плати шахтарів було зменшено до 10%. По-друге, розширення пільг у зв'язку із введенням в дію Податкового кодексу України, зокрема збільшення пільги на кожну дитину віком до 16 років.

Якщо проаналізувати ефективну ставку оподаткування з 2004 року, тобто з того часу, коли відповідно до пункту 7.1 ст. 7 Закону України «Про податок на доходи фізичних осіб» було введено фіксовану ставку 13% від об'єкта оподаткування, а з 2007 року – 15%, то побачимо, що ефективна ставка податку на доходи фізичних осіб щороку перевищила номінальну (табл. 2.4):

Таблиця 2.4

Порівняння ефективної і номінальної ставки податку на доходи фізичних осіб за 2004–2012 роки

Роки	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ефективна ставка, %	16,1	15,3	15,6	18,3	18,0	17,8	17,2	17,6	17,3
Номінальна ставка, %	13,0	13,0	13,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0
Відхилення, відс. пункти	+3,1	+2,3	+2,6	+3,3	+3,0	+2,8	+2,2	+2,6	+2,3

Джерело: розраховано за даними Державної казначейської служби України та Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

При цьому, за усіма іншими податками: податку на прибуток підприємств, податку на додану вартість, акцизному податку – ефективна ставка завжди була нижчою, ніж номінальна. Дослідження показали й причину такої ситуації. При прогнозуванні податку на доходи фізичних осіб на відповідний бюджетний період використовувався показник «фонд оплати праці» (далі ФОП) (розраховувався Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та схвалювався відповідними постановами Кабінету Міністрів України). До цього показника входять дані відповідно до Інструкції зі статистики заробітної плати і Методичних вказівок з прогно-

зування макроекономічних показників, однак він не відображає всієї бази оподаткування податком на доходи фізичних осіб.

У той же час показник «витрати на оплату праці» відображає всю базу оподаткування внесками до Пенсійного фонду України, оскільки прогнозується на базі звітів платників податку, що подаються ними до цього фонду. Адже, звіти платників до Пенсійного фонду найбільш широко в Україні ідентифікують обсяги доходів фізичних осіб.

Вперше показник «витрати на оплату праці» (далі ВОП), що був схвалений постановою Кабінету Міністрів України від 27.07.2007 № 976 (зі змінами від 21.11.2007 № 1340) був використаний у 2007 році при прогнозуванні податку на доходи фізичних осіб на 2008 рік. В подальших роках цей показник розраховувався Міністерством фінансів України і не включався в постанови КМУ. При прогнозуванні обсягу надходжень податку на доходи фізичних осіб обґрунтовано доцільність використання показника «витрати на оплату праці», який на відміну від показника «фонду оплати праці» враховує у тому числі її оплату за цивільно-правовими угодами, допомогу по тимчасовій непрацездатності, яка виплачується за рахунок Фондів соціального страхування.

Тому ефективна ставка податку на доходи фізичних осіб, визначена у витратах на оплату праці, є меншою від визначеної у фонді оплати праці та меншою від номінальної ставки. Використання при прогнозуванні податку на доходи фізичних осіб показника «витрати на оплату праці» значно покращило якість прогнозу цього податку і повністю наблизило його до фактичного виконання: за 2009, 2010 і 2012 роки відхилення прогнозу податку на доходи фізичних осіб від його фактичного значення становить майже 1 відсоток (2009 рік – 0,9%, 2010 рік + 1,1%, 2011 рік + 2,4%, 2012 рік – 1,2%).

Аналіз надходжень податку за галузями. Порівняння надходжень від галузі промисловості та бюджетної сфери. Розглянемо фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб та їх структуру за 2008–2012 роки за основними видами економічної діяльності (табл. 2.5 і 2.6). Як видно з табл. 2.5, на

**Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету
за податковими надходженнями**

його надходження світова фінансова криза мала вплив у більшості галузей економіки. Відбулось зменшення цих надходжень у 2009 році порівняно з 2008 у таких галузях, як промисловість, будівництво, торгівля, фінансова діяльність (за рахунок страхового бізнесу).

Таблиця 2.5

**Фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб
за основними видами економічної діяльності (у млн грн)**

Вид економічної діяльності за КВЕД	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1. Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги	1362,9	1 884,4	2 044,9	2 561,4	3 159,9	3 946,9
2. Лісове господарство та пов'язані з ним послуги	162,6	173,5	147,8	219,1	283,8	263,5
3. Промисловість	9613,1	12 218,8	11 248,7	13 136,3	15 881,5	17 504,7
3.1. Добувна	1793,0	2394,2	2508,2	2547,0	2988,4	3301,9
3.2. Переробна	6355,5	7881,0	6515,1	7982,4	9855,8	10672,7
3.2.1. <i>Металургійне виробництво</i>	1568,3	1900,8	1505,6	1851,9	1902,2	2010,5
3.2.2. <i>Виробництво машин і устаткування</i>	1091,6	1431,0	1163,9	1431,8	1249,1	517,3
3.2.3. <i>Харчова промисловість</i>	998,8	1278,9	1206,8	1392,2	1781,1	1926,6
3.2.4. <i>Хімічне виробництво</i>	387,3	492,0	414,8	568,1	731,5	776,5
3.3. Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	1464,6	1943,6	2225,4	2606,9	3037,4	3530,2
4. Будівництво	1712,2	2 170,9	1 361,1	1 486,9	1717,8	1814,5
5. Торгівля	2452,7	3 424,4	3 101,2	3 706,0	4669,4	5331,9
6. Діяльність готелів та ресторанів	183,7	255,6	260,3	287,7	346,4	348,5
7. Діяльність транспорту та зв'язку	3085,1	4 099,1	4 260,5	4 938,1	5458,9	5642,8
8. Фінансова діяльність	1705,7	2 637,8	2 386,9	2 519,9	3100,1	3465,0
9. Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	2608,6	3 566,5	3 763,8	4 260,8	4896,6	3694,2
10. Бюджетна сфера	8474,8	11 620,9	12 595,1	14588,9	15818,7	18360,9
11. Інші види економічної діяльності	3420,7	3 993,3	3 315,0	3 324,2	4891,4	7711,9
УКРАЇНА	34782,1	45 895,8	44 485,3	51029,3	60224,5	68092,6

Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України і Державної казначейської служби України (<http://www.minfin.gov.ua>)

Найбільше від світової фінансової кризи постраждала така галузь, як «будівництво» – у 2012 році надходження податку на доходи фізичних осіб у цій галузі навіть не досягли рівня 2008 року на 16,4 відсотка.

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Таблиця 2.6

Структура надходжень за основними видами економічної діяльності з податку на доходи фізичних осіб (у %)

Вид економічної діяльності за КВЕД	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1. Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги	3,92	4,11	4,60	5,02	5,25	5,80
2. Лісове господарство та пов'язані з ним послуги	0,47	0,38	0,33	0,43	0,40	0,39
3. Промисловість	27,6	26,62	25,28	25,74	26,38	25,71
3.1. Добувна	5,15	5,2	5,6	5,0	4,96	4,85
3.2. Переробна	18,27	17,2	14,6	15,6	16,37	15,67
3.2.1. Металургійне виробництво	4,51	4,1	3,4	3,6	3,16	2,95
3.2.2. Виробництво машин і устаткування	3,14	3,1	2,6	2,8	2,07	0,76
3.2.3. Харчова промисловість	2,87	2,8	2,7	2,7	2,96	2,83
3.2.4. Хімічне виробництво	1,11	1,1	0,9	1,1	1,21	1,14
3.3. Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	4,21	4,2	5,0	5,1	5,04	5,18
4. Будівництво	4,92	4,73	3,06	2,91	2,86	2,66
5. Торгівля	7,05	7,46	6,97	7,26	7,76	7,83
6. Діяльність готелів та ресторанів	0,53	0,56	0,59	0,56	0,57	0,51
7. Діяльність транспорту та зв'язку	8,87	8,93	9,58	9,68	9,07	8,29
8. Фінансова діяльність	4,90	5,75	5,37	4,94	5,16	5,09
9. Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	7,5	7,77	8,46	8,35	8,14	5,4
10. Бюджетна сфера	24,36	25,32	28,31	28,59	26,28	26,96
11. Інші види економічної діяльності	9,88	8,37	7,73	6,91	8,13	11,36
УСЬОГО	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано за даними Міністерства фінансів України і Державної казначейської служби України (<http://www.minfin.gov.ua>)

Надходження цього податку по галузі «металургійне виробництво» тільки у 2011 році досягли рівня кризового 2008 року, а у 2012 році збільшились на 5,8 відсотка, порівняно з тим же 2008 роком.

Аналізуючи дані структури надходжень податку на доходи фізичних осіб за основними видами економічної діяль-

**Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету
за податковими надходженнями**

ності переконаємося, що більше половини надходжень цього податку становлять надходження від двох галузей – промисловості та бюджетної сфери (2012 рік – 52,67%, 2011 рік – 52,66%, 2010 рік – 54,33%, 2009 рік – 53,59%, 2008 рік – 51,94%, 2007 рік – 52,0%, 2006 рік – 55,06%, 2005 рік – 54,85%, 2004 рік – 53,45%). Однак насторожує той факт, що частка надходжень цього податку від сфери «промисловість» за вісім років зменшилась майже на 11 відсоткових пункти (2004 рік – 36,38%, 2012 рік – 25,71%). Порівняння питомої ваги надходжень податку на доходи фізичних осіб двох галузей економіки наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

**Порівняння питомої ваги надходжень податку на доходи
фізичних осіб галузі «промисловість»
і «бюджетна сфера» (у %)**

Галузь	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1. Промисловість	36,38	33,23	31,48	27,6	26,62	25,28	25,74	26,38	25,71
2. Бюджетна сфера	17,07	21,62	23,58	24,4	25,32	28,31	28,59	26,28	26,96
Разом	53,45	54,85	55,06	52,0	51,94	53,59	54,33	52,66	52,67
Відхилення (р. 1–2)	19,31	11,61	7,9	3,2	1,3	-3,03	-2,85	0,1	-1,25

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>).

Дослідження показали, що включно до 2008 року питома вага податку на доходи фізичних осіб, сплаченого підприємствами промисловості, випереджала питому вагу податку, сплаченого установами бюджетної сфери. Наприкінці 2008 року, коли країна ввійшла у період фінансової кризи, відбулось наближення показника часток фондів оплати праці цих двох галузей та сплаченого податку на доходи фізичних осіб. Отже, склалась діаметрально протилежна ситуація коли частка податку від установ бюджетної сфери стала більшою за частку податку від підприємств промисловості. Така ситуація є економічно необґрунтованою, позаяк промисловість завжди «утримувала» бюджетну сферу, а не навпаки.

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Така ситуація з надходженнями до бюджету податку на доходи фізичних осіб є прямим відображенням того, що відбуваються проблеми в економіці держави. Аналіз цих двох галузей економіки наведено у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Порівняльний аналіз показників, пов'язаних із заробітною платою двох галузей – промисловості та бюджетної сфери

Вид економічної діяльності	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Ріст 2012 р. до 2007 р.
Нарахований фонд оплати праці (млрд грн)							
<i>Промисловість</i>	62,3	78,4	73,6	89,5	106,6	118,1	189,6%
Бюджетна сфера	48,6	67,4	72,5	85,3	92,0	109,6	225,5%
<i>Відхилення, %</i>	128,2	116,3	101,5	104,9	115,9	107,7	
Середньооблікова кількість штатних працівників (тисяч осіб)							
<i>Промисловість</i>	3246,7	3023,2	2760,8	2818,3	2768,7	2694,2	83,0%
Бюджетна сфера	3531,8	3548,8	3572,4	3561,9	3491,7	3490,1	98,8%
<i>Відхилення, %</i>	91,9	85,2	77,3	79,1	79,3	77,2	
Нарахована середня зарплата на 1 працівника (гривень за січень–грудень)							
<i>Промисловість</i>	19182	25929	26671	31745	38516	43837	228,5%
Бюджетна сфера	13749	18992	20297	23954	26337	31394	228,3%
<i>Відхилення, %</i>	139,5	136,5	131,4	132,5	146,2	139,6	
Надходження податку на доходи фізичних осіб (млн грн)							
<i>Промисловість</i>	9613,1	12218,8	11248,7	13136,3	15881,5	17504,7	182,1%
Бюджетна сфера	8474,8	11620,9	12595,1	14589,0	15818,7	18360,9	216,6%
<i>Відхилення, %</i>	113,4	105,1	89,3	90,0	100,4	95,3	
Надходження податку на доходи фізичних осіб на 1 працівника (гривень)							
<i>Промисловість</i>	2961	4042	4218	4661	5736	6497	219,4%
Бюджетна сфера	2400	3275	3526	4096	4530	5261	219,2%
<i>Відхилення, %</i>	123,4	123,4	119,6	113,8	126,6	123,5	

Джерело: розраховано за інформацією Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>) і Державної казначейської служби

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

Виходячи з порівняльного аналізу двох основних галузей економіки – промисловості та бюджетної сфери, видно проблеми, які виникли в економіці країни. Якщо у докризовому 2007 році нарахований фонд оплати праці в промисловості становив 128,2% до фонду оплати праці установ бюджетної сфери, то у 2012 році тільки 107,7%; зменшення відбулось на 20,5 відсоткових пункти. У той же час, протягом проаналізованих п'яти років нарахована середня зарплата на одного працівника в галузі промисловості у 2012 році також, як і у 2007 році, перевищувала середню заробітну плату в бюджетній сфері на 39,6%. Тобто темп перевищення середніх зарплат залишився на тому ж рівні.

Проаналізуємо причини падіння нарахованого фонду оплати праці на 20,5 відсоткових пункти при стабільному перевищенні середньої заробітної платі на одного працівника. Як видно з табл. 2.8, це відбулось за рахунок суттєвого зменшення чисельності працівників у промисловості за п'ять років на 17,0% ($100\% - 2694,2/3246,7$) або на 552,5 тисяч осіб: з 3246,7 тисяч осіб у 2007 році до 2694,2 тисяч осіб у 2010 році. При цьому у бюджетній сфері за п'ять років навпаки відбулось незначне скорочення чисельності працівників на 1,2% на 41,7 тисяч осіб: з 3531,8 тисяч осіб у 2007 році до 3490,1 тисяч осіб у 2012 році.

Все це якоюсь мірою впливає на надходження податків до бюджету, зокрема, на податок на доходи фізичних осіб. Якщо із сфери промисловості у 2007 році перераховано до бюджету цього податку на 13,4% більше, ніж із бюджетної сфери, то у 2009–2010 роках із сфери промисловості – навпаки було перераховано на 10,0% менше. У 2011 році ситуація покращилась і до бюджету надійшла однакова сума податку як від підприємств промисловості, так і від бюджетної сфери. У 2012 році знову зменшились надходження податку від підприємств промисловості на 4,7%, порівняно з надходженнями від установ бюджетної сфери. Можна припустити, що у 2011 році покращання відбулось через проведення оптимізації чисельності державних службовців, однак на наступний рік знову

ситуація змінилась. Тобто, порушився основний принцип економіки, за якого промисловість завжди «утримувала» бюджетну сферу, тому єдиний вихід для економіки України – відновлення виробництва. Тільки за 2012 рік місцеві бюджети могли б отримати додатково близько 24,2 млрд грн податку на доходи фізичних осіб, якби чисельність працівників промисловості залишилась на рівні 2007 року (24,2 млрд грн отримуємо як добуток зменшення чисельності 552,5 тисяч осіб (3246,7–2694,2) та середньої зарплати одного працівника 43837 гривень).

Аналіз двох галузей економіки дає підстави зробити висновок, що за п'ять років промисловість поступово приховувала свої доходи, тобто відходила в «тінь», у той час як у бюджетній сфері відсутні факти тінізації чи ухиляння від оподаткування. Із цього можна зробити припущення, що така ситуація склалась через ухилення від оподаткування підприємств саме в промисловості. Збільшення виплат заробітної плати без належної сплати податків до бюджету відбулось в період світової фінансової кризи. В цьому контексті, як слушно зазначає А. Я. Новак, необхідним є підтримання і розвиток природного процесу збільшення частки податку з доходів громадян, що вимагає постійної активізації роботи органів державної влади, спрямованої на збільшення доходів громадян та їх постійної легалізації, а це в свою чергу потребує проведення високоефективної соціально-орієнтованої економічної політики та викорінення причин тінізації економіки для припинення практики виплати зарплати без сплати відповідних податків та відрахувань.

Структуру надходжень податку на доходи фізичних осіб за кодами бюджетної класифікації і видами платників (відповідно до бюджетної класифікації доходів) пропонується розглянути на прикладі даних табл. 2.9. Як видно з даних таблиці, найбільшу частку у загальній сумі надходжень податку на доходи фізичних осіб займають надходження податку на доходи найманих працівників – більше 90% до 2011 року (у 2008 році – 91,47%, у 2009 році – 92,27%, у 2010 році – 91,2%, у 2011 році – 88,37%) і 87,12% у 2012 році. Якщо

**Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету
за податковими надходженнями**

простежити динаміку зміни структури надходжень податку на доходи фізичних осіб за кодами бюджетної класифікації починаючи з 2004 року, тобто з моменту введення в дію нового Закону України «Про оподаткування доходів фізичних осіб», то можна відмітити, що за окремими позиціями відбулось збільшення їх питомої ваги у загальній сумі:

– податок на доходи фізичних осіб на дивіденди та роялті – з 0,52% у 2004 році до 0,7 % у 2011 році;

– податок на доходи фізичних осіб – нерезидентів – з 0,03% до 0,09%.

Разом з тим, починаючи з 2007 року, в загальну суму податку на доходи фізичних осіб від інших видів діяльності включено:

– податок на доходи фізичних осіб від продажу нерухомого майна та надання нерухомості в оренду (суборенду), житловий найм (піднайм) – у 2007 році складав 0,17% усіх надходжень податку з доходів фізичних осіб, у 2011 – 2,29%;

– податок на доходи фізичних осіб від продажу рухомого майна та надання рухомого майна в оренду (суборенду): у 2008 році – 0,04%, у 2009 році – 0,49%;

– податок на доходи фізичних осіб від отриманого платником доходу внаслідок прийняття ним у спадщину майна, коштів, майнових чи немайнових прав – у 2008 році – 0,10%, у 2011 році – 0,29%.

Таблиця 2.9

**Структура надходжень податку на доходи фізичних осіб
за кодами бюджетної класифікації
за 2003–2012* роки (у %)**

Назва коду бюджетної класифікації доходів	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Податок на доходи найманих працівників	94,18	91,60	90,84	91,92	90,01	91,47	92,27	91,20	88,37	87,12
Податок на доходи фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності і незалежної професійної діяльності	1,05	0,81	0,58	0,74	0,60	0,61	0,72	0,53	0,69	–

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Закінчення табл. 2.9

Назва коду бюджетної класифікації доходів	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Податок на доходи фізичних осіб на дивіденди та роялті	—	0,52	1,32	1,30	0,75	0,72	0,53	0,72	0,70	—
Фіксований податок на доходи фізичних осіб від зайняття підприємницькою діяльністю	1,82	1,85	1,46	1,13	0,78	0,62	0,59	0,50	0,3	—
Податок на доходи фізичних осіб – нерезидентів	—	0,03	0,06	0,06	0,09	0,08	0,09	0,09	0,07	—
Податок на доходи фізичних осіб – військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу	—	4,80	4,84	4,13	3,73	3,56	4,00	3,89	3,81	3,48
Податок на доходи фізичних осіб від продажу нерухомого майна	—	—	—	—	0,17	1,41	0,79	0,96	2,29	—
Податок на доходи фізичних осіб – шахтарів	—	—	—	—	—	—	—	1,02	2,04	1,98
Податок на доходи фізичних осіб від інших видів діяльності	2,95	0,39	0,90	0,72	3,87	1,53	1,01	1,09	1,73	7,42
УСЬОГО	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

* У зв'язку із змінами внесеними до бюджетної класифікації окремі коди були скасовані.

Джерело: розраховано за даними Міністерства фінансів України і Державної казначейської служби України (<http://www.minfin.gov.ua>)

Слід відмітити, що у 2007–2008 роках збільшився обсяг надходжень від продажу земельних ділянок, особливо в таких регіонах України як АРК Крим, Харківська, Київська, Івано-Франківська, Львівська та Закарпатська області.

Крім того, у 2010 році було зменшено номінальну ставку податку на доходи фізичних осіб по шахтарях – до 10%.

Як видно з табл. 2.10, при стабільній базі оподаткування у попередніх роках постійне збільшення податку на доходи фізичних осіб у більшості років становило у середньому

**Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету
за податковими надходженнями**

понад 31%, у 2008 році збільшення становило 32%. Винятком був кризовий 2009 рік, коли відбулося не зростання, а навпаки – спадання надходжень податку на 3,1% до попереднього року. У наступних 2010–2012 роках щорічний темп надходжень зменшився наполовину порівняно з докризовим періодом, і становив у середньому понад 15%. Найбільше зростання надходжень спостерігалось у передкризовому 2007 році – 52,6%.

Таблиця 2.10

**Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб
за 2004–2012 роки (у млн грн)**

Роки	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Сума надходжень	13213	17325	22791	34782	45896	44485	51029	60225	68092
Відхилення (до попереднього року), ±	-308,0	+4112	+5466	+11991	+1111	-1411	+6544	+9196	+7867
Відхилення (до попереднього року), %	97,7	131,1	131,5	152,6	132,0	96,9	114,7	118,0	113,1

Джерело: розраховано за даними Міністерства фінансів України і Державної казначейської служби України (<http://www.minfin.gov.ua>)

Такому збільшенню надходжень податку у 2007 році сприяло: підвищення базової ставки оподаткування податком на доходи фізичних осіб з 13% до 15%, що дало 13% зростання його обсягу; збільшення витрат на оплату праці на 32,3% до попереднього року; запровадження у 2007 році оподаткування доходів від спадщини та операцій з рухомим (нерухомим) майном; активізація надходження від продажу земельних ділянок у 2007–2008 роках, особливо у таких регіонах України: АРК Крим, Харківська, Київська, Івано-Франківська, Львівська, Закарпатська області; запровадження з 1 червня 2007 року II етапу Єдиної тарифної сітки розрядів, коефіцієнтів.

2.2. Оцінка прогнозування надходжень податку на додану вартість

В Україні податок на додану вартість запроваджено Законом України від 20 грудня 1991 року, коли країна перейшла від податку з обороту. Його недосконалість зумовила необхідність ухвалення у грудні 1992 року Декрету Кабінету Міністрів України «Про податок на добавлену вартість». Починаючи з жовтня 1997 року до початку 2011 року питання оподаткування податком на додану вартість регулювались Законом України «Про податок на додану вартість» за № 168/97-ВР.

Частка податку на додану вартість у ВВП і у доходах зведеного бюджету. Як видно з рис. 2.1, податок на додану вартість є одним із основних бюджетоутворюючих податків, частка якого за 2012 рік становила 31,2% у доходах зведеного бюджету і 9,9% – у ВВП (попередня інформація). Слід відмітити, що показники частки податку на додану вартість у валовому внутрішньому продукті та доходах зведеного бюджету після 1998 року поступово знижувались, та були найнижчими у 2003 та 2004 роках.

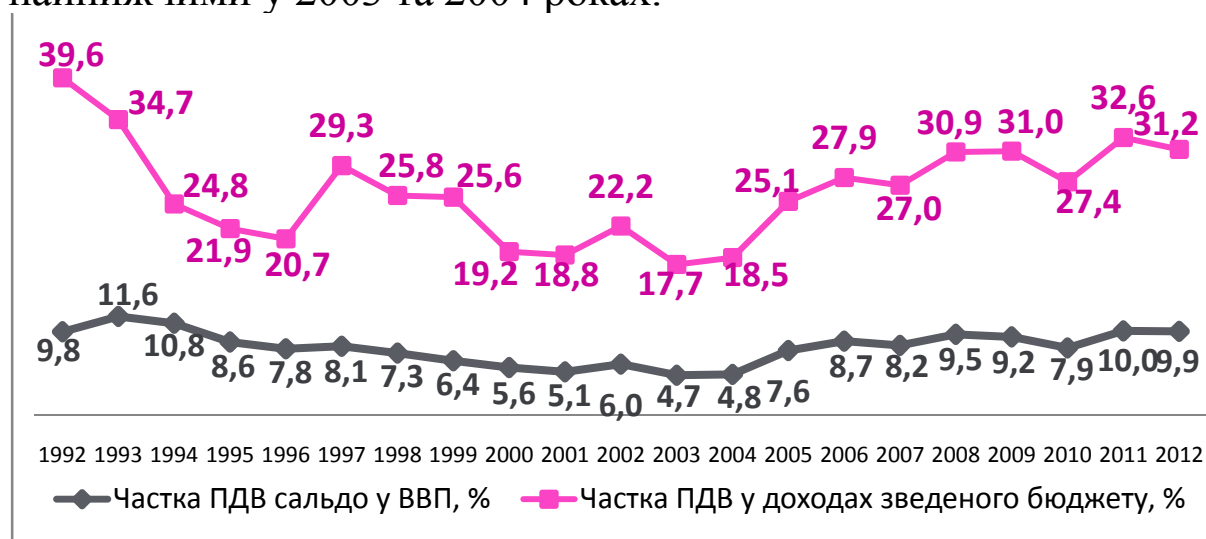

Рис. 2.1. Частка податку на додану вартість у ВВП і у доходах зведеного бюджету

Джерело: побудовано на основі інформації Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>; Державної казначейської служби України і Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

Збільшення частки надходжень податку у ВВП відбувся в 1997 році – коли був введений в дію Закон України «Про податок на додану вартість» та у 2005 році – коли вносились зміни до нього з метою запобігання ухилень від сплати податку. Надходження ПДВ за п'ять років – 2006–2010 роки можна порівняти з 1997 роком, тобто з першим роком існування Закону України «Про податок на додану вартість», коли практично не використовувались схеми ухилення від оподаткування і були відсутні різноманітні преференції. Після внесення у 2005 році відповідних змін до законодавства з питань оподаткування ПДВ, якими було зменшено кількість податкових пільг, показник питомої ваги ПДВ у ВВП України мав тенденцію до зростання з 4,8% у 2004 році до 8,7% у 2006 році. У 2007 році частка надходжень з податку на додану вартість у валовому внутрішньому продукті становила 8,2%, що майже відповідало рівню 1997 року (8,1%), коли також було скасовано схеми ухилення від оподаткування. За останні два роки частка ПДВ у ВВП становила 10,0% у 2011 році та 9,9% – у 2012 році.

Крім того, на збільшення надходжень цього податку, починаючи з березня 2005 року, вплинуло оподаткування ПДВ імпорту нафти, що у 2005 році додало до бюджету 3,8 млрд грн, а з січня 2006 року – оподаткування ПДВ імпорту газу. Додаткові надходження до бюджету від розмитнення імпортного газу становили 3,2 млрд грн у рік його введення.

Збільшення питомої ваги надходжень ПДВ у ВВП протягом 2008–2012 років пояснюється обмеженням застосування податкових векселів при розмитненні товарів при їх імпорті на територію України. У 2008 році вперше з моменту існування законодавчої норми заборонено надання можливості сплати ПДВ при імпорті товарів на митну територію України шляхом отримання податкового векселя. Таким чином, при розмитненні товарів, ввезених в Україну, платникам не надавалась відстрочка сплати ПДВ у формі податкових векселів, а відбувалась сплата податку на додану вартість до бюджету в грошовій формі, що вплинуло на

збільшення надходжень ПДВ із ввезених в Україну товарів, робіт, послуг і надало можливість збільшити відшкодування ПДВ платникам податку. У подальших 2009–2012 роках вексельні розрахунки з ПДВ відповідно до норм чинного законодавства не здійснювались.

Динаміка виданих податкових векселів з ПДВ була така: 2001 рік – в обсязі 5883 млн грн; 2002 рік – 3082 млн грн; 2003 рік – 5363 млн грн; 2004 рік – 6462 млн грн; 2005 рік – 7111 млн грн; 2006 рік – 10340 млн грн; 2007 рік – 14876 млн грн; 2008 рік – 93 млн грн.

Це вплинуло на збільшення надходжень податку на додану вартість, за який відповідала Державна митна служба України. Значний вплив на ці надходження мало ще й запровадження на законодавчому рівні подання разом з податковою декларацією копій податкових накладних в електронному вигляді з березня 2008 року, чим було припинено мінімізацію податку.

У 2009 році зменшення питомої ваги податку на додану вартість у ВВП відбулось за рахунок зменшення надходжень ПДВ з ввезених на митну територію товарів у зв'язку із зменшенням обсягу імпорту товарів (робіт, послуг).

У 2010 році звільнення від оподаткування ПДВ операцій з імпорту природного газу вплинуло на перерозподіл його надходжень з вітчизняних і з імпортних товарів (+3,6 млрд грн ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) і – 6,8 млрд грн ПДВ із ввезених в Україну товарів).

Щодо аналізу надходжень ПДВ за видами економічної діяльності, то структуру надходжень податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів можна дослідити в табл. 2.11. Найбільша їх частка у 2012 році забезпечується підприємствами промисловості – 36,96%; у т.ч. переробної промисловості (16,22%), оптової та роздрібною торгівлі (21,23%), виробництва та розподілу електроенергії, газу і води (13,91%). Порівняно з попередніми роками зменшення частки надходжень ПДВ з вироблених в Україні товарів у 2012 році спостерігається по підприємствах транспорту та зв'язку

**Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету
за податковими надходженнями**

(з 18,94% у 2009 році до 8,81% у 2012 році). За десять років відбувся перерозподіл питомої ваги надходжень ПДВ між галузями економіки: зменшилась питома вага надходжень ПДВ від підприємств промисловості та збільшилась від підприємств оптової та роздрібної торгівлі. Не досягнуто питомої ваги надходжень порівняно з 2002 роком промисловістю (падіння за десять років становило 7,91 відсоткового пункту), будівництвом (падіння за десять років – 1,89 відсоткового пункту). Проте, збільшилась питома вага надходжень ПДВ в торгівлі на 10,04 відсоткового пункту. Це свідчить про те, що в країні потрібно відновлювати роботу підприємств промисловості.

Таблиця 2.11

**Структура надходжень податку на додану вартість
з вироблених в Україні товарів за видами економічної
діяльності (у %)**

Вид економічної діяльності за КВЕД	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1. Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	1,95	1,59	1,57	1,21	1,31	1,27	1,23	1,11	1,11	0,75	1,02
2. Промисловість, у тому числі:	44,87	44,98	43,08	42,81	43,31	40,94	36,42	35,05	34,71	32,14	36,96
2.1. Добувна	8,82	8,83	7,43	10,86	10,13	8,84	9,25	6,69	7,02	6,88	6,83
2.2. Переробна	18,68	18,01	17,84	18,31	20,69	20,13	15,96	16,85	16,90	14,64	16,22
2.3. Виробництво та розподіл електроенергії, газу та води	17,37	18,14	17,81	13,64	12,49	11,97	11,21	11,51	10,78	10,62	13,91
3. Будівництво	7,13	7,73	8,82	7,96	7,89	8,88	8,65	5,22	5,14	5,02	5,24
4. Оптова та роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	11,19	11,38	12,33	12,46	13,92	14,24	15,99	15,65	16,38	22,40	21,23

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Закінчення табл. 2.11

Вид економічної діяльності за КВЕД	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
5. Транспорт та зв'язок	13,10	14,06	14,87	14,24	15,76	16,14	15,87	18,94	17,14	12,59	8,81
6. Інші види економічної діяльності	21,77	20,26	19,33	21,32	17,80	18,54	21,84	24,03	25,52	27,10	26,74
УСЬОГО	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Джерело: складено за інформацією Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>; Державної казначейської служби України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Для проведення більш детальнішого аналізу надходжень податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) доцільно простежити динаміку зміни ефективної ставки оподаткування за основними видами економічної діяльності (табл. 2.12). Ефективна ставка оподаткування визначалась шляхом співвідношення суми податку на додану вартість, що надійшла до бюджету (збір ПДВ) до суми валової доданої вартості. Як видно з табл. 2.12, у 2011 і 2012 роках ефективна ставка податку на додану вартість в Україні залишається досить низькою – 6,77% і 6,50% відповідно при номінальній ставці 20%.

Таблиця 2.12

Ефективна ставка оподаткування податком на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за видами економічної діяльності (у %)

Вид економічної діяльності за КВЕД	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Сільське господарство	0,74	0,70	0,71	0,96	1,09	0,86	0,78	0,82	0,53	0,74
Добувна промисловість	10,94	8,82	14,05	15,00	13,39	8,14	8,30	7,42	5,98	6,1
Переробна промисловість	4,87	4,12	5,71	6,59	5,88	3,88	5,45	5,91	6,04	7,33
Виробництво та розподіл електроенергії, газу та води	19,88	22,89	22,88	19,07	17,03	16,99	16,62	17,14	18,69	22,15

**Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету
за податковими надходженнями**

Закінчення табл. 2.12

Вид економічної діяльності за КВЕД	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Будівництво	10,15	10,00	11,16	10,26	8,05	11,65	10,31	12,87	9,32	11,05
Оптова та роздрібна торгівля	4,84	4,85	6,07	5,78	5,15	5,54	5,85	6,96	8,24	7,86
Транспорт та зв'язок	5,39	5,93	6,65	8,08	7,05	8,25	8,49	8,41	7,40	5,86
Інші види економічної діяльності	4,44	4,44	4,77	4,21	3,72	3,97	4,09	3,57	6,42	4,93
УСЬОГО	5,60	5,41	6,39	6,57	5,90	5,44	5,78	5,64	6,77	6,50

Джерело: складено за інформацією Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>; Державної казначейської служби України і Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Найбільшого значення ефективної ставки в Україні було досягнуто у 2005–2006 роках, тобто коли у березні 2005 року були внесені зміни до законодавства щодо скасування преференцій та інші зміни. Найбільш наближеною до номінальної є ефективна ставка в галузі «розподілення електроенергії, газу та води». У порівнянні з 2010 роком її збільшення в умовах дії Податкового кодексу України два роки поспіль відбулося по підприємствах такої вагової галузі економіки, як «переробна промисловість» (з 5,91% до 7,33%). У той же час, ефективна ставка продовжує зменшуватись в таких галузях економіки як «добувна промисловість» (з 7,42% до 6,1%), «будівництво» (з 12,87% до 11,05%), «транспорт і зв'язок» (з 8,41% до 5,86%).

Разом з тим при номінальній ставці оподаткування 20%, ефективна ставка оподаткування ПДВ в Україні залишається дуже низькою – 6,5%, зокрема у різних галузях економіки у 2012 році її значення становило близько третини від номінальної ставки (20%): у переробній промисловості – 7,33%, торгівлі – 7,86%, транспорті та зв'язку – 5,86%, добувній промисловості – 6,1%.

Слід відмітити, що в транспортній галузі та оптовій і роздрібній торгівлі велика кількість суб'єктів підприємницької

діяльності перебуває на спрощеній системі оподаткування. Таким чином, у зазначених галузях у процесі господарювання створюється валова додана вартість, при цьому за рахунок спрощеного режиму оподаткування податок на додану вартість не сплачується, що може бути однією з причин низької ефективної ставки оподаткування. У переробній промисловості такою причиною є експортноорієнтовані підприємства, зокрема металургійні та хімічної промисловості, які також створюють валову додану вартість, але податку на додану вартість не сплачують, бо навпаки отримують повернення з бюджету. Іншою причиною низької ефективної ставки у цій галузі є мінімізація податкових зобов'язань.

Щодо оцінки пільг і втрат з ПДВ. На величину ефективної ставки оподаткування податком на додану вартість суттєво впливають пільги і втрати, що надаються при оподаткуванні (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Динаміка отриманих платниками пільг з податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) до зведеного бюджету та втрат бюджету (млн грн)

Роки	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Пільги (млн грн)	62,0	59,7	85,1	107,7	112,1	148,0	84,3	88,3
Втрати (млн грн)	11,5	12,5	16,0	20,6	25,5	34,0	41,4	30,3
Питома вага втрат у сумі пільг, %	18,5	20,9	18,8	19,1	22,7	23,0	49,1	34,3

Джерело: складено за інформацією Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>; Державної податкової служби України. – Режим доступу : <http://minrd.gov.ua/>

Втрати з ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) у 2011 році становили 41,4 млрд грн, або 69,9% загального обсягу цих втрат по усіх податках, у 2012 році вони становили 30,3 млрд грн, або 62,3% загального обсягу цих втрат. Пільгами скористались 37,7 тисяч платників податків. Порівняно з 2010 роком обсяг втрат від наданих пільг з ПДВ у

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

2011 році збільшився на 21,6%. Найбільше їх було задекларовано у 2011 році – у зв'язку з підтриманням сільськогосподарських товаровиробників – 31,2% (у 2010 році – 27,1%). Дещо менший вплив мало звільнення від оподаткування операцій з постачання послуг з перевезення пасажирів та вантажів транзитом через митну територію України – 23,6% (у 2010 році – 27,1%); операцій з постачання лікарських засобів – 8,2%; звільнення від оподаткування послуг із здобуття вищої, середньої професійно-технічної та дошкільної освіти навчальними закладами – 4,7%.

Як бачимо, обсяг отриманих пільг по податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) у декілька разів перевищує обсяг фактичних втрат з ПДВ. До 2004 року через некоректність звіту по пільгах інформацію про суму податку, несплаченого через отримання пільг, не можна було використовувати в аналітиці та прогнозуванні надходжень майбутніх періодів. Тому з другого півріччя 2004 року запроваджено звіт про втрати бюджету внаслідок пільгового оподаткування. При цьому протягом 2005 року більшість пільг галузевого характеру була відмінена на законодавчому рівні.

Обсяг втрат з ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) становив майже 90,0% від обсягу втрат всіх податків до зведеного бюджету у 2005–2010 роках, проте у 2011–2012 роках його питома вага зменшилась до 69,9% і 62,3% відповідно. Таке зменшення питомої ваги обсягу втрат з ПДВ відбулось за рахунок збільшення питомої ваги обсягу втрат з податку на прибуток підприємств і акцизного податку. За рахунок існування пільг і, відповідно втрат бюджету, існує нерівномірне податкове навантаження на платників податку на додану вартість різних галузей, що призводить до ухилення від оподаткування.

Першим кроком з удосконалення функціонування пільг у сфері сплати ПДВ платниками в різних галузях економіки та у різних регіонах країни стало внесення змін до податкового законодавства у березні 2005 року, якими було відмі-

нено пільги з ПДВ у вільних економічних зонах (ВЕЗ) та територіях пріоритетного розвитку (ТПР).

Другим не менш важливим кроком було встановлення оподаткування ПДВ з нафти (з 1 березня 2005 року) та газу (з 1 січня 2006 року), які ввозяться в Україну. Це дало позитивний результат, що видно з надходжень податку на додану вартість до державного бюджету у 2005 та 2006 роках, коли їх питома вага у ВВП збільшилась до 7,6% та 8,7%, при тому, що у 2004 році вона становила тільки 4,8% (див. рис. 2.7).

Проте, вагомі суми пільг (млн грн) надаються з ПДВ із ввезених в Україну товарів, зокрема у: 2002 році – 7872 млн грн, 2003 році – 9267 млн грн, 2004 році – 11718 млн грн, 2005 році – 8049 млн грн, 2006 році – 4134 млн грн, 2007 році – 6904 млн грн, 2008 році – 6973 млн грн, 2009 році – 9337 млн грн, 2010 році – 20243 млн грн, 2011 році – 37860 млн грн, 2012 році – 37478 млн грн.

Структура пільг по ПДВ із ввезених в Україну товарів у 2012 році була такою: природного газу в Україну відповідно до зовнішньоекономічних контрактів – 52,8%; лікарських засобів та виробів медичного призначення – 12,0%; предметів, які ввозяться в Україну відповідно до режиму тимчасового ввезення – 3,2%; повітряних суден за договорами оперативного лізингу – 4,5%.

Якщо проаналізувати співвідношення темпів зростання основних макроекономічних показників з темпами зростання надходжень податку на додану вартість, то можна відмітити, що за 15 років існування ПДВ (з 1998 по 2012 рік), тобто після 1997 року, в якому було прийнято Закон України «Про податок на додану вартість», відбулись значні зміни в макроекономічній ситуації та в надходженнях цього податку (табл. 2.14). Як свідчать дані таблиці, темпи зростання відшкодування ПДВ грошовими коштами, порівняно з 1998 роком, в разі випереджують темпи зростання основних макропоказників у державі та темпи зростання надходжень цього податку.

**Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету
за податковими надходженнями**

Таблиця 2.14

Порівняння основних макроекономічних показників та надходжень податку на додану вартість за 1998 і 2012 рр.

Показник	1998 рік млн грн	2012 рік млн грн	Темпи зростання (рази)
<i>Основні макроекономічні показники</i>			
<i>Обсяг номінального ВВП</i>	102 593	1 408 889	13,7
<i>Обсяг імпорту товарів і послуг</i>	34 528	835 394	24,2
<i>Обсяг імпорту товарів</i>	31 887	721 800	22,6
<i>Обсяг експорту товарів і послуг</i>	35 317	717 347	20,3
<i>Обсяг експорту товарів</i>	26 496	558 007	21,1
<i>Надходження ПДВ</i>			
<i>Сума сплаченого ПДВ в Україні (без урахування відшкодування ПДВ)</i>	8 649	184 298,4	21,3
<i>ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) (збір)</i>	7 165	82 694,2	11,5
<i>Відшкодування ПДВ грошовими коштами</i>	1 189	45 959,0	38,6

Джерело: складено за інформацією Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>; Державної казначейської служби України і Державної служби статистики України. – режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

З аналізу динаміки наведених показників випливає, що з 1998 по 2012 рік, тобто за п'ятнадцять років, відповідні макроекономічні показники збільшились від 13,7 (ВВП) до 22,6 рази за обсягами імпорту товарів і 21,1 рази за обсягами експорту товарів, надходження ПДВ – у 21,3 рази (з вироблених в Україні та ввезених на митну територію України товарів без урахування відшкодування ПДВ і надходжень ПДВ за реалізований в Україні та сплачений на митній території України газ), що навіть перевищує зростання ВВП. Водночас відшкодування ПДВ грошовими коштами за цей самий період збільшилось у 38,6 рази (при рості ВВП у 13,7 рази і зовнішньоекономічних показників у 21–22 рази). Це свідчить про наявні проблеми в адмініструванні ПДВ, зокрема, значні диспропорції між його надходженням та відшкодуванням цього податку, які виникли через існування «податкових ям» протягом багатьох років. З огляду на викладене розв'язання зазначених проблем заслуговує на особливу увагу.

Очевидно, збирання і особливо відшкодування ПДВ набрали для національної економіки загрозливого характеру, оскільки темпи такого відшкодування зумовлюються не збільшенням обсягів експорту та імпорту, а проблемами адміністрування ПДВ та застосуванням платниками податків різноманітних схем ухиляння від їх сплати. У свою чергу, це значно ускладнює прогнозування ПДВ як щодо його надходження, так і відшкодування.

До основних проблем такого адміністрування, які тривалий час намагається вирішити Уряд, належать – зменшення зловживань щодо ПДВ, скорочення переліку пільг і створення прозорих механізмів його відшкодування. Ці проблеми роками досліджують учені-економісти України, проте їх вирішення, очевидно, залежить не так від об'єктивних, як від суб'єктивних чинників.

Аналізуючи дані, було зроблено спробу знайти баланс між сумами заявленого до відшкодування та відшкодованого ПДВ. Протягом 1999–2004 років суми ПДВ, що були заявлені платниками податків до відшкодування, щороку збільшувались в середньому на 27%. Порівняно з 2004 роком темпи збільшення заявок на відшкодування ПДВ у 2005–2007 роках значно уповільнились, що пов'язано із законодавчими змінами щодо порядку відшкодування ПДВ у березні 2005 року. До змін платники податків заявляли до відшкодування від'ємну різницю між сумою податкового зобов'язання і загальною сумою податкового кредиту. Після змін – тільки від'ємну різницю між сумою податкового зобов'язання та частиною суми податкового кредиту, фактично сплаченою в попередньому податковому періоді постачальникам товарів. Різниця між задекларованим платниками від'ємним значенням ПДВ і сумою, що підлягає бюджетному відшкодуванню цього податку, свідчить про збільшення неоплачених сум постачальникам товарів, тобто збільшення як дебіторської, так і кредиторської заборгованості, або відсутність розрахунків між продавцями та покупцями.

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

У 2008–2010 роках знову спостерігається тенденція до значного збільшення обсягу заявок на відшкодування ПДВ. Так, у 2010 році їх збільшення становило 211,9% до 2007 року, тобто за три роки вони виростили на 111,9%. Найбільшою мірою обсяги заявок на відшкодування ПДВ збільшились у 2008 році (з 29,8 млрд грн до 48,7 млрд грн), коли було введено обмеження на оформлення податкових векселів на ввезення товарів в Україну. У цьому зв'язку у 2008 році надходження ПДВ із ввезених на територію України товарів збільшились вдвічі – із 41,7 млрд грн у 2007 році до 81,0 млрд грн у 2008 році. Порівняно з 2008 роком, у 2009 році на 19,7% збільшились суми ПДВ, заявлені до відшкодування (з 48,7 млрд грн до 58,3 млрд грн), у 2010 році – на 8,4% (з 58,3 млрд грн до 63,2 млрд грн). Порівняно з 2010 роком у зв'язку з набранням чинності Податкового кодексу України, у 2011 році обсяги заявлених до відшкодування сум ПДВ зменшились на 16,5% і становили – 52,8 млрд гривень.

Питома вага заявленого до відшкодування ПДВ у ВВП зменшилась у 2010 році на 0,6 відсоткового пункту проти 2009 року. Це відбулось переважно внаслідок звільнення від оподаткування операцій з імпортування природного газу через внесення змін до Закону України «Про податок на додану вартість» (Закон України від 20.05.2010 року № 2275-VI), що спричинило зменшення заявок до відшкодування за НАК «Нафтогаз України» (з 9,0 млрд грн у 2009 році до 0,6 млрд грн у 2010 році). На законодавчому рівні платників зобов'язано подавати до органів державної податкової служби разом з податковою декларацією копії реєстрів податкових накладних, а також внесено зміни щодо включення до суми податкового кредиту кожного наступного періоду залишку від'ємного значення після бюджетного відшкодування лише в частині фактично сплаченої суми податку.

Питома вага відшкодованих сум ПДВ у ВВП становила: у 2005 році – 4,8%; у 2006 році – 4,3%; у 2007 році – 4,3%; у 2008 році – 3,9%; у 2009 році – 4,1%; у 2010 році – 4,4%; у 2011 році – 4,0%; у 2012 році – 4,1%. Отже, як бачимо, що

за вісім років значення питомої ваги відшкодованих сум податку на додану вартість у ВВП було стабільне – у середньому 4%.

Зазначена динаміка стосується відшкодованих сум не тільки на рахунок платника «живими коштами», а й усіма іншими модифікаціями: на рахунок платника податку, у рахунок майбутніх платежів, облігаціями внутрішньої державної позики, у рахунок сплати інших податків і згідно з рішеннями Уряду.

Сума ПДВ, відшкодована на рахунки платників, безпосередньо пов'язана із сумою податку, заявленого до відшкодування на рахунок безпосередньо платника податку. Наведена за дев'ять років динаміка питомої ваги сум ПДВ, заявлених до відшкодування на рахунок платника у загальній сумі заявок засвідчує, що у 2006–2008 роках платники ПДВ заявляли для перерахування на рахунки в банках 86–90%. Цей показник у різних роках становив у середньому 33,3 відсоткового пункту: від мінімального значення 56,8% до максимального – 90,1%. Це свідчить про не системність і суб'єктивний чинник у цьому питанні. Питома вага сум ПДВ, заявлених до відшкодування на рахунок платника, у загальній сумі заявок у 2004 році становила 56,8%; у 2005 році – 68,2%; у 2006 році – 86,3%; у 2007 році – 85,9%; у 2008 році – 90,1%; у 2009 році – 83,4%; у 2010 році – 69,3%; у 2011 році – 84,7%; у 2012 році – 75,4%.

Важливо також відслідковувати питому вагу відшкодованого ПДВ до суми зібраного ПДВ (з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) і з ввезених на територію України товарів).

Це один із показників, який Міжнародний валютний фонд використовує при складанні прогнозної суми ПДВ, що належить до відшкодування платникам податку. Як бачимо з даних рис. 2.2 питома вага відшкодованого ПДВ до суми зібраного податку коливається з мінімальної 24,0% у 2006–2007 роках до максимальної – 29,0% у 2009 році. Цей показник за 2004 і 2010 роки не коректно включати до такої динаміки, оскільки в ці роки було випущено облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) у рахунок погашення невідшкодованого залишку ПДВ: у 2004 році – 1,9 млрд грн; у 2010 році – 16,4 млрд гривень.

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

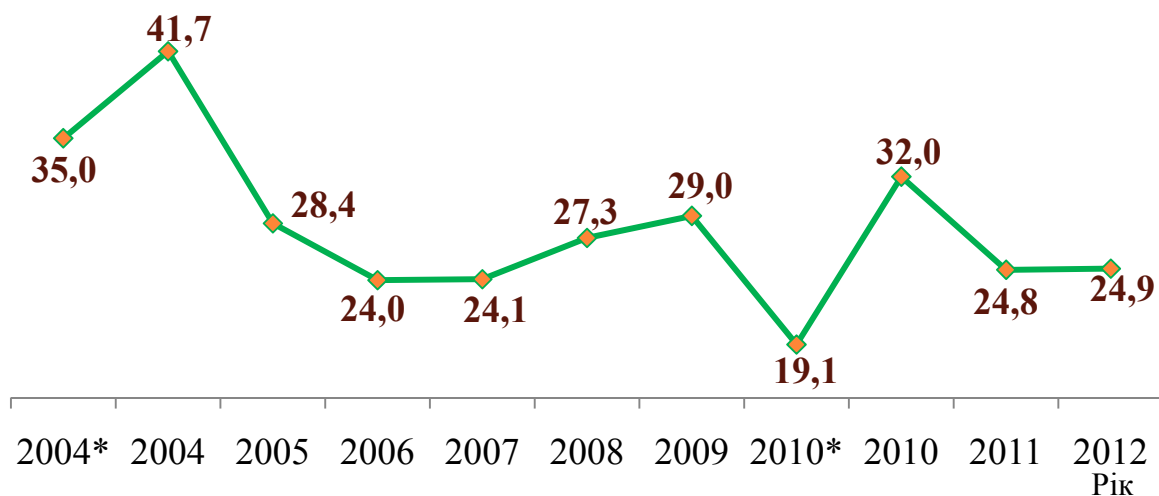

Рис. 2.2. Питома вага суми відшкодованого ПДВ грошовими коштами до суми надходжень з ПДВ (без урахування відшкодування ПДВ), %

Джерело: побудовано на основі інформації Міністерства фінансів України (<http://www.minfin.gov.ua>) і Державної казначейської служби України.

Порівняння темпів збільшення сум ПДВ, заявлених до відшкодування, з темпами збільшення обсягів експорту та імпорту товарів. Чи взаємопов'язані між собою темпи зростання заявок до відшкодування, експорту та імпорту товарів? Проаналізувавши темпи зростання експорту, імпорту товарів і заявок до відшкодування (табл. 2.15) бачимо, що прямої залежності між ними не існує.

Таблиця 2.15

Порівняння темпів зростання обсягів заявлених до відшкодування сум ПДВ з темпами зростання експорту та імпорту товарів

Рік	Темпи зростання, % до попереднього року		
	заявок на відшкодування ПДВ	експорту товарів	імпорту товарів
2001	136,2	107,0 (-29,2дозаявок)	105,4 (-30,82дозаявок)
2002	106,1	110,4 (+4,3)	107,6 (+1,5)
2003	132,1	127,9 (-4,2)	123,6 (-8,5)
2004	128,1	141,6 (+13,5)	126,0 (-2,1)
2005	78,7	105,0 (+26,3)	124,6 (+45,9)
2006	110,5	112,1 (+1,6)	124,6 (+14,1)

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Закінчення табл. 2.15

Рік	Темпи зростання, % до попереднього року		
	заявок на відшкодування ПДВ	експорту товарів	імпорту товарів
2007	126,5	128,4 (+1,9)	134,7 (+8,2)
2008	163,2	135,8 (-27,4)	141,1 (-22,1)
2009	119,8	59,3 (-60,5)	53,1 (-66,7)
2010	108,4	129,6 (+21,2)	133,7 (+25,3)
2011	83,5	133,1 (+49,4)	136,0 (+52,4)
2012	108,8	99,4 (-9,4)	105,4 (-3,4)

Джерело: складено за інформацією Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>; Державної казначейської служби України і Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Темпи зростання заявок у 2001, 2003, 2008, 2009 і 2012 роках перевищували темпи зростання експорту та імпорту товарів, а у 2002, 2004, 2005, 2006, 2007, 2010 і 2011 роках, навпаки – обсяги імпорту і експорту товарів збільшувались швидше, ніж заявок до відшкодування. У 2009 році при зменшенні обсягів експорту та імпорту товарів збільшились суми ПДВ, заявлені до відшкодування (різниця темпів зростання між обсягами імпорту і заявок, експорту та заявок становила близько 60 відсоткових пунктів). Така ситуація виникла внаслідок підвищення наприкінці 2008 року курсу долара до гривні майже вдвічі, що й вплинуло на збільшення суми податкового кредиту в деклараціях, поданих у 2009 році.

У 2011 році виявилась також невідповідність (близько 50 відсоткових пунктів) між темпами зростання обсягу імпорту і заявок на відшкодування ПДВ, експорту і заявок. З огляду на наведене доходимо висновку, що між обсягами експортних, імпортних операцій та заявленими сумами до відшкодування податку на додану вартість прямого зв'язку не існує.

Питома вага ПДВ, сплаченого при митному оформленні товарів, у податковому кредиті у 2006 році становила – 7,8%; у 2007 році – 8,4%, у 2008 році – 12,3%, у 2009 році – 12,7%, 2010 році – 12,1%, у 2011 році – 11,8%, 2012 році – 11,6%.

**Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету
за податковими надходженнями**

Це так само свідчить про незначний вплив збільшення обсягу імпорту товарів на збільшення суми податкового кредиту.

Доцільно також здійснити *аналіз надходжень ПДВ за регіонами України*. Для цього визначимо вплив кожного з них на загальну суму надходжень ПДВ з вироблених в Україні товарів через визначення питомої ваги надходжень ПДВ кожного регіону в його валовому регіональному продукті (табл. 2.16).

Найменші коливання питомої ваги надходжень ПДВ з вироблених в Україні товарів у валовому регіональному продукті за шість років мали області: Чернігівська, Чернівецька, Вінницька, Миколаївська та місто Київ, найбільші – Закарпатська, Львівська, Волинська, Черкаська області та місто Севастополь.

Таблиця 2.16

**Питома вага надходжень ПДВ з вироблених в Україні
товарів (робіт, послуг) у валовому регіональному продукті
за регіонами України**

(у відсотках)

Область	Питома вага надходжень ПДВ, %						Відхилення 2010р.від 2005р.
	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	
Автономна Республіка Крим	4,4	4,0	3,9	4,1	3,3	3,5	-0,9
Вінницька	2,6	2,7	2,8	3,2	2,6	2,7	+0,1
Волинська	3,3	4,8	4,3	2,5	2,4	2,2	-1,1
Дніпропетровська	4,0	4,3	3,6	4,0	3,7	3,6	-0,4
Донецька	4,7	4,6	4,5	4,6	3,8	4,2	-0,5
Житомирська	3,2	3,4	3,6	3,0	2,7	2,4	-0,8
Закарпатська	4,5	3,8	3,0	2,6	3,0	2,2	-2,3
Запорізька	4,5	4,3	3,3	3,6	2,8	3,5	-1,0
Івано-Франківська	2,6	2,7	2,9	2,2	2,3	1,9	-0,7
Київська	4,7	4,7	4,3	4,6	3,6	3,7	-1,0
Кіровоградська	2,1	2,2	2,1	1,9	1,8	1,7	-0,4
Луганська	4,0	4,2	3,3	3,5	3,3	3,3	-0,7
Львівська	5,7	5,8	4,9	4,8	4,3	4,1	-1,6
Миколаївська	2,7	3,1	3,7	3,5	2,7	2,8	+0,1
Одеська	3,5	3,6	3,3	4,4	3,5	3,9	+0,4
Полтавська	3,1	3,1	3,1	4,5	3,8	3,5	+0,4
Рівненська	3,2	3,2	3,5	2,5	2,7	2,2	-1,0
Сумська	2,9	3,3	2,8	3,0	2,3	2,7	-0,2

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Закінчення табл. 2.16

Область	Питома вага надходжень ПДВ, %						Відхилення 2010р.від 2005р.
	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	
Тернопільська	3,1	3,2	3,0	2,7	2,5	2,3	-0,8
Харківська	5,5	5,0	4,7	5,3	4,8	4,8	-0,7
Херсонська	2,4	2,3	2,6	2,3	1,9	2,0	-0,4
Хмельницька	3,0	2,9	3,4	2,8	2,8	2,5	-0,5
Черкаська	3,4	3,4	3,6	2,6	2,9	2,2	-1,2
Чернівецька	3,2	3,6	3,7	3,5	3,3	3,1	-0,1
Чернігівська	4,7	4,2	4,1	5,1	3,6	4,5	-0,2
м. Київ	11,9	13,1	10,8	13,5	12,1	11,7	-0,2
м. Севастополь	4,8	4,5	4,3	4,3	4,2	3,5	-1,3
УКРАЇНА	5,4	5,6	5,1	5,7	5,0	4,9	-0,1

Джерело: складено за інформацією Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>; Державної казначейської служби України і Державної служби статистики України. – режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Коливання питомої ваги зазначених надходжень у валовому регіональному продукті за роками свідчать про міграцію платників ПДВ між регіонами протягом року. Цей чинник ускладнює прогнозування надходжень за адміністративно-територіальними бюджетами («третього» кошику), тому щороку постає потреба в коригуванні бази надходжень за попередні роки. Оскільки спрогнозувати міграцію платників податків між регіонами неможливо, це призводить до певних похибок прогнозів.

Щодо надходжень податку за найбільшими платниками, зауважимо, що понад 100 млн грн ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт послуг) у 2011 році сплатив 71 платник податку на загальну суму 32,9 млрд грн, що становить 43,2% загальної суми надходжень цього податку (у 2010 році понад 100 млн грн сплатили 46 платників податку на загальну суму 20,4 млрд грн або 38,1%). При цьому в загальній кількості платників ПДВ на зазначених припадає лише 0,037% (загальна кількість платників, що сплачують такий податок – 191тис.). У 2012 році понад 100 млн грн ПДВ сплатили 77 платників податку на суму 30,9 млрд грн, що становить 37,3% загальної суми надходжень цього податку. Понад або в

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

межах 1 млрд грн сплатили 8 платників, що становить близько 16,1% загальної суми надходжень цього податку. Динаміка сплати збору за найбільшими платниками засвідчує, що його надходження збільшилися за всіма підприємствами залізничного транспорту, газовидобування та електроенергетики.

Порівняно з 2009 роком у 2010 році надходження з ПДВ від банків збільшилися у 4,4 раза, що перевищує показник по країні (116,8%). Зважаючи на те, що у банківському секторі частка оподатковуваних ПДВ операцій незначна, таке збільшення надходжень після світової фінансової кризи зумовлюється тим, що банківські установи дедалі більшою мірою схильються до погашення протермінованої заборгованості клієнтів перед ними за рахунок реалізації заставного майна.

У 2010 році надходження ПДВ від страхових компаній збільшилися у 38,8 раза порівняно з 2009 роком, проте загалом в Україні вони виростили на 116,8%. Наведені показники засвідчують, що на страховому ринку України у 2010 році відбулось пожвавлення після світової економічної кризи, тобто вітчизняний страховий ринок поступово відновлюється.

Надходження ПДВ від підприємств стільникового зв'язку (ЗАТ «Київстар», ВАТ «Укртелеком», ЗАТ «МТС») три роки поспіль – у 2009, 2010 та 2011 році залишилися на одному рівні, при тому, що загалом в Україні надходження збільшилися за цей час у 1,4 раза.

Чинники які потрібно враховувати при прогнозуванні ПДВ. Розглянемо інші чинники, які потрібно враховувати при прогнозуванні ПДВ, оскільки вони впливають на його адміністрування і відповідно його надходження.

По-перше, негативно впливає на стан надходжень ПДВ значна кількість платників, які не сплачують податок – близько 10% загальної чисельності платників цього податку. Такий відсоток залучених до оподаткування платників податку свідчить про поширення різних схем мінімізації податкових зобов'язань серед платників ПДВ.

По-друге, великий від'ємний залишок задекларованого податку платниками, що спричиняє зменшення поточних нарахувань з ПДВ та заявляння додаткових сум до відшкодування. Іншими словами, від'ємні залишки значно гальмують сплату поточних платежів з ПДВ.

По-третє, податкова заборгованість з ПДВ, що становить близько 40,0% загальної суми податкової заборгованості за всіма податками до зведеного бюджету. Слід зауважити, що близько половини цієї податкової заборгованості активна, тобто не враховує безнадійної заборгованості, заборгованості підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство, а отже, є резервом для надходжень. У цьому зв'язку вона впливає як на прогнозування податків, так і на їх надходження.

По-четверте, списання податкової заборгованості та її відстрочення (розстрочення), особливо це стосується відстрочень, що переходять з одного бюджетного року в інший.

Списання податкової заборгованості здійснюється відповідно до законодавства. Найбільші суми податкової заборгованості з ПДВ списуються в областях, де на облік перебувають платники вугільної і металургійної галузей та в м. Києві (НАК «Нафтогаз України»). Так, у 2009 і 2010 роках списана сума податкового боргу з ПДВ у Донецької області становила відповідно 50% і 58,9% загальної списаної суми податкового боргу по Україні. У 2011 році списана сума податкового боргу з ПДВ у місті Києві становила 81,1% загальної списаної суми податкового боргу в Україні. У 2012 році списана сума податкового боргу з ПДВ у Дніпропетровській, Харківській областях і місті Києві сумарно становила 58,7% загальної списаної суми податкового боргу в Україні.

По-п'яте, залежність надходжень з ПДВ від макроекономічних показників, зокрема валової доданої вартості (ВДВ) і кінцевих споживчих витрат (КСВ). Питому вагу загальної суми надходжень ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) разом з сумою ПДВ із ввезених на

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

територію України товарів у валовій доданій вартості (ВДВ), зокрема питому вагу надходжень податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) у ВДВ показано на рис. 2.3. В обох випадках надходження враховано без відшкодування ПДВ, тобто чистий збір. Як впливає з даних рис. 2.3, після скасування значної кількості пільг з цього податку у 2005 році, питома вага надходжень ПДВ у ВДВ в Україні за вісім років збільшилась із 9,2% у 2004 році до 14,7% у 2012 році. Водночас, найбільшою ця питома вага була у 2008 році – 15,3%, а у 2010 році вона знизилась до 13,3%.

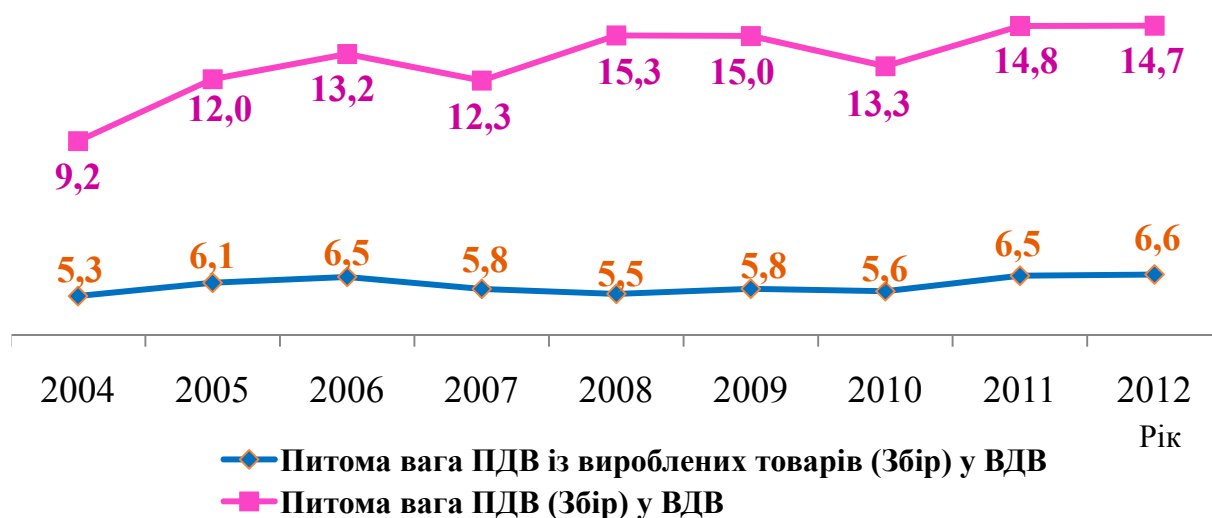

Рис. 2.3. Питома вага ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) і ПДВ в цілому по Україні у ВДВ (без урахування відшкодування ПДВ), %

Джерело: побудовано на основі інформації Державної податкової служби України.

Зменшення надходжень того року спричинили: прийняття Закону України від 20.05.2010 №2275-VI про звільнення від оподаткування ПДВ операцій з імпорту природного газу, погіршення адміністрування ПДВ, а також політична ситуація у країні, зумовлена виборами того року.

Якщо подивитись на питому вагу ПДВ тільки з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) у валовій доданій вартості, то найвищого показника було досягнуто у 2006,

2011 і 2012 році – відповідно 6,46%; 6,54% і 6,61%. У 2011 і 2012 році показник збільшився на 1% порівняно з 5,6% у 2010 році. Певною мірою збільшення надходжень ПДВ з вироблених в Україні товарів було зумовлено, з одного боку, покращенням адміністрування, з іншого – законодавчими змінами щодо звільнення від оподаткування ПДВ операцій з імпорту природного газу.

Ще одним методом економічного аналізу є порівняння темпів зростання надходжень з ПДВ з темпами зростання валової доданої вартості та кінцевими споживчими витратами. Якщо відбувається відставання темпів зростання надходження ПДВ від темпів зростання макроекономічних показників, то це означає, що бюджет втрачає податок. У цьому зв'язку здійснюють ґрунтовний аналіз складових макроекономічних показників і надходжень ПДВ за галузями економіки з метою виявлення чинників впливу на недонадходження податку до бюджету. Зокрема, порівняно з 2011 роком у 2012 році кінцеві споживчі витрати становили – 114,1% (за попередніми даними Державної служби статистики України), а надходження від ПДВ (без урахування відшкодування ПДВ) – 107,0%, ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) – 108,5%.

Результати аналізу питомої ваги ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) у кінцевих споживчих витратах (КСВ) засвідчують, що найвищою вона була у 2006 році, після чого щороку зменшувалась, тобто втрачалась частина відсотка і відповідно і податку. У 2011 році питома вага від ПДВ з вироблених в Україні товарів у кінцевих споживчих витратах становила 6,84%, у 2012 році – 6,51%. Після набрання чинності Податкового кодексу України з 2011 року частка ПДВ з вироблених в Україні товарів у кінцевих споживчих витратах почала збільшуватись: у 2005 році становила 7,04%; 2006 році – 7,21%; 2007 році – 6,54%; 2008 році – 5,93%; 2009 році – 5,94%; 2010 році – 5,87%; 2011 році – 6,84%, 2012 році – 6,51%. До складових економічного аналізу надходження ПДВ входить також порівняння темпів його надходжень з індексами та обсягами промислової продукції.

Підсумовуючи, зазначимо, що вплив податку на додану вартість на економічне становище держави необхідно оцінювати з позицій його надходження до державного бюджету. Отже, враховуючи вагому частку ПДВ у формуванні доходів бюджету, будь-які відхилення в бік зменшення його надходжень (введення податкових пільг, зменшення ставки податку, погіршення адміністрування надходжень) спричинюють негативні наслідки для бюджету.

2.3. Оцінка прогнозування надходжень податку на прибуток підприємств

Значне місце в податкових системах країн світу посідає податок на прибуток, який є прямим податком. У різних країнах він діє з різними ставками і його питома вага в бюджетах різних країн становить від 10–53%.

Податок на прибуток підприємств в Україні введений у 1991 році. З 1992 по 1994 рік справлявся податок на дохід підприємств згідно з Декретом Кабінету Міністрів України від 26.12.92 № 12-92 «Про податок на прибуток підприємств (організацій)». З 1995 до 2011 рік знову було здійснено перехід до оподаткування прибутку підприємств відповідно до Закону України від 28.12.94 № 334/94 «Про оподаткування прибутку підприємств», нову редакцію якого було прийнято Законом України від 22.05.97 № 283/97-ВР. Починаючи з 2011 року податок на прибуток справляється відповідно до Податкового кодексу України (Закон України від 02.12.2010 № 2755). У цьому законодавчому акті передбачено зниження ставки податку на прибуток з 25 до 23% у перший рік застосування, тобто у 2011 році; 21% – у 2012 році; 19% – у 2013 році, та 16% починаючи з 1 січня 2014 року. Отже, у 2014 році ставка податку на прибуток підприємств максимально наблизиться до основної ставки податку на доходи фізичних осіб (15%).

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Податок на прибуток підприємств є одним з основних бюджетоформуючих прямих податків, частка якого за 2010 рік становила 12,8% у доходах зведеного бюджету та 3,7% у ВВП, у 2011 році – 13,8 % і 4,2%, у 2012 році – 12,5% і 4,0% відповідно. Як впливає з даних рис. 2.4, у 1994 році зафіксовано максимальну частку податку на прибуток у ВВП – 11,9%, після чого вона поступово зменшувалась і у 2002 році була мінімальною – 3,5%. Разом з тим, протягом 2003 року частка цього податку у ВВП збільшилась, відповідно збільшившись і в доходах зведеного бюджету, та залишалась стабільною до 2008 року включно.

Рис. 2.4. Частки податку на прибуток підприємств у ВВП і доходах зведеного бюджету, %

Джерело: побудовано за інформацією Державної казначейської служби України та Державної служби статистики України.

Лінія, що відображає на діаграмі частку податку у зведеному бюджеті, має «хвилеподібний» характер. Отже, як бачимо, приблизно кожні 3–4 роки ця частка зменшується (збільшується), що пов'язано сукупністю відповідних чинників, зокрема набранням чинності з 1993 року відомого Декрету Кабінету Міністрів України, з 1997 року – відповідного

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

Закону України (у новій редакції), який регулював порядок оподаткування податком на прибуток, зменшенням з 1 січня 2004 року ставки оподаткування з 30 до 25%.

Максимальну частку податку на прибуток у доходах зведеного бюджету зафіксовано в 1993 році – 29,2%, мінімальну – у 2009 році – 12,1%.

У 2009 році частка податку у ВВП і доходах зведеного бюджету різко зменшилась, що було головним чином пов'язано з впливом на економіку країни світової фінансово-економічної кризи, а саме:

- кризи ліквідності у вітчизняних банках через обмеження доступу до зарубіжних кредитів, які кілька попередніх років були основним джерелом збільшення обсягів кредитування;

- кризи в житловому будівництві, спричиненої значним скороченням банками іпотечного кредитування;

- підвищення цін на енергоносії, що надзвичайно негативно позначається на економіці країни загалом, оскільки автоматично призводить до підвищення цін на більшість товарів і послуг вітчизняного виробництва;

- несприятливої кон'юнктури на зовнішніх ринках, зокрема, металевій продукції;

- скорочення кредитування, що негативно вплинуло на будівельну галузь.

Як бачимо, відсутня чітка тенденція пропорційної зміни частки податку на прибуток у ВВП та доходах зведеного бюджету. Зазначене пов'язано насамперед з циклічністю зростання (спаду) розвитку галузей економіки країни, які відповідно до специфіки сплачують вагомі частки в різних податках.

Податок на прибуток підприємств є одним з видів прямого оподаткування – прибуткового, що використовується для оподаткування прибутків юридичних осіб, на відміну від податку з доходів фізичних осіб (ПДФО), який сплачують громадяни. Податок на прибуток підприємств в Україні має велике фіскальне значення, чим відрізняється від аналогічних податків в економічно розвинених країнах (де його називають

податком з корпорацій). Це зумовлено частками у розподілі ВВП, що склались історично: у централізовано плановій економіці основну масу доходів бюджету становили надходження від державних підприємств та доволі незначну – податки з населення, оскільки штучно стримувався фонд споживання і збільшувався фонд нагромадження. У сучасних умовах співвідношення між фондами споживання та нагромадження поступово вирівнюється.

Викладене підтверджує і той факт, що починаючи з 1993 року при зменшенні частки податку на прибуток у ВВП відповідно збільшується частка ПДФО (рис. 2.5). Разом з тим, перехід від диференційованої системи оподаткування доходів громадян до фіксованої ставки в розмірі 13% спричинив зменшення частки ПДФО у ВВП протягом 2004 року. За останні два роки 2011 і 2012 сума часток податків на прибуток і на доходи фізичних осіб у ВВП становила 8,8%, незважаючи на зменшення за ці роки ставки податку на прибуток на 4% (на 2% щороку).

Рис. 2.5. Частки податку на прибуток і ПДФО у ВВП, %

Джерело: побудовано за інформацією Державної казначейської служби України та Державної служби статистики України.

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

З аналізу структури надходження податку на прибуток підприємств до загального фонду державного бюджету за кварталами випливає, що найбільша його частка припадає на четвертий квартал (третина, що перевищує річні надходження). У 2006–2007 роках частка надходжень у четвертому кварталі перевищувала 40%, що свідчить про нерівномірність надходжень за кварталами, складність прогнозування річних сум та складання помісячного розпису цих надходжень (табл. 2.17).

Таблиця 2.17

Структура надходжень податку на прибуток підприємств за кварталами у 2002–2012 роках

Рік	Частка надходжень податку на прибуток підприємств у кварталі, %			
	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
2002	20,7	21,1	26,0	32,3
2003	20,7	19,7	23,1	36,4
2004	15,4	19,6	27,0	38,0
2005	16,4	23,9	26,6	33,1
2006	13,8	22,1	23,6	40,5
2007	14,5	20,5	25,0	40,1
2008	16,5	22,1	27,9	33,5
2009	23,9	22,8	28,1	25,2
2010	19,3	21,5	30,5	28,7
2011	21,1	23,5	26,3	29,1
2012	25,8	25,7	19,9	28,6

Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України і Державної казначейської служби України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>

Слід зазначити, що починаючи з 2009 року обов'язкову сплату податку на прибуток за результатами 11 місяців скасовано, що зумовило зменшення надходжень податку на прибуток у четвертому кварталі. Обов'язкова сплата податку на прибуток за результатами 11 місяців передбачалась щорічно Законами України «Про Державний бюджет України на відповідний рік» (починаючи з 2003 року до 2008 року) як виключна норма, спрямована на збільшення надходжень до бюджету.

Збитковість підприємств. Слід зауважити, що одним з основних чинників впливу на надходження податку до бюджету є фінансовий результат діяльності підприємств та врахування у звітних періодах від'ємного значення об'єкта оподаткування попереднього року.

Як бачимо з даних табл. 2.18, за період з 2002 до 2007 року, частка прибуткових підприємств постійно збільшувалась – з 61,2% у 2002 році до 67,5% у 2007 році.

Починаючи з IV кварталу 2008 року, ситуація почала погіршуватись і у 2009 році частка прибуткових підприємств у загальній їх кількості становила лише 60,1% (зменшення відбулось на 7,4 відсоткового пункту порівняно з докризовим 2007 роком). Вперше за останні дев'ять років підприємства України за підсумками 2009 року одержали від'ємний фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування в сумі 42,4 млрд гривень. Такий фінансовий стан вітчизняних підприємств спричинився загостренням світової економічної кризи, негативні наслідки якої виявились наприкінці 2008 року та значно посилились у 2009 році. Це призвело до значного зменшення обсягів виробництва, зменшення нарахувань і надходжень податку на прибуток через зниження зовнішнього попиту на продукцію українських виробників.

Таблиця 2.18

**Підприємства, які одержали прибуток/збиток
за результатами діяльності у 2002–2012 рр. за даними
фінансової звітності**

(у % до загальної кількості підприємств)

Підприємства, які одержали	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>Прибуток (%)</i>	61,2	62,9	65,2	65,8	66,5	67,5	62,8	60,1	59,0	65,1	64,5
<i>Збиток (%)</i>	38,8	37,1	34,8	34,2	33,5	32,5	37,2	39,9	41,0	34,9	35,5

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

Протягом 2010–2012 років спостерігалось послаблення впливу світової фінансової кризи, відновлення виробничих процесів, поступовий вихід вітчизняних підприємств із кризового становища, стабілізація національної валюти. Як наслідок згідно з фінансовою звітністю за результатами діяльності у 2010 році отримано позитивний фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування – 58,3 млрд грн, що на 103,3 млрд грн більше, ніж у 2009 році, коли фінансовий результат від звичайної діяльності був від’ємним (–45,0 млрд грн). За фінансовою звітністю у 2010 році прибуток 59,0% підприємств становив 212,1 млрд грн, а збитки 41,0% підприємств становили 153,7 млрд грн; у 2011 році прибуток 65,1% підприємств становив 277,2 млрд грн, а збитки 34,9% підприємств – 150,5 млрд грн та у 2012 році прибуток 64,5% підприємств становив 277,9 млрд грн, а збитки 35,5% підприємств – 176,1 млрд грн. Фінансовий результат до оподаткування становив у 2011 році – 126,7 млрд грн і у 2012 році – 101,8 млрд грн.

Методологічні засади визначення об’єкта оподаткування податком на прибуток до набрання чинності Податкового кодексу України значно відрізнялись від методології визначення фінансових результатів за правилами бухгалтерського обліку. Як випливає з даних табл. 2.19, збитки, задекларовані за даними податкової та фінансової звітності, суттєво різняться. Відмінність, насамперед, полягає у визначенні валових витрат, валових доходів та оподаткованого прибутку в податковому обліку і відображенні витрат, доходів і результатів діяльності у фінансовому обліку, що істотно впливає на результативність прогнозування податку на прибуток. Деякою мірою цю проблему вирішено у Податковому кодексі України, відповідно до якого відбулось наближення бухгалтерського фінансового та податкового обліку. Згідно з нормами цього кодексу доходи і витрати повинні визначатись відповідно до Положень (стандартів) бухгалтерського обліку за принципом «нарахування та відповідності доходів і витрат».

Вагомим чинником, збільшення збитків вітчизняних підприємств у 2008 році було посилення девальваційних процесів у зв'язку з впливом валюти через фондовий ринок, що призвело до знецінення національної валюти наприкінці 2008 року і до збільшення суми збитків за рахунок обліку курсових різниць.

Таблиця 2.19

**Сума збитків в Україні за результатами діяльності
у 2002–2012 рр. за даними фінансової і податкової
звітності, млрд грн**

Звітність	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Фінансова	22,8	26,2	29,1	24,8	34,4	47,1	184,7	188,7	153,7	150,5
Податкова	27,6	10,3	6,8	7,0	5,9	5,3	37,1	49,4	23,0	85,0

Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України. Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>; Державної служби статистики України : Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Аналіз надходжень податку на прибуток за видами підприємств. Структуру надходження податку на прибуток за видами підприємств (відповідно до Бюджетної класифікації доходів) наведено в табл. 2.20. Як бачимо, починаючи з 2005 року в загальній сумі надходжень податку на прибуток підприємств, найбільшою є частка приватних підприємств (найнижчою була у 2009 році – 36,1%) у зв'язку з перерозподілом частки надходжень податку в бік державних підприємств. У 2010–2011 роках частка надходжень податку на прибуток приватних підприємств збільшилась на 26,1 відсоткового пункту: з 36,1% у 2009 році до 62,2% у 2011 році після значного зменшення у 2009 році, спричиненого світовою фінансовою кризою. Відповідно до нормативно-законодавчих актів підприємства колективної форми власності у 2005 році приєднали до підприємств приватної форми власності. Проте, у 2012 році частка надходжень приватних підприємств у надходженнях податку на прибуток до зведеного бюджету знову зменшилась.

**Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету
за податковими надходженнями**

Таблиця 2.20

Структура надходжень податку на прибуток за видами підприємств – платників податку у 2002–2012 роках

(у % до загального обсягу)

Підприємства	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Державні	31,5	27,2	16,1	17,9	14,5	12,9	11,6	22,4	15,2	14,7	19,0
За участю іноземних інвесторів	11,4	13,7	16,3	14,6	16,5	17,6	16,4	19,6	17,3	16,6	19,1
Банківські організації	2,5	3,0	2,9	3,1	5,5	6,6	7,7	7,5	1,6	1,5	1,6
Колективні	48,5	51,0	59,4	-	-	-	-	-	-	-	-
Приватні	2,7	2,3	2,3	60,1	57,7	56,4	56,3	36,1	59,7	62,2	55,6
Інші	3,4	2,8	3,0	4,3	5,8	6,5	8,0	14,4	6,2	5,0	4,7
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано за даними Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>; Державної казначейської служби України.

Надходження банківських організацій. Слід зазначити, що у 2010 році частка надходження податку на прибуток банківських організацій у загальній сумі надходжень податку на прибуток до зведеного бюджету значно зменшилась – з 7,5% у 2009 році до 1,6% у 2012 році, у номінальному виразі – з 2,5 млрд грн у 2009 році до 0,9 млрд грн у 2012 році (майже втричі). Це спричинено набранням чинності Законом України від 23.06.2009 № 1533-VI, згідно з яким з 1 січня 2010 року до складу валових витрат було зараховано обсяги сформованого страхового резерву банків в розмірі 100%, а валові доходи від кредитних операцій почали розраховуватись від дати їх отримання (до прийняття цього закону їх визначали за датою нарахування). У результаті цього збільшились витрати, що за недостатніх доходів спричинило стрімке збільшення збитків банків за результатами діяльності у 2009 році (у 143 рази – з 0,2 до 28,6 млрд грн). Відповідно це негативно вплинуло на надходження податку на прибуток у 2010, 2011 і 2012 році.

Порівняно з 2002 роком, частка надходжень податку на прибуток підприємств, створених за участю іноземних інвесторів, у 2010 році збільшилась на 5,9 відсоткового пункту (з 11,4% до 17,3%). Разом з тим, порівняно з 2009 роком, у 2010 та 2011 році частка надходжень з податку на прибуток таких підприємств зменшилась відповідно на 2,3 та 3,0 відсоткових пункти (з 19,6 до 16,6%). Хоча номінальні надходження від цієї категорії платників не зменшились, проте значно зменшилась їх питома вага, що пов'язано зі зменшенням приросту прямих інвестицій зарубіжних країн в економіку України на 1,4 млрд дол. США (з 6,1 млрд дол. США у 2008 році до 4,6 млрд дол. США у 2011 році).

Аналізуючи приріст обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України, слід зазначити, що найбільшим він був у 2005 і 2007 році – близько 8 млрд дол. США. Починаючи з 2006 року, найбільше інвестицій в економіку України надійшло з Кіпру (у 2006 році – 32,9% у загальному їх обсязі, 2007 році – 34,8%, 2008 році – 28,1%, 2009 році – 21,2%, 2010 році – 28,4%). Водночас через вилучення інвестицій зменшились обсяги капіталу інвесторів зі США та Великобританії. Разом з тим зауважимо, що у 2010 році прямі інвестиції в економіку зарубіжних країн з України становили 6,9 млрд дол. США, з них в економіку Кіпру – 6,4 млрд дол. США (наростаючим підсумком), або 92,3%. Зазначене підтверджує вплив іноземних інвестицій на надходження податку на прибуток підприємств. Доцільно врегулювати перелік офшорних зон з метою збільшення надходжень податку на прибуток підприємств до бюджету. Зокрема, на сучасному етапі вдосконалення податкового законодавства України можливе виключення Кіпру з переліку офшорних зон.

Згідно зі структурою надходжень податку на прибуток за видами економічної діяльності підприємств існує вісім основних її видів, що забезпечують близько 90% загального обсягу надходжень податку на прибуток до державного бюджету (табл. 2.21).

**Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету
за податковими надходженнями**

Найбільшу частку цих надходжень у загальному обсязі у 2012 році становили: переробна промисловість – 20,54% у 2012 році (понад 30% до 2009 року); добувна промисловість – 20,54%; оптова та роздрібна торгівля, послуги з ремонту – 19,44%; транспорт і зв'язок – 10,36% та фінансова діяльність – 4,27%.

Таблиця 2.21

**Структура надходжень податку на прибуток підприємств
до загального фонду державного бюджету за видами
економічної діяльності у 2005–2012 роках, %**

Вид економічної діяльності за КВЕД	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	0,58	0,48	0,47	0,56	0,72	0,70	0,62	0,64
Добувна промисловість	11,65	11,67	10,04	10,14	9,32	21,08	21,23	20,54
Переробна промисловість	34,74	34,45	32,15	34,11	18,05	25,13	25,84	20,11
Виробництво електроенергії, газу та води	5,23	5,65	5,34	4,53	7,52	6,42	7,13	10,20
Будівництво	2,80	3,25	3,75	3,37	2,40	2,29	1,97	2,29
Оптова та роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	15,98	14,97	17,29	17,49	14,32	16,93	17,99	19,44
Транспорт та зв'язок	15,10	14,20	13,64	12,65	20,46	13,04	13,80	10,36
Фінансова діяльність	4,71	7,17	8,78	10,51	12,31	5,08	3,76	4,27
Інші	9,21	8,16	8,54	6,64	14,90	9,33	7,66	12,15
Разом	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: розраховано за даними Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>

Отже, понад 60% надходжень з податку на прибуток забезпечують три галузі – добувна, переробна промисловість, оптова та роздрібна торгівля.

Проаналізуємо ситуацію, що складалась упродовж 2005–2011 років з фінансовими результатами діяльності підприємств за основними видами економічної діяльності.

Як впливає з даних табл. 2.22, частка підприємств, що одержали прибуток у 2010 році порівняно з 2009 роком, зменшилась за видами економічної діяльності, пов'язаними з будівництвом та промисловістю. У 2011 році частка прибуткових підприємств за всіма галузями економіки збільшилась, що, свідчить про поступове відновлення промисловості після світової фінансової кризи 2008 року. Протягом 2003–2007 років, тобто до кризи, спостерігалось збільшення частки прибуткових підприємств як загалом, так і за всіма основними видами економічної діяльності.

Таблиця 2.22

**Частка підприємств, які одержали прибуток
у % до загальної їх кількості у 2003–2011 роках**

Вид економічної діяльності за КВЕД	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
УКРАЇНА	62,9	65,2	65,8	66,5	67,5	62,8	60,1	59,0	64,0
Сільське господарство	57,7	66,7	66,2	68,7	73,7	71,7	69,9	70,4	85,1
Промисловість	60,1	62,5	63,5	65,3	66,6	61,1	59,7	59,2	59,2
Будівництво	64,3	66,3	66,2	68,1	67,9	62,8	57,0	56,1	58,2
Оптова та роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами	65,3	68,4	69,9	69,4	70,7	65,9	63,7	61,8	66,6
Транспорт та зв'язок	58,2	60,7	61,7	62,8	64,5	59,5	56,9	55,8	58,5
Фінансова діяльність	67,5	66,1	66,3	66,9	67,0	61,8	60,9	59,8	67,9
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	62,8	61,7	61,2	62,0	62,2	58,2	55,5	54,2	62,5

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України. Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

Аналіз надходжень податку на прибуток підприємств переробної промисловості. Проаналізуємо ґрунтовніше динаміку надходжень податку на прибуток підприємств за основним видом їх економічної діяльності – переробною промисловістю, зокрема, металургійним виробництвом. Підприємства переробної промисловості у 2011 році забезпечили 25,84% загального обсягу надходжень податку на прибуток до загального фонду державного бюджету, або 14,2 млрд грн, що більше, ніж у 2010 році, на 5,2 млрд грн (див. табл. 2.24).

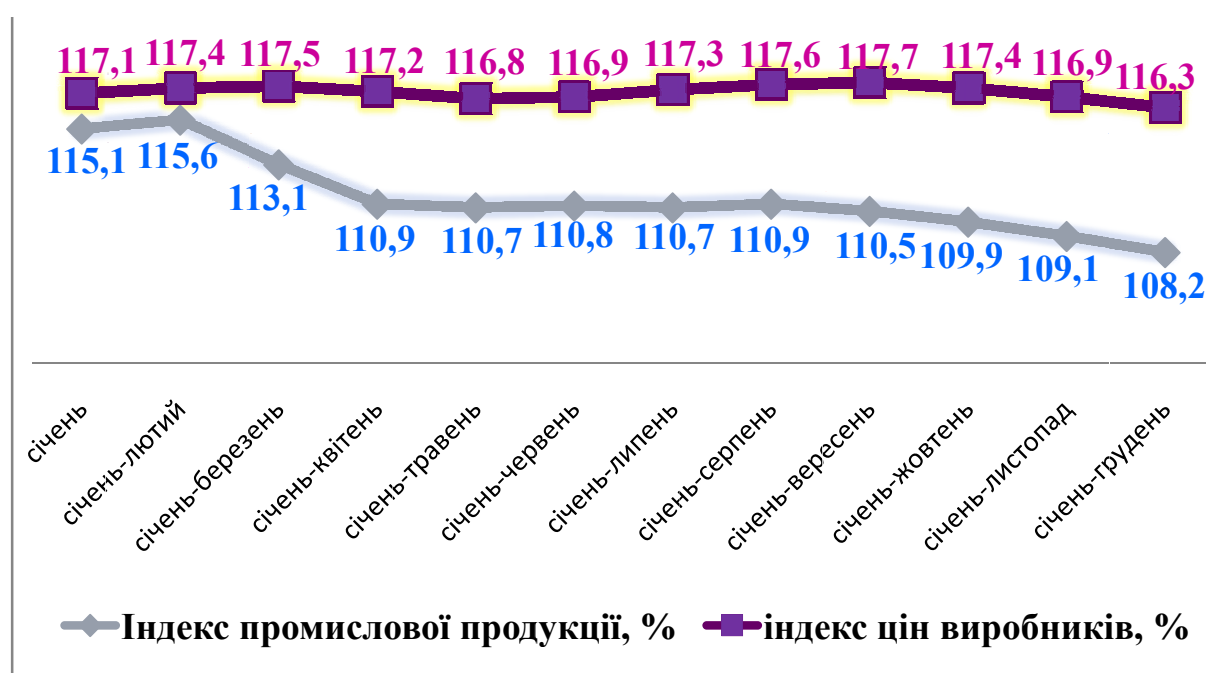

Рис. 2.6. Індекси цін виробників і промислової продукції підприємств переробної промисловості у 2011 році (до відповідного періоду попереднього року), %

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

Динаміка обсягів виробництва і цін виробників відображає стан розвитку національної економіки (рис. 2.6 і 2.7).

Так, протягом 2011 року індекс обсягів промислової продукції підприємств переробної промисловості повільно знижувався і за січень-грудень становив 108,2% проти 115,6% за січень-лютий. Водночас індекс цін виробників підприємств переробної промисловості повільно збільшувався – від

117,1% за січень до 117,7% за січень-вересень, після чого поступово знизився за січень-грудень до 116,3% (див. рис 2.6).

Протягом 2012 року індекс обсягів промислової продукції підприємств переробної промисловості продовжив знижуватись і за січень-грудень становив 96,3% проти 102,3% за січень. Водночас індекс цін виробників підприємств переробної промисловості стрімко зменшився – від 108,3% за січень до 101,2% за січень-грудень (див. рис. 2.7).

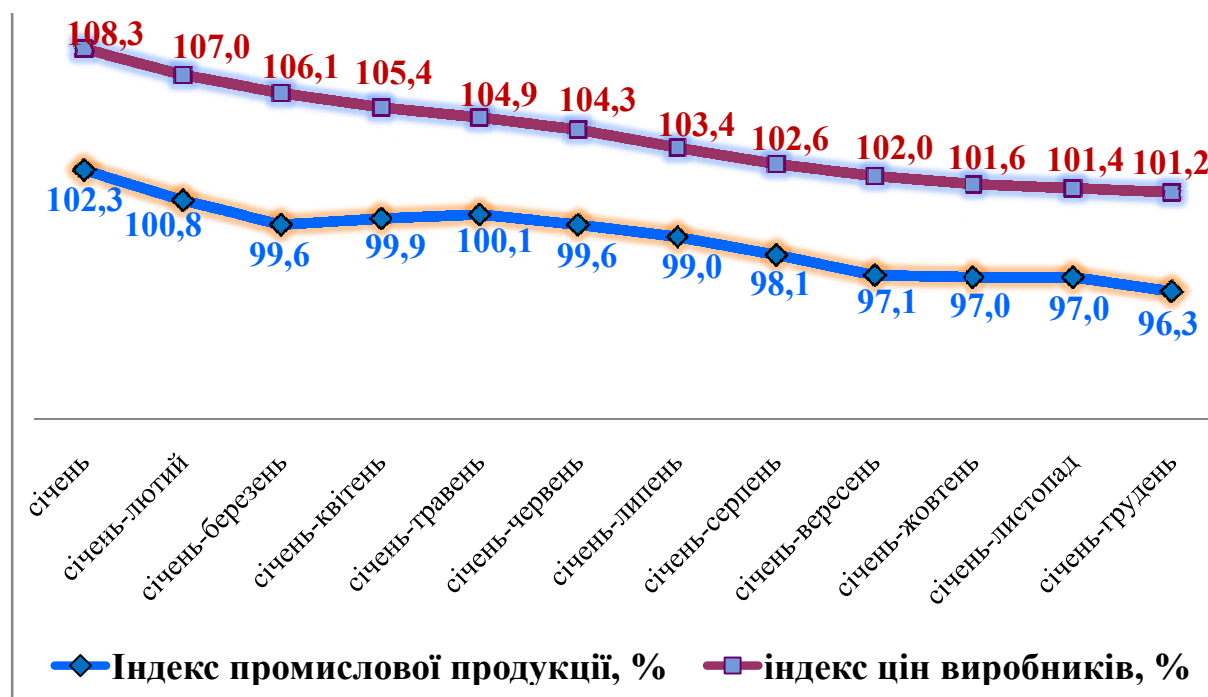

Рис. 2.7. Індекси цін виробників та промислової продукції підприємств переробної промисловості у 2012 році (до відповідного періоду попереднього року), %

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Протягом 2011 року при зменшенні росту індексу обсягів промислової продукції підприємств переробної промисловості на 6,9 відсоткового пункту (з 115,1% за січень до 108,2% за підсумками року) індекс цін виробників знизився лише на 0,8 відсоткового пункту (з 117,1% за січень до 116,3% за підсумками року). Отже, у 2011 році стимулюючим чинником у переробній промисловості було зростання цін на металопродукцію і зовнішній попит на неї, стримуючим –

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

обмежене кредитування, що продовжує негативно впливати на динаміку житлового будівництва, і, як наслідок на обсяги внутрішнього споживання металу. У 2012 році при зменшенні індексу обсягу промислової продукції на 6 відсоткових пункти індекс цін виробників знизився на 7,1 відсоткового пункту, що вплинуло на надходження податку на прибуток від підприємств цієї галузі. У 2012 році підприємствами переробної промисловості забезпечено 20,11% загального обсягу надходжень податку на прибуток, що становило 11,1 млрд грн і менше, ніж у 2011 році, на 3,1 млрд грн. Таке збільшення надходжень з податку на прибуток від підприємств переробної промисловості значною мірою відбулось внаслідок стабілізації цінової кон'юнктури на світових ринках металу і підвищення попиту на продукцію металургійної та машинобудівної галузей економіки.

Динаміку надходжень податку на прибуток від підприємств переробної промисловості за основними видами виробництв наведено у табл. 2.23. Як бачимо, порівняно з 2010 роком, найбільше зростання надходжень податку на прибуток у 2011 році було від підприємств переробної промисловості у таких виробництвах: машинобудування – на 2063,9 млн грн, або в 1,7 раза; металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів – на 1926,8 млн грн, або у 2,4 раза; хімічна і нафтохімічна промисловість – на 714,7 млн грн, або у 2 раза. У 2012 році обсяг надходження податку на прибуток від підприємств переробної промисловості суттєво зменшився. Збільшення надходжень податку на прибуток у 2011 році від підприємств хімічної та нафтохімічної промисловості, металургійного виробництва та машинобудування відбулось не так внаслідок збільшення обсягів виробництва, як внаслідок підвищення цін на їх продукцію. При уповільненні зростання протягом 2011 року індексу обсягів промислової продукції металургійного виробництва на 4,6 відсоткового пункту (з 113,5% за січень до 108,9% за підсумками року) індекс цін виробників зменшився на 5,7 відсоткового пункту (з 124,8% за січень до 119,1% за підсумками року) (рис. 2.8).

Таблиця 2.23

Динаміка надходжень податку на прибуток від підприємств переробної промисловості у 2009–2012 роках

Вид економічної діяльності за КВЕД	Сума надходжень податку на прибуток підприємств, млн грн, за роками				Відхилення 2012 р./2011 р.	
	2009	2010	2011	2012	(+;-) млн грн	(+;-) %
Переробна промисловість, загалом	5490,2	9038,1	14225,0	11133,2	3091,8	-21,7
У тому числі:						
Хімічна та нафтохімічна промисловість	614,6	725,2	1439,9	1030,2	-409,7	-28,5
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	955,3	1368,2	3295,0	-314,4	-3609,4	-109,5
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	311,5	334,0	351,1	556,2	+205,1	+58,4
Машинобудування	1630,0	2733,6	4797,5	397,0	-4400,5	-91,7
Інші	1978,8	3877,1	4341,5	9464,2	+5122,7	+118,0

Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>; Державної казначейської служби України.

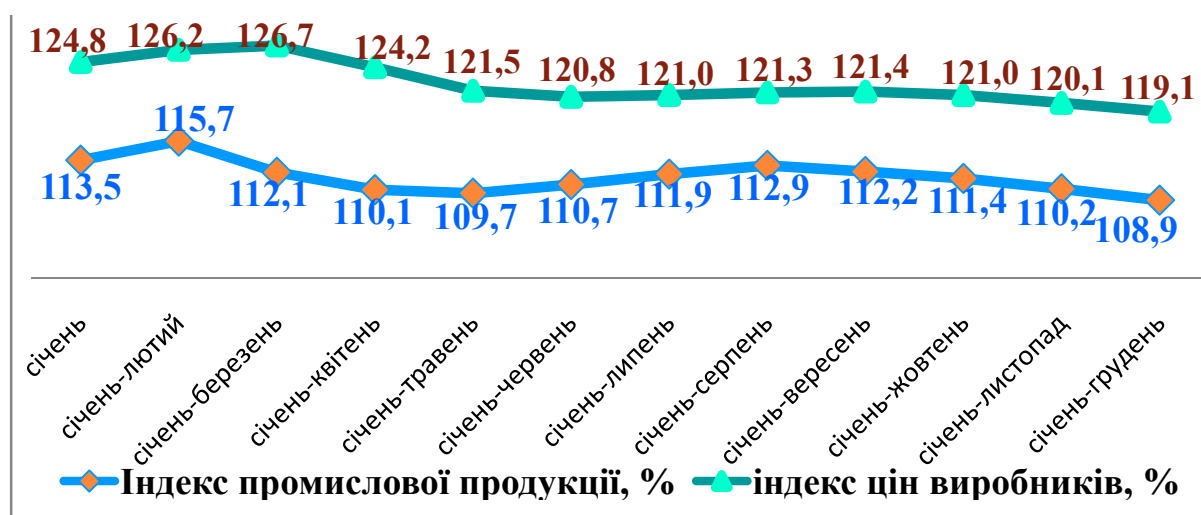

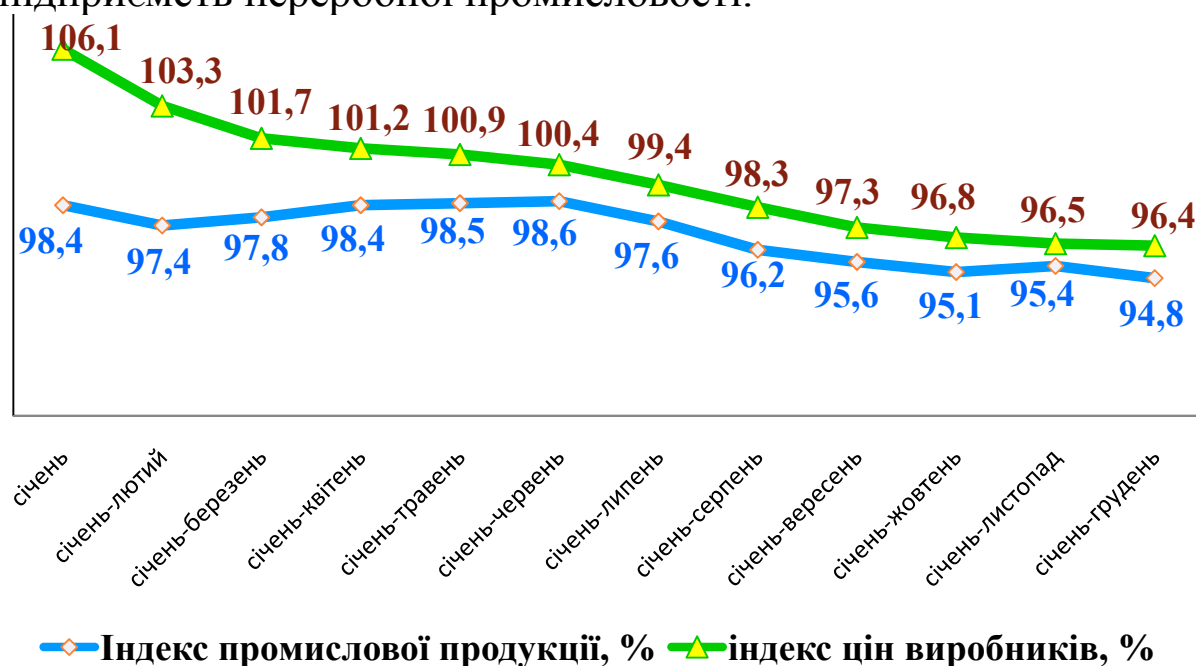
Рис. 2.8. Індекси цін виробників і промислової продукції підприємств металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів у 2011 році (до відповідного періоду попереднього року), %

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

**Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету
за податковими надходженнями**

Отже, у 2011 році стимулюючими чинниками для підприємств галузі були підвищення цін на металопродукцію і зовнішній попит; стримуючим – обмежене кредитування, яке негативно вплинуло на динаміку житлового будівництва, і як наслідок на обсяги внутрішнього споживання металу.

Зменшення індексу обсягу виробництва промислової продукції в металургійному виробництві протягом двох останніх років на 8,2 відсоткового пункту (на 4,6 протягом 2011 року та на 3,6 протягом 2012 року) та зниження індексу цін виробників на 15,4 відсоткового пункту (на 5,7 протягом 2011 року і на 9,7 протягом 2012 року) (рис. 2.9) спричинило зменшення надходжень з податку на прибуток у 2012 році від підприємств переробної промисловості.

—◆— Індекс промислової продукції, % —▲— індекс цін виробників, %
Рис. 2.9. Індекси цін виробників і промислової продукції підприємств металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів у 2012 році (до відповідного періоду попереднього року), %

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Підприємства переробної промисловості за 2011 рік отримали позитивний фінансовий результат – 11,8 млрд грн після збиткових двох років поспіль – 2008 та 2009 (табл. 2.24).

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

При цьому підприємства хімічної промисловості та металургійного виробництва три роки поспіль (2009–2011) продовжували працювати збитково, хоча від’ємне значення у 2011 році порівняно з 2009 та 2010 роком зменшилось. Вагомий внесок у надходження податку на прибуток у переробній галузі до 2012 року здійснювали підприємства машинобудування (понад 30%). За отриманими фінансовими результатами у 2011 році підприємства цієї галузі вдвічі перевищили докризовий рівень. Проте, у 2012 році частка надходжень податку на прибуток від цих підприємств становила тільки 3,6%.

Таблиця 2.24

Фінансові результати діяльності підприємств переробної промисловості, млн грн

Вид економічної діяльності за КВЕД	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Переробна промисловість загалом	17180,1	20887,1	23853,0	32712,2	-3167,0	-8989,4	5399,8	11845
У тому числі:								
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	924,7	2474,6	4425,3	3711,3	-5468,6	5856,5	4912,5	5733,0
Хімічна та нафтохімічна промисловість	1354,0	2688,5	1410,9	2326,4	587,0	-2885,9	-1485,3	-300,0
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	9155,8	10093,6	12720,8	15865,5	6741,9	-9833,6	-4630,3	-3610
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	590,6	906,5	1259,0	3336,5	-168,0	-1232,3	-515,6	309,0
Машинобудування	1612,9	2238,5	1916,9	5127,5	704,6	1921,1	7176,0	10085
Інші види виробництв	3541,0	2486,0	2120,0	2347,0	-5564,0	-2814,0	-57,0	-372,0

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Отже, за результатами ґрунтовного аналізу надходження податку на прибуток за видами як бюджетної класифікації,

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

так і економічної діяльності підприємств виявлено вплив кожної галузі промисловості на обсяг надходження цього податку і необхідність урахування при складанні прогнозу доходів бюджету ймовірнісних експертних оцінок розвитку галузей економіки.

Аналіз надходжень податку на прибуток за регіонами. Аналогічний попередньому висновок можна зробити при складанні прогнозу надходжень податку на прибуток за адміністративно-територіальними одиницями, адже кожна галузь економіки по-різному впливає на формування цього податку в регіоні або, іншими словами, структурні диспропорції впливають на наповнення дохідної частини бюджету в кожному регіоні. Так, найбільша питома вага надходжень податку на прибуток від підприємств *промисловості* є в таких областях: Дніпропетровській (понад 25,0%), Донецькій (близько 20%), Запорізькій та місті Київ (приблизно по 10% у кожному регіоні). Водночас понад 90% податку на прибуток від підприємств *металургійного виробництва*, що є складовою частиною промисловості, надходить у Дніпропетровській (понад 60%) і Донецькій (близько 30%) областях. Найбільша питома вага надходжень податку на прибуток від підприємств галузі *торгівлі* спостерігається в місті Києві (понад 50% загального обсягу надходжень). Таким чином, позитивний або негативний розвиток тієї чи іншої галузі відображається на обсязі надходжень податку на прибуток у кожному регіоні, де цей податок набуває значення великого.

Нині багато фахівців і представників місцевого самоврядування вносять пропозиції щодо закріплення за місцевими бюджетами певної частки податків, що зараховуються до державного бюджету, зокрема, податку на прибуток підприємств, пояснюючи це тим, що місцеві бюджети отримують значні трансферти з державного бюджету у вигляді дотацій вирівнювання або субвенцій, що значною мірою посилює їх залежність від державного бюджету. У цьому зв'язку з метою стимулювання місцевих органів влади до нарощування доходів місцевих бюджетів новою редакцією Бюджетного

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

кодексу України, затвердженою Законом України від 08.07.2010 № 2456 – VI, передбачено перерахування 50% надходжень податку на прибуток підприємств понад річні розрахункові обсяги до загальних фондів місцевих бюджетів (п. 5 ст. 108).

Яка ефективність зазначеної норми для місцевих бюджетів? З аналізу надходжень податку на прибуток підприємств до загального фонду державного бюджету за адміністративно-територіальними одиницями (692) у 2010 році, доходимо висновку, що надходження за 20 містами становлять 67,7% загального обсягу цих надходжень в Україні (табл. 2.25). Якщо в місті Києві вони становлять 35,83%, то у місті Краматорськ – 0,56% загального обсягу надходжень податку на прибуток підприємств до загального фонду державного бюджету, що свідчить про нерівномірність розміщення платників зазначеного податку на території України.

Таблиця 2.25

Надходження податку на прибуток підприємств до загального фонду державного бюджету у 2010 році за 20 містами України

№ пор.	Місто	Фактичний обсяг надходжень, млн грн	Частка в загальному обсязі надходжень, %
1	Київ	12 885,8	35,83
2	Кривий Ріг**	2 080,2	5,78
3	Донецьк	1 334,1	3,71
4	Харків**	1 214,2	3,37
5	Дніпропетровськ	1 044,7	2,90
6	Одеса**	929,3	2,58
7	Львів**	740,7	2,06
8	Миколаїв**	583,2	1,62

**Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету
за податковими надходженнями**

Закінчення табл. 2.25

№ пор.	Місто	Фактичний обсяг надходжень, млн грн	Частка в загальному обсязі надходжень, %
9	Запоріжжя	573,5	1,59
10	Полтава**	440,2	1,22
11	Бориспіль	375,4	1,04
12	Южне	305,5	0,85
13	Маріуполь**	286,2	0,80
14	Луганськ**	271,8	0,75
15	Суми	231,7	0,64
16	Іллічівськ	230,3	0,64
17	Енергодар	221,8	0,62
18	Сімферополь**	217,1	0,60
19	Кременчук**	201,7	0,56
20	Краматорськ**	200,2	0,56
	Разом за зазначеними містами	24 367,6	67,72
	УКРАЇНА	35 964,2	100,0

Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>; Державної казначейської служби України.

**Дотаційні міста

Разом з тим слід зауважити, що 11 з 20 перелічених міст дотаційні. Не дотуються міста Київ, Донецьк, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Бориспіль, Южне, Суми, Іллічівськ та Енергодар. Обсяг надходжень податку на прибуток підприємств за не дотаційними містами становить 47,8% загального обсягу надходжень податку до загального фонду державного бюджету. При цьому вони розташовані лише в семи областях України.

Аналіз виконання річних розрахункових показників з податку на прибуток за кількістю регіонів наведений у табл. 2.26.

Таблиця 2.26

Кількість регіонів, які виконали (не виконали) річні планові показники з податку на прибуток підприємств у 2003–2012 роках

Кількість регіонів, які річні показники	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Виконали	17	23	25	21	17	23	5	7	21	14
Не виконали	10	4	2	6	10	4	22	20	6	13

Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>

Обсяги надходжень податку на прибуток за платниками податків істотно різняться, що призводить до непрозорого управління ними, з одного боку, платниками податків, з іншого – контролюючих органів. При цьому понад 50,0% надходжень податку на прибуток у 2009 році забезпечено 45 платниками, або 0,01% загальної кількості тих, хто його сплачує (за даними Державної податкової служби України 414,3 тис. платників). У 2010 році 55 платників сплатили до загального фонду державного бюджету 53,8%, що перевищує половину надходжень цього податку в Україні. У 2011 році 70 платників сплатили 50,1% загального обсягу надходжень податку на прибуток, у 2012 році – 100 платників, або 48,9% загального обсягу надходжень цього податку в Україні.

Податок на прибуток у розмірі понад 1 млрд грн сплатили три платники у 2009 році, чотири – у 2010 році (22,0%), п'ять – у 2011 році (18,1%) і у 2012 році (15,4%). Це свідчить про значну нерівність за обсягами виробництва між платниками і суб'єктивний чинник при сплаті податку на прибуток до бюджету. Найбільше податку на прибуток надходить від НАК «Нафтогаз України», ВАТ «Укрнафта»,

НАК «Енергоатом», гірничо-металургійних комбінатів та підприємств залізниці.

Проаналізуємо інші чинники впливу на надходження та відповідно прогнозування податку на прибуток підприємств, тобто дослідимо ефективність адміністрування цього податку.

Податкова заборгованість. Частка податкової заборгованості в шести регіонах України – місті Києві, Донецькій, Харківській, Луганській, Київській і Запорізькій областях – становить близько 75% загального обсягу податкової заборгованості з податку на прибуток в Україні. При цьому найбільша частка міста Києва – 23% загального обсягу податкової заборгованості цього податку в Україні. Слід зауважити, що зазначені обсяги податкової заборгованості активні. Тобто, не враховують безнадійної заборгованості, заборгованості підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство, а отже реальні для стягнення, що впливає як на прогнозування податків, так і на їх надходження до бюджету.

Списання податкової заборгованості. Важливе значення для адміністрування податку на прибуток підприємств має також списання податкової заборгованості та надання відстрочок (розстрочок), особливо тих, що переходять з одного бюджетного року в інший.

Втрати бюджету внаслідок пільгового оподаткування з податку на прибуток підприємств. Доводиться констатувати, що вони з року в рік збільшуються. Найбільші пільги за кодами мають такі: створення страхових резервів банківськими і небанківськими фінансовими установами сукупно розміру боргових вимог банків – 34,8%; звільнення доходів неприбуткових установ та організацій у вигляді безповоротної фінансової допомоги, доходів від проведення основної діяльності – 24,1%; віднесення збитків від операцій з цінних паперів на фінансові результати майбутніх періодів – 19,2%; від’ємне значення об’єкта оподаткування (збитки) у прибутку підприємств – 10,7%; прибуток, що не підлягає оподаткуванню згідно із міжнародними договорами України – 5,0%.

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Отже, як бачимо, п'ять основних видів пільг з податку на прибуток становлять 94,0%, інші їх види – близько 6,0%.

Динаміку отриманих платниками пільг з податку на прибуток підприємств до зведеного бюджету та втрат бюджету наведено в табл. 2.27.

Таблиця 2.27

Динаміка отриманих платниками пільг з податку на прибуток підприємств до зведеного бюджету та втрат бюджету, млн грн

Рік	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Сума пільг, млн грн	4907	6685	9565	15756	30653	26991	47560	25868
Сума втрат, млн грн	424	741	1056	1675	1996	2098	15410	15109
Питома вага втрат у сумі пільг, %	8,6	11,1	11,0	10,6	6,5	7,8	32,4	58,4

Джерело: складено за інформацією Міністерства фінансів України. – режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>; Державної податкової служби України.

Переплата, зокрема, надміру сплачена сума податку. Значно збільшилась сума переплати з податку на прибуток у четвертому кварталі 2008 року внаслідок декларування сум податку на прибуток підприємств до зменшення. Причина цього полягає у великому збільшенні від'ємного значення об'єкта оподаткування за результатами діяльності в цьому кварталі 2008 року через вплив на економіку України світової фінансової кризи.

Висновки до розділу 2

Податкові надходження є ваговою складовою дохідної частини бюджету. За результатами виконання зведеного бюджету у 2012 році питома вага податкових надходжень у загальній структурі бюджетних доходів становила 80,9%, у тому числі частка податку на додану вартість – 31,2%, податку на доходи фізичних осіб – 15,3%, податку на прибуток підприємств – 12,5%, акцизного податку – 8,6%, ввізного мита – 2,9%. Важливим є підвищення якісного рівня планування і прогнозування податкових надходжень, упровадження дієвих підходів у сфері бюджетного прогнозування, спрямованих на підвищення ефективності бюджетно-податкової політики країни.

При прогнозуванні обсягу надходжень податку на доходи фізичних осіб обґрунтовано доцільність використання показника «витрати на оплату праці», який на відміну від показника «фонду оплати праці», враховує оплату праці за цивільно-правовими угодами, допомогу за тимчасової непрацездатності, що виплачується з фондів соціального страхування. Реалізація зазначеного сприятиме підвищенню якісного рівня прогнозування податку на доходи фізичних осіб. Розроблено галузеву методологію, за якою прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб здійснюється помісячно за видами економічної діяльності з використанням коефіцієнтів зростання обсягу виробництва.

Податок на доходи фізичних осіб становить основну частку доходів місцевих бюджетів: за 692 адміністративно-територіальними одиницями він становить від 71 до 98% доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування і враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

Результати дослідження засвідчили, що у 2004–2008 роках питома вага податку на доходи фізичних осіб, сплаченого

підприємствами промисловості, випереджала питому вагу такої сплати установами бюджетної сфери. Починаючи з 2004 року питома вага цього податку, сплаченого установами бюджетної сфери, збільшувалась швидше, ніж питома вага податку, сплаченого підприємствами промисловості. Відповідно щороку зменшувався розрив між питоною вагою цих двох галузей у надходженнях податку на доходи фізичних осіб. Виходячи з порівняльного аналізу двох основних галузей економіки – промисловості та бюджетної сфери за 2007–2012 роки, виявлено низку проблем, що виникли в економіці країни. Якщо в докризовому 2007 році фонд оплати праці у промисловості становив 128,2% фонду оплати праці установ бюджетної сфери, то у 2012 році – тільки 107,7%; отже, зменшився на 20,5 відсоткового пункти.

Вагому частку доходів від податку на прибуток підприємств галузі «Промисловість» забезпечують надходження з таких регіонів: Дніпропетровського (понад 25,0%), Донецького (близько 20%), Запорізького та міста Києва (близько 10% у кожному з цих регіонів). Водночас понад 90% податку на прибуток від підприємств галузі «Металургійне виробництво», що входить до галузі «Промисловість», надходить у Дніпропетровській (понад 60%) і Донецькій (близько 30%) областях. Найбільшу частку надходжень податку на прибуток у галузі «Торгівля» забезпечують підприємства міста Києва – понад 50% загального обсягу цього податку.

З аналізу обсягу надходжень податку на прибуток підприємств до загального фонду державного бюджету за адміністративно-територіальними одиницями випливає, що за 20 містами він становить 67,8% загального обсягу надходжень цього податку в Україні. Лише від міста Києва обсяг надходжень становить 35,8% загального обсягу надходжень податку на прибуток, а міста Краматорська – 0,56%, що свідчить про нерівномірність розміщення платників цього податку на території України.

Розділ 2. Фінансово-економічний аналіз у прогнозуванні доходів бюджету за податковими надходженнями

Понад 50,0% обсягу надходжень податку на прибуток у 2009 році забезпечено 45 платниками, або 0,01% загальної чисельності таких платників (за даними Державної податкової служби України чисельність таких платників становить 414,3 тисячі). У 2010 році 55 платників сплатили до загального фонду державного бюджету 53,8% загального обсягу надходжень цього податку в Україні, у 2011 році 70 платників сплатили 50,1%, у 2012 році 100 платників – 48,9%. При цьому понад 1 млрд грн сплатили три платники у 2009 році, чотири – у 2010 році (22,0%), по п'ять у 2011 році (18,1%) і у 2012 році (15,4%).

Одним з основних бюджетоутворюючих податків є податок на додану вартість, частка якого у 2012 році становила 31,2% доходів зведеного бюджету та 9,9% у ВВП. У 2012 році найбільше сплатили ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) підприємства таких галузей промисловості – 36,96%, (зокрема переробної промисловості – 16,22%), оптової та роздрібною торгівлі – 21,23%, транспорту і зв'язку – 8,81%.

Понад 100 млн грн ПДВ у 2011 році сплатив 71 платник на суму 32,9 млрд грн, що становить 43,2% загального обсягу надходжень (у 2010 році – 46 платників на загальну суму 20,4 млрд грн, або 38,1%). При цьому в загальній кількості ці підприємства становлять лише 0,037% (кількість підприємств, що сплачують такий податок, становить 191,5 тис.). У 2012 році понад 100 млн грн ПДВ сплатили 77 платників на суму 30,9 млрд грн, що становить 37,3% загального обсягу надходжень цього податку. Понад (або близько) 1 млрд грн сплатили 8 платників, що становить 16,1% загального обсягу надходжень цього податку.

Разом з тим за номінальної ставки оподаткування 20% ефективна ставка оподаткування ПДВ за окремими галузями економіки у 2012 році залишалась дуже низькою, зокрема в переробній галузі промисловості – 7,33%, торгівлі – 7,86%, транспорті та зв'язку – 5,86%, добувній – 6,1%.

Результати аналізу динаміки зазначених показників свідчать, що за 1998–2012 роки, тобто за п'ятнадцять років, відповідні макроекономічні показники збільшилися від 13,7 за обсягом ВВП до 22,6 раза за обсягом імпорту товарів, 21,1 раза – за обсягом експорту товарів. Обсяги надходжень ПДВ з вітчизняних та імпортованих товарів (без урахування відшкодування ПДВ і надходжень ПДВ за реалізований в Україні та сплачений на її митній території газ) збільшилися за цей період у 21,3 раза, що навіть перевищує зростання ВВП. Водночас відшкодування ПДВ грошовими коштами за цей самий період збільшилось у 38,6 раза (при зростанні ВВП у 13,7 раза і зовнішньоекономічних показників – у 21–22 рази), що свідчить про проблеми в адмініструванні ПДВ, зокрема значні диспропорції між надходженням та відшкодуванням цього податку, що виникли через «податкові ями», що збільшувались протягом багатьох років. У цьому зв'язку розв'язання зазначених проблем стає особливо актуальним.

Розділ 3

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПРОГНОЗУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ

3.1. Методологічні засади прогнозування доходів бюджету

Прогнозування надходжень є вагомим і дієвим інструментом фінансового регулювання, що повинно враховувати вплив циклічності економічного розвитку, зовнішніх соціально-економічних чинників, системи взаємовідносин у сфері розподілу валового внутрішнього продукту через дохідну частину бюджету. Перспективне прогнозування його доходів – важливий та необхідний етап реалізації бюджетної політики, оскільки передбачає наявність бюджетних ресурсів у розпорядженні держави, які вона може використовувати в майбутньому відповідно до пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку з метою виконання покладених на неї функцій і завдань.

Важливо вдосконалити інституційне середовище та систему аналітичного інструментарію прогнозування дохідної частини бюджету, у тому числі податкових надходжень, спрямованої на зміцнення бюджетно-податкової політики країни в умовах посилення трансформаційних перетворень в економіці. Результати аналізу вітчизняного механізму бюджетного прогнозування свідчать про недостатній рівень ефективності його реалізації, що потребує вдосконалення методологічних засад прогнозування і планування дохідної частини бюджету, збалансованого та виваженого використання обґрунтованих положень з питань підвищення дієвості прогнозування і визначення пріоритетних напрямів розвитку системи формування доходів бюджету з урахуванням тенденцій відповідних фінансово-економічних процесів.

Доцільно проаналізувати сукупний вплив макроекономічних показників на податкові змінні показники. У прогнозуванні всіх податків, зборів (обов'язкових платежів) до зведеного бюджету – як загального, так і спеціального фондів – використовують 434 показники, які отримують від різних міністерств, центральних органів виконавчої влади, установ та організацій (близько 50). Використовувати при прогнозуванні бюджету великої кількості показників доцільно з низки причин.

Насамперед, минуло понад 20 років після розпаду Радянського Союзу і сучасна економіка незалежної України істотно відрізняється від колишньої планової. Значно змінилась система статистики порівняно з існуючою до 90-х років минулого століття. Створені динамічні ряди за останні 20 років доволі нестабільні, постійно змінюються, а їх використання при прогнозуванні доходів бюджету призводить до значних відхилень фактичних показників від планових.

Значно змінилась класифікація доходів бюджету за 2012 рік, особливо щодо податку на доходи фізичних осіб. Зокрема, якщо до 2011 року за кодом бюджетної класифікації 11010200 враховували надходження податку на доходи фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності та незалежної професійної діяльності, то з 2012 року за цим кодом враховують надходження податку на доходи фізичних осіб з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу, які сплачують податкові агенти. Ще одним прикладом є код бюджетної класифікації 11010300, за яким до 2012 року враховували надходження податку на доходи фізичних осіб на дивіденди та роялті, а з 2012 року – податок на доходи фізичних осіб з доходів у формі заробітної плати шахтарів-працівників.

З огляду на викладене, при розробленні методологічних засад прогнозування податкових надходжень доцільно враховувати показники не лише статистичної звітності, а й податкової.

Розроблення вдосконалення методологічних засад бюджетного прогнозування – циклічний процес, що передбачає багато складових, про які йтиметься далі. Доцільно зауважити, що наведені далі методики прогнозування податків і порядок їх розрахунку – є продуктом процесу розроблення, випробування та вдосконалення, що тривав близько семи років за досвідом роботи автора в Департаменті доходів Міністерства фінансів України. Водночас це процес акумулювання думок і пропозицій керівників Міністерства фінансів України, учених і практиків Департаменту доходів зазначеного міністерства. Водночас це зовсім не свідчить про незмінність методології прогнозування податкових надходжень, адже бюджетний процес щодо прогнозування доходів є «живий», тобто щороку змінюється, наприклад, у частині внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо розмежування відсотків між державним і місцевими бюджетами, між загальним та спеціальним фондами; до Податкового кодексу України – щодо адміністрування податків. Так, Податковий кодекс України набрав чинності з 1 січня 2011 року, а за два роки до нього було внесено зміни 40 законами. На цей час у Верховній Раді України зареєстровано близько 150 законопроектів про внесення змін до цього законодавчого акту. Звісно, прийняття цих законів вплине на прогнозування доходів бюджету, відповідно й на внесення змін до методології їх прогнозування.

Багатогранний процес відбору чинників та показників для прогнозування сприяє підвищенню якості прогнозування. Звичайно, можна сформулювати методику виключно на основі однієї змінної – ефективної ставки того чи іншого податку у ВВП. За такого підходу повністю втрачаються обґрунтованість і точність прогнозу, оскільки він не базується на економічному аналізі та не враховує багатьох змінних, тобто не дає можливості врахувати вплив інших важливих змінних. При такому прогнозуванні важко обґрунтувати правильність прогнозу перед службами, відповідальними за наповнення бюджету. Водночас перевага використання багатьох показників полягає й у тому, що на основі одного певного показника

прогнозуються ще один чи два інші показники. Саме тому в другому розділі монографії багато уваги приділено економічному аналізу трьох бюджетоутворюючих податків, адже економічний аналіз перед прогнозуванням податків можна порівняти з діагностуванням і клінічними дослідженнями хворого, без чого неможливо якісно спрогнозувати лікування.

Відповідно до норм нової редакції Бюджетного кодексу України та Податкового кодексу України, які набрали чинності з 1 січня 2011 року, при формуванні дохідної частини бюджету на 2011 рік було передбачено багато змін. У спрямуванні дохідних джерел між бюджетами було *передано*:

– *із загального фонду державного бюджету до загального фонду місцевих бюджетів*: 50% збору за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування, спеціальне використання води та плати за видобування корисних копалин загальнодержавного значення (крім плати за користування надрами континентального шельфу і в межах виключної (морської) економічної зони); плату за видачу ліцензій і сертифікатів; плату за ліцензії на виробництво спирту етилового; плату за ліцензії на право експорту, імпорту та оптової торгівлі спиртом етиловим; плату за ліцензії на право експорту, імпорту алкогольних напоїв та тютюнових виробів; плату за державну реєстрацію; плату за ліцензії на право оптової торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами; плату за використання інших природних ресурсів; плату за надані в оренду ставки загальнодержавного значення;

– *у межах місцевих бюджетів із загального фонду до бюджету розвитку* єдиний податок;

– *із загального фонду місцевих бюджетів до загального фонду державного бюджету* адміністративні штрафи у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та 50% надходжень податку на доходи фізичних осіб від платників міста Києва.

У розмежуванні дохідних джерел між фондами:

– 100% збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

у 2011 році було зараховано до загального фонду державного бюджету (у 2010 році – 100% до спеціального фонду державного бюджету);

– надходження рентної плати за природний газ, що видобувається в Україні та сплачується дочірньою компанією «Укргазвидобування» НАК «Нафтогаз України», та рентної плати за транзитне транспортування трубопроводами природного газу територією України було зараховано до загального фонду державного бюджету в повному обсязі (у 2010 році – до спецфонду державного бюджету);

– 100% збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками, було спрямовано у 2011 році до загального фонду державного бюджету (у 2010 році – 100% до спеціального фонду державного бюджету);

– 100% акцизного податку та ввізного мита на нафтопродукти і транспортні засоби у 2011 році було спрямовано до спеціального фонду державного бюджету (у 2010 році 20% зазначених надходжень – до загального фонду державного бюджету, 80% – до спеціального фонду).

Податковим кодексом України з 1 січня 2011 року було запроваджено оподаткування акцизним податком скрапленого газу. Водночас скасовано збір за проведення гастрольних заходів, що надходив до спеціального фонду державного та місцевих бюджетів; малоефективні місцеві податки і збори; податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, що сплачувався при проходженні технічного огляду, реєстрації та перереєстрації транспортних засобів (крім першої реєстрації транспортного засобу) і надходив до спеціального фонду місцевих бюджетів; податок на промисел, що надходив до загального фонду місцевих бюджетів.

Крім того, було об'єднано окремі джерела дохідної частини бюджетів шляхом включення до структури інших

податків (зборів, обов'язкових платежів), зокрема: збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету, що надходив до загального і спеціального фондів державного бюджету, було приєднано до плати за надра; збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності (нині це плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності) та єдиний податок було включено до структури місцевих податків і зборів. Курортний збір було змінено на туристичний.

При формуванні дохідної частини бюджету на 2011 рік було також передбачено розширення джерел доходів спеціального фонду державного бюджету; зміну бази оподаткування, передбаченої Податковим кодексом України; зміну ставок оподаткування, у тому числі запровадження принципу «справедливості оподаткування» шляхом встановлення двох ставок податку на доходи фізичних осіб – 15% для осіб, які отримують доходи на рівні до 10 мінімальних заробітних плат, 17% – для тих, хто отримує доходи, вищі за цю суму; зменшення ставки податку на прибуток на 2 відсоткових пункти – з 25 до 23%; запровадження ставки податку на прибуток в розмірі «0» відсотків для новостворених підприємств і малих підприємств (з оборотом до 3 млн грн) з метою залучення інвестицій в оновлення основних засобів та створення додаткових робочих місць; застосування пільг.

Особливості формування прогнозу доходів бюджету наведено для того, щоб показати необхідність урахування в методиках прогнозування багатьох чинників, що впливають на бюджет, і здійснення економічного аналізу на кожному етапі розрахунків.

Основою економічного аналізу надходжень до бюджету є щоденні, щотижневі, щоквартальні моніторинги і аналітично-інформаційні записки, що передбачалось Департаментом доходів Міністерства фінансів України протягом 2005–2010 років. Наведемо перелік таких моніторингових та аналітичних інформацій.

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

Щоденні моніторинги та аналітична інформація:

– щодо надходжень до загального і спеціального фондів Державного бюджету України за органами стягнення та центральними органами виконавчої влади і окремими джерелами надходжень;

– щодо щоденних надходжень до загального фонду державного бюджету по Україні, ДПС, ДМС, з ПДВ, податку на прибуток, відшкодування ПДВ, акцизного збору (окремо за день та наростаючим підсумком з початку місяця);

– щодо очікуваних надходжень до кінця поточного місяця за джерелами надходжень (після 15 числа кожного місяця);

– щодо залишків коштів на рахунках ЄКР;

– щодо надходжень податку з доходів фізичних осіб за областями;

– щодо залишків коштів на рахунках Пенсійного фонду України; моніторинг надходжень внесків до Пенсійного фонду України;

– щодо курсу валют: євро, англійського фунта стерлінгів, японської єни, швейцарського франка;

– щодо цін на нафту марок URALS, BRENT, SWEET;

– щодо цін на золото;

– щодо переплат з податків і зборів, у тому числі стану відшкодування ПДВ (за даними ДПС);

– щодо надходжень акцизного податку до загального та спеціального фондів Державного бюджету України за підакцизними товарами;

– щодо імпорту та експорту по Україні загалом та за основними групами товарів;

– щодо надходжень до дорожнього фонду за джерелами надходжень;

– щодо надходжень до загального та спеціального фондів Державного бюджету в розрізі областей та окремих джерел надходжень по ДМС;

– щодо надходжень ПДВ, сплаченого при митному оформленні сирової нафти;

- щодо надходжень ПДВ, сплаченого при митному оформленні природного газу;
- щодо надходжень ПДВ, не сплаченого через неоформлений природний газ;
- щодо залишків коштів на рахунках ДМС за бюджетами та фондами.

Щотижневі моніторинги та аналітична інформація:

- щодо надходжень до загального фонду Державного бюджету за областями по ДПС (окремо за зборами та надходженнями);
- щодо надходжень до загального фонду Державного бюджету за областями та джерелами надходжень;
- щодо підготовки аналітичної довідки з ризиками надходжень до кінця місяця.

Щомісячні моніторинги та аналітична інформація:

- щодо очікуваного виконання державного та місцевих бюджетів до кінця року з відображенням ризиків (для щомісячної книги);
- щодо фактичного виконання доходів 3-го кошика (підготовка табличних і графічних матеріалів);
- щодо надходжень до загального фонду державного бюджету за областями для Адміністрації Президента України;
- щодо податкового боргу за податками та областями з відображенням причин його збільшення (підготовка аналітичної записки та графічного матеріалу);
- щодо переплат за податками та областями з відображенням причин їх збільшення (підготовка аналітичної записки та графічного матеріалу);
- щодо списаних сум за податками та областями з відображенням причин їх збільшення (підготовка аналітичної записки та графічного матеріалу);
- щодо розстрочення та відстрочення з податків до державного та місцевих бюджетів за областями (підготовка аналітичної записки та графічного матеріалу);

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

- щодо надходження податкових, неподаткових, ресурсних і митних платежів та підготовка відповідної інформації Кабінету Міністрів України;
- щодо надходження платежів до державного бюджету і податкового боргу за податковими зобов'язаннями платників за міністерствами та КВЕД (підготовка аналітичної записки та графічного матеріалу);
- щодо відповідності темпів імпорту та надходжень митних платежів;
- щодо сальдо торгівельного балансу за оперативною інформацією ДМС;
- щодо балансу споживання нафтопродуктів;
- щодо аналізу середньої митної вартості;
- щодо реалізації ДПА України підприємствам-виробникам марок акцизного податку на лікєро-горілчану продукцію.
- щодо аналізу впливу стану внутрішнього та імпортного ринку нафтопродуктів на надходження акцизного податку;
- щодо аналізу за найбільшими платниками, яким відшкодовано ПДВ;
- щодо стану справляння ПДВ щомісяця та наростаючим підсумком з початку року по Україні та за областями (аналіз податкових зобов'язань та податкового кредиту);
- щодо відшкодування ПДВ за галузями економіки;
- щодо сплати ПДВ і податку на прибуток за галузями економіки;
- щодо надходжень ПДВ та податку на прибуток за найбільшими платниками податків;
- щодо аналізу податкових зобов'язань та податкового кредиту, заявлених сум до відшкодування та відшкодованих за галузями економіки;
- щодо фактичного виконання 1-го кошику (до планів Міністерства фінансів України та затверджених місцевими Радами) з аналізом причини невиконання за регіонами;
- щодо аналізу надходжень податку з доходів фізичних осіб за кодами бюджетної класифікації;

- щодо надходжень податку з доходів фізичних осіб за видами економічної діяльності;
- щодо надходжень єдиного податку від юридичних осіб за видами економічної діяльності;
- щодо нарахованих та сплачених сум за соціальними фондами (зайнятості, тимчасової непрацездатності та іншими).

Щоквартальні моніторинги та аналітична інформація:

- щодо балансу споживання нафтопродуктів за видами та нафтопереробними заводами;
- щодо отриманих, виданих та сплачених ліцензій (підготовка аналітичної записки та зведеної таблиці);
- щодо виробництва та реалізації підакцизних товарів, сплати та нарахування акцизного податку за підприємствами-виробниками та імпортерами за видами товарів;
- щодо напрямів використання споживачами спирту етилового;
- щодо динаміки пільг за даними ДПС (підготовка аналітичної таблиці та інформаційно-аналітичної записки);
- щодо динаміки пільг за даними ДМС (підготовка аналітичної таблиці та інформаційно-аналітичної записки);
- щодо аналізу валових доходів та валових витрат по Україні та за областями (підготовка аналітичної записки);
- щодо аналізу нарахованих та сплачених сум ПДВ та податку на прибуток за нафтопереробною галуззю;
- щодо аналізу валових доходів та валових витрат за великими платниками податків (у яких скориговані валові доходи перевищують 200 млн грн);
- щодо аналізу валових доходів та валових витрат за галузями економіки;
- щодо інвестицій в Україну та з України в інші держави;
- щодо вивчення ситуації, що складається за галузями економіки, її розвитку в динаміці, та впливу основних показників розвитку галузі на надходження до бюджету по Україні загалом та за областями.

Результати аналізу моніторингів та аналітичної інформації дали змогу оперативно виявити ризики виконання податків, відреагувати на них через доповідні записки, окремі доручення та вчасно інформувати центральні органи виконавчої влади про виправлення недоліків в адмініструванні податків. Зрештою, створення системи аналітичної роботи в Міністерстві фінансів України сприяло значному зниженню інформаційної залежності від органів, що адмініструють податки до бюджету, внаслідок можливого розрахування очікуваних надходжень щомісяця і за рік. Аналітична робота стала основою інформаційного забезпечення процесу прогнозування доходів бюджету.

Щороку в Міністерстві фінансів України наказом затверджується план заходів забезпечення складання проекту Державного бюджету України на прогнозний рік ($t + 1$) та прогнозу Державного бюджету України на наступні два роки після прогнозного періоду ($t + 2$; $t + 3$).

Прогнозування доходів бюджету – одна з частин проекту Державного бюджету України. Ця частина надзвичайно важлива, оскільки визначає ресурс бюджету, у межах якого плануються видатки бюджету. З якої дати розпочинається процес прогнозування доходів бюджету? Можна було б назвати дату 1 січня (початок нового бюджетного періоду) або 20 березня (коли Міністерство фінансів подає Основні напрями бюджетної політики на розгляд Кабінету Міністрів України). Як засвідчує практика, процес прогнозування триває цілий рік, тобто не завершується; лише один рік змінює інший. Процес прогнозування доходів бюджету включає кілька етапів.

1. Оцінювання виконання доходів бюджету за попередній передплановий рік ($t-1$). Цей етап починається після отримання оперативної інформації Державної казначейської служби про виконання доходів бюджету за формою 412. На підставі цієї інформації готується моніторинг надходжень до загального і спеціального фондів Державного бюджету України за органами стягнення, центральними органами виконавчої влади і джерелами надходжень. Одночасно встановлюються причини відхилень між фактичними і прогнозними надходженнями з

податків і зборів (причини невиконання, а також значного перевиконання).

2. Надання запитів до різних міністерств та органів центральної виконавчої влади, установ (відомств) для отримання інформації про фактичні показники за передпланові роки і показники на прогнозний рік, необхідні для прогнозування бюджету. Цей етап проводиться в січні – лютому поточного року (t). На підставі отриманої та опрацьованої інформації готуються інформаційно-аналітичні записки і таблиці, які в подальшому будуть використані для складання прогнозу доходів бюджету. На цьому етапі переглядаються методики прогнозування.

3. До 5 березня:

– опрацювання підготовлених Міністерством економічного розвитку і торгівлі України разом з Національним банком України та іншими державними органами попереднього прогнозу макропоказників економічного і соціального розвитку України на прогнозний рік ($t + 1$) і два роки після прогнозного ($t + 2$) і ($t + 3$) періоду;

– отримання від Міністерства соціальної політики України показників розміру мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму та рівня його забезпечення. Цю інформацію використовують для прогнозування податку на доходи фізичних осіб.

4. До 20 березня:

– дослідження впливу на доходи бюджету законопроектів, зареєстрованих у Верховній Раді України, та інших законодавчо-нормативних актів;

– забезпечення подання пропозицій до проекту Основних напрямів бюджетної політики на прогнозний рік ($t + 1$) у частині доходів бюджету (відповідно до ст. 33 Бюджетного кодексу України).

5. До середини квітня:

– уточнення фактичних показників надходжень за передплановий рік і підготовка річного звіту про виконання державного бюджету за цей період ($t - 1$);

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

– підготовка очікуваного виконання державного і місцевих бюджетів у поточному (плановому) році (t);

– підготовка попередніх прогнозів доходів державного та місцевих бюджетів (разом із поясненнями) на прогнозний рік ($t + 1$) і два роки після прогнозного ($t + 2$) і ($t + 3$) періоду;

– підготовка пропозицій до Податкового кодексу України та інших законів про внесення змін з питань оподаткування.

6. До 4 червня:

– уточнення очікуваного виконання державного і місцевих бюджетів у поточному (плановому) році (t);

– підготовка уточненого прогнозу доходів державного і місцевих бюджетів (разом із поясненнями) на прогнозний рік ($t + 1$) і два роки після прогнозного ($t + 2$) і ($t + 3$) періоду на підставі уточненого прогнозу макропоказників економічного і соціального розвитку України;

– удосконалення методик прогнозування на макrorівні та за областями.

7. До 30 серпня забезпечення формування проекту закону України «Про Державний бюджет України на ___ рік» для подання на розгляд Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України відповідно до вимог ч. 1 ст. 38 Бюджетного кодексу України, що включає:

– оцінку надходжень бюджету, що пропонуються для забезпечення фінансовими ресурсами витрат бюджету;

– аналіз і пояснення щодо запропонованих обсягів доходів до проекту закону про Державний бюджет України. Пояснення включають бюджетні показники за попередній, поточний, наступний бюджетні періоди відповідно до класифікації доходів бюджету;

– аналіз інформації про врахування Основних напрямів бюджетної політики на прогнозний рік;

– підготовку аналітичних даних, розрахунків з обґрунтуванням особливостей прогнозних показників зведеного бюджету України (включаючи оцінку Державного бюджету України та місцевих бюджетів) відповідно до бюджетної класифікації доходів;

– складання переліку пільг з податків і зборів (обов'язкових платежів) з розрахунком втрат доходів бюджету від їх надання;

– надання інформації про квазіфіскальні операції та оцінки можливого впливу таких операцій на доходи бюджету в наступних бюджетних періодах;

– розрахунки прогнозних надходжень за областями;

– підготовку аналітичних та презентаційних матеріалів до проекту Закону України «Про Державний бюджет України на ___ рік».

8. Підготовка проекту Державного бюджету України на прогнозний рік (t) для подання до Верховної Ради України включає процедури:

– доопрацювання до 12 вересня проекту закону України «Про Державний бюджет України на ___ рік» із відповідними матеріалами та подання для розгляду Міністру фінансів;

– підготовку до 13 вересня проекту закону України «Про Державний бюджет України на ___ рік» із необхідними матеріалами для подання на підпис Прем'єр-міністру України.

9. У місячний термін після опублікування Закону України «Про Державний бюджет України на ___ рік» забезпечення підготовки та подання до Кабінету Міністрів України проекту постанови «Про схвалення Прогнозу Державного бюджету України на ___ роки» (два роки після прогнозного ($t + 2$) і ($t + 3$) періоду).

Важливим в етапах складання прогнозу є перегляд існуючих методик прогнозування, аналіз їх недоліків, що стають очевидними після завершення прогнозного року, і процес вдосконалення методик, що відбувається щороку. Отже, як зазначалось, методика прогнозування – це «жива» система, яка змінюється залежно від макроекономічної ситуації у країні, законодавства про оподаткування і адміністрування податків.

3.2. Методологічні засади прогнозування надходжень податку на доходи фізичних осіб

Загальна (класична) методика прогнозування податку на доходи фізичних осіб

Розглянемо методику прогнозування податку на доходи фізичних осіб, яку наведено в додатках до монографії. Цю методику застосовують фахівці Міністерства фінансів України і Державної податкової служби України для прогнозування податку на доходи фізичних осіб починаючи з 2005 року. Методику розроблено так, що можна прогнозувати надходження податку на доходи фізичних осіб з урахуванням розміру мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму на одну працездатну особу в розрахунку на місяць, збільшення витрат на оплату праці (фонду оплати праці), зміни ставок оподаткування, додаткових джерел оподаткування тощо.

Мета методики – підвищити обґрунтованість прогнозних надходжень податку на доходи фізичних осіб (далі ПДФО). Згідно з цією методикою прогнозують надходження ПДФО, з урахуванням підвищення мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму на одну працездатну особу в розрахунку на місяць, збільшення витрат на оплату праці, що базуються на фонді заробітної плати, номінального ВВП, зміни ставок оподаткування та додаткових джерел оподаткування.

Основою інформаційного забезпечення для розрахунків є прогноз макропоказників економічного і соціального розвитку України: валового внутрішнього продукту, фонду оплати праці, витрат на оплату праці, середньомісячної заробітної плати.

Для врахування особливостей формування надходжень податку використовують дані про кількість платників податку і суми його сплати за джерелами оподаткування та видами доходів; кількість платників, які отримали податкові соціальні пільги; суми застосованих податкових соціальних пільг за їх видами, що дають право на зменшення сум загального місячного оподаткованого доходу; суми документально підтверджених витрат, включених до складу податкового

кредиту платників податку; результати контрольно-перевірочної роботи з донарахування сум податку, штрафних санкцій та пені. У розрахунках використовують інформацію Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України, Пенсійного фонду України, Державної податкової служби України, Державної казначейської служби України та ін.

Рис. 3.1. Схема розрахунку прогнозу податку на доходи фізичних осіб (за загальною методикою)

* Номінальна ставка податку

Прогноз надходження сум податку на доходи фізичних осіб включає прогнози податку на всі види доходів: у вигляді заробітної плати нарахованої (виплаченої) платнику податку; додаткового та інших видів доходів; фізичних осіб – підприємців від провадження господарської діяльності та

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

незалежної професійної діяльності, зменшених на суму податку на доходи фізичних осіб від податкової знижки:

$$\Phi_y = \Phi_{ЗП} + \Phi_I + \Phi_{СПД} - \Phi_{ПЗН}, \quad (3.1)$$

де $\Phi_{ЗП}$ – надходження податку на доходи у вигляді заробітної плати нарахованої (виплаченої) платнику податку;

Φ_I – надходження податку від додаткового та інших видів доходів, у тому числі надходження податку за ставкою 17% на доходи, що в календарному місяці перевищують десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного податкового року;

$\Phi_{СПД}$ – надходження податку на доходи, отримані фізичною особою – підприємцем від провадження господарської діяльності та фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність;

$\Phi_{ПЗН}$ – прогнозна сума повернення з бюджету податку платникам від отриманої податкової знижки, на яку платник податку має право за наслідками звітного податкового року.

Прогнозні надходження податку на доходи у вигляді заробітної плати нарахованої (виплаченої) платнику податку розраховують на основі визначення розрахункової бази оподаткування податку та номінальної ставки податку за формулою

$$\Phi_{ЗП} = БО \cdot НС / 100 + \Phi_{війс} + \Phi_{ш}, \quad (3.2)$$

де БО – розрахункова база оподаткування;

НС – номінальна ставка податку, НС= 15%;

$\Phi_{війс}$ – надходження податку на доходи фізичних осіб військовослужбовців строкової військової служби;

$\Phi_{ш}$ – надходження податку на доходи фізичних осіб шахтарів за ставкою 10%.

Розрахункову базу оподаткування визначають на основі показників, наведених у додатку до методики, як нараховану заробітну плату, зменшену на суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також на суму податкової соціальної пільги, за формулою

$$BO = BOП - BOП_{ш} - ЄСВ - П, \quad (3.3)$$

де $BOП$ – витрати на оплату праці;

$BOП_{ш}$ – витрати на оплату праці шахтарів;

$ЄСВ$ – сума єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що дає право на зменшення суми загального оподатковуваного доходу;

$П$ – сума податкової соціальної пільги, що дає право на зменшення суми загального оподатковуваного доходу, нарахованого у формі заробітної плати.

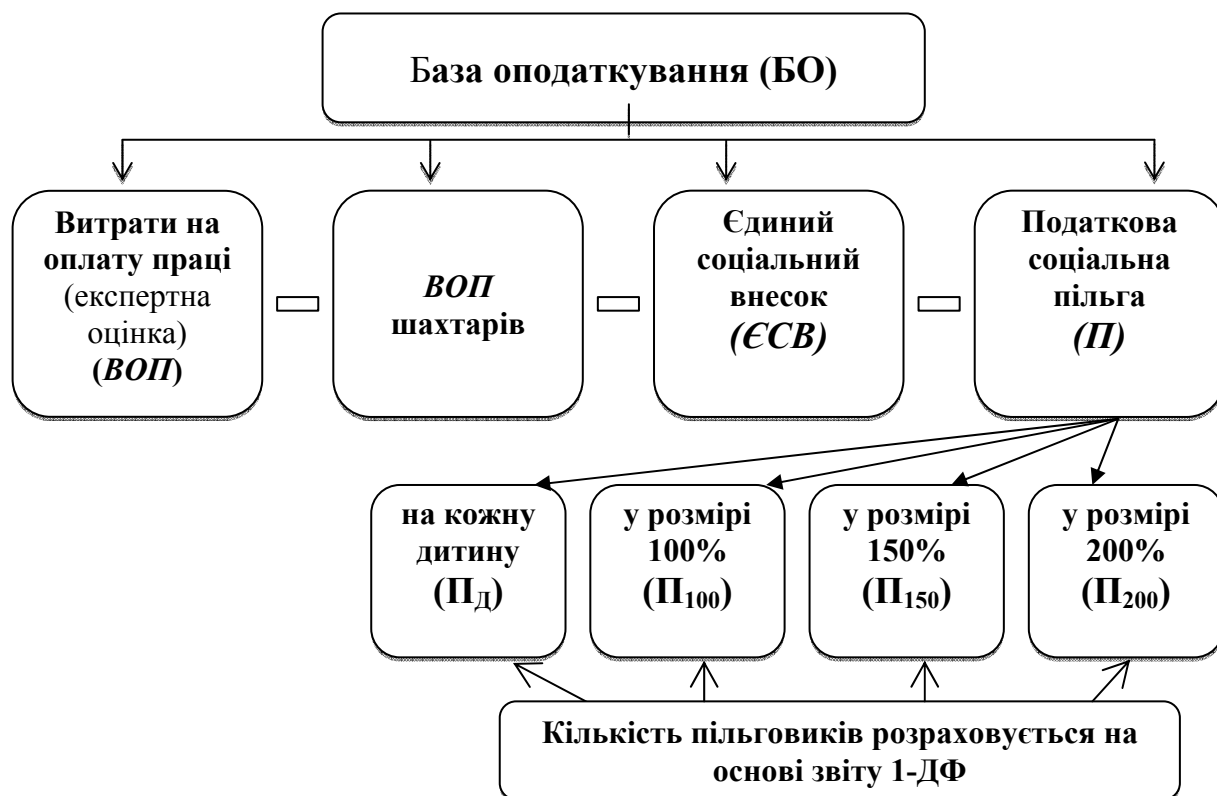

Рис. 3.2. Схема розрахунку бази оподаткування (за загальною методикою)

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

Враховуючи те, що шахтарі сплачують податок за ставкою 10% при номінальній 15%, витрати на оплату праці по Україні потрібно зменшити на витрати з оплати праці шахтарів, і збільшити на суму їх податку на доходи фізичних осіб прогноз податку по Україні.

Суму *єдиного внеску* на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що дає право на зменшення суми загального оподаткованого доходу (далі – єдиний соціальний внесок), розраховують за формулою:

$$\text{ЄСВ} = (\text{ВОП} - \text{ГЗ}) \cdot \text{ЄСВ}_{\text{сер}}/100, \quad (3.4)$$

де ВОП – витрати на оплату праці;

ГЗ – сума грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями строкової військової служби у Збройних Силах України, інших утворених відповідно до закону військових формуваннях, Службі безпеки України, органах Міністерства внутрішніх справ України та службі в органах і підрозділах цивільного захисту;

ЄСВ_{сер} – середній відсоток утриманого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Прогноз витрат на оплату праці (ВОП) можна розрахувати, використовуючи фонд оплати праці (ФОП) і ВВП, який прогнозує Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Прогноз ВОП розраховують методом експертного оцінювання за допомогою питомої ваги ФОП як у ВВП, так і у ВОП. Разом з тим, прогноз ВОП можна розрахувати як суму прогнозів: ФОП, лікарняних, які виплачують за рахунок фондів соціального страхування і винагород за цивільно-правовими договорами.

Для розрахунку єдиного соціального внеску суму витрат на оплату праці по Україні необхідно зменшити на суму

грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями строкової військової служби у Збройних Силах України, інших утворених відповідно до закону військових формуваннях, Службі безпеки України, органах Міністерства внутрішніх справ України та службі в органах і підрозділах цивільного захисту, у зв'язку з тим, що такі платники звільняються від сплати єдиного внеску із сум отриманих ними грошового забезпечення, допомоги або компенсації (Закон України від 08.07.2010 № 2464 і п. 3.15. Інструкції від 27.09.2010 № 21-5). Водночас, сума податку на доходи фізичних осіб для цієї категорії платників розраховують окремо і додають до суми прогнозу по Україні на кінцевій стадії розрахунку, оскільки вони за Податковим кодексом України є платниками податку.

Середній відсоток утриманого *єдиного внеску* на загальнообов'язкове державне соціальне страхування розраховують за інформацією Пенсійного фонду України за три попередніх повних роки перед плановим та звітні періоди (місяці) поточного року:

$$\text{ЄСВ}_{\text{сер}} = (\text{ЄСВ}^{t-1} + \text{ЄСВ}^{t-2} + \text{ЄСВ}^{t-3} + \text{ЄСВ}^t) / 4 \quad (3.5)$$

де ЄСВ^{t-1} , ЄСВ^{t-2} , ЄСВ^{t-3} , ЄСВ^t – відсоток утриманого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за три попередніх повних роки перед плановим та звітний період поточного року. Звітним періодом поточного року вважається повна кількість місяців, за які надано звіти до Пенсійного фонду України на момент розрахунку податку на доходи фізичних осіб.

Відсоток утриманого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування розраховують окремо за кожний рік за формулою

$$\text{ЄСВ} = \text{ЄСВ} / \text{Д} \cdot 100, \quad (3.5.1)$$

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

де ЄСВ – сума єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування, яка дає право на зменшення суми загального оподаткованого доходу по Україні;

Д – загальна сума нарахованої заробітної плати, сума винагород цивільно-правового характеру та інших виплат, з яких утримується єдиний внесок, у межах максимальної бази нарахування за інформацією Пенсійного фонду України. До 2011 року, тобто до моменту введення єдиного соціального внеску, Міністерство фінансів України цю інформацію отримувало від усіх фондів соціального страхування – пенсійного, тимчасової втрати працездатності, зайнятості та втрати працездатності на виробництві.

Платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу, отриманого від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги. Податкова соціальна пільга застосовується до доходу, нарахованого платнику податку як заробітна плата податку протягом звітного податкового місяця, якщо такий дохід не перевищує граничного розміру.

Отже, граничний розмір доходу для визначення суми податкової соціальної пільги дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, що діє для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 і округленого до найближчих 10 гривень. На 2011 рік він становив $941 \text{ грн} \cdot 1,4 = 1317,4 \text{ грн}$; з округленням до 10 грн – 1320 грн (у 2010 році – 1220 грн). Платник податку має право на отримання такої податкової соціальної пільги:

П_д – у розмірі 100% суми пільги, визначеної пп. 169.1.1 п. 169.1 для платника податку, який утримує двох чи більше дітей віком до 18 років, у розрахунку на кожен таку дитину згідно з пп. 169.1.2 ст. 169 Податкового кодексу України (ПКУ));

P_{100} – у розмірі 100% прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленого законом на 1 січня звітного податкового року, для будь-якого платника податку (так званий стандартний розмір пільги) згідно пп.169.1.1 п.169.1 ст.169 ПКУ;

P_{150} – у розмірі 150% суми пільги, визначеної пп. 169.1.1 п. 169.1 для платника податку відповідно до пп.169.1.3 ст. 169 ПКУ;

P_{200} – у розмірі 200% суми пільги, визначеної пп. 169.1.1 п. 169.1 для платника податку відповідно до пп.169.1.4 ст. 169 ПКУ.

Суму прогнозу податкової соціальної пільги по Україні розраховують за формулою

$$P = PD + P_{100} + P_{150} + P_{200} \quad (3.6)$$

Прогнозну кількість одержувачів податкової соціальної пільги (K) розраховують для кожного розміру наданих пільг залежно від кількості платників податку, які мають право на податкові соціальні пільги (далі – пільговики) за формулою

$$K = K^t \cdot k, \quad (3.7)$$

де K^t – очікувана кількість одержувачів податкової соціальної пільги у поточному році t ;

k – коефіцієнт зміни кількості пільговиків у прогнозованому році.

Коефіцієнт зміни кількості пільговиків у прогнозованому році k прямо залежить від зростання прожиткового мінімуму для працездатних осіб прогнозованого року до поточного року та обернено залежить від зростання середньомісячної заробітної плати прогнозованого року до поточного року:

$$k = \%PM / \%ЗП_{сер}, \quad (3.8)$$

де $\%PM$ – відсоток зростання прожиткового мінімуму на початок року (рік до попереднього року);

$\%ЗП_{сер}$ – відсоток зростання середньомісячної заробітної плати (рік до попереднього року).

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

Суму наданих пільг за розмірами наданих пільг розраховують за такими формулами

$$П_{100} = K_{100} \cdot ЗП_{\text{мін}} \cdot \gamma \cdot 100\% \cdot 12, \quad (3.9)$$

$$П_{150} = K_{150} \cdot ЗП_{\text{мін}} \cdot \gamma \cdot 150\% \cdot 12, \quad (3.10)$$

$$П_{200} = K_{200} \cdot ЗП_{\text{мін}} \cdot \gamma \cdot 200\% \cdot 12, \quad (3.11)$$

$$П_{\text{д}} = K_{\text{д}} \cdot ЗП_{\text{мін}} \cdot \gamma \cdot 100\% \cdot 12, \quad (3.12)$$

де $K_{100}, K_{150}, K_{200}$ – прогнозна кількість платників, що отримують податкову соціальну пільгу, у розмірі відповідно 100, 150 та 200% встановленої суми пільги (стандартний розмір пільги) для будь-якого платника податку;

$K_{\text{д}}$ – кількість дітей віком до 18 років, щодо яких батьки отримують податкову соціальну пільгу;

$ЗП_{\text{мін}}$ – мінімальна заробітна плата на початок року, що прогнозується на наступний за плановим рік;

γ – коефіцієнт, що дорівнює 0,5 (або 50%) (означає, що до 31 грудня 2014 року відповідно до розд. XIX Податкового кодексу України податкова соціальна пільга надається в розмірі, що дорівнює 50% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленому законом на 1 січня звітного податкового року);

12 – кількість місяців у році

Прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб від додаткового доходу ФІ складається із суми прогнозних надходжень податку на доходи фізичних осіб від окремих видів доходів, відмінних від заробітної плати (ФІ); його розраховують за формулою

$$\Phi I_h^{t+1} = \sum_{h=1}^N \Phi_h^{t+1}, \quad (3.13)$$

де Φ_h^{t+1} – річний прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб для кожного окремого h -го виду доходу, відмінного від заробітної плати на прогнозний рік ($t+1$);

N – кількість видів податку на доходи фізичних осіб (від дивідендів ($\Phi_{\text{див}}$), роялті (Φ_r), вигравшів, призів ($\Phi_{\text{пр}}$), процентів ($\Phi_{\text{відс}}$), вартості успадкованого чи отриманого в дарунок майна ($\Phi_{\text{сп}}$), нерезидентів ($\Phi_{\text{нер}}$), операцій з продажу або обміну об'єктів рухомого майна ($\Phi_{\text{р.м}}$) і нерухомого майна ($\Phi_{\text{н.м}}$), інвестиційного прибутку від проведення платником податку операцій з цінними паперами, надання майна в лізинг, оренду або суборенду ($\Phi_{\text{інв}}$), суми винагород та інших виплат, нарахованих платнику податку відповідно до умов цивільно-правового договору, нематеріальних активів; благодійну діяльність ($\Phi_{\text{бл}}$), надходження сум податку, нарахованого за результатами документальних перевірок, зокрема пені та фінансових санкцій ($\Phi_{\text{кпр}}$), а також інших не перелічених додаткових видів діяльності ($\Phi_{\text{д.д}}$).

У цьому зв'язку формула (3.13) може мати такий вигляд:

$$\begin{aligned} \Phi I = & \Phi_{\text{див}} + \Phi_r + \Phi_{\text{пр}} + \Phi_{\text{відс}} + \Phi_{\text{сп}} + \Phi_{\text{нер}} + \\ & + \Phi_{\text{р.м}} + \Phi_{\text{н.м}} + \Phi_{\text{інв}} + \Phi_{\text{бл}} + \Phi_{\text{кпр}} + \Phi_{\text{д.д}}. \end{aligned}$$

Прогнозні надходження податку на доходи фізичних осіб на наступний за плановим рік і очікувані надходження податку на плановий (поточний) рік для кожного окремого виду доходів, відмінного від заробітної плати, визначаються з урахуванням темпів зростання середньомісячної заробітної плати (рік до попереднього року) за формулою

$$\Phi_h^{t+1} = \Phi_h^t \cdot 3\Pi_{\text{сер}} / 100, \quad (3.14)$$

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

де Φ_h^t – фактичні/очікувані надходження податку на доходи фізичних осіб для кожного окремого h -го виду доходу, відмінного від заробітної плати у плановому (поточному) році t ;

$ЗП_{сер}$ – відсоток зростання середньомісячної заробітної плати (рік до попереднього року).

Формулу (3.14) застосовують до всіх видів діяльності, перелічених у формулі (3.13). Водночас, прогноз для кожного окремого виду доходів можна визначити на основі фактичних надходжень за три останніх роки, впливу зростання ВВП, середньої заробітної плати та змін законодавства щодо оподаткування. Крім формульного розрахунку доцільно також здійснювати експертне оцінювання.

Прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб від підприємницької діяльності $\Phi_{СПД}$ дорівнює сумі податків, отриманих фізичною особою-підприємцем від провадження господарської діяльності та фізичних осіб, які здійснюють незалежну професійну діяльність:

$$\Phi_{СПД} = \Phi_{г.д} + \Phi_{н.д}, \quad (3.15)$$

де $\Phi_{г.д}$ – прогноз надходжень податку на доходи, отримані фізичними особами – підприємцями від провадження господарської діяльності (ст. 178 ПКУ):

$\Phi_{н.д}$ – прогноз надходжень податку на доходи, отримані фізичними особами, які здійснюють незалежну професійну діяльність (ст. 177 ПКУ).

Прогноз податку для кожного виду діяльності, що відображається у формулі (3.15), розраховують за формулами

$$\Phi_{г.д}^{t+1} = \Phi_{г.д}^t \cdot ЗП_{сер} / 100, \quad (3.16)$$

$$\Phi_{н.д}^{t+1} = \Phi_{н.д}^t \cdot ЗП_{сер} / 100, \quad (3.17)$$

де $\Phi_{г.д}^t$, $\Phi_{н.д}^t$ – фактичні/очікувані надходження в поточному (плановому) році t .

Методика прогнозування надходжень податку на доходи фізичних осіб передбачає п'ять етапів розрахунків.

На першому етапі розраховують прогнозні надходження податку з доходів у вигляді заробітної плати нарахованої (виплаченої) платнику податку ФЗП за формулою (3.2). Для цього необхідно визначити: а) прогнозу суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування ЄСВ на основі його середнього значення за формулами (3.4), (3.5), (3.5.1); б) розрахункову базу оподаткування БО за формулою (3.3); в) суму податку на доходи фізичних осіб-військово-службовців строкової військової служби; г) суму податку на доходи фізичних осіб-шахтарів.

Другий етап передбачає розрахунок суми податкової соціальної пільги (П) за формулами (3.6) – (3.12) та податкової знижки $\Phi\Pi_{3Н}$.

На третьому етапі розраховують прогнозні надходження податку на доходи фізичних осіб від додаткового та інших окремих видів доходів, відмінних від заробітної плати, за формулами (3.13) і (3.14).

До додаткових доходів слід зарахувати суму податку за ставкою 17% з доходу, що перевищує 10 мінімальних заробітних плат. З огляду на те, що сума податку за ставкою 15% з таких доходів входить у суму податку з доходів у вигляді заробітної плати, нарахованої (виплаченої) платнику податку (ФЗП), визначену на першому етапі, для уникнення дублювання (задвоєння) сум достатньо до суми перевищення доходів у розмірі 10 мінімальних заробітних плат застосувати лише 2% (17–15%).

Для розрахунку прогнозу податку за ставкою 17% кількість працюючих, які отримують доходи, що перевищують десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного податкового року, і суму перевищення можна вибрати на сайті Державної служби статистики України. Ця інформація стосуватиметься поточного року. Водночас, прогноз кількості працюючих і прогнозу суму перевищення десятикратного розміру мінімальної заробітної плати

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

бітної плати, встановленої законом на 1 січня прогнозного податкового року, розраховують експертним методом. Прогноз податку на доходи фізичних осіб за цим видом номінальної ставки дорівнює добутку прогнозу кількості працюючих на прогноз доходів від перевищення десятикратного розміру мінімальної заробітної плати та ставку 2% (17–15%).

Четвертий етап передбачає розрахунок прогнозних надходжень податку ($\Phi_{\text{СПД}}$): на доходи, отримані фізичною особою – підприємцем від провадження господарської діяльності ($\Phi_{\text{ГД}}$) і податку на доходи фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність ($\Phi_{\text{НД}}$).

На п'ятому етапі розраховують прогнозні надходження податку на доходи фізичних осіб за всіма видами доходів (Φ) з урахуванням податкової соціальної пільги та податкової знижки, розрахованих за формулою (3.1).

Перший етап. Розрахунок податку на доходи найманих працівників – надважлива частина розрахунку, оскільки сума податку на доходи найманих працівників становить практично 91% загальної суми прогнозу податку на доходи фізичних осіб і складається з двох кроків:

А. суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, яка дає право на зменшення суми загального оподатковуваного доходу (ЄСВ), розраховують за формулою (3.4)

$$\begin{aligned} \text{ЄСВ} &= (\text{ВОП} - \text{ГЗ}) \cdot \text{ЄСВ}_{\text{сер}}/100 = \\ &= (408000 - 14501,3) \cdot 3,5255\% = 393498,7 \cdot 3,5255\% = \\ &= 13872,8 \text{ млн грн.} \end{aligned}$$

На 2011 рік середній відсоток єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, який утримується з доходів фізичних осіб, становив 3,5255%. Оскільки цей показник отримують розрахунково з використанням даних Пенсійного фонду України, для точнішого результату доцільно брати чотири цифри після коми.

Зважаючи на те, що із суми коштів, спрямованих на грошове забезпечення, грошові винагороди та інші виплати військовослужбовцям строкової військової служби, єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування не утримується, то із суми 408000,0 млн грн «витрат на оплату праці» необхідно також зняти 14501,3 млн грн грошового забезпечення військовослужбовців строкової служби. Суму грошового забезпечення військовослужбовців розраховують відповідні підрозділи Міністерства фінансів України.

При прогнозуванні податку на доходи фізичних осіб до 2006 року включно використовували макропоказник «фонд оплати праці», який розраховувало Міністерство економічного розвитку і торгівлі України та схвалювали щороку відповідні постанови Кабінету Міністрів України. Лише у 2007 році при прогнозуванні податку на 2008 рік використали показник «витрати на оплату праці», який на відміну від фонду оплати праці більш повний та об'єктивніший, оскільки враховує оплату праці за цивільно-правовими угодами і допомогу з тимчасової непрацездатності, що виплачується за рахунок фондів соціального страхування.

Б. Розрахункову базу оподаткування визначають за показниками, наведеними у дод. 1, як нараховану заробітну плату, зменшену на суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також на суму податкової соціальної пільги, і розраховують за формулою (3.3).

Оскільки, для шахтарів ставка податку на доходи фізичних осіб становить 10%, тобто відмінна від загальної ставки 15%, «витрати на оплату праці» так само необхідно зменшити на суму їх заробітної плати. Цю суму прогнозує Міністерство енергетики та вугільної промисловості України і надає Міністерству фінансів України. Ця сума становить 10882,1 млн грн. Інформація про суму доходу та утриманий з неї податок на доходи фізичних осіб-шахтарів, які видобувають вугілля, залізну руду, руди кольорових і рідкісних металів, марганцеві та уранові руди, робітників

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

шахтобудівних підприємств, що зайняті на підземних роботах повний робочий день, працівників державної воєнізованої гірничої рятувальної служби у вугільній промисловості за Списком №1 виробництв, робіт, професій, посад на підземних роботах надається за сімома областями: Волинською, Дніпропетровською, Донецькою, Запорізькою, Кіровоградською, Луганською та Львівською. Перелік професій, включених до Списку №1, затверджується відповідною постановою Кабінету Міністрів України. При визначенні прогнозу податку на доходи найманих працівників суму податку, яку прогнозується утримувати із заробітної плати шахтарів, додають на останньому етапі розрахунку.

Крім того, витрати на оплату праці так само потрібно зменшити на суму грошового забезпечення курсантів як таку, що не включається до складу оподаткованого доходу, тобто не оподатковується. Цю суму розраховують відповідні підрозділи Міністерства фінансів України для цього розрахунку вона становить 309,8 млн грн.

Витрати на оплату праці так само потрібно зменшити на суму податкової соціальної пільги, що дає право на зменшення суми загального оподаткованого доходу, нарахованого у вигляді заробітної плати. Сума податкової соціальної пільги розрахована на другому етапі й дорівнює 34039,7 млн грн.

Отже сума, на яку потрібно зменшити витрати на оплату праці, становить 73605,7 млн грн: $14501,3 + 13872,8 + 10882,1 + 309,8 + 34039,7$.

База оподаткування становить 334394,3 млн грн: $408000 - 73605,7$.

Попередній розрахунок прогнозних надходжень податку на доходи у вигляді заробітної плати, нарахованої (виплаченої) платнику податку, здійснюють за формулою (3.2):

$$\text{ФЗП} = (\text{БО} \cdot \text{НС})/100 + \Phi_{\text{війс}} + \Phi_{\text{ш}} = 334394,3 \cdot 15\% + 2184 + 1082 = 53425 \text{ млн грн.}$$

Таким чином, для отримання суми податку на доходи фізичних осіб базу оподаткування потрібно помножити на

номінальну ставку податку 15% та додати суму податку шахтарів 1082 млн грн, розраховану за номінальною ставкою 10%, та суму податку військовослужбовців 2184 млн грн.

Другий етап. Розраховують суму податкової соціальної пільги і податкової знижки (до 1 січня 2011 року – податкового кредиту), що дають право на зменшення суми загального щомісячного оподаткованого доходу. Для цього розраховують:

– коефіцієнт зміни кількості одержувачів податкової соціальної пільги (пільговиків) на 2011 рік виходячи з прожиткового мінімуму та середньомісячної заробітної плати;

– кількість одержувачів податкової соціальної пільги (пільговиків) на 2011 рік, виходячи з динаміки кількості пільговиків за даними звіту платників податків за формою 1-ДФ за розмірами пільги;

– суму податкової соціальної пільги на одну особу на рік за розмірами пільги;

– суму податкової соціальної пільги на всіх її одержувачів на рік за розмірами пільги;

– суму податку на доходи фізичних осіб для кожного розміру податкової соціальної пільги.

Перша дія. Розраховують коефіцієнт зміни кількості одержувачів податкової соціальної пільги (пільговиків) на 2011 рік. Стосовно 2010 року проектом закону про Державний бюджет України пропонується встановити, що середньомісячна заробітна плата зростатиме швидше, ніж прожитковий мінімум для працездатних осіб:

– зростання прожиткового мінімуму для працездатних осіб – 108,28% (941 грн станом на 1 січня 2011 року та 869 грн станом на 1 січня 2010 року);

– зростання середньомісячної заробітної плати – 115,23% (2587 грн на 2011 рік і 2245 грн на 2010 рік).

Виходячи з цих даних коефіцієнт зміни кількості пільговиків на 2011 рік можна розрахувати за формулою (3.8):

$$k = \% (2587 / 2245 \cdot 100) / \% (941 / 869 \cdot 100) = \\ = 115,23\% / 108,28\% = 0,94.$$

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

Значення $k < 1$ свідчить про те, що кількість одержувачів податкової соціальної пільги на прогнозний 2011 рік буде меншою, ніж було враховано в розрахунках 2010 року.

Друга дія. З аналізу щоквартальної динаміки кількості одержувачів податкової соціальної пільги за 2006–2009 роки випливає, що у четвертому кварталі порівняно з першим кількість пільговиків зменшується: у 2007 році – на 19,3%; у 2008 році – на 9,7%; у 2009 році – на 13,0%. Це означає, що з початку року податковою соціальною пільгою користується більша кількість громадян. Зі зростанням заробітної плати до кінця року їх кількість зменшується. Отже, не всі громадяни мають потребу отримувати пільгу до кінця року, тому для розрахунку береться середньорічна кількість одержувачів податкової соціальної пільги.

Оскільки кількість пільговиків змінюється як за роками, так і за кварталами в межах одного року, для визначення прогнозу цього показника на наступний за плановим рік здійснюють економічний аналіз та можуть бути застосовані як понижуючі, так і підвищуючі коефіцієнти.

Крім того, нормами Податкового кодексу України вперше передбачено запровадження податкової соціальної пільги в розмірі 100% для платника податку, який утримує двоє чи більше дітей віком до 18 років, у розрахунку на кожну таку дитину, що надасть можливість зменшити податкове навантаження на цих платників податку. Позаяк раніше такої пільги не було, передбачити кількість пільговиків на 2011 рік за новою пільгою можливо тільки за допомогою експертного оцінювання. У подальші роки такі дані можна буде отримати зі звіту за формою 1-ДФ.

Кількість одержувачів податкової соціальної пільги на 2011 рік розраховано виходячи із середньої кількості її користувачів за 2009–2010 роки з використанням коефіцієнта зміни кількості пільговиків та їх врахуванням у першому кварталі 2010 року за формулою (3.7). Для пільги в розмірі 100% суми прожиткового мінімуму для працездатної особи,

встановленої законом на 1 січня звітного податкового року, кількість пільговиків становитиме

$$K_{100} = (5168765 + 4513126) / 2 \cdot 0,94 = 4550993.$$

Збільшуємо цю кількість до кількості пільговиків у першому кварталі 2010 року – 4727202 (особи).

Якщо до цієї кількості додати кількість осіб (за окремим розрахунком), яким відповідно до Податкового кодексу України надано пільгу на утримання двох чи більше дітей віком до 18 років, отримаємо $4727202 + 866400 = 5593602$ особи.

Слід зауважити, що ПДФО розраховано на 2011 рік, тобто на перший рік після набрання чинності Податковим кодексом України. Прогноз здійснювали у 2010 році і не було зрозуміло, якими будуть результати застосування певних статей цього Кодексу. Нині після двох повних років чинності Кодексу можна багато проаналізувати і дійти інших висновків, ніж у 2010 році. Зокрема, відповідно до ст. 169.1.2. ПКУ пільгу зараховували для особи як платника податку. Як виявилось, що правильніше таку пільгу розраховувати на кількість дітей.

У результаті звільнення з роботи низькооплачуваних працівників у зв'язку з економічною кризою в Україні у 2009 році спостерігалась тенденція зменшення кількості одержувачів податкової соціальної пільги.

Для пільги в розмірі, що дорівнює 150% суми розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленої законом на 1 січня звітного податкового року, кількість одержувачів податкової соціальної пільги становитиме $K_{150} = 267395$ (осіб).

Для пільги в розмірі, що дорівнює 200% суми розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленої законом на 1 січня звітного податкового року кількість одержувачів податкової соціальної пільги становитиме $K_{200} = 17146$ (осіб).

Третя дія. Розраховують суму податкової соціальної пільги на одну особу на рік:

– для одержувачів стандартної соціальної пільги

$$941 \cdot 50\% \cdot 100\% \cdot 12 = 5646 \text{ грн};$$

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

– у розмірі 150% $941 \cdot 50\% \cdot 150\% \cdot 12 = 8469$ грн;

– у розмірі 200% $941 \cdot 50\% \cdot 200\% \cdot 12 = 11292$ грн.

Четверта дія. За формулами (3.9) – (3.11), розраховують суму податкової соціальної пільги на всіх одержувачів на рік:

$$\begin{aligned} P_{100} &= 5593602 \cdot 941 \cdot 50\% \cdot 100\% \cdot 12 = 5593602 \cdot 5646 = \\ &= 31581,5 \text{ млн грн;} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} P_{150} &= 207395 \cdot 941 \cdot 50\% \cdot 150\% \cdot 12 = 207395 \cdot 8469 = \\ &= 2264,6 \text{ млн грн;} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} P_{200} &= 17146 \cdot 941 \cdot 50\% \cdot 200\% \cdot 12 = 17146 \cdot 11292 = \\ &= 193,6 \text{ млн грн,} \end{aligned}$$

де 5593602 – кількість одержувачів соціальної стандартної пільги;

207395 – кількість одержувачів пільги в розмірі 150% мінімальної заробітної плати;

17146 – кількість одержувачів пільги в розмірі 200% мінімальної заробітної плати.

Отже, сума податкової соціальної пільги для всіх її розмірів за формулою (3.6) становитиме:

$$\begin{aligned} P &= P_{100} + P_{150} + P_{200} = 31581,5 + 2264,6 + 193,6 = \\ &= 34039,7 \text{ млн грн.} \end{aligned}$$

П'ята дія. Для зручності розрахунків можна зменшувати не лише розрахункову базу оподаткування на суму податкової соціальної пільги, а й суму податку на доходи фізичних осіб, нарахованого на заробітну плату найманих працівників, яку можна зменшити на суму податку на доходи фізичних осіб, нарахованого на податкову соціальну пільгу,

$$P \cdot \text{НС} = 34039,7 \cdot 15\% = 5106 \text{ млн грн.}$$

Якщо проаналізувати суму фактично отриманої податкової соціальної пільги за попередні роки, її частка у фактичних надходженнях податку на доходи фізичних осіб коливатиметься в межах $5,4 \div 7,0\%$.

Наступним кроком другого етапу розрахунку є визначення податкової знижки $\Phi_{ПЗН}$ для врахування у формулі (3.1) (до 1 січня 2011 року – податкового кредиту) відповідно до ст. 166 Податкового кодексу України.

Прогнозну суму податкової знижки на 2011 рік визначено згідно з аналізом фактичних сум документально підтверджених витрат, задекларованих платниками податків за 2009 рік, очікуваної суми податкового кредиту на 2010 рік і прогнозу на 2011 рік за спільною інформацією, отриманою від місцевих фінансових та податкових органів. Якщо проаналізувати суму фактично отриманої податкової знижки (податкового кредиту) за попередні роки, її частка у фактичних надходженнях податку на доходи фізичних осіб становить $0,16 \div 0,24\%$, тобто є незначна. Прогноз податкової знижки на 2011 рік становить 1295 млн грн. Оскільки податкова знижка є документально підтвердженими витратами платника, відповідно сума податку на доходи фізичних осіб на такі витрати, що підлягає відшкодуванню з бюджету і поверненню платникам, становить 189,0 млн грн ($1294,5 \cdot 15\%$ (номінальна ставка податку)).

Результати аналізу податкової знижки засвідчують, що близько 95% її суми, відшкодованої платникам, припадає за сплачені ними кошти на користь закладів освіти для компенсації вартості здобуття середньої професійної або вищої освіти та сплачені ними відсотки за користування іпотечним житловим кредитом.

Третій етап. Прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб від додаткового доходу Φ_I складається з прогнозів податку на доходи фізичних осіб у вигляді: дивідендів ($\Phi_{\text{див}}$), роялті (Φ_r), виграшів, призів ($\Phi_{\text{пр}}$), процентів ($\Phi_{\text{відс}}$), вартості успадкованого чи отриманого в дарунок майна ($\Phi_{\text{сп}}$), нерези-

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

дентів ($\Phi_{\text{нер}}$), операцій з продажу або обміну об'єктів рухомого ($\Phi_{\text{р.м}}$) і нерухомого майна ($\Phi_{\text{н.м}}$), інвестиційного прибутку від виконання платником податку операцій з цінними паперами, надання майна в лізинг, оренду або суборенду ($\Phi_{\text{інв}}$), суми винагород та інших виплат, нарахованих платнику податку відповідно до умов цивільно-правового договору; нематеріальних активів; благодійну діяльність ($\Phi_{\text{бл}}$), надходження сум податку, нарахованого за результатами документальних перевірок, зокрема пені та фінансових санкцій ($\Phi_{\text{кпр}}$), а також інших не перелічених додаткових видів діяльності ($\Phi_{\text{д.д}}$).

Очікувані надходження податку на доходи фізичних осіб для кожного додаткового та інших видів доходів, відмінних від заробітної плати, на плановий рік і прогноз надходжень податку на наступний за плановим рік визначаються з урахуванням темпів зростання середньомісячної заробітної плати (рік до попереднього року). Водночас, прогноз для кожного додаткового виду доходів можна визначити за фактичними надходженнями за три останні роки, впливу зростання ВВП, середньої заробітної плати та змін законодавства щодо оподаткування. Крім формульного розрахунку, доцільно також здійснювати експертне оцінювання кожного показника. Сумарний прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб від окремих видів додаткового доходу на 2011 рік визначено в сумі 4402 млн грн.

Ще одним видом додаткових надходжень є встановлення Податковим кодексом України ставки податку в розмірі 17% для суми, яка у звітному податковому місяці перевищує десятикратний розмір мінімальної заробітної плати. На 2011 рік така сума становить 9410 грн ($941 \cdot 10$). За окремим розрахунком прогноз податку на доходи фізичних осіб на 2011 рік від такого виду доходів становить 468 млн грн. Прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб від усього додаткового та інших видів доходів на 2011 рік визначено в сумі $\Phi I = 4870$ млн грн ($4402 + 468$).

Четвертий етап. Прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб $\Phi_{СПД}$, відмінного від податку, визначеного на перших трьох етапах розрахунку, складається з прогнозів, отриманих фізичною особою: а) підприємцем від провадження господарської діяльності, крім осіб, що обрали спрощену систему оподаткування; б) яка провадить незалежну професійну діяльність; в) яка працює на фіксованому податку (прогноз для доходу п. в) востаннє визначали на 2011 рік).

Очікувані надходження податку на доходи, отримані фізичною особою – підприємцем від провадження господарської діяльності, і податку на доходи фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, на плановий рік і прогноз надходжень податку на наступний за плановим рік визначають з урахуванням темпів зростання фактичних надходжень за три останніх роки, впливу зростання ВВП, середньої заробітної плати та змін законодавства щодо оподаткування.

Прогноз надходжень податку на доходи, отримані фізичною особою – підприємцем від провадження господарської діяльності і податку на доходи фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, та фіксованого податку від підприємницької діяльності на 2011 рік визначено в сумі $\Phi_{СПД} = 724$ млн грн (447+277). Починаючи з 2012 року суму фіксованого податку не розраховували через скасування цього податку.

П'ятий етап. Прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб по Україні складається з прогнозів надходжень податку на всі види доходів: найманих працівників; додаткового та інших видів доходів; фізичних осіб – суб'єктів підприємницької і незалежної професійної діяльності та фіксованого податку від підприємницької діяльності, зменшеного на суму податку на доходи фізичних осіб від податкової знижки, і здійснюється за формулою (3.1).

Розрахунок прогнозу надходжень податку на доходи фізичних осіб на прикладі 2011 року наведено в табл. 3.1.

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

Таблиця 3.1

**Розрахунок прогнозу податку на доходи фізичних осіб на
2011 рік, млн грн**

№ пор.	Показник	2011 рік
1	Витрати на оплату праці	408000
1а	<i>Сума фонду оплати праці військовослужбовців, шахтарів і відрахувань до Пенсійного фонду України</i>	39566
1б	<i>База оподаткування без утримань до Пенсійного фонду України (р1 – р1а)</i>	368434
2	Сума податку на доходи фізичних осіб, (р.1б x 15%)	55265
3	Сума податку на доходи фізичних осіб із податкової соціальної пільги, разом	5106
	У тому числі:	
3а	у розмірі 150% суми пільги, визначеної за правилами пп.169.1.3 (п. 169.1 ст.169 Податкового кодексу України)	340
3б	у розмірі 200% суми пільги, визначеної за правилами підпункту 169.1.4 (п.169.1 ст.169 Податкового кодексу України)	29
3в	у розмірі податкової соціальної пільги, що застосовується до доходу, отриманого платником податку як заробітна плата протягом звітного податкового місяця, якщо його розмір не перевищує суми місячного прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленої на 1 січня планового року (пп. 169.1.2 п.169.1 та пп. 169.4.1 п.169.4 ст.169 Податкового кодексу України)	4737
4	Сума податку без соціальної пільги (р.2 – р.3)	50159
5	<i>Сума витрат, що включаються до складу податкової знижки (відповідно до декларації про доходи фізичних осіб)</i>	1295
6	Сума податку, що підлягає поверненню платнику у зв'язку з нарахуванням податкової знижки	189
7	Сума податку на доходи фізичних осіб з урахуванням втрат від застосування податкової знижки (р.4 – р.6)	49970
8	Надходження податку на доходи фізичних осіб від додаткового доходу разом, у тому числі:	5594
	У тому числі:	
8а	суб'єктів підприємницької та незалежної професійної діяльності	447
8б	фіксований податок на доходи фізичних осіб	277
8в	сума податку на доходи фізичних осіб за ставкою 17%	468
11	Сумарний податок на доходи фізичних осіб (р.7 + р.8)	55564
12	Сума податку на доходи фізичних осіб-військовослужбовців	2184
13	Сума податку на доходи фізичних осіб-шахтарів (за ставкою 10%)	1082
15	Разом до зведеного бюджету (р.11 + р.12 + р.13 + р.14)	58830

Розрахований за загальною методикою прогнозування податок на доходи фізичних осіб становить 58830 млн грн.

$$\begin{aligned}(\Phi &= \Phi_{ЗП} + \Phi_{І} + \Phi_{СПД} - \Phi_{ПЗН} = \\ &= 53425,1 + 4870,0 + 724,0 - 189,0).\end{aligned}$$

У розрахунках за загальною методикою беруть участь близько 290 показників (58 показників у кожному з трьох років передпланового, поточного (планового) і прогнозного періодів), з яких близько 108 розраховують: очікувані – на плановий (поточний) період, прогнозні – на наступний за плановим період. Інші необхідні для розрахунку показники, вибирають із звітів Міністерства фінансів України, або за даними інших міністерств, установ і організацій.

Галузева (каскадна) методика прогнозування податку на доходи фізичних осіб

Наведена загальна методика прогнозування податку на доходи фізичних осіб виявилась ефективною при прогнозуванні в умовах щорічного зростання економіки.

Разом з тим, наприкінці 2008 року з початком світової економічної кризи, було вперше розроблено і впроваджено в Україні іншу методику – за видами економічної діяльності (галузями), або так звану галузеву методику, наведену в додатках до монографії. У цій методиці було використано щомісячні фактичні надходження за видами економічної діяльності за три попередніх повних роки та коефіцієнт пониження або підвищення для кожної галузі. Методика не базувалась на прогнозних макроекономічних показниках, таких як ВВП і ФОП, оскільки в умовах кризи неможливо було передбачити поведінку макропоказників країни. Для врахування особливостей формування надходжень податку на доходи фізичних осіб за видами економічної діяльності (галузями) використовують дані про щомісячні:

– суми фактичних надходжень податку за звітні (попередні) бюджетні періоди і очікувані надходження у плановому (поточному) році за видами економічної діяльності;

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

– темпи зростання (зниження) податку з доходів фізичних осіб до попереднього місяця за звітні (попередні) бюджетні періоди і очікувані надходження у плановому (поточному) році за видами економічної діяльності.

Прогнозні надходження податку на доходи фізичних осіб розраховують за видами економічної діяльності, наведеними в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Види економічної діяльності

№ пор.	Вид економічної діяльності
1	Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ним послуги
2	Лісове господарство та пов'язані з ним послуги
3	Рибальство, рибництво
4	Промисловість
4.1	добувна промисловість
4.1.1	добування вугілля, лігніту, торфу; уранової, торієвої та металевих руд
4.2	переробна промисловість
4.2.1	металургійне виробництво
4.2.2	виробництво харчових продуктів, напоїв
4.2.3	хімічне виробництво
4.2.4	виробництво машин та устаткування
4.3	виробництво та розподілення електроенергії, газу та води
5	Будівництво
6	Торгівля
7	Діяльність готелів та ресторанів
8	Діяльність транспорту та зв'язку
9	Фінансова діяльність
10	Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям
11	Бюджетна сфера
12	Інші види

Перелік видів діяльності може бути розширено залежно від потреби такої деталізації та наявності відповідних даних.

Прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб по Україні на наступний за плановим рік розраховують як суму річних прогнозів усіх видів економічної діяльності за формулою

$$\Phi^{t+1} = \sum_{i=1}^{12} \Phi_i^{t+1}, \quad (3.18)$$

де Φ^{t+1} – прогноз надходжень податку по Україні;
 $\sum_{i=1}^{12} \Phi_i^{t+1}$ – сума річних прогнозів надходжень на прогнозний рік $(t + 1)$ за всіма видами економічної діяльності $i: i = 1 - 12$ (галузі);
 Φ_i^{t+1} – річний прогноз надходжень податку на прогнозний рік $(t + 1)$ для кожного i -го виду економічної діяльності;
 i – індекс виду економічної діяльності, $i = 1 \div 12$;
 m – індекс місяця: січень – грудень, $m=1 \div 12$;
 t – поточний рік;
 $t + 1$ – прогнозний рік.

Річний прогноз надходжень податку Φ_i^{t+1} на наступний за плановим (поточним) рік для конкретного (i -го) виду економічної діяльності розраховують як суму щомісячних прогнозних надходжень за цим же самим видом діяльності:

$$\Phi_i^{t+1} = \sum_{m=1}^{12} \Phi_{im}^{t+1}, \quad (3.19)$$

де Φ_i^{t+1} – річний прогноз надходжень податку на прогнозний рік $(t + 1)$ для кожного i -го виду економічної діяльності;
 $\sum_{m=1}^{12} \Phi_{im}^{t+1}$ – сума щомісячних прогнозів надходжень на прогнозний рік $(t + 1)$ для i -го виду економічної діяльності;
 Φ_{im}^{t+1} – щомісячний прогноз надходжень за m -й місяць ($m = 1 - 12$) для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div 12$) на прогнозний рік $(t + 1)$.

Щомісячний (за m -й місяць) прогноз надходжень податку для кожного i -го виду економічної діяльності на прогнозний рік Φ_{im}^{t+1} розраховують шляхом множення щомісячних (за m -й місяць) фактичних/очікуваних надходжень планового (поточного) року t для i -го виду економічної діяльності на

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

середні за чотири роки щомісячні (за m -й місяць) темпи зростання/спадання надходжень за m -й місяць до попереднього ($m - 1$) місяця в межах одного року. Для визначення прогнозу на січень використовують середній за чотири роки темп зростання/спадання надходжень від січня року t до грудня попереднього року ($t - 1$) для кожного виду економічної діяльності, для визначення прогнозу на лютий використовують середній за чотири роки темп зростання/спадання надходжень від лютого до січня того ж самого року t , і т.д.

$$\Phi_{im}^{t+1} = \Phi_{im}^t \cdot \text{СТФ}_{im}^{t+1} / 100, \quad (3.20)$$

де Φ_{im}^{t+1} – прогноз надходжень за m -й місяць ($m = 1 \div 12$) для i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div 12$) на прогнозний рік ($t + 1$);

Φ_{im}^t – фактичні/очікувані надходження за m -й місяць ($m = 1 \div 12$) планового (поточного) року t для i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div 12$);

СТФ_{im}^{t+1} – середні за чотири роки щомісячні (за m -й місяць) темпи зростання/спадання надходжень податку за m -й місяць до попереднього ($m - 1$)-го місяця для i -го виду економічної діяльності (у відсотках).

Середній за чотири роки щомісячний (за m -й місяць) темп зростання/спадання надходжень податку за m -й місяць до попереднього ($m - 1$)-го місяця для i -го виду економічної діяльності СТФ_{im}^{t+1} розраховують як суму темпів зростання/спадання надходжень за m -й місяць у кожному році, який бере участь у розрахунку, поділена на кількість років, які беруть участь у розрахунку:

$$\text{СТФ}_{im}^{t+1} = (\text{ТФ}_{im}^t + \text{ТФ}_{im}^{t-1} + \text{ТФ}_{im}^{t-2} + \text{ТФ}_{im}^{t-3}) / 4, \quad (3.21)$$

де $СТФ_{im}^{t+1}$ – середній за чотири роки щомісячний (за m -й місяць) темп росту/спаду надходжень податку за m -й місяць до попереднього $(m-1)$ -го місяця для i -го виду економічної діяльності;

$ТФ_{im}^t, ТФ_{im}^{t-1}, ТФ_{im}^{t-2}, ТФ_{im}^{t-3}$ – щомісячні темпи зростання/спадання надходжень податку за m -й місяць до попереднього $(m-1)$ -го місяця в межах планового (поточного) року t , передпланового $(t-1)$, 2-го року перед плановим $(t-2)$, 3-го року перед плановим $(t-3)$ для i -го виду економічної діяльності.

Щомісячні темпи зростання/спадання надходжень податку за m -й місяць до попереднього $(m-1)$ -го місяця в межах планового (поточного) року t , передпланового $(t-1)$, 2-го року перед плановим $(t-2)$, 3-го року перед плановим $(t-3)$ для i -го виду економічної діяльності, дорівнюють відношенню фактичних надходжень податку за m -й місяць до фактичних надходжень податку за попередній $(m-1)$ місяць (у межах року) для i -го виду економічної діяльності:

$$ТФ_{im}^t = \Phi_{im}^t / \Phi_{i(m-1)}^t \quad (3.22)$$

$$ТФ_{im}^{t-1} = \Phi_{im}^{t-1} / \Phi_{i(m-1)}^{t-1}, \quad (3.23)$$

$$ТФ_{im}^{t-2} = \Phi_{im}^{t-2} / \Phi_{i(m-1)}^{t-2}, \quad (3.24)$$

$$ТФ_{im}^{t-3} = \Phi_{im}^{t-3} / \Phi_{i(m-1)}^{t-3}, \quad (3.25)$$

де $\Phi_{im}^t, \Phi_{im}^{t-1}, \Phi_{im}^{t-2}, \Phi_{im}^{t-3}$ – щомісячні фактичні/очікувані надходження податку за m -й місяць ($m = 1 \div 12$) для i -го виду економічної діяльності в межах планового (поточного) року t , передпланового $(t-1)$, 2-го року перед плановим $(t-2)$, 3-го року перед плановим $(t-3)$, млн грн.

Ця методика передбачає шість етапів розрахунку (рис. 3.3).

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

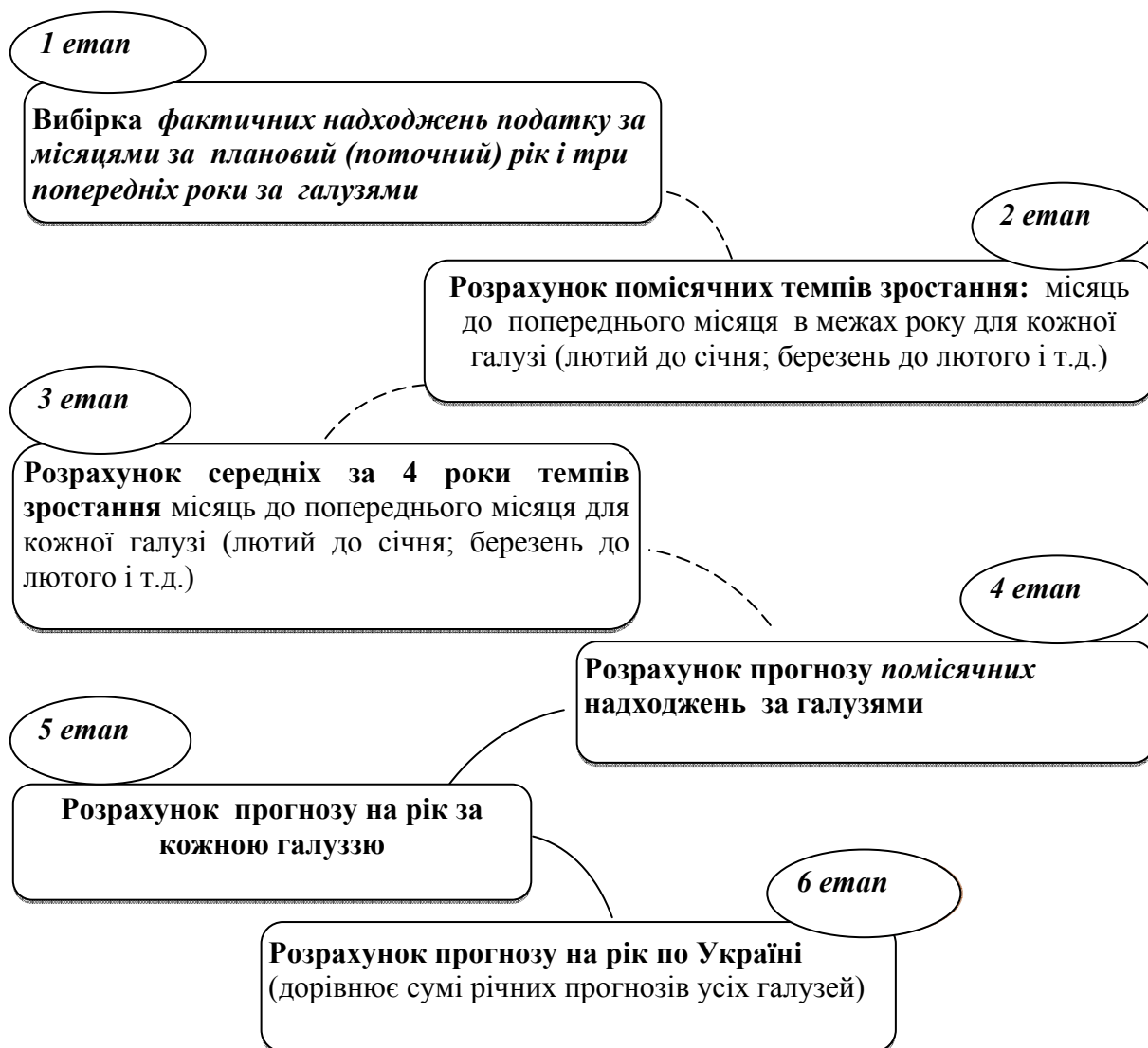

Рис. 3.3. Схема розрахунку прогнозу податку на доходи фізичних осіб за галузевою (каскадною) методикою

Перший етап. Спочатку отримують інформацію про щомісячні фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб за видами економічної діяльності за плановий (поточний) рік та три попередніх перед планових роки. Враховуючи, що прогноз бюджету подається до Верховної Ради України 15 вересня, фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб використовують у формулах за січень – серпень, а за вересень – грудень розраховують їх очікувані надходження.

Другий етап. Розраховують щомісячні темпи зростання/спадання фактичних (очікуваних) надходжень податку: місяць до попереднього місяця цього самого року за формулами (3.22) – (3.25). Щомісячні темпи розраховують за плановий (поточний) рік і три роки, що передують плановому, за видами економічної діяльності. У кожному році, що бере участь у розрахунку, для кожного виду економічної діяльності (i) розраховують 12 темпів зростання/спадання (для кожного місяця), зокрема: січень до грудня попереднього року, лютий до січня того ж самого року, березень до лютого, квітень до березня і т.д.

Третій етап. Розраховують середні за чотири роки щомісячні темпи зростання/спадання фактичних надходжень податку за формулою (3.21). Для цього щомісячні темпи за один і той самий місяць, отримані на другому етапі розрахунку, додають і ділять на таку кількість темпів, що брала участь у формулі (3.21). Як приклад, наведемо розрахунок середньомісячних темпів надходжень за січень до грудня: суму темпів зростання/спадання фактичних або очікуваних надходжень податку, зокрема за січень поточного року t до грудня попереднього року ($t - 1$) плюс за січень попереднього року ($t - 1$) до грудня, що дорівнює 2 роки перед плановим роком ($t - 2$) плюс за січень, що дорівнює 2 роки перед плановим роком ($t - 2$) до грудня, що дорівнює 4 рокам перед плановим, ділимо на 4. У результаті отримаємо 12 щомісячних середніх темпів зростання/спадання фактичних або очікуваних надходжень податку в кожному році для кожного виду економічної діяльності i .

Четвертий етап. Визначають щомісячний прогноз надходжень на наступний за плановим рік шляхом множення щомісячних фактичних або очікуваних надходжень планового (поточного) року на середні за чотири роки щомісячні темпи зростання/спадання фактичних надходжень податку до попереднього місяця за формулою (3.20).

П'ятий етап. Розраховують річний прогноз надходжень податку за кожною галуззю як суму щомісячних прогнозів

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

надходжень цієї самої галузі за формулою (3.19). На цьому етапі розрахунку річний прогноз надходжень податку за кожною галуззю помножують на коефіцієнт, що враховує сценарій розвитку кожної галузі економіки. Для цього вводять коефіцієнт підвищення/зниження річної суми прогнозу податку на доходи фізичних осіб (J_{t+1}) за видами економічної діяльності i . Для кожного виду економічної діяльності i цей коефіцієнт можна розрахувати інтуїтивним методом, зокрема, експертних оцінок з урахуванням динаміки реального ВВП, індексів цін виробників, індексів цін на галузеву продукцію на світових ринках, обсягів виробництва кожної галузі, динаміки середньої заробітної плати, кількості безробітних та інших чинників. Коефіцієнт підвищення/зниження річної суми прогнозу податку застосовують до формули (3.19).

Шостий етап. Розраховують річний прогноз надходжень податку по Україні, який дорівнює сумі річних прогнозів надходжень усіх галузей, за формулою (3.18).

У розрахунках за галузевою методикою використовують 948 показників, які отримуються розрахунково, та 504, які вибираються зі звітів. З огляду на те, що прогноз податку за цією методикою здійснюють за допомогою близько 1000 формул, ця методика одночасно є моделлю.

Таким чином, починаючи зі складання прогнозу бюджету на 2009 рік Міністерство фінансів України прогнозує надходження податку на доходи фізичних осіб за двома методиками: загальною і галузевою (каскадною).

Стан виконання прогнозних показників надходжень податку на доходи фізичних осіб наведено в табл. 3.3 та показано на рис. 3.4. У 2007 році фактичні надходження цього податку становили 116,3% прогнозного показника, що пояснюється введенням у дію з 1 січня 2007 року нової законодавчої норми щодо оподаткування доходів платників від продажу або обміну нерухомого (рухомого) майна, отриманих у спадщину, або подарунків (відповідно до вимог ст. 11–14 Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» за ставками 0, 1, 5, 15%) і неможливістю правильно розрахувати суму надходжень від цього виду доходів.

Таблиця 3.3

**Стан виконання прогнозних показників надходжень
податку на доходи фізичних осіб**

Рік	Прогноз*, млн грн	Факт, млн грн	Відхилення	
			+/-	%
1993	57,3	28,8	-28,5	50,3
1994	141,6	340,0	+198,4	240,1
1995	733,4	1595,3	+861,8	217,5
1996	1147,9	2593,1	+1445,3	225,9
1997	3459,6	3295,7	-164,0	95,3
1998	3528,1	3576,7	+48,6	101,4
1999	3940,0	4455,4	+515,4	113,1
2000	4942,0	6394,8	+1452,8	129,4
2001	6930,0	8800,8	+1870,8	127,0
2002	9937,0	10823,9	+886,9	108,9
2003	11883,7	13521,3	+1637,6	113,8
2004	12015,7	13213,3	+1197,6	110,0
2005	16692,1	17325,2	+633,1	103,8
2006	20791,4	22791,1	+1999,7	109,6
2007	29910,5	34782,1	+4871,6	116,3
2008	43855,4	45895,8	+2040,4	104,7
2009	44891,1	44485,3	-405,8	99,1
2010	50532,8	51029,3	+496,5	101,0
2011	58830,0	60224,5	+1394,5	102,4
2012	68927,3	68092,4	-834,9	98,8

* Розрахунковий прогноз Міністерства фінансів України.

Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України і Державної казначейської служби України

Прогнозування податку на доходи фізичних осіб за методиками з використанням економічного аналізу без абсолютної прив'язки до макроекономічних показників виявило дієвість такого підходу та значно кращий результат, ніж прогнозування за допомогою однієї дії. Отже, якби прогноз надходжень податку на 2009 рік розраховували за допомогою однієї дії – відсотка в номінальному ВВП, доходи бюджету

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

були б значно завищені, оскільки фактичний ВВП за 2009 рік становив 915 млн грн, тобто на 12,6% був менший від прогнозованого – 1046,5 млн грн.

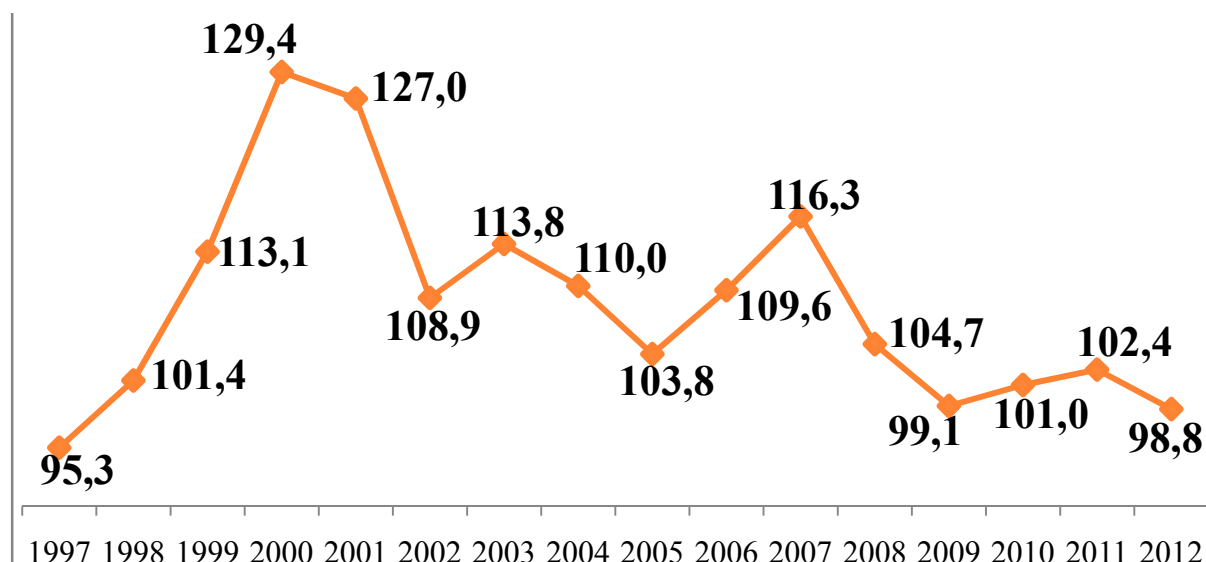

Рис. 3.4. Стан виконання прогнозних показників з податку на доходи фізичних осіб, %

Джерело: побудовано автором за даними Державної казначейської служби України.

Водночас фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб, розраховані за допомогою двох методик, були лише на 0,9% меншими від прогнозних у кризовому 2009 році та на 1% перевищували, ніж прогнозні на 2010 рік. У 2011 році відхилення було на 2,4% більшим, а у 2012 році – на 1,2% меншим від прогнозного показника.

Середнє за дванадцять років (1997–2008) виконання прогнозу з податку на доходи фізичних осіб становило 111,1%, а середнє за чотири роки (2009–2012) – 100,3%.

Отже, доходимо висновку про доцільність прогнозування з використанням галузевої (каскадної) методики і здійснення економічного аналізу.

Структуру надходжень податку на доходи фізичних осіб за областями наведено в табл. 3.4; макроекономічні показники, які використовували при прогнозуванні податку

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

на доходи фізичних осіб – у табл. 3.5; розрахунок плану надходження податків з робітників і службовців на 196__р., згідно якого податок прогнозувався за радянських часів – у дод. Н.

Таблиця 3.4

Структура надходжень податку на доходи фізичних осіб за областями, містами Києвом і Севастополем, %

Область, місто	Частка надходжень податку на доходи фізичних осіб, %, за роками					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
АР Крим	3,34	3,35	3,42	3,49	3,37	3,31
Вінницька	2,19	2,26	2,34	2,41	2,41	2,42
Волинська	1,29	1,33	1,28	1,26	1,26	1,25
Дніпропетровська	8,99	8,64	8,42	8,63	8,63	8,65
Донецька	11,78	11,44	11,19	11,50	11,52	11,66
Житомирська	1,86	1,87	1,85	1,90	1,86	1,84
Закарпатська	1,38	1,38	1,44	1,43	1,36	1,32
Запорізька	4,24	4,16	4,01	4,09	4,08	3,97
Івано-Франківська	1,71	1,69	1,74	1,68	1,65	1,63
Київська	4,02	4,00	3,83	3,88	4,10	4,13
Кіровоградська	1,45	1,46	1,56	1,59	1,58	1,64
Луганська	4,43	4,46	4,50	4,50	4,53	4,38
Львівська	4,15	4,19	4,30	4,28	4,19	4,16
Миколаївська	1,99	2,05	2,15	2,13	2,07	2,06
Одеська	4,75	4,48	4,57	4,67	4,68	4,47
Полтавська	3,01	3,09	3,13	3,25	3,31	3,38
Рівненська	1,52	1,55	1,58	1,62	1,57	1,59
Сумська	1,83	1,86	1,92	1,92	1,87	1,91
Тернопільська	1,08	1,12	1,19	1,21	1,17	1,20
Харківська	5,65	5,50	5,57	5,52	5,51	5,56
Херсонська	1,36	1,41	1,46	1,46	1,41	1,40
Хмельницька	1,73	1,78	1,83	1,87	1,84	1,83
Черкаська	1,96	1,99	2,02	2,07	2,06	2,08
Чернівецька	0,94	0,96	1,00	0,99	0,95	0,92
Чернігівська	1,62	1,60	1,64	1,63	1,58	1,61
м. Київ	20,78	21,48	21,09	20,04	20,47	20,64
м. Севастополь	0,94	0,92	0,96	0,96	0,97	1,02
УКРАЇНА	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

Таблиця 3.5

**Макроекономічні показники, які використовували при
прогнозуванні податку на доходи фізичних осіб**

Показники	Значення за роками						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ВВП, млрд грн	544,2	720,7	948,1	913,3	1082,6	1316,6	1408,9
ФОП*, млрд грн	162,0	215,7	287,3	286,9	297,1	342,6	394,5
Надходження податку на доходи фізичних осіб, млрд грн	22,8	34,8	45,9	44,5	51,0	60,2	68,1
Мінімальна заробітна плата, грн (на початок і кінець року)	350–400 (з грудня)	400–460 (з жовтня)	515–605 (з грудня)	605–744 (з листопада)	869–922 (з грудня)	941–1004 (з грудня)	1073–1134 (з грудня)
Прожитковий мінімум для працездатних осіб, грн (на початок і кінець року)	483–505 (з жовтня)	525–568 (з жовтня)	633–669 (з жовтня)	669–744 (з листопада)	869–922 (з грудня)	941–1004 (з грудня)	1073–1134 (з грудня)
Мінімальна пенсія, грн (на початок і кінець року)	350–366	380–415	470–498	498–573	695–734	750–800	822–884
Середньомісячна заробітна плата, грн	1041	1351	1806	1906	2239	2633	3026
Середньомісячна заробітна плата, у % до попереднього року	129,1	129,8	133,7	105,5	117,5	117,6	114,9
Питома вага ФОП до ВВП, %	29,8	29,9	30,3	31,4	27,4	26,3	28,0
Питома вага податку до ВВП, %	4,2	4,8	4,8	4,9	4,7	4,2	4,3
Питома вага податку до ФОП, %	14,1	16,1	16,0	15,5	17,2	17,6	17,3
Відношення мінімальної заробітної плати до прожиткового мінімуму для працездатних осіб, % (на початок і кінець року)	72,5–79,2	76,2–81,0	81,4–90,4	90,4–100,0	100,0–100,0	100,0–100,0	100,0–100,0

* Дані Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

3.3. Методологічні засади прогнозування надходжень податку на додану вартість

На сучасному етапі розвитку бюджетних відносин потребує подальшого вдосконалення система адміністрування ПДВ. Зокрема, нагального розв'язання потребують такі проблеми, як зменшення зловживань щодо ПДВ, скорочення переліку пільг та створення прозорих механізмів його відшкодування. З огляду на це декілька років тому розпочалась робота зі створення методики прогнозування податку на додану вартість, зокрема, з: вироблених в Україні товарів (робіт, послуг); ввезених на територію України товарів і бюджетного відшкодування податку грошовими коштами. Мета розроблення такої єдиної методології – підвищити обґрунтованість прогнозних розрахунків надходжень податку на додану вартість до Державного бюджету України, а також досягти узгодженості рішень щодо прогнозних обсягів між адміністраторами, які контролюють надходження цього податку, та законодавчою гілкою влади.

Макроекономічну методику прогнозування податку на додану вартість: з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг), з ввезених на територію України товарів і бюджетного відшкодування податку грошовими коштами наведено в додатках до монографії, а також в Інтернеті (<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1202-04>).

За методологією прогнозування надходжень податку на додану вартість розроблено функціональну макроекономічну модель ПДВ, де реалізується механізм залежності між показниками соціально-економічного розвитку країни і надходженнями податку, що дало можливість підвищити обґрунтованість та точність прогнозів податкових надходжень. Застосований у методиці загальний підхід базується на визначенні розрахункової бази оподаткування ПДВ за показниками соціально-економічного розвитку і реальною ставкою оподаткування, що враховує вплив додаткових чинників (наприклад, пільг) на обсяги його надходжень. Реальна ставка податку відображає

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

фактичний рівень оподаткування, що склався відносно відповідної бази. Співвідношення реальної ставки та визначеної законодавством, тобто номінальної, відображає вплив об'єктивних і суб'єктивних чинників на податкові надходження. Динаміка цього співвідношення відображає зміни в нормативному регулюванні та проблеми, що виникають в адмініструванні ПДВ.

У розробленій методології враховується вплив динаміки і змін кон'юнктури внутрішнього попиту (кінцевих споживчих витрат домашніх господарств, роздрібного товарообороту підприємств, обсягів реалізації послуг населенню, валового нагромадження основного капіталу на надходження податку). Особливість цієї методології полягає в урахуванні у складі компонентів внутрішнього попиту сегментів товарів вітчизняного виробництва та послуг, а також впливу динаміки і зміни структури валової доданої вартості на надходження податку за видами економічної діяльності, впливу динаміки імпорту товарів на надходження податку з товарів, ввезених на територію України. При цьому враховується їх митна вартість.

У методології передбачається розрахунок бюджетного відшкодування податку за окремими алгоритмами, що враховують динаміку експорту товарів, зміни структури собівартості експорту та динаміку промислового виробництва.

Макроекономічна методика прогнозування ПДВ складається з трьох основних блоків (рис. 3.5): розрахунку обсягу надходжень ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг); розрахунку обсягу надходжень ПДВ з ввезених на територію України товарів і розрахунку обсягу бюджетного відшкодування ПДВ грошовими коштами.

Методика передбачає шість етапів прогнозних розрахунків. При цьому, основою інформаційного забезпечення розрахунків є показники системи національних рахунків, у тому числі таблиць «витрати–випуск» (міжгалузевого балансу). Основою інформаційного забезпечення прогнозних макроекономічних показників є прогноз економічного і соціального розвитку України. Для врахування особливостей формування

надходжень податку залежно від змін кон'юнктури внутрішнього попиту використовують дані про кінцеві споживчі витрати домашніх господарств, роздрібний товарооборот, реалізацію послуг населенню, валове нагромадження основного капіталу. Для визначення складової імпорту в показниках кінцевого попиту використовують показники таблиць «витрати–випуск» та статистичну інформацію про обсяги продажу товарів у торговельній мережі та мережі ресторанного господарства. Для врахування особливостей формування надходжень податку за видами діяльності використовують дані про структуру валової доданої вартості. Для врахування особливостей формування надходжень податку залежно від змін у зовнішньоторговельній діяльності використовують дані щодо експорту та імпорту товарів.

Рис. 3.5. Схема складових при прогнозуванні податку на додану вартість

У розрахунках використовують інформацію Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Національного банку України, Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Державної податкової служби України та Державної митної служби України.

Прогнозні надходження податку розраховують на основі визначення розрахункової бази оподаткування податком на

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

додану вартість (далі – база оподаткування) та реальної ставки за формулою

$$\text{ПДВ}^{t+1} = \text{БО}^{t+1} \cdot \text{РС}^{t+1} / 100, \quad (3.26)$$

де ПДВ^{t+1} – прогноз надходження податку;

БО^{t+1} – база оподаткування;

РС^{t+1} – співвідношення надходжень податку і бази оподаткування (реальна ставка податку);

$t + 1$ – прогнозний рік.

При цьому, базу оподаткування для ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) розраховують на основі:

– кінцевих споживчих витрат домашніх господарств (дод. 2);

– роздрібного товарообороту підприємств з роздрібною торгівлі та ресторанного господарства (дод. 3);

– валової доданої вартості за КВЕД (дод. 5).

Базу оподаткування для ПДВ із ввезених на територію України товарів розраховують на основі імпорту товарів, для бюджетного відшкодування – на основі експорту товарів.

Реальна ставка податку відображає фактичний рівень оподаткування щодо бази оподаткування. Реальні ставки оподаткування в кожному звітному періоді минулих років розраховують за формулою

$$\text{РС}^{t-1} = (\text{ПДВ}^{t-1} / \text{БО}^{t-1}) \cdot 100. \quad (3.27)$$

Реальну ставку податку в прогнозному періоді обчислюють за формулою

$$\text{РС}^{t+1} = \text{НС} \cdot \text{К}_к^{t+1}, \quad (3.28)$$

де НС – номінальна ставка податку згідно з чинним законодавством;

$\text{К}_к$ – коефіцієнт корекції номінальної ставки.

Коефіцієнт корекції номінальної ставки K_K – це співвідношення реальної та номінальної ставок оподаткування, що відображає вплив чинників, умовно визначених як пільги з оподаткування, які діють щодо відповідної бази оподаткування у t -му періоді. Розрахунок зазначеного коефіцієнта корекції в плановому (поточному) і передпланових звітних періодах здійснюється за формулами

$$K_K^t = PC^t / HC^t, K_K^{t-1} = PC^{t-1} / HC^{t-1}, \quad (3.29)$$

на прогнозний період – за формулою

$$K_K^{t+1} = K_K^t \cdot K_{\Pi}^{t+1}, \quad (3.30)$$

де K_{Π}^{t+1} – коефіцієнт зміни пільг.

Коефіцієнт зміни пільг K_{Π}^{t+1} відображає зміни в чинному законодавстві щодо регулювання і адміністрування податку, які буде здійснено в t -му періоді. Якщо $K_{\Pi}^{t+1} > 1$, очікується збільшення надходжень податку, якщо $K_{\Pi}^{t+1} < 1$, очікується розширення обсягу пільг та зменшення надходжень ПДВ. За наявності даних щодо оцінки обсягів пільг у прогнозному періоді коефіцієнт зміни пільг розраховується за формулою

$$K_{\Pi}^{t+1} = 1 - \frac{\Pi^{t+1}}{BO^{t+1} \cdot HC^{t+1}/100 \cdot K_K^t} + \frac{\Pi^t}{BO^t \cdot HC^t/100 \cdot K_K^t}, \quad (3.31)$$

де Π^t, Π^{t+1} – оцінка обсягів пільг у плановому (поточному) і прогнозному роках;

t – плановий (поточний) рік;

$(t + 1)$ – прогнозний рік.

Методика прогнозування надходжень податку на додану вартість на макрорівні передбачає шість етапів прогнозних розрахунків (рис. 3.6).

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

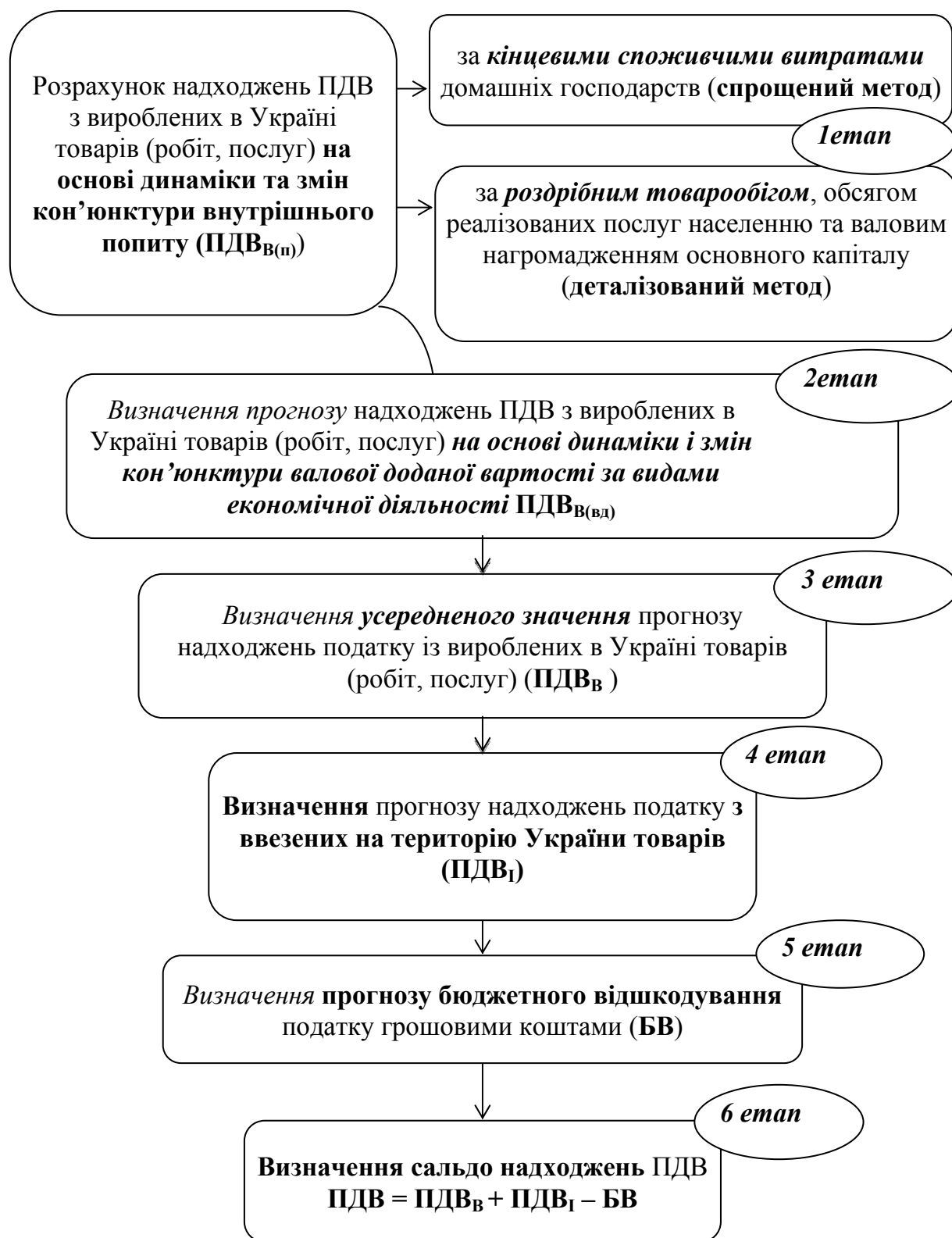

Рис. 3.6. Схема розрахунку прогнозу податку на додану вартість на макрорівні

Перший етап. Визначення прогнозу надходжень податку із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) на основі динаміки та змін кон'юнктури внутрішнього попиту (ПДВ_{В(п)}) – за кінцевими споживчими витратами домашніх господарств (спрощений метод) і за роздрібним товарооборотом, обсягом реалізованих послуг населенню та валовим нагромадженням основного капіталу (деталізований метод).

На цьому етапі розрахунку можна використовувати два методи: спрощений і деталізований. При спрощеному методі розрахунку за базу оподаткування беруть такий показник як кінцеві споживчі витрати домашніх господарств за інформацією Державної служби статистики України, а розрахунок здійснюють згідно з дод. 2 Методики прогнозування надходжень податку на додану вартість, затвердженої спільним наказом від 31 серпня 2004 року № 545/315/502/637 Міністерства фінансів України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державної податкової адміністрації України та Державної митної служби України.

При деталізованому методі розрахунок здійснюють згідно з дод. 3 і 4 зазначеної Методики. При цьому, за базу оподаткування беруть такі показники: роздрібний товарооборот підприємств з роздрібною торгівлю та ресторанного господарства і обсяги реалізованих послуг населенню; валове нагромадження основного капіталу в цінах споживачів.

Якщо прогнозні значення зазначених показників невідомі, розрахунок бази оподаткування у прогнозному періоді визначають за динамікою обсягів продажу товарів виробництва України через торговельну мережу підприємств (ТО_В) або динамікою валової доданої вартості за видами діяльності «оптова та роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами та послуги з ремонту» (ВДВ_т).

При деталізованому методі розрахунку передбачається виокремлення з елементів кінцевого використання ВВП імпоротної складової, а також визначення як додаткової розрахункової бази оподаткування такого показника як валове нагромадження основного капіталу. При цьому методі показники кінцевого використання ВВП застосовують як базу оподат-

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

кування лише для надходжень податку із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг). Слід зауважити, що на цьому етапі розрахунку можна обмежитись спрощеним методом прогнозування ПДВ.

Другий етап. Визначення прогнозу надходжень податку з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) на основі динаміки і зміни кон'юнктури валової доданої вартості за видами економічної діяльності ПДВ_{В(ВД)} згідно з дод. 5 Методики прогнозування надходжень ПДВ.

Для розрахунку прогнозних надходжень податку з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням динаміки та змін кон'юнктури валової доданої вартості за видами економічної діяльності (ПДВ_{В(ВД)}) використовують фактичні (за кілька попередніх років) та прогнозні дані про валову додану вартість основних видів економічної діяльності: сільського господарства, мисливства та лісового господарства; добувної промисловості; обробної промисловості; виробництва та розподілу електроенергії, газу та води; будівництва; оптової, роздрібною торгівлі, торгівлі транспортними засобами, послуг з ремонту; транспорту та ін. При цьому перелік видів діяльності можна розширювати за наявності відповідних прогнозних даних. Прогноз надходжень ПДВ із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) на основі динаміки і зміни кон'юнктури валової доданої вартості дорівнює сумі прогнозів податку, визначених для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$):

$$\text{ПДВ}_{\text{В(ВД)}}^{t+1} = \sum_{i=1}^n \cdot \text{ВДВ}_i^{t+1} \cdot \text{РС}_i^{t+1} \cdot \text{Кк}_i^{t+1} / 100, \quad (3.32)$$

де n – кількість видів економічної діяльності;

ВДВ_i^{t+1} – прогнозний обсяг валової доданої вартості для i -го виду економічної діяльності в $(t + 1)$ -му році;

РС_i^{t+1} – реальна ставка оподаткування податком i -го виду економічної діяльності в $(t + 1)$ -му періоді;

Кк_i^{t+1} – коефіцієнт корекції номінальної ставки оподаткування податком i -го виду економічної діяльності в $(t + 1)$ -му періоді.

Третій етап. Визначення усередненого значення прогнозу надходжень податку із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) (ПДВ_В), за результатами розрахунків, передбачених першим та другим етапами, за формулою

$$\text{ПДВ}_В = (\text{ПДВ}_{В(\text{п})} + \text{ПДВ}_{В(\text{вд})}) / 2. \quad (3.33)$$

Четвертий етап. Визначення прогнозу надходжень податку з ввезених на територію України товарів (ПДВ_І) на основі динаміки імпорту товарів і частки оподаткованого імпорту товарів, а також визначення прогнозу надходжень податку на додану вартість з ввезених на територію України товарів (ПДВ_І) згідно з дод. 6 Методики прогнозування надходжень ПДВ.

П'ятий етап. Визначення прогнозу бюджетного відшкодування податку грошовими коштами (БВ) на основі динаміки обсягів експорту товарів і промислового виробництва та частки проміжного споживання у валовому випуску експортно-орієнтованих видів діяльності згідно з дод. 7 Методики прогнозування надходжень ПДВ.

Шостий етап. Визначення сальдо прогнозних надходжень податку на додану вартість до бюджету згідно з дод. 8 Методики прогнозування надходжень податку на додану вартість за формулою

$$\text{ПДВ} = \text{ПДВ}_В + \text{ПДВ}_І - \text{БВ}. \quad (3.34)$$

Стан виконання прогнозних показників надходжень ПДВ до Зведеного бюджету України наведено в табл. 3.6 та показано на рис. 3.7.

Методика прогнозування надходжень ПДВ затверджена спільним наказом Міністерства фінансів України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державної податкової адміністрації України та Державної митної служби України від 31.08.2004 № 545/315/502/637 та зареєстрована в Міністерстві юстиції України 23.09.2004 за

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

№ 1202/9801. Застосовують цю методику при прогнозуванні ПДВ з 2005 року. Таким чином, методика зазнала тривалого випробування, що сприяло вдосконаленню механізму прогнозування на кожному етапі розрахунку. Тобто, методика прогнозування податку на додану вартість на макрорівні є ефективною при прогнозуванні податків.

Таблиця 3.6

**Стан виконання прогнозних показників надходжень
податку на додану вартість до Зведеного бюджету**

Рік	Прогноз, млн грн	Факт, млн грн	Відхилення	
			+/-	%
2003	13652	22918,9	9266,9	167,9
2004	29211,1	28701,3	-509,8	98,3
2005	46609,7	47109,7	500,0	101,1
2006	60450,6	65437,9	4987,3	108,3
2007	83899,4	78251,7	-5647,6	93,3
2008	131221,3	126491,2	-4730,1	96,4
2009	131358,1	119134,0	-12224,1	90,7
2010	134605,8	126987,7	-7618,0	94,3
2011	167864,5	172872,8	5008,3	103,0
2012	212119,1	184785,8	-27333,3	87,1

Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України і Державної казначейської служби України (<http://www.minfin.gov.ua>).

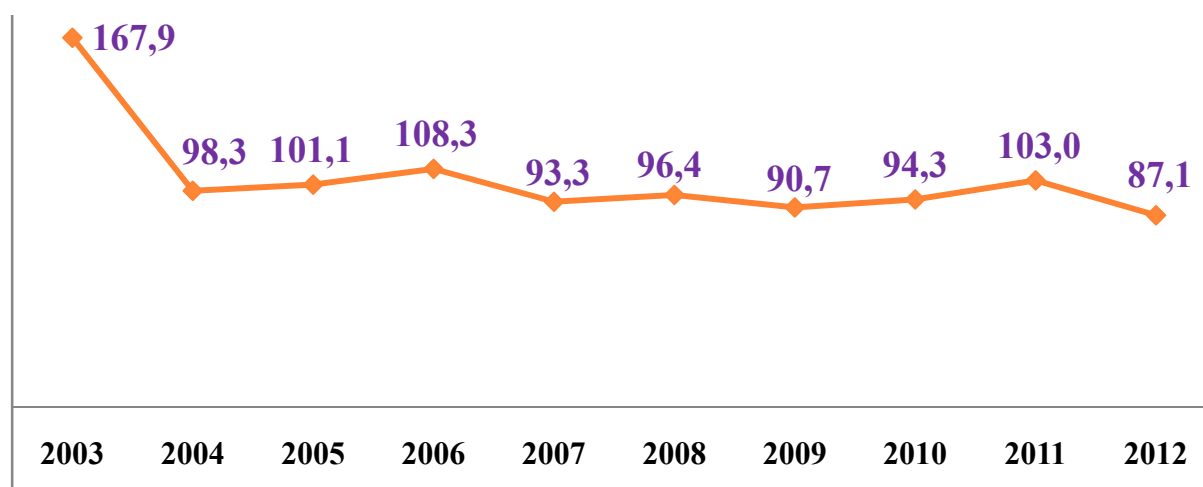

Рис. 3.7. Стан виконання прогнозних показників з ПДВ, %

етодику прогнозування ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за АР Крим, областями, містами Києвом і Севастополем наведено в додатках до монографії.

Проблемніше прогнозувати ПДВ за 27 регіонами України, оскільки він входить до кошика доходів державного бюджету, який щороку формується при складанні прогнозу державного бюджету для надання дотації вирівнювання місцевим бюджетам з державного відповідно до п. 4 ст. 108 Бюджетного Кодексу України від 08.07.2010 № 2456. Отже, складання прогнозу податку на додану вартість за адміністративно-територіальними бюджетами має велике значення для прогнозування доходів бюджету.

З огляду на зазначене, при формуванні прогнозних показників надходжень податку на додану вартість загалом по Україні, ці показники щорічно розподіляють за регіонами. Для цього було розроблено Методику прогнозування, за якою визначають прогнозний обсяг збору ПДВ за кожним регіоном з урахуванням фактичних сум його надходжень у динаміці, обсягів роздрібного товарообороту та реалізованої промислової продукції (робіт, послуг).

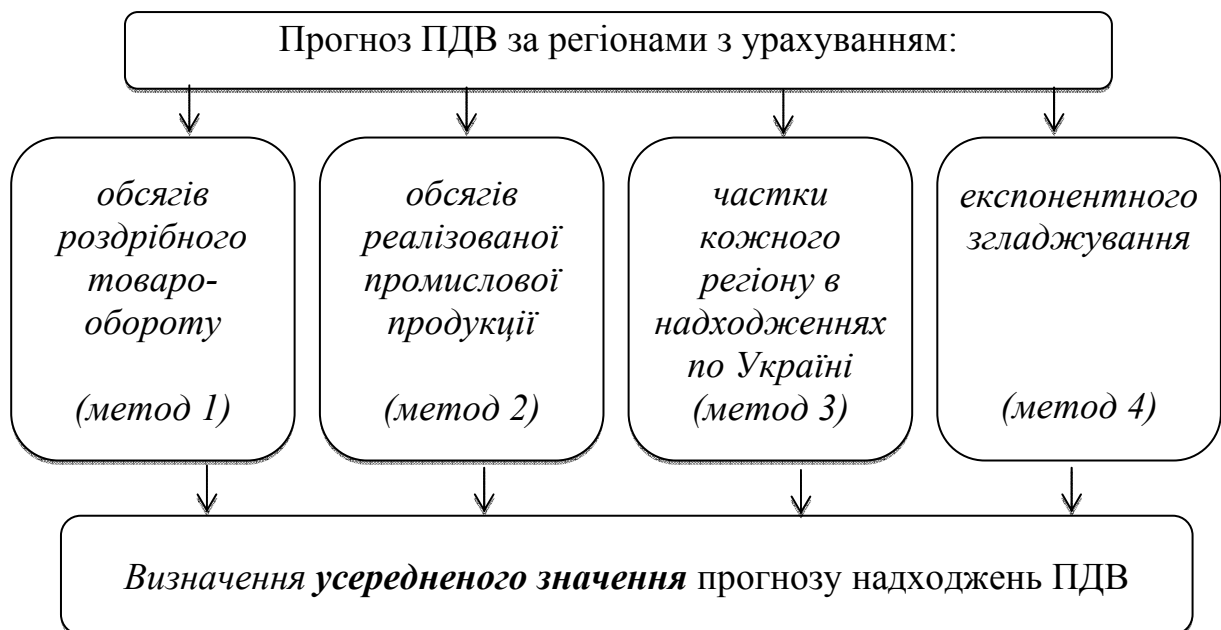

Рис. 3.8. Методи прогнозування ПДВ за регіонами

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

Отже, прогнозний обсяг надходжень податку на додану вартість розраховують чотирма методами прогнозування – з урахуванням обсягів роздрібного товарообороту підприємств; обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг); експонентного згладжування, детально описаного в розділі про податок на прибуток підприємств; частки надходжень податку кожного регіону в надходженнях по Україні.

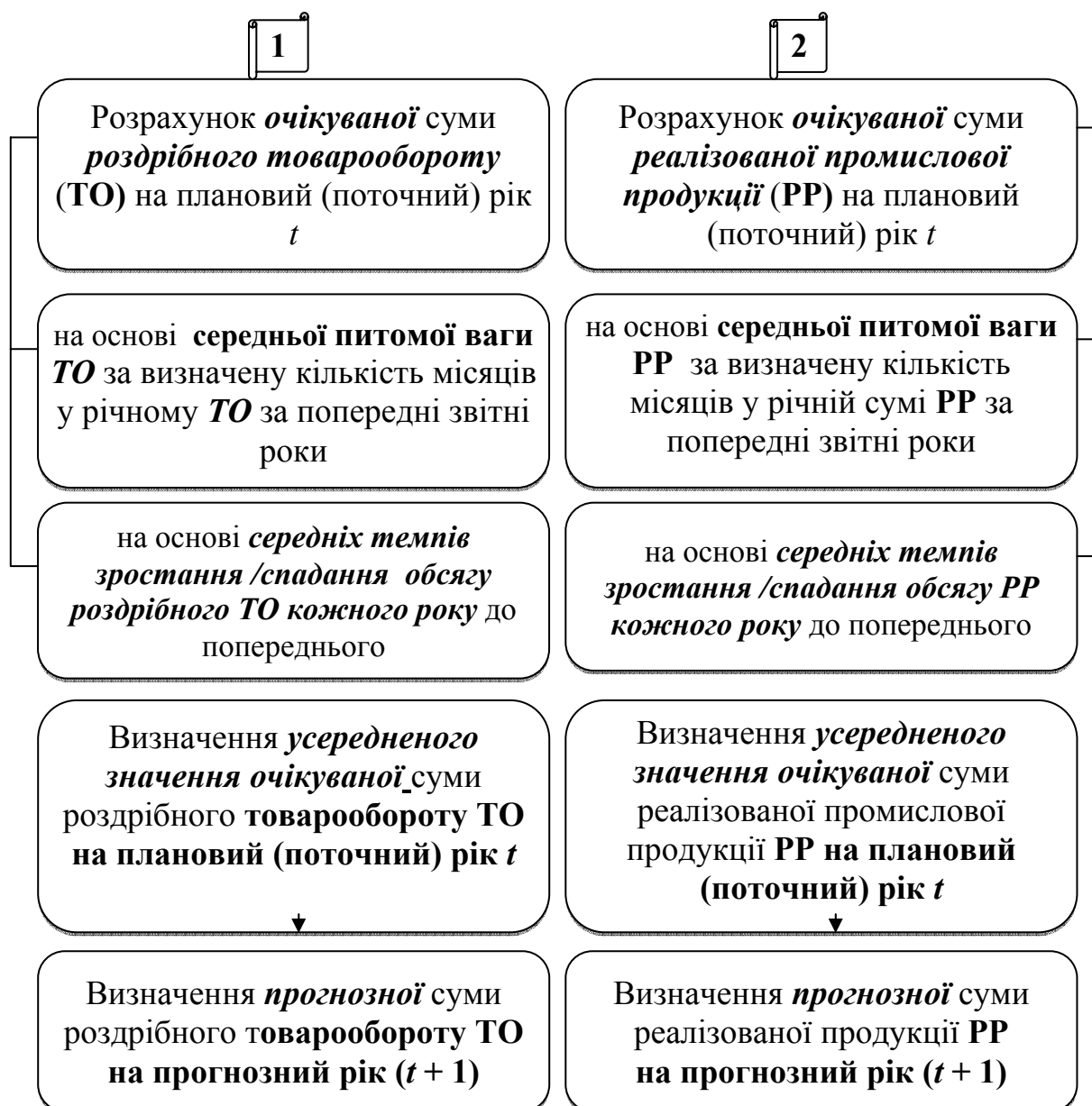

Рис. 3.9. Схема розрахунку суми очікуваного і прогнозованого обсягів роздрібного товарообороту (ТО) та реалізованої промислової продукції (РР) (другий і третій етапи)

Розглянемо перший і другий методи розрахунку прогнозних надходжень ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) рис. 3.9), який здійснюють на основі визначення розрахункової бази оподаткування податком на додану вартість (далі – база оподаткування) та реальної ставки оподаткування для кожного регіону. Розраховують податок за регіонами у такій послідовності – база оподаткування; реальна ставка і прогноз надходжень ПДВ.

При цьому, базу оподаткування для кожного регіону з ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) розраховують на основі обсягів:

- роздрібного товарообороту підприємств кожного регіону;
- реалізованої промислової продукції кожного регіону.

Прогнозну суму обсягів роздрібного товарообороту підприємств (ТО) та обсяги реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) (РР) розраховують за однією схемою на основі розрахунку їх очікуваного обсягу. Таким чином, достатньо, як приклад, розглянути розрахунок обсягів роздрібного товарообороту підприємств (ТО) (рис. 3.10).

Перший етап розрахунку починають з того, що за інформацією Державної служби статистики України вибирають фактичні обсяги роздрібного товарообороту підприємств за регіонами згідно з такими показниками:

а) кількістю місяців планового (поточного) року, за які на дату проведення розрахунку, оприлюднено відповідну інформацію Державною службою статистики України (*довідково: якщо бюджет розраховують у серпні, оперативні дані вже відомі за сім місяців*);

б) звітними роками передпланового періоду.

При цьому, що більше років братимуть участь у розрахунку, то точнішим буде прогноз.

Другий етап розрахунку починають з визначення для кожного регіону очікуваного обсягу роздрібного товарообороту як бази оподаткування на плановий (поточний) рік за допомогою двох варіантів розрахунку:

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

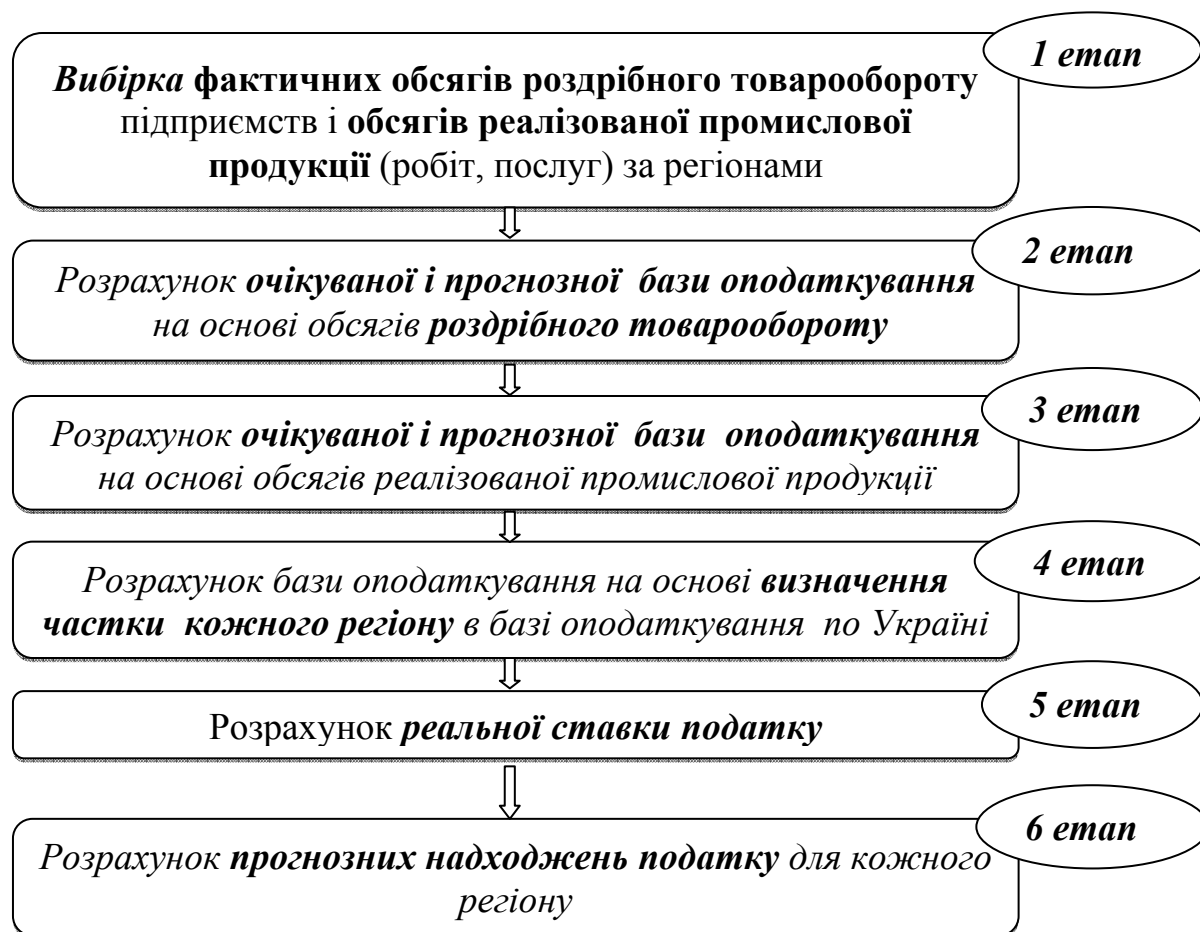

Рис. 3.10. Схема розрахунку прогнозу ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за регіонами на основі визначення реальної ставки

– середньої питомої ваги товарообороту за певну кількість місяців в річному обсязі товарообороту за кожний рік передпрогнозного періоду (Перший варіант (В–1));

– середнього темпу зростання/спадання річного обсягу роздрібного товарообороту кожного року до попереднього передпрогнозного періоду (Другий варіант (В–2)).

Розглянемо визначення для кожного регіону очікуваного обсягу роздрібного товарообороту на плановий (поточний) рік за допомогою розрахунку середньої питомої ваги товарообороту за певну кількість місяців у річному обсязі товарообороту (Перший варіант).

Розрахункову базу оподаткування для кожного регіону за першим варіантом (В-1) розраховують на основі визначення:

– питомої ваги роздрібного товарообороту ($ПВ_{r7}$) за певну кількість місяців у обсязі річного товарообороту за тим самим регіоном;

– середньої питомої ваги ($СПВ_{r7}$) роздрібного товарообороту за певну кількість місяців;

– обсягу очікуваного товарообороту на плановий рік на основі його середньої питомої ваги.

Розрахунок починають з визначення за кожним регіоном *питомої ваги роздрібного товарообороту ($ПВ_{r7}$) за певну кількість місяців* (у прикладі – 7 місяців) в обсязі річного товарообороту за тим самим регіоном (за звітними роками, що передували плановому періоду) за формулами

$$ПВ_{r7}^{t-1} = TO_{r7}^{t-1} / TO_r^{t-1} \cdot 100; \quad (3.35)$$

$$ПВ_{r7}^{t-2} = TO_{r7}^{t-2} / TO_r^{t-2} \cdot 100; \quad (3.36)$$

$$ПВ_{r7}^{t-3} = TO_{r7}^{t-3} / TO_r^{t-3} \cdot 100, \quad (3.37)$$

де $ПВ_{r7}^{t-1}$; $ПВ_{r7}^{t-2}$; $ПВ_{r7}^{t-3}$ – питома вага роздрібного товарообороту за 7 місяців в обсязі річного товарообороту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) відповідно за передплановий рік ($t-1$), 2-й ($t-2$) та 3-й ($t-3$) рік перед плановим, %;

TO_{r7}^{t-1} ; TO_{r7}^{t-2} ; TO_{r7}^{t-3} – фактичний обсяг роздрібного товарообороту за 7 місяців за кожним регіоном відповідно за передплановий рік ($t-1$), 2-й ($t-2$) та 3-й ($t-3$) роки перед плановим;

TO_r^{t-1} ; TO_r^{t-2} ; TO_r^{t-3} – фактичний *річний* обсяг роздрібного товарообороту за кожним регіоном відповідно за передплановий рік ($t-1$), 2-й ($t-2$) та 3-й ($t-3$) роки перед плановим.

Для розрахунку беруть таку кількість місяців, яка фактично оприлюднена Державною службою статистики України у плановому (поточному) році на день виконання розрахунку.

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

Після цього розраховують середню питому вагу (СПВ_{r7}) роздрібного товарообороту за певну кількість місяців, що дорівнює сумі питомих ваг, визначеної за формулами (3.35) – (3.37), і поділеної на кількість років, що беруть участь у розрахунку:

$$\text{СПВ}_{r7} = \frac{\text{ПВ}_{r7}^{t-1} + \text{ПВ}_{r7}^{t-2} + \text{ПВ}_{r7}^{t-3}}{3}, \quad (3.38)$$

де ПВ_{r7}^{t-1} ; ПВ_{r7}^{t-2} ; ПВ_{r7}^{t-3} – питома вага роздрібного товарообороту за певну кількість місяців в річному обсязі товарообороту для кожного *r*-го регіону відповідно за передплановий рік (*t* – 1), 2-й рік перед плановим (*t* – 2) та 3-й рік перед плановим (*t* – 3), %.

Визначену середню питому вагу роздрібного товарообороту за певну кількість місяців використовують у розрахунку *очікуваного* обсягу роздрібного товарообороту на плановий рік *t* (у табл. 3.7 – (гр. 4 + гр. 7 + гр. 10)/ 3).

Таблиця 3.7

**Розрахунок очікуваного обсягу роздрібного товарообороту
за середньою питою вагою на 2011 рік**

Область	Факт за 2008 рік (<i>t</i> – 3)			Факт за 2009 рік (<i>t</i> – 2)			Факт за 2010 рік (<i>t</i> – 1)		
	Роздрібний товаро- оборот (ТО)		Питома вага ТО за 7 міся- ців у річному обсязі роздрібного товарообороту (ПВ) гр.2/гр.3	Роздрібний товарооборот (ТО)		ПВ гр.5/ гр.6	Роздрібний товарооборот (ТО)		ПВ гр.8/ гр.9
	за 7 міся- ців	за рік		за 7 міся- ців	за рік		за 7 міся- ців	за рік	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. АР Крим									
2–25									
26. м. Київ									
27. м. Севастополь									
УКРАЇНА									

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Закінчення табл. 3.7

Область	Очікувані надходження за 2011 рік (<i>t</i>)		
	Факт ТО за 7 місяців	Середня питома вага СПВ = $\frac{\text{гр. (4+7+10)}}{3}$	Роздрібний товарооборот ТО ^{<i>t</i>} = $\frac{\text{гр. 11} \cdot 100}{\text{гр. 12}}$
1	11	12	13
1. АР Крим			
2-25			
26. м. Київ			
27. м. Севастополь			
УКРАЇНА			

Далі за першим варіантом розраховують очікуваний обсяг товарообороту (ТО_{*r*}^{*t*}(1)) як базу оподаткування на плановий рік *t* за його середньою питоною вагою шляхом ділення фактичного обсягу товарообороту за певну кількість місяців на середню питому вагу товарообороту (СПВ), визначену в попередньому абзаці (гр.13 табл. 3.7), за формулою

$$\text{ТО}_r^t(1) = \frac{\text{ТО}_{r7}^t}{\text{СПВ}_{r7}} \cdot 100, \quad (3.39)$$

де СПВ_{*r7*} – середня питома вага роздрібного товарообороту за певну кількість місяців у фактичному річному обсязі товарообороту для кожного *r*-го регіону;

ТО_{*r7*}^{*t*} – фактичний обсяг роздрібного товарообороту за 7 місяців для кожного *r*-го регіону за плановий рік *t*. У формулі (3.39) бере участь обсяг роздрібного товарообігу, який фактично оприлюднений Державною службою статистики України на день виконання розрахунку (це може бути 7, 8 місяців та ін.).

Розглянемо визначення для кожного регіону очікуваного обсягу роздрібного товарообороту на плановий (поточний) рік за допомогою розрахунку середнього темпу зростання/спадання річного обсягу роздрібного товарообороту кожного року до попереднього передпрогнозного періоду (другий

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

варіант). Розрахунок очікуваного обсягу роздрібного товарообороту, як бази оподаткування за другим варіантом відображено в табл. 3.8.

Таблиця 3.8

**Розрахунок очікуваного обсягу роздрібного товарообороту
на 2011 рік за середнім темпом зростання/спадання
річного обсягу роздрібного товарообороту**

Область	Факт за 2008 рік (t-3)		Факт за 2009 рік (t-2)		Факт за 2010 рік (t-1)		Середній темп зростання $TTO' = \frac{гр.(3+5+7)}{3}$	Очікуваний роздрібний товарооборот $TO' = гр.6 \cdot гр.8$
	Роздрібний товарооборот (ТО)	Темп зростання 2008/2007	Роздрібний товарооборот (ТО)	Темп зростання 2009/2008 гр.4/гр.2	Роздрібний товарооборот (ТО)	Темп зростання 2010/2009 гр.6/гр.4		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. АРК Крим								
2-25								
26. м. Київ								
27. м. Севастополь								
УКРАЇНА								

При цьому для визначення розрахункової бази згідно з другим варіантом (В-2) для кожного регіону розраховують:

– темпи зростання/спадання річного обсягу роздрібного товарообороту кожного року до попереднього передпрогнозного періоду (ТТО);

– середній темп зростання/спадання річного роздрібного товарообороту, що дорівнює сумі щорічних темпів зростання, поділений на кількість років, які беруть участь у розрахунку;

– очікуваний обсяг товарообороту на плановий рік за його середньою питомою вагою, що дорівнює добутку фактичного обсягу товарообороту за передплановий рік на середній темп зростання/спадання річного роздрібного товарообороту (гр. 9 табл. 3.8).

Темпи зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту кожного року до попереднього передпро-

гнозного періоду (ТТО_r) для кожного r -го регіону можна розрахувати за формулами

$$\text{ТТО}_r^{t-3} = \frac{\text{ТО}_r^{t-3}}{\text{ТО}_r^{t-4}} \cdot 100; \quad (3.40)$$

$$\text{ТТО}_r^{t-2} = \frac{\text{ТО}_r^{t-2}}{\text{ТО}_r^{t-3}} \cdot 100; \quad (3.41)$$

$$\text{ТТО}_r^{t-1} = \frac{\text{ТО}_r^{t-1}}{\text{ТО}_r^{t-2}} \cdot 100, \quad (3.42)$$

де ТО_r^{t-1} ; ТО_r^{t-2} ; ТО_r^{t-3} ; ТО_r^{t-4} – фактичні річні обсяги роздрібного товарообороту за минулі звітні роки, що передують плановому, для кожного r -го регіону відповідно за передплановий рік ($t-1$), 2-й рік ($t-2$), 3-й ($t-3$) та 4-й роки перед плановим;

ТТО_r^{t-1} – темп зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту за передплановий рік ($t-1$) до попереднього 2-го року перед плановим ($t-2$) для кожного r -го регіону, %; Т

ТО_r^{t-2} ; ТТО_r^{t-3} – темп зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту відповідно 2-го року перед плановим ($t-2$) до 3-го року перед плановим ($t-3$) та 3-го року перед плановим ($t-3$) до 4-го року перед плановим ($t-4$), %.

Після цього визначають середній темп зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту (ТТО_r^t) для кожного r -го регіону, який використовуватимуть для розрахунку очікуваного і прогнозного обсягів роздрібного товарообороту:

$$\text{ТТО}_r^t = \frac{\text{ТТО}_r^{t-3} + \text{ТТО}_r^{t-2} + \text{ТТО}_r^{t-1}}{3}. \quad (3.43)$$

Далі розраховують очікувані обсяги роздрібного товарообороту за другим варіантом ($TO_r^t(2)$) для кожного r -го регіону, як базу оподаткування на плановий рік t , за середніми темпами зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону, що дорівнює добутку фактичного обсягу товарообороту за передплановий рік $(t-1)$ – (TO_r^{t-1}) та середнього темпу зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту (TTO_r^t) для кожного r -го регіону за формулою

$$TO_r^t(2) = TO_r^{t-1} \cdot TTO_r^t. \quad (3.44)$$

Усереднене значення очікуваного обсягу роздрібного товарообороту на плановий (поточний) рік t за результатами розрахунків, передбачених першим і другим варіантами, обчислюють за формулою

$$TO_r^t = \frac{TO_r^t(1) + TO_r^t(2)}{2}, \quad (3.45)$$

де $TO_r^t(1)$; $TO_r^t(2)$ – очікувані обсяги роздрібного товарообороту на плановий рік t для кожного r -го регіону, визначені відповідно за середньою питомою вагою роздрібного товарообороту за певну кількість місяців в річному його обсязі та за середнім темпом зростання/спадання річного обсягу роздрібного товарообороту кожного року до попереднього.

За очікуваним обсягом роздрібного товарообороту на плановий рік визначають прогноз обсягу роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону, що в подальшому буде служити базою оподаткування для встановлення прогнозу податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для того самого регіону.

Отже, прогнозні обсяги роздрібного товарообороту (TO_r^{t+1}) як бази оподаткування на прогнозний рік для кожного r -го регіону визначають за формулою

$$TO_r^{t+1} = TO_r^t \cdot TTO_r^t, \quad (3.46)$$

де TO_r^t – очікувані обсяги роздрібного товарообороту на плановий рік t для кожного r -го регіону;
 TTO_r^t – середній темп зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту (TTO_r^t) для кожного r -го регіону.

Третій етап розрахунку здійснюють за такою самою схемою як і другий, тільки замість обсягу роздрібного товарообороту розраховують суму очікуваного і прогнозного обсягів виробництва промислової продукції. Цей етап так само починають з визначення для кожного регіону очікуваного і прогнозного обсягів виробництва промислової продукції як бази оподаткування на плановий (поточний) рік за двома варіантами розрахунку:

– середньої питомої ваги обсягу виробництва промислової продукції за певну кількість місяців у річному обсязі промислової продукції за кожний рік передпрогнозного періоду (перший варіант);

– середнього темпу зростання/спадання річного обсягу виробництва промислової продукції кожного року до попереднього передпрогнозного періоду (другий варіант).

За такою самою схемою розраховують очікувані та прогнозні обсяги виробництва промислової продукції.

Четвертий етап. Розрахунок прогнозного обсягу бази оподаткування шляхом визначення частки кожного регіону в базі оподаткування по Україні (третій метод, див. рис. 3.8).

У попередніх розрахунках, точніше на другому етапі їх проведення, запропоновано визначати обсяг роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону, після чого можна визначити сумарний обсяг товарообороту по Україні, тобто від мікропоказника перейти до макропоказника. Водночас існує ще один, третій варіант, коли можна, навпаки, від макропоказника перейти до мікропоказника.

Для визначення прогнозу товарообороту на прогнозний рік $(t + 1)$ для кожного r -го регіону можна було б очікуваний його обсяг для кожного регіону помножити на зростання валової доданої вартості в Україні, визначене шляхом ділення прогнозного обсягу валової доданої вартості на очікуваний обсяг ВДВ по Україні. Проте, в такому разі буде некоректний прогноз, оскільки регіони розвиваються різними темпами. У цьому зв'язку доцільно використовувати прогнозний обсяг роздрібного товарообороту підприємств на прогнозний рік по Україні, розрахований Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, для того, щоб від цього макропоказника можна було перейти до показника регіонального шляхом визначення його питомої ваги.

Для цього в кожному звітному році передпланового періоду $(t - 3, t - 2, t - 1)$ за визначеною кількістю місяців (сім) планового періоду t розраховують питому вагу обсягів роздрібного товарообороту кожного r -го регіону в його загальному обсязі по Україні за формулами:

$$\text{ПВ}_r^{t-1} = \text{ТО}_r^{t-1} / \text{ТО}^{t-1} \cdot 100, \quad (3.47)$$

$$\text{ПВ}_r^{t-2} = \text{ТО}_r^{t-2} / \text{ТО}^{t-2} \cdot 100, \quad (3.48)$$

$$\text{ПВ}_r^{t-3} = \text{ТО}_r^{t-3} / \text{ТО}^{t-2} \cdot 100, \quad (3.49)$$

$$\text{ПВ}_{r7}^t = \text{ТО}_{r7}^t / \text{ТО}_7^t \cdot 100, \quad (3.50)$$

де ТО_r^{t-1} ; ТО_r^{t-2} ; ТО_r^{t-3} – фактичний обсяг роздрібного товарообороту в кожному звітному році передпланового періоду відповідно $(t - 1, t - 2, t - 3)$ для кожного r -го регіону;

ТО^{t-1} ; ТО^{t-2} ; ТО^{t-3} – фактичний обсяг роздрібного товарообороту по Україні за передплановий рік $(t - 1)$, 2-й рік перед плановим $(t - 2)$ і 3-й рік перед плановим $(t - 3)$;

TO_{r7}^t ; TO_7^t – фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону та по Україні за плановий рік t , який на день проведення розрахунку фактично оприлюднений Державною службою статистики України (це може бути 7, 8 місяців та ін.);

$PВ_r^{t-1}$; $PВ_r^{t-2}$; $PВ_r^{t-3}$; $PВ_{r7}^t$ – питома вага обсягу роздрібного товаро обороту кожного r -го регіону в сумі фактичного обсягу роздрібного товарообороту по Україні за передплановий рік $(t - 1)$, 2-й рік перед плановим $(t - 2)$, 3-й рік перед плановим $(t - 3)$ і плановий (поточний) рік t за оприлюднений період.

Розраховується середня питома вага обсягу товарообороту регіону в сумі товарообороту України для кожного r -го регіону ($СПВ_r$) за формулою:

$$СПВ_r = \frac{PВ_r^{t-3} + PВ_r^{t-2} + PВ_r^{t-1} + PВ_{r7}^t}{4}, \quad (3.51)$$

де $PВ_r^{t-1}$; $PВ_r^{t-2}$; $PВ_r^{t-3}$; $PВ_{r7}^t$ – питома вага обсягів роздрібного товарообороту кожного r -го регіону у сумі фактичного роздрібного товарообороту по Україні за передплановий рік $(t - 1)$, 2-й рік перед плановим $(t - 2)$, 3-й рік перед плановим $(t - 3)$ і за оприлюднений період планового (поточного) року t (за приклад взято 7 місяців).

Маючи очікуваний і прогнозний обсяги роздрібного товарообороту підприємств по Україні на плановий (поточний) t і прогнозний $(t + 1)$ роки, отримані від Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, можна розрахувати ці показники для кожного r -го регіону на ці ж періоди, використовуючи середню питому вагу обсягу роздрібного товарообороту регіону в загальному його обсягу в Україні.

$$TO_r^t = TO^t \cdot СПВ_r / 100, \quad (3.52)$$

$$TO_r^{t+1} = TO^{t+1} \cdot СПВ_r / 100, \quad (3.53)$$

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

де TO_r^t – обсяг очікуваного роздрібного товарообороту на плановий рік t для кожної r -го регіону;
 TO_r^{t+1} – прогнозний обсяг роздрібного товарообороту на прогнозний рік $(t + 1)$ для кожного r -го регіону;
 TO^t, TO^{t+1} – очікуваний і прогнозний обсяг роздрібного товарообороту по Україні, розрахований Міністерством економічного розвитку і торгівлі України на плановий t і прогнозний $(t + 1)$ роки;
 $СПВ_r$ – середня питома вага обсягу товарообороту регіону в сумі товарообороту України для кожного r -го регіону.

Маючи визначені на першому, другому, третьому і четвертому етапах прогнозні обсяги бази оподаткування (роздрібного товарообороту і промислової продукції), можна перейти до визначення реальної ставки оподаткування.

На п'ятому етапі розраховують реальну ставку податку кожного регіону, як частку надходжень з ПДВ цього регіону в обсязі роздрібного товарообороту чи промислової продукції за цим регіоном. На цьому етапі розрахунок проводиться за такою схемою:

- вибирають фактичні надходження ПДВ за регіонами за звітні роки передпланового періоду;
- розраховують реальну ставку податку за кожним регіоном за роками передпланового і планового періодів;
- розраховують середню за чотири роки реальну ставку ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного регіону ($СРС_r$), що дорівнює сумі реальних ставок, визначених окремо за кожним роком, поділеній на кількість років, які беруть участь у розрахунках;
- розраховують коефіцієнт зміни реальної ставки податку за кожним регіоном за всіма періодами;
- визначають середній коефіцієнт зміни реальної ставки податку кожного регіону, що дорівнює сумі коефіцієнтів зміни реальних ставок, визначених за кожним роком, поділеній на кількість років, які беруть участь у розрахунку;

– визначають прогнозу реальну ставку податку для кожного r -го регіону на прогнозний період, що дорівнює добутку середнього коефіцієнту зміни реальної ставки податку і середньої за чотири роки реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону.

Цей етап розрахунку починається з того, що на базі щомісячного звіту Державної казначейської служби України вибирають фактичні надходження податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за регіонами за:

а) кількість місяців планового (поточного) року, за які на дату проведення розрахунку інформація оприлюднена Державною казначейською службою;

довідково: якщо розрахунок бюджету проводиться у серпні, то оперативні дані вже можна отримати за сім місяців.

б) звітні роки передпланового періоду.

Розраховують реальну ставку податку за кожним регіоном (PC_r) за кожний передплановий і плановий рік, яка дорівнює обсягу ПДВ поділеному на обсяг роздрібного товарообороту:

$$PC_r^{t-3} = \frac{ПДВ_r^{t-3}}{ТО_r^{t-3}} \cdot 100, \quad (3.54) \quad PC_r^{t-2} = \frac{ПДВ_r^{t-2}}{ТО_r^{t-2}} \cdot 100, \quad (3.55)$$

$$PC_r^{t-1} = \frac{ПДВ_r^{t-1}}{ТО_r^{t-1}} \cdot 100, \quad (3.56) \quad PC_{r7}^t = \frac{ПДВ_{r7}^t}{ТО_{r7}^t} \cdot 100, \quad (3.57)$$

де PC_r^{t-1} ; PC_r^{t-2} ; PC_r^{t-3} ; PC_{r7}^t – реальна ставка податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону за передплановий рік $(t-1)$, 2-й рік перед плановим $(t-2)$, 3-й рік перед плановим $(t-3)$ і плановий (поточний) рік t за оприлюднений період;

$ТО_r^{t-1}$; $ТО_r^{t-2}$; $ТО_r^{t-3}$; $ТО_{r7}^t$ – фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону за передплановий рік $(t-1)$, 2-й $(t-2)$ та 3-й $(t-3)$ роки перед плановим і плановий (поточний) рік t за оприлюднений період;

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

ПДВ_r^{t-1} ; ПДВ_r^{t-2} ; ПДВ_r^{t-3} ; ПДВ_{r7}^t – фактичні надходження ПДВ за оприлюднений період для кожного r -го регіону за передплановий рік $(t-1)$, 2-й рік перед плановим $(t-2)$; 3-й рік перед плановим $(t-3)$ і плановий (поточний) рік t .

Розраховують середню за чотири роки реальну ставку ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного регіону (СРС_r) за формулою

$$\text{СРС}_r = \frac{\text{РС}_r^{t-3} + \text{РС}_r^{t-2} + \text{РС}_r^{t-1} + \text{РС}_{r7}^t}{4}. \quad (3.58)$$

Розраховують коефіцієнт зміни реальної ставки податку кожного регіону (μ_r) діленням реальної ставки одного року на реальну ставку попереднього за формулами

$$\mu_r^{t-3} = \frac{\text{РС}_r^{t-3}}{\text{РС}_r^{t-4}}, \quad (3.59) \quad \mu_r^{t-2} = \frac{\text{РС}_r^{t-2}}{\text{РС}_r^{t-3}}, \quad (3.60)$$

$$\mu_r^{t-1} = \frac{\text{РС}_r^{t-1}}{\text{РС}_r^{t-2}}, \quad (3.61) \quad \mu_{r7}^t = \frac{\text{РС}_{r7}^t}{\text{РС}_r^{t-1}}, \quad (3.62)$$

де РС_r^{t-1} ; РС_r^{t-2} ; РС_r^{t-3} ; РС_r^{t-4} – реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону за передплановий рік $(t-1)$, 2-й $(t-2)$, 3-й $(t-3)$ та 4-й $(t-4)$ роки перед плановим;

РС_{r7}^t – реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону за плановий (поточний) рік t за певну кількість місяців (у прикладі – 7 місяців).

Для розрахунку реальної ставки за передплановий рік $(t-1)$, 2-й $(t-2)$, 3-й $(t-3)$ та 4-й $(t-4)$ роки перед плановим, у формулах використано річні обсяги роздрібного товарообороту та фактичні надходження ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за весь рік. Однак, для розрахунку можна за ці роки також використовувати інформацію за певну кількість місяців, яка фактично оприлюднена Державною службою

статистики України у плановому (поточному) році t (у прикладі – 7 місяців).

Таблиця 3.9

Розрахунок реальної ставки ПДВ за регіонами

Область	Факт за 2008 рік ($t-3$)			Факт за 2009 рік ($t-2$)				Факт за 2010 рік ($t-1$)			
	Роздрібний товарооборот ТО	Надходження ПДВ	Питома вага ПДВ у ТО (реальна ставка РС) гр.3/гр.2	ТО	ПДВ	РС гр.6/ гр.5	k зміни РС гр.7/ гр.4	ТО	ПДВ	РС гр.10/ гр.9	k зміни РС гр.11/ гр.8
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. АР Крим											
2-25											
26. м. Київ											
27. м. Севастополь											
УКРАЇНА											

Потім розраховується середній коефіцієнт зміни реальної ставки податку для кожного регіону:

$$C_{\mu_r} = \frac{\mu_r^{t-3} + \mu_r^{t-2} + \mu_r^{t-1} + \mu_{r7}^t}{4}, \quad (3.63)$$

де μ_r^{t-1} ; μ_r^{t-2} ; μ_r^{t-3} – коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону передпланового року ($t-1$) до коефіцієнта зміни реальної ставки 2-го року перед плановим ($t-2$); 2-го року ($t-2$) до 3-го року ($t-3$) і 3-го року ($t-3$) до 4-го року перед плановим ($t-4$) відповідно;

μ_{r7}^t – коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за оприлюднену кількість місяців планового (поточного) року до коефіцієнта зміни реальної ставки передпланового року t для кожного r -го регіону.

Розраховується прогнозна реальна ставка податку для кожного r -го регіону на прогнозний період за формулою

$$PC_r^{t+1} = C\mu_r \cdot CPC_r, \quad (3.64)$$

де $C\mu_r^{t-1}$ – середній коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону;

CPC_r – середня за чотири роки реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону.

Визначення реальної ставки податку залежно від обсягів реалізованої промислової продукції здійснюють за такою ж схемою як і від роздрібного товарообороту.

Шостий етап розрахунку передбачає розрахунок:

– обсягу очікуваних надходжень ПДВ у плановому періоді і обсягу прогнозних надходжень податку для кожного регіону, який дорівнює добутку прогнозу обсягу роздрібного товарообороту і прогнозної реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг);

– обсягу прогнозних надходжень податку для кожного регіону, який дорівнює добутку прогнозу обсягу реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) і прогнозної реальної ставки податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг);

– обсягу прогнозних надходжень податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного регіону, який дорівнює добутку прогнозу обсягу роздрібного товарообороту, визначеного за допомогою питомої ваги кожного регіону в базі оподаткування по Україні і прогнозної реальної ставки податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг);

– прогнозу надходжень податку для кожного регіону за допомогою методу експонентного згладжування.

Четвертий метод. Розрахунок прогнозної суми податку на додану вартість за регіонами за методом експонентного згладжування (рис. 3.7).

Експонентне згладжування – це метод фінансового прогнозування, який базується на аналізі ряду динаміки і є одним із найпростіших і найпоширеніших методів вирівнювання рядів. При розрахунку методом експонентного згладжування враховується відхилення попереднього прогнозу від реального показника.

Основна ідея застосування методу згладжування полягає у тому, що кожен новий прогноз отримується за допомогою переміщення попереднього у напрямі, який дає кращі результати порівняно зі старим прогнозом. При використанні методики експонентного згладжування пізнішим даним приділяється більше уваги, ніж раннім. Такий метод прискорює отримання прогнозу на один майбутній період, при цьому автоматично коригуючи будь-який прогноз у світлі відмінностей фактичних результатів від прогнозних. Іншими словами, кожен новий прогноз є сумою попереднього прогнозу та поправного коефіцієнта, що пересуває новий прогноз у напрямі, який робить попередній результат точнішим.

Вхідними даними для цього розрахунку є фактичні надходження податку на додану вартість для кожного регіону ($r=1-27$) за повні роки передзвітного періоду і очікувана сума податку на плановий (поточний) рік, яка розраховується як середній показник між очікуваною сумою податку з врахуванням обсягів роздрібного товарообігу підприємств та очікуваною сумою податку з урахуванням обсягів реалізованої промислової продукції, робіт, послуг (дані отримані за попереднім методом розрахунку) у наведених розрахунках.

Найпростіша математична модель експонентного згладжування виглядає так:

$$F^{t+1} = \alpha D^t + (1 - \alpha) F^t = \alpha D^t + 1 \cdot F^t - \alpha \cdot F^t = F^t + \alpha(D^t - F^t),$$

де α – константа згладжування;

F^{t+1} – прогноз на наступний за плановим період ($t + 1$);

F^t – прогноз, зроблений у момент часу t ;

D^t – фактичне значення показника у момент часу t ;

α – константа згладжування ($0 < \alpha < 1$).

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

Константа згладжування характеризує рівень впливу даних попередніх періодів на прогнозний показник і розраховується за формулою

$$\alpha = 1/(1+s_t),$$

де s_t – просте експонентне згладжене значення ряду в момент t .

Значення константи згладжування може вибиратися в межах від 0 до 1. Якщо величина α ближча до 0, то це означає, що прогноз на наступний період буде, в основному, залежати від даних минулих періодів, при цьому щонайменше враховуючи останні фактичні дані. Якщо величина α ближча до 1, то на прогноз більше впливатимуть фактичні надходження планового періоду, ніж дані минулих періодів. У процесі фінансового прогнозування константа згладжування α здебільшого приймається в межах від 0,1 до 0,3. Вхідними даними для цього розрахунку є фактичні надходження податку на додану вартість за звітний період і очікувана їх сума на поточний рік, яка розраховується як середній показник між очікуваною сумою податку з врахуванням обсягів роздрібного товарообороту підприємств та очікуваною сумою податку з урахуванням обсягів реалізованої промислової продукції, робіт, послуг (дані отримані за попереднім методом розрахунку).

На підставі зазначених даних розраховується прогнозна сума надходжень податку на додану вартість по кожній області. Для даного методу потрібна участь фактичних надходжень податку за якомога більшу кількість років. Якщо у розрахунку прогнозу на 2011 рік беруть участь фактичні надходження за 7 років передпланового (поточного) періоду (2004–2009) і очікувані надходження планового року (2010), то в цьому випадку прогноз на стартовий 2004 рік дорівнюватиме фактичному значенню надходжень ПДВ за цей же рік.

Після цього по чергово розраховують прогнози на кожен наступний рік.

Наприклад, прогноз на 2005 рік розраховують так:

$$\begin{aligned} \text{ПДВ}_{\text{пр}}^{t-5} = 0,3 \cdot \text{ПДВ}_{\text{факт}}^{t-6} + (1-0,3) \cdot \text{ПДВ}_{\text{пр}}^{t-6} = 0,3 \cdot \text{ПДВ}_{\text{факт}}^{t-6} + \\ + 0,7 \cdot \text{ПДВ}_{\text{пр}}^{t-6}. \end{aligned}$$

Цю формулу ще можна зобразити ще й так:

$$\text{ПДВ}_{\text{пр}}^{t-5} = \text{ПДВ}_{\text{пр}}^{t-6} + 0,3 \cdot (\text{ПДВ}_{\text{факт}}^{t-6} - \text{ПДВ}_{\text{пр}}^{t-6}) \quad (3.65)$$

де $\text{ПДВ}_{\text{пр}}^{t-6}$ – прогноз ПДВ за період $(t-6)$;

$\text{ПДВ}_{\text{факт}}^{t-6}$ – фактичні надходження ПДВ за період $(t-6)$;

0,3 і 0,7 – константа згладжування. При цьому, 0,3 застосовують до фактичних показників, а 0,7 застосовують до прогнозних показників.

Після цього по чергово розраховують прогнози на кожен наступний рік $(t-4, t-3, t-2, t-1, t, t+1)$.

Для розрахунку прогнозу ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) на період $(t+1)$ необхідно розрахувати очікувані надходження на період t , тобто на плановий рік.

$$\text{ПДВ}_r^t = \text{ТО}_r^t \cdot \text{СРС}_r / 100, \quad (3.66)$$

де ТО_r^t – обсяг очікуваного роздрібного товарообороту на плановий рік t для кожного r -го регіону;

СРС_r – середня за чотири роки реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону.

Прогноз ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за методом експонентного згладжування визначається за формулою:

$$\text{ПДВ}_r^{t+1} = \text{ПДВ}_{\text{пр}}^t + 0,3 \cdot (\text{ПДВ}_{\text{факт}}^t - \text{ПДВ}_{\text{пр}}^t), \quad (3.67)$$

Такий розрахунок проводять для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$).

Розраховується обсяг прогнозних надходжень податку для кожного регіону, що дорівнює добутку прогнозу обсягу роздрібного товарообороту, визначеному на другому і четвертому етапах та прогнозної реальної ставки податку ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг):

$$\text{ПДВ}_r^{t+1} = \text{РС}_r^{t+1} \cdot \text{ТО}_r^{t+1} / 100, \quad (3.68)$$

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

де TO_r^{t+1} – річний прогноз обсягу роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) на прогнозний рік ($t + 1$);

PC_r^{t+1} – прогнозна реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного регіону ($r = 1 \div 27$) на прогнозний рік ($t + 1$).

Розраховують обсяг прогнозних надходжень податку для кожного регіону, який дорівнює добутку прогнозу обсягу реалізованої промислової продукції, визначеному на третьому етапі, та прогнозної реальної ставки податку ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг):

$$\text{ПДВ}_r^{t+1} = PC_r^{t+1} \cdot PP_r^{t+1} / 100, \quad (3.69)$$

де PP_r^{t+1} – річний прогноз обсягу реалізованої промислової продукції для кожного r -го регіону (області) ($r = 1 \div 27$) на прогнозний рік ($t + 1$);

PC_r^{t+1} – прогнозна реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного регіону ($r = 1 \div 27$) на прогнозний рік ($t + 1$).

Остаточний прогноз надходжень ПДВ для кожного регіону визначають як усереднене значення між прогнозними показниками, що визначені за чотирма методами:

– розрахунку бази оподаткування на основі обсягів роздрібного товарообороту підприємств кожного регіону;

– розрахунку бази оподаткування на основі реалізованої промислової продукції кожного регіону;

– визначення питомої ваги обсягу роздрібного товарообороту кожного регіону в сумі роздрібного товарообороту по Україні;

– експонентного згладжування для кожного регіону.

Для розрахунку можна обмежитись одним із описаних методів. Однак усереднене значення прогнозу надходжень податку, визначене кількома методами, має кращий ефект.

Визначають суму прогнозних надходжень податку на додану вартість в Україні, яка дорівнює сумі прогнозних

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

надходжень податку всіх областей, міст Києва і Севастополя, розрахованих за допомогою методу визначення прогнозних обсягів роздрібного товарообороту та реалізованої промислової продукції:

$$\text{ПДВ}^{t+1} = \sum_{r=1}^{27} \text{ПДВ}_r^{t+1}, \quad (3.70)$$

де ПДВ_r^{t+1} – річний прогноз ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожної області ($r = 1 \div 27$) на прогнозний рік ($t + 1$).

Таблиця 3.10

Питома вага надходжень податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за регіонами, % (код бюджетної класифікації 14010100)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1. АР Крим	2,22	2,26	1,96	2,10	2,17	2,49
2. Вінницька область	1,19	1,20	1,14	1,20	1,03	1,17
3. Волинська область	1,20	0,73	0,63	0,60	0,55	0,74
4. Дніпропетровська обл.	7,00	6,86	7,64	7,85	8,04	7,97
5. Донецька область	11,27	10,97	8,57	10,08	11,36	11,06
6. Житомирська область	1,10	1,07	0,86	0,85	0,74	0,85
7. Закарпатська область	0,87	0,95	0,82	0,64	0,53	0,51
8. Запорізька область	3,00	2,48	2,27	2,84	2,62	2,31
9. Івано-Франківська обл	1,10	0,93	0,87	0,74	0,62	0,67
10. Київська область	3,06	3,00	2,94	3,07	2,90	3,23
11. Кіровоградська обл.	0,56	0,56	0,52	0,49	0,46	0,51
12. Луганська область	2,89	2,71	2,79	2,79	3,12	2,47
13. Львівська область	3,71	3,36	3,38	3,17	2,77	2,80
14. Миколаївська обл.	1,49	1,33	1,22	1,25	1,04	1,19
15. Одеська область	2,99	3,02	3,68	3,89	3,94	4,38
16. Полтавська область	2,41	2,37	2,76	2,88	2,91	3,33
17. Рівненська область	1,06	0,96	0,79	0,64	0,56	0,62
18. Сумська область	0,94	0,92	0,81	0,91	0,73	0,65
19. Тернопільська обл.	0,68	0,71	0,61	0,54	0,43	0,55
20. Харківська область	5,59	5,27	6,13	5,82	4,92	5,34
21. Херсонська область	0,65	0,60	0,56	0,57	0,51	0,58
22. Хмельницька область	1,13	1,11	0,96	0,84	0,71	0,74
23. Черкаська область	1,33	1,25	1,18	0,93	0,77	0,79
24. Чернівецька область	0,67	0,63	0,60	0,58	0,41	0,44
25. Чернігівська область	1,33	1,17	1,14	1,42	1,32	1,40
26. м. Київ	39,99	42,91	44,56	42,79	44,42	42,71
27. м. Севастополь	0,58	0,65	0,59	0,51	0,42	0,50
УКРАЇНА	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано за даними Державної податкової служби України та Державної казначейської служби України

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

Методика прогнозування обсягів відшкодування податку на додану вартість за регіонами

Актуальним на сьогодні залишається прогнозування обсягів відшкодування податку на додану вартість за регіонами України.

Методика розроблена так, щоб була можливість прогнозувати обсяги відшкодування ПДВ у регіонах, враховуючи залишки невідшкодованих сум на початок року за кожним регіоном, обсяг сум відшкодування, зменшених за результатами перевірок. В основу розрахунку пропонується взяти фактичні обсяги валового регіонального продукту, оприлюднені Державною службою статистики України, а не фактичні суми відшкодування, як це було раніше. Методика наведена в додатках до монографії. Визначення для кожного регіону прогнозних сум відшкодування ПДВ проводиться за такими етапами (рис. 3.11):

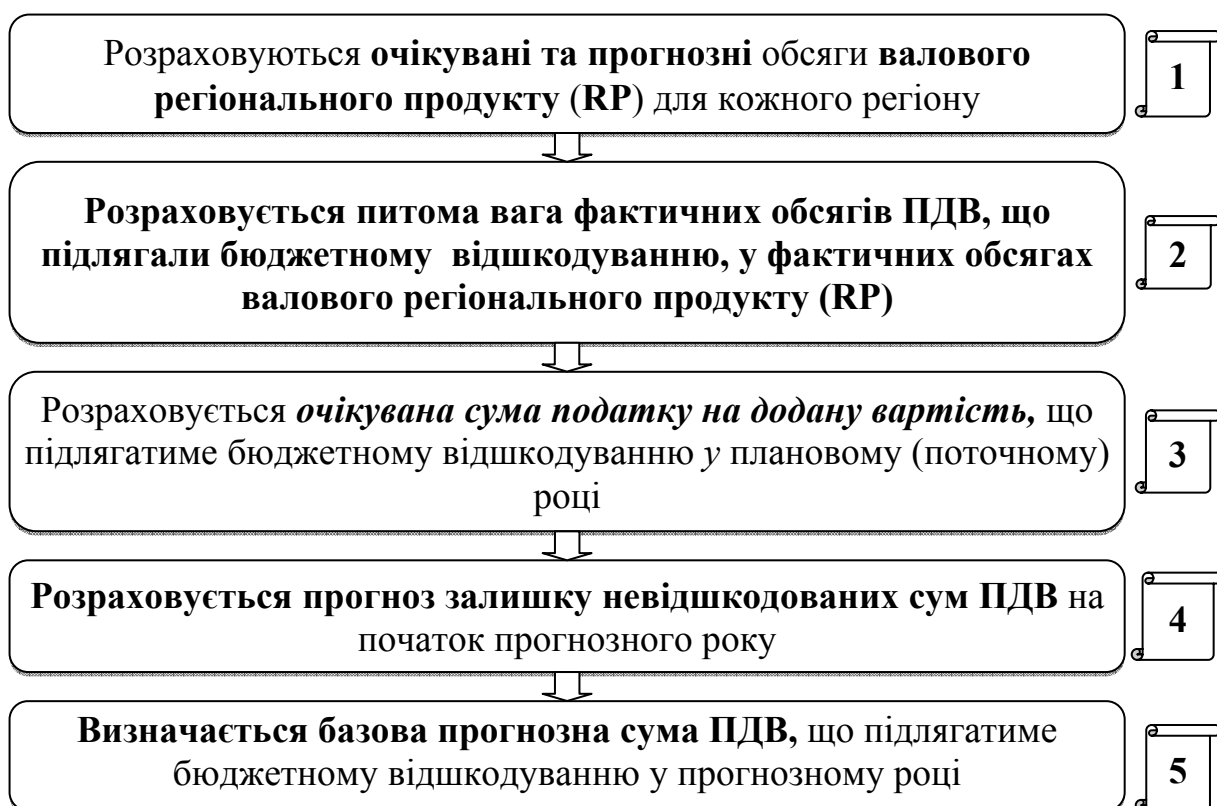

Рис. 3.11. Схема розрахунку прогнозу обсягів відшкодування податку на додану вартість за регіонами

1) вибирають фактичні обсяги валового регіонального продукту (RP) за регіонами за звітні роки передпланового періоду, на основі яких розраховують за кожним регіоном: а) очікувані обсяги RP на плановий (поточний) період t , б) прогнозні обсяги RP на прогнозний період $(t + 1)$;

2) вибирають фактичні обсяги податку на додану вартість, що підлягали бюджетному відшкодуванню (тобто заявлені до відшкодування платниками), за звітні роки передпланового періоду із декларацій з ПДВ, зведених по кожному регіону, на основі яких *розраховують питому вагу фактичних обсягів ПДВ, що підлягають бюджетному відшкодуванню, у фактичних обсягах валового регіонального продукту (RP) за регіонами за кожен звітний рік передпланового періоду та визначають середню питому вагу по кожному регіону;*

3) розраховують очікувану суму бюджетного відшкодування податку на додану вартість у плановому році t і попередній прогноз сум ПДВ, що підлягатимуть бюджетному відшкодуванню в прогнозному році $(t + 1)$ на основі визначеної на другому етапі середньої питомої ваги фактичних обсягів заявлених до відшкодування сум ПДВ у фактичних обсягах валового регіонального продукту (RP) за регіонами;

4) розраховується прогноз залишку невідшкодованих сум ПДВ на початок прогнозного року для кожного r -го регіону, який дорівнює сумі:

– фактичного залишку невідшкодованого ПДВ станом на перше число m -го місяця, тобто на початок проведення прогнозного розрахунку ($НЗ_{rm}^t$). Якщо розрахунок проводиться у серпні планового (поточного) року, то залишок невідшкодованого ПДВ береться станом на 1 серпня планового року;

– очікуваного податку, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню за період $(12 - m)$, заявленого платниками у поданих до органів податкової служби деклараціях ($З_{r(12-m)}^t$). Якщо розрахунок проводиться у серпні планового (поточного) року, то беруть очікувану суму податку, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню за 5 місяців (серпень–грудень);

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

– обсягу податку, який очікується відшкодувати за кількість місяців $(12 - m)$, тобто до кінця року $(\text{БВ}_{r(12-m)}^t)$.

5) визначають базову прогнозну суму ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у прогнозному році, яка дорівнює розрахованому попередньому прогнозу збільшеному на а) прогноз невідшкодованого залишку ПДВ на початок прогнозного року і зменшеному на б) прогнозну суму ПДВ заявлену до відшкодування за актами перевірок.

Перший етап. На цьому етапі проводиться розрахунок очікуваного і прогнозного обсягів валового регіонального продукту (далі – RP) на основі визначення для кожного регіону:

– темпів зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту (RP) кожного року до попереднього передпрогнозного періоду;

– середнього темпу зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту.

Спочатку проводиться розрахунок темпів зростання/спадання річних обсягів кожного року до попереднього передпрогнозного періоду (RP) за формулами

$$\text{TRP}_r^{t-3} = \frac{\text{RP}_r^{t-3}}{\text{RP}_r^{t-4}} \cdot 100, \quad (3.71)$$

$$\text{TRP}_r^{t-2} = \frac{\text{RP}_r^{t-2}}{\text{RP}_r^{t-3}} \cdot 100, \quad (3.72)$$

$$\text{TRP}_r^{t-1} = \frac{\text{RP}_r^{t-1}}{\text{RP}_r^{t-2}} \cdot 100, \quad (3.73)$$

де RP_r^{t-1} ; RP_r^{t-2} ; RP_r^{t-3} ; RP_r^{t-4} – фактичні річні обсяги валового регіонального продукту за минулі звітні роки, що передують плановому для кожного r -го регіону за передплановий рік $(t - 1)$, 2-й рік перед плановим $(t - 2)$, 3-й рік перед плановим $(t - 3)$, 4-й рік перед плановим $(t - 4)$;

TRP_r^{t-1} – темпи зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту передпланового року ($t - 1$) до 2-го року перед плановим ($t - 2$) для кожного r -го регіону, %;

TRP_r^{t-2} – темпи зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту 2-го року перед плановим ($t - 2$) до 3-го року перед плановим ($t - 3$) для кожного r -го регіону;

TRP_r^{t-3} – темпи зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту 3-го року перед плановим ($t - 3$) до 4-го року перед плановим ($t - 4$) для кожного r -го регіону, %;

Далі визначають середній темп зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту для кожного регіону, який буде використовуватись для розрахунку очікуваного і прогнозного валового регіонального продукту:

$$CRP_r^t = \frac{TRP_r^{t-3} + TRP_r^{t-2} + TRP_r^{t-1}}{3}, \quad (3.74)$$

де TRP_r^{t-1} ; TRP_r^{t-2} ; TRP_r^{t-3} – темпи зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту за кожним r -им регіоном за минулі звітні роки, що передують плановому, %.

Розраховують очікуваний обсяг валового регіонального продукту на плановий рік для кожного регіону за допомогою показника середнього темпу зростання за формулою

$$RP_r^t = RP_r^{t-1} \cdot CRP_r^t / 100, \quad (3.75)$$

де RP_r^{t-1} – фактичний обсяг валового регіонального продукту для кожного r -го регіону в передплановому році ($t - 1$);

CRP_r^t – середній темп зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту для кожного регіону, %.

Розраховується прогнозний обсяг валового регіонального продукту на період $(t + 1)$ для кожного r -го регіону за формулою

$$RP_r^{t+1} = RP_r^t \cdot CRP_r^t / 100, \quad (3.76)$$

де RP_r^t – очікуваний обсяг валового регіонального продукту за регіонами у передплановому році;

CRP_r^t – середній темп зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту для кожного регіону, %.

При розрахунку прогнозу ВРП замість середнього темпу зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту за регіонами за минулі звітні періоди можна використати прогнозний індекс зростання ВРП на прогнозний рік, наданий обласними державними адміністраціями.

Другий етап. Розраховують питому вагу фактичних обсягів податку на додану вартість, що підлягали бюджетному відшкодуванню у фактичних обсягах валового регіонального продукту (RP) за регіонами за кожен рік передпланового періоду за формулами

$$\beta Z_r^{t-3} = \frac{Z_r^{t-3}}{RP_r^{t-3}} \cdot 100, \quad (3.77)$$

$$\beta Z_r^{t-2} = \frac{Z_r^{t-2}}{RP_r^{t-2}} \cdot 100, \quad (3.78)$$

$$\beta Z_r^{t-1} = \frac{Z_r^{t-1}}{RP_r^{t-1}} \cdot 100, \quad (3.79)$$

де βZ_r^{t-1} ; βZ_r^{t-2} ; βZ_r^{t-3} – питома вага для кожного r -го регіону сум ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню (заявлених до відшкодування) у сумі фактичних обсягів валового регіонального продукту за передплановий рік $(t - 1)$, 2-й рік перед плановим $(t - 2)$, 3-й рік перед плановим $(t - 3)$;

$Z_r^{t-1}; Z_r^{t-2}; Z_r^{t-3}$ – фактичні обсяги заявлених до відшкодування сум за даними декларації по ПДВ для кожного r -го регіону за передплановий рік $(t-1)$, 2-й рік перед плановим $(t-2)$, 3-й рік перед плановим $(t-3)$;
 $RP_r^{t-1}; RP_r^{t-2}; RP_r^{t-3}$ – фактичні обсяги валового регіонального продукту за перед плановий рік $(t-1)$, 2-й рік перед плановим $(t-2)$, 3-й рік перед плановим $(t-3)$.

Розраховують середню питому вагу обсягів ПДВ, що підлягають бюджетному відшкодуванню, у фактичних обсягах валового регіонального продукту для кожного r -го регіону за формулою

$$C\beta Z_r = \frac{\beta Z_r^{t-3} + \beta Z_r^{t-2} + \beta Z_r^{t-1}}{3}, \quad (3.80)$$

де $\beta Z_r^{t-1}; \beta Z_r^{t-2}; \beta Z_r^{t-3}$ – питома вага для кожного r -го регіону сум ПДВ, що підлягають бюджетному відшкодуванню, у сумі фактичних обсягів валового регіонального продукту за передплановий рік $(t-1)$, 2-й рік перед плановим $(t-2)$, 3-й рік перед плановим $(t-3)$.

Третій етап. Розраховують очікувану суму податку на додану вартість, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у плановому (поточному) році для кожного r -го регіону за формулою

$$Z_r^t = RP_r^t \cdot C\beta Z_r / 100, \quad (3.81)$$

де RP_r^t – очікувані обсяги валового регіонального продукту за плановий рік t ;

$C\beta Z_r$ – середня питома вага фактичних обсягів ПДВ, що підлягають бюджетному відшкодуванню у фактичних обсягах валового регіонального продукту (RP) для кожного r -го регіону.

Розрахунок попереднього прогнозу заявленої до відшкодування суми ПДВ на прогнозний рік $(t+1)$ для кожного r -го регіону здійснюється за такою ж формулою

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

$$ЗП_r^{t+1} = RP_r^{t+1} \cdot СБЗ_r / 100, \quad (3.82)$$

де RP_r^{t+1} – прогнозні обсяги валового регіонального продукту на період $(t + 1)$;

$СБЗ_r$ – середня питома вага фактичних сум ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню, у фактичних обсягах валового регіонального продукту (RP) для кожного r -го регіону.

Четвертий етап. Розраховують прогноз залишку невідшкодованих сум ПДВ на початок прогнозного року для кожного r -го регіону ($r = 1-27$) за формулою

$$НЗ_r^{t+1} = НЗ_{rm}^t + З_{r(12-m)}^t - БВ_{r(12-m)}^t, \quad (3.83)$$

де $НЗ_{rm}^t$ – фактичний залишок невідшкодованого ПДВ станом на перше число m -го місяця планового (поточного) року t кожного r -го регіону ($r = 1-27$), тобто на початок проведення прогнозного розрахунку;

$З_{r(12-m)}^t$ – очікувана сума ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню за період $(12 - m)$, заявлена платниками у поданих до органів податкової служби деклараціях у плановому році (t);

$БВ_{r(12-m)}^t$ – обсяг податку, який очікується відшкодувати за кількість місяців $(12 - m)$, тобто до кінця року для кожного r -го регіону.

П'ятий етап. Визначають суму ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у прогнозованому році, за формулою

$$З_r^{t+1} = НЗ_r^{t+1} + ЗП_r^{t+1} - ЗА_r^{t+1}, \quad (3.84)$$

де $НЗ_r^{t+1}$ – прогнозний залишок невідшкодованих сум ПДВ на початок прогнозного року для кожного r -го регіону ($r = 1-27$);

$ЗП_r^{t+1}$ – попередній прогноз ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у прогнозованому році $(t + 1)$ для кожного r -го регіону, розрахований на основі валового регіонального продукту;

$ЗА_r^{t+1}$ – прогноз сум ПДВ, що підлягатимуть бюджетному відшкодуванню та можуть бути зменшені за актами перевірок, як неправильно задекларовані платниками. Таку інформацію можна розрахувати приблизно, виходячи із попередніх періодів. Найімовірніше, це може бути лише експертна оцінка фахівців.

Визначається прогноз суми податку на додану вартість, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню платникам податку по Україні, що дорівнює сумі прогнозів кожного r -го регіону

$$З^{t+1} = \sum_{r=1}^{27} З_r^{t+1}, \quad (3.85)$$

де $З_r^{t+1}$ – базова прогнозна сума ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у прогнозному році $(t + 1)$ для кожного регіону $(r = 1 \div 27)$.

Зрозуміло, що в умовах рецесії економіки ресурсу для 100% бюджетного відшкодування податку на додану вартість може виявитись недостатньо. Тому прогнозна сума бюджетного відшкодування ПДВ грошовими коштами, що буде визначена в межах наявного ресурсу бюджету, буде звичайно менша, ніж визначена у формулі (3.83). Через те розрахунок обсягів бюджетного відшкодування податку на додану вартість для регіонів буде завершено такими діями.

1) Визначають питому вагу кожного регіону в прогнозній сумі податку на додану вартість, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню платникам податку в Україні

$$БВ_r^{t+1} = З_r^{t+1} / З^{t+1} \cdot 100, \quad (3.86)$$

де $БВ_r^{t+1}$ – питома вага кожного регіону в прогнозній сумі податку на додану вартість, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню платникам податку в Україні;

$З_r^{t+1}$ – річний прогноз сум ПДВ, належних до відшкодування у прогнозному році $(t + 1)$ для кожного регіону $(r = 1 \div 27)$;

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

Z^{t+1} – прогноз сум податку на додану вартість, що підлягатимуть бюджетному відшкодуванню платникам податку по Україні у прогнозованому році ($t + 1$).

2) Розраховують прогнозну суму ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у прогнозованому році ($t+1$) виходячи із належного ресурсу бюджету, за формулою

$$Z_r^{t+1} = BV_r^{t+1} \cdot Z_{\text{ресурс}}^{t+1} / 100, \quad (3.87)$$

де BV_r^{t+1} – питома вага кожного регіону в прогнозній сумі податку на додану вартість, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню платникам податку в Україні;

$Z_{\text{ресурс}}^{t+1}$ – прогнозна сума ПДВ по Україні, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у прогнозованому році ($t + 1$) виходячи із належного ресурсу бюджету.

Методика бюджетного відшкодування стосується сум, що підлягають бюджетному відшкодуванню як на рахунок платника у банку, так і у зменшення податкових зобов'язань з податку на додану вартість наступних звітних (податкових) періодів. Головне завдання методики – прозорість у визначенні сум бюджетного відшкодування для кожного регіону. Щоб не порушити один із принципів бюджетної системи України – принцип справедливості і неупередженості, методику використовують для розрахунків всіх сум, що підлягають бюджетному відшкодуванню, а не тільки на рахунок платника у банку.

Розроблення методики прогнозування відшкодування податку на додану вартість у регіонах відіграло величезну роль, оскільки вона дозволила всебічно оцінити суму, яку належить відшкодувати кожному регіону залежно від заявлених до відшкодування сум ПДВ і валового регіонального продукту, а не від фактично відшкодованих у попередніх періодах.

3.4. Методологічні засади прогнозування надходжень податку на прибуток підприємств

Дослідження основних показників-чинників, що визначають формування податкових надходжень, є обов'язковою передумовою для виявлення причинно-наслідкових залежностей їх дії та змін в аспекті забезпечення наповненості дохідної частини бюджету України. Запропонована методологія прогнозування податку на прибуток підприємств в Україні дозволяла протягом бюджетного періоду досить точно прогнозувати рівень надходжень податку до зведеного, державного і місцевих бюджетів з урахуванням впливу основних макро- та мікроекономічних показників на фінансово-господарську діяльність підприємств, поточних і стратегічних змін у податковому законодавстві. При цьому цей чинник є більш суб'єктивним, оскільки точно спрогнозувати поведінку підприємств (бізнесу) щодо нововведень у податковому законодавстві досить важко.

Запропонована методологія прогнозування надходження податку на прибуток дала можливість встановити зв'язок між потенційними надходженнями податків і зборів та можливими додатковими доходами (витратами) бюджету, що підвищило керованість бюджетним процесом і надало можливість оцінити податкові нововведення. Практичне застосування запропонованої методики свідчить про те, що надходження цього податку залежать від фактичних показників попередніх періодів і прогнозних показників майбутнього періоду – ВВП, збитків і прибутків підприємств, надходжень з податку на прибуток за п'ять і більше років, індексу цін виробників, темпів обсягів виробництва, надміру сплачених сум податку, тощо.

До 2005 року методика прогнозування податку на прибуток підприємств була побудована на прогнозі прибутку підприємств, який Міністерство економіки надавало у розрахунках прогнозу соціально-економічного розвитку країни. Прогнозний прибуток підприємств збільшувався на номінальну ставку податку на прибуток підприємств і коригувався на

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

суму розстрочених (відстрочених) платежів, податкового боргу тощо. Логіку такого розрахунку, що складався з 4–5 змінних показників, було важко довести законодавцям і службам, що адмініструють податки та відповідають за наповнення бюджету. Адже одні звинувачували Міністерство фінансів у заниженні прогнозних розрахунків, а інші – у їх завищенні. Тому у 2005 році фахівцями з оподаткування було змінено підходи до складання прогнозів податкових надходжень. У методіку прогнозування податків було введено багато нових показників. Це дещо ускладнило процедуру прогнозування, бо вона вимагала проведення детального економічного аналізу декларацій та їх ув'язку з макроекономічною ситуацією в Україні та в регіонах. Тоді як прогнозування на основі економічного аналізу надало можливість доводити правильність розрахунків усім інституціям.

Основна макроекономічна методика прогнозування податку на прибуток підприємств. Ця методика використовувалась для прогнозування на короткостроковий і середньостроковий період до 2011 року, тобто до моменту введення Податкового кодексу України. Її метою було підвищення рівня обґрунтованості прогнозних надходжень податку на прибуток підприємств (далі – податок) та узгодженості рішень щодо його прогнозних обсягів на стадії складання проекту Державного бюджету України. Вона дозволила прогнозувати надходження податку на прибуток, враховуючи фактичні дані декларацій платників податку в динаміці, обсяги зростання виробництва продукції, цін виробників і споживчих цін, динаміку заборгованості та обсягів надміру сплаченого до бюджету податку, динаміку списаних і розстрочених сум податку на прибуток. Основою інформаційного забезпечення розрахунків за методикою стали дані з декларацій платників податку на прибуток підприємств. Для розрахунку прогнозних показників використовувались відомості податкового обліку у зв'язку з тим, що нарахування і сплата податку на прибуток до бюджету здійснюється на підставі даних Декларації з податку на прибуток підприємств

за відповідний звітний період (далі Декларація). Для врахування впливу на прогностні надходження обсягів податкової заборгованості, наданих розстрочок із податку, надміру сплаченого податку та інших чинників використовувалась інформація зі звітних даних Державної податкової служби України.

А основою інформаційного забезпечення прогностних макроекономічних показників став прогноз економічного та соціального розвитку України.

Основні принципи розрахунку прогностної суми надходжень податку на прибуток підприємств полягають у визначенні об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємств. Об'єкт оподаткування (ОБ) – прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом зменшення суми валових доходів звітного періоду на суму валових витрат звітного податкового періоду і суму амортизаційних відрахувань.

Обсяг валових доходів, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування на плановий (поточний) і прогностний роки, розраховувався за формулою

$$ДП^t = ДП^{t-1} \cdot Іцв\% \cdot Опп\%, \quad (3.88)$$

де ДП – обсяг валових доходів, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування;

Іцв – індекс цін виробників;

Опп – індекс промислової продукції України;

t – плановий (поточний) рік;

$t - 1$ – передплановий рік.

Індекси цін виробників і промислової продукції, що використовуються при розрахунках очікуваних і прогностних обсягів доходів надаються Міністерством економічного розвитку і торгівлі України (раніше – Міністерство економіки).

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

Обсяг валових витрат, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування на плановий та прогнозний роки розраховувався за формулою

$$V^t = V^{t-1} \cdot I_{cv}\% \cdot O_{pp}\%, \quad (3.89)$$

де V – валові витрати, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування;

I_{cv} – індекс цін виробників;

O_{pp} – індекс промислової продукції України;

t – плановий (поточний) рік,

$t - 1$ – передплановий рік.

Сума амортизаційних відрахувань (АМ) розраховувалась із застосуванням обраного платником податку методу нарахування амортизації відповідно до кожної групи основних засобів та інших необоротних активів, а також нематеріальних активів. Позаяк амортизація прямо не залежить від макроекономічних показників, то, не дивлячись на невисоку питому вагу в сумі витрат (за останні 5 років від 1,7% до 2,2%), розрахунки на плановий і прогнозний роки пропонувалось здійснювати з урахуванням індексації вартості основних засобів, що амортизуються, та суми накопиченої амортизації за формулою

$$AM^t = AM^{t-1} \cdot I_{sc}\% + (AM^{t-1} \cdot ((I_{sc}^{t-1} - 10)\%)), \quad (3.90)$$

де AM – сума амортизаційних відрахувань;

I_{sc} – індекс споживчих цін, за результатами якого проводиться індексація. Якщо значення $(I_{sc}^{t-1} - 10)\%$ не перевищувало одиниці, індексація не проводилась.

Для перевірки правильності амортизаційних нарахувань доцільно застосувати іншу формулу, якою визначалась:
а) питома вага амортизаційних нарахувань у доходах за низку років; б) середнє значення питомої ваги за ці роки.

Тоді визначалась сума амортизаційних відрахувань на поточний і прогнозний рік як добуток отриманих доходів і середнього значення амортизаційних відрахувань.

Далі розраховувався об'єкт оподаткування за формулою:

$$ОБ = ДП - В - АМ, \quad (3.91)$$

де ДП – валові доходи, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування;

В – валові витрати, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування;

АМ – сума амортизаційних відрахувань обчислена із застосуванням обраного платником податку методу нарахування амортизації відповідно до кожної групи основних засобів.

Розраховувався прибуток підприємств, що підлягає оподаткуванню, за формулою:

$$По = ОБ - Пзв, \quad (3.92)$$

де Пзв – прибуток, звільнений від оподаткування;

ОБ – об'єкт оподаткування податком на прибуток підприємств. При цьому сума прибутку звільненого від оподаткування зменшує об'єкт оподаткування.

Сума прибутку, звільненого від оподаткування у плановому і прогнозному періоді розраховується за формулами

$$Пзв^t = Пзв^{t-1} \cdot Іцв^t \cdot Опп^t / 10000, \quad (3.93)$$

$$Пзв^{t+1} = Пзв^t \cdot Іцв^{t+1} \cdot Опп^{t+1} / 10000, \quad (3.94)$$

де $Пзв^{t+1}$, $Пзв^t$, $Пзв^{t-1}$ – прибуток, звільнений від оподаткування у передплановому ($t - 1$), плановому (t) і прогнозному ($t + 1$) періодах;

$Іцв^t$, $Іцв^{t+1}$ – індекс цін виробників у плановому і прогнозному роках;

$Опп^t$, $Опп^{t+1}$ – індекс промислової продукції України у плановому і прогнозному роках.

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

Визначається сума умовно нарахованого податку на прибуток підприємств за формулою

$$ПП = По \cdot НС/100, \quad (3.95)$$

де По – прибуток підприємств, що підлягає оподаткуванню;
НС – номінальна ставка податку на прибуток підприємств.

Визначається загальна сума прогнозних нарахувань з податку на прибуток підприємств за формулою

$$ПРп = ПП - Пзм, \quad (3.96)$$

де Пзм – зменшення нарахованої суми прибутку.

Обсяг зменшення нарахованої суми податку на прибуток у плановому і прогнозному періодах розраховується за формулою

$$Пзм^t = Пзм^{t-1} \cdot Ісц^t/100, \quad (3.97)$$

$$Пзм^{t+1} = Пзм^t \cdot Ісц^{t+1}/100, \quad (3.98)$$

де $Пзм^t$, $Пзм^{t+1}$ – зменшення нарахованої суми податку на прибуток у плановому і прогнозному періодах;
 $Ісц^t$, $Ісц^{t+1}$ – індекс споживчих цін у плановому і прогнозному роках.

Зменшення нарахованої суми прибутку відбувається на вартість придбаних торгових патентів на право провадження такого виду діяльності. Також підлягає зменшенню сума податку, нарахована платником податку на прибуток (при консолідованій сплаті) за місцезнаходженням його відокремлених підрозділів і сума сплачених авансових внесків при виплаті дивідендів. Для сільськогосподарських підприємств сума нарахованого податку зменшується на суму податку на землю, що використовується у сільськогосподарському виробничому обороті виробників сільськогосподарської продукції.

Виходячи з наведеного, визначення загальної суми прогнозних надходжень з податку на прибуток підприємств можна відобразити формулою

$$\text{ПРп} = ((\text{ОБ} - \text{Пзв}) \cdot \text{НС}) / 100 - \text{Пзм}. \quad (3.99)$$

Наступним етапом методики є розрахунок податку на прибуток банківських установ і страхових організацій включаючи філії аналогічних організацій, розташованих на території України за формулами

$$\text{ПРб}^{t+1} = \text{ПРб}^t \cdot \text{СТБ} / 100, \quad (3.100)$$

$$\text{ПРс}^{t+1} = \text{ПРс}^t \cdot \text{СТС} / 100, \quad (3.101)$$

де ПРб, ПРс – прогноз сум нарахованого податку на прибуток банківських установ та страхових організацій;

СТБ, СТС – середні темпи зростання надходжень податку на прибуток банківських установ та страхових організацій;

$\text{ПРб}^t, \text{ПРс}^t$ – суми очікуваних надходжень податку на прибуток банківських установ і страхових організацій у плановому році. У разі зміни ставки податку прогнозний результат коригується на коефіцієнт її зміни.

Прогноз надходжень податку на прибуток від усіх видів діяльності визначається за формулою

$$\text{ПРу} = \text{ПРп} + \text{ПРб} + \text{ПРс}, \quad (3.102)$$

де ПРу – прогноз надходжень податку на прибуток від усіх видів діяльності в Україні;

ПРп – прогноз надходжень податку на прибуток підприємств (без банків і страхових організацій);

ПРб – прогноз надходжень податку на прибуток банківських установ;

ПРс – прогноз надходжень податку на прибуток страхових організацій.

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

Далі розраховується додатковий ресурс надходжень податку, який враховує стан його справляння та адміністрування:

$$AP = PC + KP + \Delta B + \text{Ш} - \Delta C + \text{ЗЗ} - \text{ПГ}, \quad (3.103)$$

де AP – додатковий ресурс надходжень податку за рахунок заходів з адміністрування;

PC – розстрочені суми податку на прибуток, які переходять за межі звітного року;

KP – донараховані суми податку, штрафних санкцій та пені за актами з контрольно-перевірочної роботи;

ΔB – податковий борг (недоїмка) – сума грошового зобов'язання (з урахуванням штрафних санкцій, за їх наявності), самостійно узгодженого платником податків або узгодженого у порядку оскарження, але не сплаченого у встановлений цим Кодексом строк, а також пеня, нарахована на суму такого грошового зобов'язання (без урахування сум податкового боргу платників, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство або прийнято рішення суду про призупинення стягнення). Цей показник включає списані суми податкового боргу, але лише у випадку, якщо вони обліковувались на початок року. У формулу включається різниця між податковим боргом на початок та кінець року;

Ш – суми штрафних санкцій за несвоєчасну сплату податку;

ΔC – надміру сплачені грошові зобов'язання – суми коштів, які на певну дату зараховані до відповідного бюджету понад нараховані суми грошових зобов'язань, граничний строк сплати яких настав на таку дату, а також різниця між надміру сплаченими грошовими зобов'язаннями на початок і кінець року. Зазначені показники визначаються на підставі звітних даних Державної податкової служби за попередні роки.

- ЗЗ – суми законодавчих змін, які впливають на збільшення або зменшення податку на прибуток. Розрахунок збільшення або зменшення податку на прибуток проводиться по кожній нормі законодавства окремо;
- ПГ – сума податку на прибуток, яка впливає на зменшення прогнозу податку на прибуток у зв'язку із збільшенням ціни на газ, виходячи з прогнозних обсягів газу по кожній області.

Визначається остаточна прогнозна сума податку на прибуток до зведеного бюджету із врахуванням прогнозу додаткового ресурсу від адміністрування податку за формулою

$$ПР_y = ПР + АР, \quad (3.104)$$

Основна методика прогнозування податку передбачає такі етапи:

– із декларації платника податку на прибуток підприємств, зведеної по Україні, вибираються фактичні обсяги показників, які беруть участь у розрахунках за звітні роки передпланового періоду;

– використовуючи макроекономічні показники, розраховуються за формулами очікувані показники на плановий період;

– використовуючи макроекономічні показники, розраховується за формулами прогноз на прогнозний (наступний за плановим) рік.

Визначений прогноз податку на прибуток підприємств розподіляється між державним і місцевими бюджетами, оскільки податок на прибуток підприємств комунальної власності надходить до місцевих бюджетів відповідно до Бюджетного кодексу України.

У попередні роки прогнозування податку на прибуток не проводилось за видами об'єкта оподаткування, тому це призводило до певної похибки в розрахунках. Лише в процесі використання цієї методики при прогнозуванні податку з року в рік відбувалось її вдосконалення змінювались підходи

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

до складання прогнозів. Через чотири роки використання методики було прийнято рішення розрахунок прогнозного показника доходів, витрат, об'єкта оподаткування і податку на прибуток підприємств здійснювався окремо по підприємствах з прибутками, зі збитками та з «0» результатом, тобто за трьома видами об'єкта оподаткування. Адже збиткові підприємства на наступний рік можуть так і залишитись збитковими, можуть зменшити суму збитків або отримати мізерні прибутки. При цьому, податку на прибуток бюджет від такої категорії підприємств може не отримати, тобто вони не мають значного впливу на надходження податку на прибуток підприємств у прогнозованому періоді.

Ще через рік було прийнято рішення не розраховувати обсяги валових доходів і витрат, а розпочинати розрахунок прогнозу податку на прибуток підприємств з розрахунку об'єкта оподаткування.

У той же час із введенням у дію Податкового кодексу України (далі ПКУ) відбулись законодавчі зміни в податку на прибуток підприємств. Запропоноване Податковим кодексом зниження ставки – цілком логічний крок відповідно до європейських тенденцій в оподаткуванні корпорацій. Зниження номінальної ставки податку на прибуток підприємств з 25% до 23% у 2011 році, до 21% у 2012 році, до 19% у 2013 році та до 16%, починаючи з 2014 року – досить ефективний інструмент для виходу цього податку «з тіні» та підвищення ролі національної податкової системи серед інших країн. При цьому, для суб'єктів індустрії програмної продукції – з 1 січня 2013 року ставка встановлена 5%. А прибуток, отриманий від реалізації інвестиційних проектів суб'єктами господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки, оподатковується за ставкою 0% з 1 січня 2013 року до 1 січня 2018 року. Після зниження ставки податку на прибуток підприємств скорочення надходжень від цього податку певною мірою компенсовано за рахунок розширення бази оподаткування, яке дало наближення бухгалтерського і податкового обліку. Наближення

норм податкового законодавства до нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку змінило підходи до визначення об'єкта оподаткування податку на прибуток підприємств.

Терміни, що застосовуються в методиці прогнозування, вживаються у значенні розділу III «Податок на прибуток підприємств» Податкового кодексу України (далі ПКУ).

Основні принципи розрахунку прогнозованої суми надходжень податку на прибуток підприємств є такі. Об'єкт оподаткування податку на прибуток підприємств відповідно до ПКУ розраховується за формулою

$$ОБ = ДП + ДН - СВ - ВІБ, \quad (3.105)$$

де ОБ – об'єкт оподаткування;

ДП – доходи, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування відповідно до ст.135-137 ПКУ;

ДН – дохід (прибуток) нерезидента, що підлягає оподаткуванню з джерелом походження з України;

СВ – собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг;

ВІБ – інші витрати (включаючи операційні), що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування відповідно до ст. 138–143 ПКУ. Розрахунок прогнозного показника доходів, витрат, об'єкта оподаткування і податку на прибуток підприємств здійснюється окремо по підприємствах з прибутками, зі збитками та з «0» результатом, тобто за трьома видами об'єкта оподаткування.

Відповідно до статті 134 ПКУ об'єкт оподаткування (ОБ) – це прибуток із джерелом походження з України і за її межами, який визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду (ДП) на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг (СВ) та суму інших витрат звітного податкового періоду (ВІБ), і також дохід (прибуток) нерезидента, що підлягає оподаткуванню.

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

Відповідно до статті 149 ПКУ грошове вираження прибутку як об'єкта оподаткування визнається *податковою базою*.

Собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг розраховується за формулою

$$CB = VM + VOП + AM + BB + BP + VI_{пр}, \quad (3.106)$$

Собівартість (CB) складається з витрат, прямо пов'язаних з виробництвом таких товарів, виконаних робіт, наданих послуг, а саме – прямих матеріальних витрат і вартості придбаних послуг (VM), прямих витрат на оплату праці (VOП), амортизації виробничих основних засобів та нематеріальних активів (AM), загальновиробничих витрат (BB), вартості придбаних послуг, прямо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт, наданням послуг (BP); інших прямих витрат (VI_{пр}).

Відповідно до ПКУ – собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг – це витрати, що прямо пов'язані з виробництвом та/або придбанням реалізованих протягом звітного податкового періоду товарів, виконаних робіт, наданих послуг, які визначаються відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Іншими словами – це частина вартості товарів, робіт, послуг, яка у процесі виробництва та реалізації покриває витрати підприємств на матеріали, оплату праці, амортизацію основних засобів і нематеріальних активів, загальновиробничі та інші витрати.

Витрати, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування, складаються із витрат операційної діяльності (BO) та інших витрат (BI): $\{B=BO+BI\}$. *Витрати операційної діяльності* включають собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг (CB), інші витрати та

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

витрати банківських установ (ВБ). Витрати можна відобразити за схемою:

$$B = \underbrace{BM + BOП + AM + BB + BP + VI_{пр}}_{\text{собівартість (CB)}} + AV + BЗ + VI_{\text{опер}} + BБ + \underbrace{FB + BI + BЗ}_{\text{інші витрати (BI)}}$$

де BO – витрати операційної діяльності (пп. 138.1.1 ПКУ);

$BБ$ – витрати банківських установ (пп.138.1.1 ПКУ);

CB – собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг (п. 138.8 ПКУ);

BM – прямі матеріальні витрати (пп.138.8.1 ПКУ);

$BOП$ – прямі витрати на оплату праці (пп.138.8.2 ПКУ);

AM – амортизація виробничих основних засобів та нематеріальних активів, безпосередньо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт, наданням послуг (ст. 144–148 ПКУ);

BB – загальновиробничі витрати, які відносяться на собівартість (пп.138.8.5 ПКУ);

BP – вартість придбаних послуг, прямо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт, наданням послуг;

$VI_{пр}$ – інші прямі витрати, у тому числі з придбання електричної енергії (включаючи реактивну) (п. 138.9 ПКУ);

AV – адміністративні витрати, спрямовані на обслуговування та управління підприємством (пп. 138.10.2 ПКУ);

$BЗ$ – витрати на збут, які включають витрати, пов'язані з реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг (п. 138.10.3 ПКУ);

$VI_{\text{опер}}$ – інші операційні витрати (пп. 138.10.4 ПКУ);

FB – фінансові витрати (пп. 138.10.5 ПКУ);

$BЗ$ – від'ємне значення об'єкта оподаткування за підсумками податкового року, яке підлягає включенню до складу витрат першого календарного кварталу наступного податкового року (ст. 150 ПКУ);

BI – інші витрати (пп.138.10.6; п.138.12; п.140.1 ПКУ)

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

Амортизація входить у собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг, тому її недоцільно розраховувати окремо виділяючи з витрат. У той же час доцільно здійснювати економічний аналіз складових собівартості.

Об'єкт оподаткування податку на прибуток підприємств відповідно до ПКУ розраховується за формулою

$$ОБ = ДП + ДН - В, \quad (3.107)$$

де $В = СВ + ВІБ$.

Податок на прибуток підприємств за звітний (податковий) період дорівнює сумі податків: від діяльності, що не підлягає патентуванню (ПРО) і від діяльності, що підлягає патентуванню, зменшеній на вартість торгових патентів (ПРТ) з урахуванням зменшення нарахованої суми податку (Пзм):

$$ПРП = ((ОБ - ОBo - Пзв) \cdot НС) / 100 + ПРТ - Пзм. \quad (3.108)$$

При цьому, податок на прибуток, що не підлягає патентуванню розраховується як добуток об'єкта оподаткування від усіх видів діяльності, зменшеного на суму об'єкта оподаткування від діяльності, що підлягає патентуванню (ОBo), і на суму прибутку, звільненого від оподаткування, і законодавчо встановленої ставки податку на прибуток підприємств.

Відповідно до ст. 154 ПКУ звільняється від оподаткування прибуток підприємств та організацій, які засновані громадськими організаціями інвалідів; прибуток Чорнобильської АЕС на період зняття з експлуатації енергоблоків; прибуток, отриманий за рахунок міжнародної технічної допомоги до Чорнобильського фонду «Укриття»; прибуток підприємств паливно-енергетичного комплексу в межах витрат,

що не перевищують річну суму, передбачену інвестиційними програмами на капітальні вкладення з будівництва електричних мереж, електричних станцій, газопроводів, підземних сховищ газу, тощо; прибуток суб'єктів господарювання водо- і теплопостачання та водовідведення у межах витрат, передбачених інвестиційними програмами; прибуток державних підприємств «Міжнародний дитячий центр Артек» і «Український дитячий центр Молода гвардія»; доходи неприбуткових організацій. Відповідно до пп. 15–19 підрозділу 4 розділу ХХ «Перехідні положення» тимчасово до 1 січня 2020 року звільняється від оподаткування прибуток виробників біопалива та техніки, обладнання, устаткування для його виробництва; прибуток підприємств, отриманий ними від господарської діяльності з видобування та використання газу (метану) вугільних родовищ; строком на 10 років, починаючи з 1 січня 2011 року – прибуток отриманий від надання готельних послуг у готелях категорій «п'ять зірок», «чотири зірки» та «три зірки»; прибуток підприємств легкої промисловості (крім підприємств, які виробляють продукцію на давальницькій сировині); підприємств електроенергетики від продажу електричної енергії, виробленої з відновлювальних джерел енергії; прибуток підприємств суднобудівної та літакобудівної промисловості; підприємств машинобудування для агропромислового комплексу; до 1 січня 2015 р. – прибуток видавництв і підприємств поліграфії отриманий ними від виготовлення книжкової продукції на території України тощо.

Методика з використанням фінансового результату. Враховуючи, що відповідно до п.1 підрозділу 4 розділу 20 перехідних положень ПКУ суб'єкти господарювання – платники податку на прибуток підприємств подають фінансову звітність з урахуванням податкових різниць починаючи зі звітних періодів 2013 року, доцільно було б за основу розрахунку податку на прибуток підприємств брати тільки прибуток з розділу «Фінансовий результат до оподат-

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

кування» зі звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за формою №2.

Ця методика прогнозування податку на прибуток передбачає такі етапи:

1) зі звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за формою №2, зведеного по Україні, вибираються фактичні обсяги прибутку до оподаткування за звітні роки передпланового періоду. Таку інформацію можна отримати у Державній службі статистики.

2) зі звіту про виконання Державного бюджету України вибираються фактичні обсяги надходжень з податку на прибуток підприємств. Таку інформацію можна отримати у Державній казначейській службі.

3) визначається розрахункова сума прибутку до оподаткування, із врахуванням податкових коригувань, зокрема – від’ємного значення об’єкта оподаткування попередніх звітних років; сум амортизації, розрахованих відповідно ст. 142 ПКУ; сум витрат не пов’язаних із веденням господарської діяльності та сум витрат, що враховуються при обчисленні об’єкта оподаткування з урахуванням обмежень, визначених ст. 139 ПКУ; сум доходів (витрат), фінансових результатів (прибутків / збитків) за окремими операціями, тощо.

4) визначається індикативна ставка податку за кожний рік передпланового періоду (співвідношення фактичних надходжень податку на прибуток підприємств до прибутку до оподаткування):

$$IC^{t-4} = PR_y^{t-4} / \Phi P^{t-4} \cdot 100, \quad (3.109)$$

$$IC^{t-3} = PR_y^{t-3} / \Phi P^{t-3} \cdot 100, \quad (3.110)$$

$$IC^{t-2} = PR_y^{t-2} / \Phi P^{t-2} \cdot 100, \quad (3.111)$$

$$IC^{t-1} = PR_y^{t-1} / \Phi P^{t-1} \cdot 100, \quad (3.112)$$

де $IC^{t-4}, IC^{t-3}, IC^{t-2}, IC^{t-1}$ – індикативна ставка податку на прибуток підприємств за 4-ий, 3-ій, 2-ий роки передпланового періоду і передплановий рік ($t - 1$);
 $PR^{t-4}, PR^{t-3}, PR^{t-2}, PR^{t-1}$ – надходження податку на прибуток від усіх видів діяльності в Україні за 4-ий, 3-ій, 2-ий роки передпланового періоду і передплановий рік ($t - 1$);
 $FR^{t-4}, FR^{t-3}, FR^{t-2}, FR^{t-1}$ – прибуток як фінансовий результат до оподаткування за 4-ий, 3-ій, 2-ий роки передпланового періоду і передплановий рік ($t - 1$).

5) визначається середня індикативна ставка податку на прибуток за минулі звітні роки передпланового періоду за формулою

$$qIC = IC^{t-4} + IC^{t-3} + IC^{t-2} + IC^{t-1}/4. \quad (3.113)$$

6) визначається прогноз надходжень податку на прибуток підприємств по Україні на прогнозний період ($t + 1$). Для розрахунку береться прогноз обсягу прибутку підприємств на прогнозний рік по Україні, розрахований Міністерством економічного розвитку і торгівлі:

$$PR_y^{t+1} = FR^{t+1} \cdot qIC/100. \quad (3.114)$$

Здійснюючи розрахунок за допомогою індикативних ставок податку на прибуток підприємств необхідно враховувати наступне:

– зміну законодавчо встановленої ставки податку на прибуток підприємств, починаючи з 2011 року (2010 р. – 25%, 2011 р. – 23%, 2012 р. – 21%, 2013 р. – 19%, 2014 р. – 16%). Фактичні суми надходжень податку і прогнозну суму необхідно привести в умови ставки, що буде діяти у прогнозному році.

– зміну ставок для окремих галузей, адже з 1 січня 2013 року для суб'єктів індустрії програмної продукції ставка встановлена 5%, а прибуток, отриманий від реалізації інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки – оподатковується за ставкою 0%. Доцільно провести економічний

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

аналіз цих галузей для проведення розрахунку податку на прибуток за іншими ставками, тобто, потрібно робити поправку на інші законодавчо встановлені ставки. Якщо сегмент цих галузей у прибутку до оподаткування незначний, то таку поправку можна не робити;

– строки сплати податкового зобов'язання відповідно до ст. 57 ПКУ, згідно якої платники податку на прибуток підприємств, у яких доходи, що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування за останній річний звітний податковий період перевищують 10 млн грн, починаючи з 2013 року щомісяця сплачують авансові внески: у січні-лютому 2013 року авансовий внесок сплачується у розмірі $1/9$ суми податку на прибуток, нарахованого у податковій звітності за дев'ять місяців 2012 року, а у березні-грудні – не менше $1/12$ нарахованої до сплати суми – за попередній звітний рік. Доцільно при розрахунку податку на прибуток врахувати цей фактор у перехідних платежах.

Визначений прогноз податку на прибуток підприємств розподіляється між державним і місцевими бюджетами, оскільки податок на прибуток підприємств комунальної власності надходить до місцевих бюджетів відповідно до Бюджетного кодексу України.

Галузева макроекономічна методика прогнозування податку на прибуток підприємств

Враховуючи ситуацію, яка склалась в умовах фінансової кризи, доцільним є врахування в методиці прогнозування надходжень податку на прибуток стану надходжень податку у галузях економіки, зокрема: сільського господарства, мисливства, лісового господарства та рибальства; добувної промисловості; переробної промисловості; виробництва і розподілу електроенергії, газу та води; будівництва; торгівлі; ремонту автомобілів, побутових виробів, предметів особистого вжитку; транспорту, тощо. Для розрахунку прогнозу обсягу доходів і витрат підприємств різних галузей на рівні України використовуються такі макроекономічні показники:

– для підприємств сільського господарства використовується індекс цін реалізації сільськогосподарської продукції і обсяг валової продукції сільського господарства;

– для підприємств добувної промисловості використовується індекс цін добувної промисловості та обсяг її продукції;

– для підприємств переробної промисловості використовується індекс цін підприємств-виробників переробної промисловості та обсяг продукції цієї промисловості;

– для підприємств, що займаються виробництвом та розподілом електроенергії, газу і води, використовується обсяг їх виробництва та розподілу;

– для будівельних підприємств використовується індекс цін будівельних робіт і обсяг виконаних робіт з будівництва;

– для підприємств торгівлі використовується середній в Україні індекс цін виробництва та обсяг торгового обороту;

– для підприємств, що надають транспортні послуги, використовується індекс цін підприємств транспорту і обсяг транспортних послуг;

– для підприємств інших галузей використовується середній показник в Україні індексу цін виробників і обсягу промислової продукції.

Галузева методика прогнозування податку передбачає такі етапи:

1) із декларації платника податку на прибуток підприємств, зведеної по Україні, вибираються фактичні обсяги об'єкта оподаткування за звітні роки перед прогнозним періодом у межах кожної галузі економіки;

2) використовуючи макроекономічні показники, раніше перераховані для кожної галузі, розраховується об'єкт оподаткування, очікуваний для конкретної галузі економіки на плановий період;

3) використовуючи макроекономічні показники, раніше перераховані для кожної галузі, розраховується прогноз об'єкта оподаткування для конкретної галузі економіки на наступний за плановим рік;

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

4) вибираються фактичні надходження податку на прибуток підприємств по кожній галузі за звітні роки перед плановим періодом;

5) визначається ефективна ставка податку на прибуток (ЕС), яка дорівнює частці фактично сплаченого податку на прибуток конкретної галузі у сумі об'єкта оподаткування цієї ж галузі за минулі звітні роки перед плановим періодом. Ефективна ставка податку відображає фактичний рівень оподаткування, що склався стосовно бази оподаткування. Цей розрахунок здійснюється за формулою

$$ЕС_i^t = ПР_i^t / ОБ_i^t \cdot 100, \quad (3.115)$$

де $ЕС_i^t$ – ефективна ставка оподаткування для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div 12$);

$ПР_i^t$ – фактична сума надходжень з податку на прибуток підприємств, сплачена до бюджету для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div 12$);

$ОБ_i^t$ – об'єкт оподаткування для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div 12$);

i – індекс виду економічної діяльності ($i = 1 \div 12$). Аналогічно визначаються ефективні ставки за інші роки минулих звітних періодів ($ЕС_i^{t-1}$, $ЕС_i^{t-2}$, $ЕС_i^{t-3}$, $ЕС_i^{t-4}$ і т.д.);

6) визначається середня ефективна ставка податку на прибуток за минулі звітні роки перед плановим періодом за формулою

$$СЕС_i^t = (ЕС_i^{t-1} + ЕС_i^{t-2} + ЕС_i^{t-3} + ЕС_i^{t-4}) / 4; \quad (3.116)$$

7) розраховуються темпи зростання/спадання річного обсягу об'єкта оподаткування кожного року до попереднього по конкретній галузі за формулою

$$ТПР_i^{t-2} = ОБ_i^{t-2} / ОБ_i^{t-3} \cdot 100, \quad (3.117)$$

де ТПР_i^{t-2} – темп зростання/спадання фактичного річного обсягу об'єкта оподаткування 2-го року перед плановим ($t-2$) до попереднього третього року перед плановим ($t-3$) для кожного i -го виду економічної діяльності ($i=1\div 12$);

ОБ_i^{t-2} , ОБ_i^{t-3} – об'єкт оподаткування за 2-ий рік перед плановим ($t-2$) і 3-ій рік перед плановим ($t-3$). За таким же принципом розраховуються темпи росту за інші роки, що передують плановому (ТПР_i^{t-1} , ТПР_i^{t-2} , ТПР_i^{t-3} , ТПР_i^{t-4} і т.д.).

Розраховується середній темп росту об'єкта оподаткування за формулою

$$\text{СТПР} = (\text{ТПР}_i^{t-1} + \text{ТПР}_i^{t-2} + \text{ТПР}_i^{t-3} + \text{ТПР}_i^{t-4})/4; \quad (3.118)$$

8) очікувана сума об'єкта оподаткування на плановий рік розраховується за формулою

$$\text{ОБ}_i^t = \text{ОБ}_i^{t-1} \cdot \text{СТПР}/100. \quad (3.120)$$

Прогнозна сума об'єкта оподаткування на прогнозний рік розраховується за формулою

$$\text{БО}_i^{t+1} = \text{ОБ}_i^t \cdot \text{СТПР}/100. \quad (3.121)$$

9) після цього визначається очікувана сума податку на прибуток на плановий рік і прогноз податку на прибуток на плановий рік для кожної галузі за формулами

$$\text{ПР}_i^t = \text{ОБ}_i^t \cdot \text{ЕС}_i^t / 100, \quad (3.122)$$

$$\text{ПР}_i^{t+1} = \text{ОБ}_i^{t+1} \cdot \text{ЕС}_i^{t+1} / 100. \quad (3.123)$$

Прогноз надходжень податку на прибуток підприємств в Україні на наступний за плановим рік дорівнює сумі річних прогнозів податку на прибуток від усіх видів економічної діяльності:

$$ПР^{t+1} = \sum_{i=1}^{12} ПР_i^{t+1}, \quad (3.124)$$

де $ПР^{t+1}$ – прогноз надходжень податку на прибуток підприємств по Україні;

$\sum_{i=1}^{12} ПР_i^{t+1}$ – сума річних прогнозів надходжень з податку на прибуток підприємств за всіма видами економічної діяльності i ($i = 1 \div 12$) на прогнозний рік ($t + 1$);

$ПР_i^{t+1}$ – річний прогноз надходжень податку для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div 12$) на прогнозний рік ($t+1$).

Для розрахунку за галузевим методом немає потреби окремо розраховувати та додавати додатковий ресурс надходжень податку, який враховує стан його справляння і адміністрування, позаяк ефективні ставки вже враховують цей чинник. Тоді як інший додатковий ресурс надходжень податку на прибуток, який враховує вплив законодавчих змін і втрати від збільшення ціни на газ, потрібно додавати окремо, оскільки ефективні ставки цього чинника можуть не врахувати.

При проведенні розрахунку прогнозних надходжень податку на прибуток від підприємств торгівлі слід враховувати, що 85% його платників – це підприємства оптової торгівлі, а 15% – роздрібною, відповідно у розрахунку беруться до уваги: вплив індексу цін виробників і обсягу продукції промисловості – для 85% платників податку та індексу споживчих цін – для 15% платників.

Таким чином, при розрахунку доходів формула для галузі «торгівля» буде мати вигляд:

$$\begin{aligned} ДП^t = & (0,85 ДП^{t-1} \cdot Іцв \cdot Опп) / 10000 + \\ & + (0,15 ДП^{t-1} \cdot Ісц \cdot Оторг) / 10000, \end{aligned} \quad (3.125)$$

де $ДП^t$, $ДП^{t-1}$ – обсяг доходів, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування у плановому і передплановому роках;

$Іцв$ – індекс цін виробників;

$Опп^{t+1}$ – індекс обсягів промислової продукції України у прогнозованому році;

$Ісц$ – індекс споживчих цін;

$Оторг$ – індекс обсягів роздрібного товарообороту.

З огляду на те, що розвиток і прибутковість окремих галузей економіки, зокрема хімічної та нафтохімічної, металургії, електроенергетики, прямо залежить від ціни на газ, доцільно, щоб Методика прогнозування надходжень податку на прибуток до бюджету містила позиції та розрахунки, які б давали змогу врахувати зміни ціни на газ у прогнозованому періоді. Сума витрат на придбання газу, який використовується для виробництва продукції, включається до складу витрат підприємства кожної галузі, яка споживає газ, і впливає на збільшення собівартості продукції, та, відповідно, на зменшення прибутку підприємств і податку на їх прибуток. Тоді, зміна ціни на газ у бік збільшення впливає на втрати обсягів надходжень податку на прибуток від відповідної галузі. Їх розрахунок на прогнозний період здійснюється так. Визначається сума витрат на придбання (споживання) газу на плановий і прогнозний роки, які в бухгалтерському обліку відносяться на витрати підприємств, за формулами:

$$ВГ^t = ОГ^t \cdot ЦГ^t \cdot курс^t, \quad (3.126)$$

$$ВГ^{t+1} = ОГ^{t+1} \cdot ЦГ^{t+1} \cdot курс^{t+1}, \quad (3.127)$$

де $ОГ$ – обсяг газу (в мільярдах кубічних метрів), отриманий від НАК «Нафтогаз України» для галузей економіки;

$ЦГ$ – ціна газу у доларах США відповідно до міжнародних угод;

$курс$ – середньорічний обмінний курс гривні до долара США, який затверджується щороку на наступний рік.

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

Визначається сума втрат з податку на прибуток підприємств на прогнозний рік – ПГ, яка дорівнює добутку різниці витрат на придбання (споживання) газу на плановий і прогнозний роки та законодавчо встановленої ставки податку на прибуток підприємств у прогнозному році:

$$ПГ^{t+1} = (ВГ^{t+1} - ВГ^t) \cdot НС^{t+1}, \quad (3.128)$$

де $ВГ^t$ – витрати на придбання (споживання) газу на плановий (поточний) рік;

$ВГ^{t+1}$ – витрати на придбання (споживання) газу на прогнозний рік;

НС – законодавчо встановлена ставка податку на прибуток підприємств у прогнозному році.

Стан виконання прогнозних показників надходжень податку на прибуток підприємств наведено в табл. 3.11. Найбільше відхилення прогнозної суми від фактичної склалося у 2009 році – 24,4%. Прогноз на цей рік складався у 2008 кризовому році, тому при складанні прогнозу неможливо було передбачити того рівня рецесії, який виник у країні, та масштаби збитків підприємств, щоб врахувати їх у прогнозах бюджету.

Таблиця 3.11

**Порівняння фактичних і прогнозних надходжень
з податку на прибуток підприємств до загального фонду
державного бюджету, млн грн**

Рік	Прогноз, млн грн	Факт, млн грн	Відхилення	
			+/-, млн грн	%
1992 на дохід	1,2	2,8	1,6	233,3
1993 на дохід	5,5	6,0	0,5	109,1
1994 на дохід	2,0	2,3	0,3	113,4
1995	4 526,2	4 834,0	307,8	106,8
1996	6 093,8	5 496,6	-597,2	90,2
1997 в МБ	3 815,6	5 792,1	1 976,5	151,8
1998 в МБ	2 327,9	5 694,5	3 366,6	244,6
1999 (ДБ 30%)	1 317,3	1 528,3	211,0	116,0
2000	6 092,8	5 581,0	-511,8	91,6
2001	6 466,4	6 156,0	-310,4	95,2

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Закінчення табл. 3.11

Рік	Прогноз, млн грн	Факт, млн грн	Відхилення	
			+/-, млн грн	%
2002	10 043,0	8 023,4	-2 019,6	79,9
2003	11 667,7	13 046,9	1 379,2	111,8
2004	12 606,8	16 025,3	3 418,5	127,1
2005	21 695,6	23 045,5	1 349,9	106,2
2006	25 324,9	25 363,6	38,7	100,2
2007	28 238,6	27 860,6	- 378,0	98,7
2008	40 606,0	45 940,2	5 334,2	113,1
2009	39 697,8	30 423,0	-9 274,8	76,6
2010	36 704,7	35 964,2	-740,5	98,0
2011	47563,6	54739,4	+7175,8	115,1
2012	56394,7	54017,2	- 2377,5	95,8

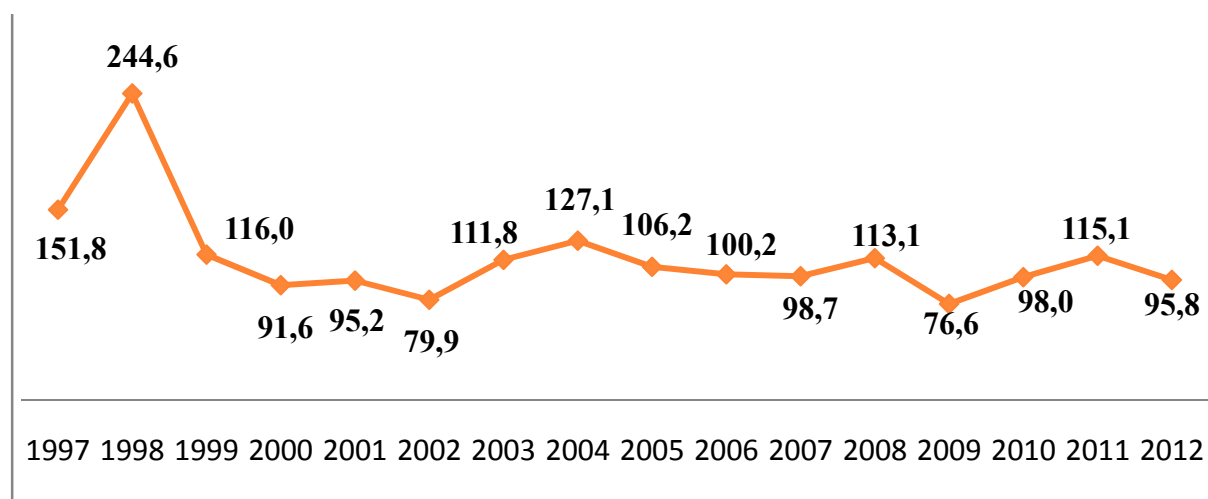

Рис. 3.12. Стан виконання прогнозних показників з податку на прибуток підприємств до загального фонду Державного бюджету України, %

Методика прогнозування податку на прибуток підприємств за регіонами

Поряд з цим щорічно при формуванні прогнозних показників надходжень податку на прибуток підприємств в цілому по Україні здійснюється розподіл зазначених показників у 27-и регіонах (25 областей, міст Києва і Севастополя). Головною особливістю розрахунку прогнозних показників за

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

регіонами є те, що для всіх них без винятку застосовується єдиний підхід – однакова формула для всіх областей з дотриманням основних принципів бюджетної системи, визначених статтею 7 Бюджетного кодексу України:

– справедливості і неупередженості, згідно з якими бюджетна система України будується на засадах справедливого та неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами;

– обґрунтованості, за якими бюджет формується на реалістичних макропоказниках економічного та соціального розвитку України і розрахунках надходжень бюджету та його витрат, що здійснюються відповідно до затверджених методик і правил.

П. 4 ст. 108 Бюджетного Кодексу України від 08.07.2010 № 2456-VI визначено перелік доходів загального фонду Державного бюджету України, які входять до складу кошика доходів державного бюджету, в якому податок на прибуток підприємств займає вагоме місце, для надання міжбюджетних трансфертів.

Дотація вирівнювання з державного бюджету місцевим перераховується із застосуванням нормативів щоденних відрахувань від кошика доходів державного бюджету для надання міжбюджетних трансфертів, що надійшли на аналітичні рахунки обліку доходів державного бюджету на відповідній території. Нормативи щоденних відрахувань щорічно затверджуються для кожної території у відповідному додатку до Закону України «Про Державний бюджет України» і для їх визначення необхідні прогнозні суми надходжень у розрізі адміністративно-територіальних одиниць по кожному джерелу доходів, визначеному у переліку доходів загального фонду державного бюджету, за рахунок яких здійснюється перерахування дотацій вирівнювання. Тому прогнозування за регіонами відіграє дуже важливу роль оскільки від цього залежить обсяг дотації вирівнювання кожного регіону. Крім того, у п. 5 ст. 108 сказано, що з метою стимулювання місцевих органів влади до нарощування доходів бюджету

здійснюється перерахування до загального фонду місцевих бюджетів 50 відсотків надходжень податку на прибуток підприємств та акцизного податку понад річні перерахункові обсяги, визначені у законі про Державний бюджет України за загальним фондом.

Методологія прогнозування надходжень податку на прибуток підприємств у регіонах базується на методиці прогнозування цього податку на макрорівні. Наведена методологія надає можливість прогнозувати обсяг податку на прибуток у межах регіонів, враховуючи фактичні суми податку в динаміці надходжень по кожному регіону.

Оснoву інформаційного забезпечення для розрахунків за методологією у межах регіонів становить зведена по Україні та по кожній області декларація з податку на прибуток підприємств (за даними Державної податкової служби України), а також інформація Державної казначейської служби України про фактичні надходження податку на прибуток до державного бюджету.

Прогнозування податку на прибуток у регіонах за розробленою методикою дало можливість уникнути лобювання інтересів окремих із них при розподіленні між областями прогнозованої суми податку та повною мірою відповідає принципу справедливості і неупередженості, а також принципу обґрунтованості відповідно до Бюджетного кодексу України.

Розрахунок прогнозних обсягів податку на прибуток за регіонами здійснюється за двома методами: *за основним* – на основі визначення розрахункової бази з використанням інструментів адміністрування податку і економетричних моделей; *за галузевим* – з використанням фактичних та прогнозних макроекономічних показників і фактичних даних Державної служби статистики за регіонами.

Всі три види основного методу використовуються для визначення прогнозу надходжень податку на прибуток підприємств для кожного регіону.

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

Рис. 3.13. Методи прогнозування податку на прибуток підприємств за регіонами

Розглянемо принципи розрахунку прогнозних обсягів податку на прибуток підприємств за регіонами за *основним методом* прогнозування. Основним є метод визначення прогнозу розрахункової бази з врахуванням показників адміністрування податку на прибуток підприємств для кожного регіону за формулами

$$РБ_r = РБп_r + РБб_r + РБс_r + АР_r \quad (3.129)$$

$$АР_r = РС_r + КР_r + Ш_r + \Delta Б_r - \Delta С_r + ЗЗ_r - ПГ_r \quad (3.130)$$

де $РБ_r$ – прогноз розрахункової бази з врахуванням показників адміністрування податку на прибуток підприємств для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

$АР$ – додатковий ресурс надходжень податку за рахунок заходів з адміністрування.

Для отримання результату з меншою похибкою розрахункова база за перерахованими показниками обраховується за минулі п'ять періодів передпланового року на підставі звітів Державної податкової служби на центральному та регіональному рівнях, що складаються за інформацією з особових рахунків платників і декларацій платників податку на прибуток, зведених по кожному регіону. Якщо у минулих періодах використовують фактичні дані по кожному показ-

нику розрахункової бази, то на плановий рік t потрібно розрахувати очікувану розрахункову базу для кожного регіону, а через неї – прогнозну розрахункову базу на період $(t + 1)$. Відповідно до п. 3 ст. 37 Бюджетного кодексу проект закону про Державний бюджет подається до Верховної Ради та Президенту України не пізніше 15 вересня, тому для розрахунку очікуваних надходжень використовуються фактичні надходження податку на прибуток за показниками для кожного регіону за сім або вісім місяців передпланового року.

Розрахунок показників, що становлять додатковий ресурс (АР) і входять в розрахункову базу здійснюється таким чином:

$РБп_r, РБб_r, РБс_r$ – суми податку на прибуток за звітний податковий період, визначені у податкових деклараціях з податку на прибуток підприємств, наданих до установ податкової служби суб'єктами підприємницької діяльності, банківськими і страховими організаціями в межах кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

$ЗЗ_r$ – суми законодавчих змін, які впливають на збільшення або зменшення податку на прибуток – по кожній законодавчій нормі здійснюється розрахунок впливу на дохідну частину для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

$РС_r$ – розстрочені суми податку на прибуток – прогноз не розраховується, а вибирається із офіційно оформлених документів про розстрочення податку для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

$\Delta Б_r$ – приріст податкового боргу визначається експертним шляхом на основі проведення економічного аналізу цього показника по кожному регіону. Цей показник включає списані суми податкового боргу, але тільки у випадку, якщо вони обліковувались на початок року;

$\Delta С_r$ – приріст надміру сплачених грошових зобов'язань визначається експертним шляхом на основі проведення економічного аналізу цього показника для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

KP_r^t – донараховані суми податку, штрафних санкцій і пені за актами контрольно-перевірочної роботи здійснюється Державною податковою службою, виходячи з плану перевірок на прогнозний рік;

$ШС_r$ – суми штрафних санкцій за несвоєчасну сплату податку також здійснюється Державною податковою службою для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

$ВГ_r$ – сума податку на прибуток, що впливає на зменшення прогнозу з податку на прибуток у зв'язку із збільшенням ціни на газ розраховується виходячи з прогнозних обсягів газу по кожному регіону.

Розрахунок інших показників, що входять в розрахункову базу ($РБп_r$, $РБб_r$, $РБс_r$) без врахування додаткового ресурсу надходжень податку за рахунок заходів з адміністрування здійснюється таким чином.

1. Із податкових декларацій з податку на прибуток підприємств, наданих суб'єктами підприємницької діяльності, банківськими і страховими організаціями до органів податкової служби, вибираються фактичні суми податку на прибуток за кілька років передпланового періоду в межах кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) (для показників $РБп_r$, $РБб_r$, $РБс_r$).

2. Вибирається інформація щодо сум надміру сплачених грошових зобов'язань, податкового боргу, донараховані суми податку, штрафних санкцій і пені за актами контрольно-перевірочної роботи, штрафних санкцій за несвоєчасну сплату податку та інших сум, що мали значний вплив на надходження в перед планових роках. Ця інформація надається Державною податковою службою України в межах кожного r -го регіону.

3. Здійснюється розрахунок фактичних сум розрахункової бази податку на прибуток за передпланові роки щодо кожного r -го регіону.

4. Вибирається сума фактичних надходжень податку на прибуток підприємств за передпланові роки щодо кожного r -го регіону.

5. Визначається питома вага фактичних надходжень податку в розрахунковій базі за передпланові роки для кожного r -го регіону.

6. Розраховується середня питома вага фактичних надходжень податку в розрахунковій базі за передпланові роки для кожного r -го регіону.

7. Розраховується очікувана сума розрахункової бази на плановий рік t на основі визначення темпу зростання розрахункової бази рік до попереднього року і середнього значення цього показника для кожного r -го регіону.

8. Розраховується прогнозна сума розрахункової бази на прогнозний рік $(t + 1)$ для кожного r -го регіону що дорівнює добутку очікуваної суми розрахункової бази на плановий рік t і середнього темпу росту розрахункової бази.

10. Розраховується прогноз надходжень податку на прибуток що дорівнює добутку середньої питомої ваги фактичних надходжень податку в розрахунковій базі і прогносної суми розрахункової бази на прогнозний рік $(t + 1)$ для кожного r -го регіону.

11. До визначених у попередньому пункті сум прогнозу додаються суми додаткового ресурсу надходжень податку за рахунок заходів з адміністрування в результаті чого отримується остаточний прогноз податку на прибуток для кожного r -го регіону.

Далі прогноз надходжень податку на прибуток визначатиметься за допомогою таких методів економетрії – експонентного згладжування та трендового методу на підставі аналізу динамічного ряду фактично сплачених сум податку на прибуток за попередні періоди. Методи прогнозування надходжень податку на прибуток на основі екстраполяції були застосовані для регіонів, оскільки мають ряд переваг, а саме: достатня простота у розрахунках, які може здійснити широке коло спеціалістів; швидкість їх виконання; наявність відносно невеликого масиву інформації.

Метод експонентного згладжування. Експонентне згладжування – один із простіших і найпоширеніших методів вирівнювання рядів. При розрахунку методом експонентного згладжування враховується відхилення попереднього прогнозу від реального показника. Суть методу детально описана у

розділі 3.3. «Методологічні засади прогнозування податку на додану вартість».

Вхідними даними для цього розрахунку є фактичні надходження податку на прибуток підприємств за звітний період і очікувана сума на поточний рік.

На підставі зазначених даних розраховується прогнозна сума надходжень податку на прибуток підприємств по кожній області. Для даного методу потрібна участь фактичних надходжень податку за якомога більшу кількість років. Якщо у розрахунку прогнозу на 2011 рік беруть участь фактичні надходження за 7 років передпланового (поточного) періоду (2004–2009) і очікувані надходження планового року (2010), то у цьому випадку фактичне значення року, з якого починається розрахунок умовно приймається як прогноз за цей же рік. Після цього по чергово розраховуються прогнози на кожен наступний рік.

Наприклад, прогноз на 2005 рік розраховується наступним чином:

$$\text{ПР}_{\text{пр}}^{t-5} = 0,3 \cdot \text{ПР}_{\text{факт}}^{t-6} + (1-0,3) \cdot \text{ПР}_{\text{пр}}^{t-6} = 0,3 \cdot \text{ПР}_{\text{факт}}^{t-6} + 0,7 \cdot \text{ПР}_{\text{пр}}^{t-6}.$$

Цю формулу можна зобразити ще й наступним чином:

$$\text{ПР}_{\text{пр}}^{t-5} = \text{ПР}_{\text{пр}}^{t-6} + 0,3 \cdot (\text{ПР}_{\text{факт}}^{t-6} - \text{ПР}_{\text{пр}}^{t-6}), \quad (3.131)$$

де $\text{ПР}_{\text{пр}}^{t-6}$ – прогноз податку на прибуток підприємств за період $(t-6)$;

$\text{ПР}_{\text{факт}}^{t-6}$ – фактичні надходження податку на прибуток за період $(t-6)$;

0,3 і 0,7 – константа згладжування. При цьому, 0,3 застосовується до фактичних показників, а 0,7 застосовується до прогнозних показників. Після цього по чергово розраховуються прогнози на кожен наступний рік $(t-4, t-3, t-2, t-1, t, t+1)$.

$$\text{ПР}_{\text{пр}}^{t-4} = \text{ПР}_{\text{пр}}^{t-5} + 0,3 \cdot (\text{ПР}_{\text{факт}}^{t-5} - \text{ПР}_{\text{пр}}^{t-5}), \quad (3.132)$$

$$\text{ПР}_{\text{пр}}^{t-3} = \text{ПР}_{\text{пр}}^{t-4} + 0,3 \cdot (\text{ПР}_{\text{факт}}^{t-4} - \text{ПР}_{\text{пр}}^{t-4}), \quad (3.133)$$

$$\text{ПР}_{\text{пр}}^{t-2} = \text{ПР}_{\text{пр}}^{t-3} + 0,3 \cdot (\text{ПР}_{\text{факт}}^{t-3} - \text{ПР}_{\text{пр}}^{t-3}), \quad (3.134)$$

$$\text{ПР}_{\text{пр}}^{t-1} = \text{ПР}_{\text{пр}}^{t-2} + 0,3 \cdot (\text{ПР}_{\text{факт}}^{t-2} - \text{ПР}_{\text{пр}}^{t-2}), \quad (3.135)$$

$$\text{ПР}_{\text{пр}}^t = \text{ПР}_{\text{пр}}^{t-1} + 0,3 \cdot (\text{ПР}_{\text{факт}}^{t-1} - \text{ПР}_{\text{пр}}^{t-1}), \quad (3.136)$$

$$\text{еПР}_{\text{пр}}^{t+1} = \text{ПР}_{\text{пр}}^t + 0,3 \cdot (\text{ПР}_{\text{факт}}^t - \text{ПР}_{\text{пр}}^t). \quad (3.137)$$

Метод *тренду* – це порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів і визначення тренду, який показує основні тенденції динаміки показника, очищеного від випадкових впливів та індивідуальних особливостей окремих періодів. Тренд (англ. (*trend*) – напрям) – це крива лінійного виду, яка показує середню поведінку ряду, що будується шляхом математичної обробки статистичних даних на основі динамічних рядів. За його допомогою формуються можливі значення показників у майбутньому, а отже, можна скласти прогноз надходжень на перспективу. Рівняння лінійного тренду:

$$y(x) = a + bx,$$

де y – фактичні надходження податку;

x – номер періоду (рік);

a – точка перетину з віссю y на графіку (мінімальний рівень);

b – значення, на яке збільшується кожне наступне значення часового ряду.

Для прогнозу використовуємо функцію **TREND** у програмі Microsoft Excel.

$$\text{тПР}_r^{t+1} = \text{TREND} (\text{ПР}_r^{t-6} : \text{ПР}_r^t, t: t6 \{1,2,3\dots\}), \quad (3.138)$$

Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування податкових надходжень

де $t\text{ПР}_r^{t+1}$ – прогноз надходжень для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

ПР^t – фактично сплачений податок на прибуток підприємств для області;

$(t + 1)$ – прогнозний рік.

Довідково: для прогнозування надходжень можна використовувати комбінацію інших методів екстраполяції.

На другому етапі визначається прогноз надходжень для кожного регіону як середнє значення прогнозів, визначених за трьома видами прогнозування: 1) за допомогою показників адміністрування податку; 2) методу експонентного згладжування; 3) трендового методу

$$\text{ПР}_r^{t+1} = (a\text{ПР}_r^{t+1} + e\text{ПР}_{\text{пр}}^{t+1} + t\text{ПР}_r^{t+1})/3. \quad (3.139)$$

Визначається прогноз надходжень податку на прибуток в Україні, який дорівнює сумі середніх прогнозів регіонів

$$\text{ПР}^{t+1} = \sum_{r=1}^{27} \text{ПР}_r^{t+1}. \quad (3.140)$$

Якщо прогноз надходжень податку по Україні, отриманий як сума прогнозних надходжень усіх регіонів відрізняється від суми прогнозу податку, отриманої на макрорівні, то тоді проводиться *третій етап розрахунку*, під час якого здійснюється розрахунок частки кожного регіону в загальній сумі прогнозних надходжень визначених на другому етапі розрахунку.

На *четвертому етапі* визначається прогноз податку на прибуток підприємств для кожної області, виходячи з прогнозного показника податку, розрахованого за методикою прогнозування податку на прибуток на макрорівні.

Суть *галузевого методу прогнозування у розрізі регіонів* полягає у визначенні ролі кожної галузі у межах регіону. Прогноз по областях на основі галузевого методу здійснюється у декілька етапів. На першому визначається коефіцієнт $g\text{ПР}$, який дорівнює питомій вазі фактично сплаченого податку на прибуток кожним r -им регіоном кожного i -го виду економічної діяльності у фактичній сплаті податку на рівні України для

цього ж i -го виду економічної діяльності за минулі звітні роки (за кожен рік окремо), та визначається за формулами

$$g\Pi_{ir}^{t-3} = \Pi_{ir}^{t-3} / \Pi_i^{t-3} \cdot 100, \quad (3.141)$$

$$g\Pi_{ir}^{t-2} = \Pi_{ir}^{t-2} / \Pi_i^{t-2} \cdot 100, \quad (3.142)$$

$$g\Pi_{ir}^{t-1} = \Pi_{ir}^{t-1} / \Pi_i^{t-1} \cdot 100, \quad (3.143)$$

$$g\Pi_{ir}^t = \Pi_{ir}^t / \Pi_i^t \cdot 100, \quad (3.144)$$

де $g\Pi_{ir}^{t-3}$, $g\Pi_{ir}^{t-2}$, $g\Pi_{ir}^{t-1}$, $g\Pi_{ir}^t$ – питома вага податку на прибуток підприємств, сплаченого платниками кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$) за 3-ій, 2-ий роки передпланового періоду, перед плановий рік ($t-1$) і плановий (поточний) рік у річній сумі надходжень з цього податку по Україні для цього ж i -го виду економічної діяльності;

Π_{ir}^{t-3} , Π_{ir}^{t-2} , Π_{ir}^{t-1} , Π_{ir}^t – сума фактично сплаченого податку за кожним r -им регіоном ($r = 1 \div 27$) по кожному i -му виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$);

Π_i^{t-3} , Π_i^{t-2} , Π_i^{t-1} , Π_i^t – сума фактично сплаченого податку по Україні по кожному i -му виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$);

i – індекс виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$).

Виходячи з питомиї ваги за декілька років, розраховується середня питома вага для кожного r -го регіону в розрізі i -го виду економічної діяльності за формулою

$$g\Pi_{ir}^{t+1} = (g\Pi_{ir}^{t-3} + g\Pi_{ir}^{t-2} + g\Pi_{ir}^{t-1} + g\Pi_{ir}^t) / 4, \quad (3.145)$$

де $g\Pi_{ir}^{t+1}$ – середня питома вага податку на прибуток підприємств, сплаченого платниками кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$) у річній сумі надходжень з цього податку по Україні для цього ж i -го виду економічної діяльності.

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

Після цього визначається сума очікуваних надходжень на плановий рік і прогноз податку на прибуток на наступний за плановим рік по кожній області в межах кожної галузі економіки як добуток середньої питомої ваги податку на прибуток підприємств, сплаченого платниками кожного r -го регіону для кожного i -го виду економічної діяльності і суми очікуваних надходжень на плановий рік і прогнозних надходжень податку на прибуток на наступний за плановим рік – для кожного i -го виду економічної діяльності по Україні, визначеної за галузевою макроекономічною методикою прогнозування податку на прибуток підприємств за формулами

$$ПР_{ir}^t = g\Pi_{ir}^{t+1} \cdot ПР_i^t, \quad (3.146)$$

$$ПР_{ir}^{t+1} = g\Pi_{ir}^{t+1} \cdot ПР_i^{t+1}, \quad (3.147)$$

У попередніх формулах ми отримали прогноз податку на прибуток для кожного регіону, але в межах однієї галузі. Сума прогнозів кожної галузі для певного регіону дорівнює прогнозу для цього ж регіону в цілому.

Очікувані суми на 2010 рік і прогноз на 2011 рік з податку на прибуток підприємств для регіонів, визначені за допомогою методу експонентного згладжування, методу тренду зведені в табл. 3.12, 3.13, 3.14, 3.15.

Таблиця 3.12

**Очікувані суми на 2010 рік і прогноз на 2011 рік з податку
на прибуток підприємств за регіонами, розраховані
за методом експонентного згладжування**

	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Очікув. 2010	Прогноз 2011
	розрахункова база				
1. АР Крим	400 144	357 578	373 950	396 457	418 964
2. Вінницька	199 218	240 053	183 325	192 902	202 478
3. Волинська	156 545	265 793	180 325	194 744	209 164
4. Дніпропетровська	4 244 669	5 412 708	2 071 751	2 116 631	2 161 510
5. Донецька	4 675 171	3 923 536	2 303 101	2 055 634	1 808 167
6. Житомирська	216 281	229 776	194 443	205 543	216 642
7. Закарпатська	151 094	156 939	128 367	136 644	144 922
8. Запорізька	1 062 855	557 146	757 190	716 892	676 593
9. Івано-Франківська	192 971	235 566	149 748	153 400	157 051

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Закінчення табл. 3.12

	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Очікув. 2010	Прогноз 2011
	розрахункова база				
10. Київська	735 890	805 996	746 385	813 517	880 648
11. Кіровоградська	113 086	151 749	95 278	99 178	103 078
12. Луганська	838 606	1 073 659	508 445	523 550	538 655
13. Львівська	771 941	936 632	748 339	803 007	857 675
14. Миколаївська	463 742	445 898	572 143	616 987	661 831
15. Одеська	795 490	1 428 516	1 249 482	1 329 780	1 410 078
16. Полтавська	687 324	1 049 591	653 922	686 216	718 509
17. Рівненська	220 693	352 482	133 614	136 006	138 399
18. Сумська	239 570	286 170	328 558	346 654	364 749
19. Тернопільська	95 965	125 975	99 462	106 814	114 166
20. Харківська	1 099 143	1 806 368	963 528	1 016 412	1 069 296
21. Херсонська	96 673	299 869	120 270	121 526	122 781
22. Хмельницька	232 698	292 994	200 860	216 481	232 101
23. Черкаська	213 022	382 640	167 374	177 297	187 219
24. Чернівецька	121 038	117 594	105 585	113 218	120 851
25. Чернігівська	146 419	168 495	142 005	141 178	140 351
26. м. Київ	10 744 343	7 365 111	10 934 876	11 545 389	12 155 901
27. м. Севастополь	87 485	134 951	193 663	208 951	224 239
УКРАЇНА	29 002 077	28 603 787	24 305 990	25 171 004	26 036 018

Таблиця 3.13

Очікувані суми на 2010 рік і прогноз на 2011 рік з податку на прибуток підприємств за регіонами, розраховані за методом екстраполяції (трендовий метод)

	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Очікув. 2010	Прогноз 2011
	розрахункова база				
1. АР Крим	400 144	357 578	373 950	436 912	473 498
2. Вінницька	199 218	240 053	183 325	242 678	264 854
3. Волинська	156 545	265 793	180 325	255 111	283 130
4. Дніпропетровська	4 244 669	5 412 708	2 071 751	4 255 668	4 564 995
5. Донецька	4 675 171	3 923 536	2 303 101	2 959 281	2 735 225
6. Житомирська	216 281	229 776	194 443	249 381	271 513
7. Закарпатська	151 094	156 939	128 367	174 183	190 832
8. Запорізька	1 062 855	557 146	757 190	615 486	526 043
9. Івано-Франківська	192 971	235 566	149 748	214 423	233 986
10. Київська	735 890	805 996	746 385	953 306	1 068 072
11. Кіровоградська	113 086	151 749	95 278	138 406	150 491
12. Луганська	838 606	1 073 659	508 445	887 037	948 985
13. Львівська	771 941	936 632	748 339	990 322	1 094 281
14. Миколаївська	463 742	445 898	572 143	612 749	676 575
15. Одеська	795 490	1 428 516	1 249 482	1 432 857	1 583 086

**Розділ 3. Напрями розвитку системи прогнозування
податкових надходжень**

Закінчення табл. 3.13

	2007р.	2008р.	2009р.	Очікув.2010	Прогноз 2011
	розрахункова база				
16. Полтавська	687 324	1 049 591	653 922	920 312	999 982
17. Рівненська	220 693	352 482	133 614	264 870	289 104
18. Сумська	239 570	286 170	328 558	335 792	365 468
19. Тернопільська	95 965	125 975	99 462	133 185	148 252
20. Харківська	1 099 143	1 806 368	963 528	1 528 134	1 678 997
21. Херсонська	96 673	299 869	120 270	204 081	225 247
22. Хмельницька	232 698	292 994	200 860	296 925	331 698
23. Черкаська	213 022	382 640	167 374	308 816	340 683
24. Чернівецька	121 038	117 594	105 585	137 843	153 512
25. Чернігівська	146 419	168 495	142 005	160 661	164 279
26. м. Київ	10 744 343	7 365 111	10 934 876	11 088 187	11 958 835
27. м. Севастополь	87 485	134 951	193 663	183 266	205 445
УКРАЇНА	29 002 077	28 603 787	24 305 990	29 979 875	31 927 067

Таблиця 3.14

**Прогнозні суми з податку на прибуток підприємств
за регіонами на 2011 рік, розраховані за різними методами**

	Прогноз 2011 рік						
	За даними ДПС	Питома вага, %	Прогноз розрахункової бази за методами				Середня питома вага, %
			Експонент- ного зглад- жування	Питома вага, %	Тренду	Питома вага, %	
1. АР Крим	478 653	1,42	418 964	1,61	473 498	1,48	1,51
2. Вінницька	250 277	0,74	202 478	0,78	264 854	0,83	0,78
3. Волинська	169 100	0,50	209 164	0,80	283 130	0,89	0,73
4. Дніпропетровс.	4 263 539	12,69	2 161 510	8,30	4 564 995	14,30	11,76
5. Донецька	3 698 386	11,01	1 808 167	6,94	2 735 225	8,57	8,84
6. Житомирська	282 512	0,84	216 642	0,83	271 513	0,85	0,84
7. Закарпатська	163 696	0,49	144 922	0,56	190 832	0,60	0,55
8. Запорізька	1 565 805	4,66	676 593	2,60	526 043	1,65	2,97
9. Івано- Франківська	126 088	0,38	157 051	0,60	233 986	0,73	0,57
10. Київська	1 050 889	3,13	880 648	3,38	1 068 072	3,35	3,29
11. Кіровоградська	153 889	0,46	103 078	0,40	150 491	0,47	0,44
12. Луганська	563 115	1,68	538 655	2,07	948 985	2,97	2,24
13. Львівська	1 183 029	3,52	857 675	3,29	1 094 281	3,43	3,41
14. Миколаївська	801 675	2,39	661 831	2,54	676 575	2,12	2,35
15. Одеська	1 693 547	5,04	1 410 078	5,42	1 583 086	4,96	5,14
16. Полтавська	962 441	2,86	718 509	2,76	999 982	3,13	2,92
17. Рівненська	239 350	0,71	138 399	0,53	289 104	0,91	0,72
18. Сумська	301 746	0,90	364 749	1,40	365 468	1,14	1,15
19. Тернопільська	120 043	0,36	114 166	0,44	148 252	0,46	0,42
20. Харківська	1 429 268	4,25	1 069 296	4,11	1 678 997	5,26	4,54
21. Херсонська	173 985	0,52	122 781	0,47	225 247	0,71	0,56

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Закінчення табл. 3.14

	Прогноз 2011 рік						
	За даними ДПС	Питома вага, %	Прогноз розрахункової бази за методами				Середня питома вага, %
			Експонентного згладжування	Питома вага, %	Тренду	Питома вага, %	
22. Хмельницька	245 281	0,73	232 101	0,89	331 698	1,04	0,89
23. Черкаська	247 756	0,74	187 219	0,72	340 683	1,07	0,84
24. Чернівецька	105 052	0,31	120 851	0,46	153 512	0,48	0,42
25. Чернігівська	224 123	0,67	140 351	0,54	164 279	0,51	0,57
26. м. Київ	12 961 147	38,57	12 155 901	46,69	11 958 835	37,46	40,91
27. м. Севастополь	145 608	0,43	224 239	0,86	205 445	0,64	0,65
УКРАЇНА	33 600 000	100	26 036 018	100	31 927 067	100	100

Таблиця 3.15

Структура надходжень податку на прибуток підприємств за регіонами, %

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1. АР Крим	1,53	1,37	1,40	1,20	1,57	1,91
2. Вінницька область	0,82	0,71	0,64	0,82	0,90	0,73
3. Волинська область	0,60	0,63	0,56	0,47	0,59	0,51
4. Дніпропетровська обл.	14,48	19,46	10,48	17,66	25,18	14,67
5. Донецька область	15,56	13,63	7,95	11,54	12,26	11,47
6. Житомирська область	0,75	0,71	0,75	0,65	0,70	0,77
7. Закарпатська область	0,59	0,59	0,56	0,51	0,44	0,47
8. Запорізька область	4,62	4,55	3,25	3,40	3,52	3,44
9. Івано-Франківська обл.	0,87	0,71	0,63	0,49	0,60	0,71
10. Київська область	2,48	2,30	2,86	2,79	2,85	3,63
11. Кіровоградська обл.	0,48	0,42	0,40	0,46	0,40	0,44
12. Луганська область	2,74	3,22	1,63	1,93	2,09	4,05
13. Львівська область	3,13	3,01	3,08	2,69	2,46	2,81
14. Миколаївська область	1,82	1,44	2,32	1,69	1,75	2,26
15. Одеська область	3,29	4,04	5,04	3,61	3,57	3,41
16. Полтавська область	2,54	2,69	2,52	2,98	5,30	5,04
17. Рівненська область	0,92	0,87	0,83	0,58	0,74	0,72
18. Сумська область	0,79	0,74	1,26	0,99	1,26	1,21
19. Тернопільська обл.	0,35	0,32	0,32	0,36	0,33	0,51
20. Харківська область	4,83	4,97	4,35	5,19	4,19	4,53
21. Херсонська область	0,43	0,44	0,51	0,45	0,39	0,38
22. Хмельницька область	0,96	0,92	1,00	0,57	0,54	0,73
23. Черкаська область	0,99	1,25	0,54	0,66	0,64	0,79
24. Чернівецька область	0,41	0,40	0,45	0,34	0,26	0,29
25. Чернігівська область	0,72	0,61	0,61	0,71	0,67	0,63
26. м. Київ	32,96	29,71	45,56	36,88	26,36	33,48
27. м. Севастополь	0,36	0,31	0,50	0,34	0,43	0,41
УКРАЇНА	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Висновки до розділу 3

Впровадження розроблених методологічних засад прогнозування податкових надходжень підвищило ступінь прогнозованості, вплинуло на рівень виконання планових показників державного бюджету. Доцільним у процесі формування прогнозних показників його дохідної частини застосовувати системний підхід в частині розробки консенсус-прогнозу на основі сукупності методів прогнозування з урахуванням різних сценаріїв економічного зростання.

Розроблена галузева методика, за якою прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб здійснюється на місяць за видами економічної діяльності шляхом множення щомісячних надходжень перед прогнозним роком на щомісячні середні за три роки темпи зростання податку порівняно з попереднім місяцем з використанням коефіцієнтів зростання обсягів виробництва.

Здійснено розрахунок прогнозу суми податкової соціальної пільги в межах розміру наданих пільг: сто відсотків стандартного розміру пільги; сто п'ятдесят відсотків встановленої суми пільги; двісті відсотків встановленої суми пільги, за якого прогнозна кількість отримувачів податкової соціальної пільги, що розраховується для кожного розміру наданих пільг, залежить від кількості платників податку, котрі мають право на застосування податкових соціальних пільг, з використанням коефіцієнту зміни кількості пільговиків, який дорівнює частці відсотка росту прожиткового мінімуму до відсотка росту середньомісячної заробітної плати на початок року.

Фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб, розраховані за допомогою двох методологій – основної та галузевої, були тільки на 0,9 меншими за прогнозні у 2009 році та на 1 більшими за прогнозні у 2010 році, що вказує на доцільність прогнозування з використанням цих методологій і показало дієвість такого підходу для отримання відповідного результату, ніж прогнозування за допомогою однієї дії – частки податку у валовому внутрішньому продукті. Якби розрахунок

прогнозу податку здійснювався за допомогою однієї дії – відсотка у номінальному валовому внутрішньому продукті, то доходи бюджету були би завищеними за умови недоотримання валового внутрішнього продукту.

Запропоновано розрахунок прогнозного показника доходів, витрат, об'єкта оподаткування та податку на прибуток підприємств здійснювати окремо по підприємствах з прибутками, зі збитками і з нульовим результатом, тобто за трьома видами об'єкта оподаткування. У попередні роки прогнозування податку на прибуток за видами об'єкта оподаткування не проводилось, тому це призводило до певної неточності відповідного прогнозу. Запропоновано розраховувати прогнозну суму втрат податку на прибуток підприємств від збільшення ціни на газ, разом з тим зазначене впливає на зменшення прогнозу надходжень від підприємств основних галузей економіки.

Розроблено методологію прогнозування надходжень податку на прибуток, податку на додану вартість за регіонами, що надасть можливість застосовувати єдиний підхід з дотриманням основних бюджетних принципів. У процесі адміністрування податку на додану вартість доцільним є зменшення переліку пільг та створення прозорих механізмів його відшкодування. При розрахунку запропоновано враховувати фактичні обсяги сум податку на додану вартість, заявлених до відшкодування і валового регіонального продукту, залишки невідшкодованих сум цього податку. Запропонована методологія враховує обсяги товарообігу підприємств, реалізованої промислової продукції, робіт, послуг, що підвищує рівень обґрунтованості бази оподаткування.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретичних і практичних проблем прогнозування податкових надходжень зроблені такі висновки:

Бюджетне планування та прогнозування доцільно розглядати як комплексний адаптивний процес реалізації регуляторного механізму фінансової політики, у межах якої здійснюється сукупність відповідних заходів в частині формування, коригування, контролю і моніторингу системи бюджетних показників з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку країни та сукупного впливу зовнішніх чинників на збалансованість і стійкість бюджетної системи. Прогнозування дохідної частини бюджету є важливим та необхідним етапом бюджетного процесу, який дозволяє визначити стратегічні напрями розвитку бюджетно-податкового регулювання, особливості формування бюджетних доходів у територіальному і галузевому аспектах, показник кореляції між рівнем оподаткування у межах окремих податків та обсягом податкових надходжень, що сприяє підвищенню дієвості бюджетної політики.

Впровадження розроблених методологічних засад прогнозування бюджетних надходжень підвищило ступінь прогнозованості, вплинуло на рівень виконання планових показників державного бюджету. Є доцільним у процесі формування прогнозних показників його дохідної частини застосовувати системний підхід в частині розробки консенсус-прогнозу на основі сукупності методів прогнозування з урахуванням різних сценаріїв економічного зростання.

Визначено інституційні та макроекономічні чинники, дія яких ускладнює процес прогнозування і планування бюджетних доходів та негативно позначається на точності їх результатів, у тому числі обсяг тіньової економіки, інфляційні процеси, квазіфіскальні операції, неузгодженість нормативно-правових актів, що впливають на доходи бюджету. Прогнозування податкових надходжень на основі методології прогнозування з використанням економічного аналізу надає можливість визначити ймовірність виникнення непередбачуваних подій не

тільки на коротко-, але й на середньостроковий періоди, що впливає на покращення точності прогнозів бюджетних доходів.

Вдосконалення системи формування доходів бюджету повинно здійснюватись з урахуванням досвіду країн з ринковою і трансформаційною економікою, у тому числі у сфері прогнозування податкових надходжень. Підхід розвинутих зарубіжних країн щодо планування та прогнозування податкових надходжень є важливим з позиції необхідності оцінки впливу потенційних ризиків на обсяги бюджетних доходів, завдяки їх багаторічному прогнозуванню з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку. Під час розробки методологічної бази для вдосконалення прогнозування бюджетних показників доцільно враховувати відповідний досвід в частині врахування взаємозв'язків між складовими бюджетних відносин у процесі перерозподілу валового внутрішнього продукту.

Податкові надходження є ваговою складовою дохідної частини бюджету. За результатами виконання зведеного бюджету у минулому році питома вага податкових надходжень у загальній структурі бюджетних доходів становить – 80,9%, у тому числі частка податку на додану вартість складає 31,2%, податку на доходи фізичних осіб – 15,3%, податку на прибуток підприємств – 12,5%, акцизного податку – 8,6%, ввізного мита – 2,9% відповідно. Важливим є підвищення якісного рівня планування та прогнозування податкових надходжень, впровадження дієвих підходів у сфері бюджетного прогнозування, спрямованих на покращання ефективності бюджетно-податкової політики країни.

При прогнозуванні обсягу надходжень податку на доходи фізичних осіб обґрунтовано доцільність використання показника «витрати на оплату праці», який на відміну від показника «фонд оплати праці» враховує у тому числі оплату праці за цивільно-правовими угодами, допомогу з тимчасової непрацездатності, яка виплачується з Фондів соціального страхування. Реалізація зазначеного сприятиме підвищенню якісного рівня прогнозування податку на доходи фізичних осіб. Розроблена галузева методологія, за якою прогноз

надходжень податку на доходи фізичних осіб здійснюється на місяць у межах видів економічної діяльності з використанням коефіцієнтів зростання обсягів виробництва.

Здійснено розрахунок прогнозу суми податкової соціальної пільги у межах розміру наданих пільг, за якого прогнозна кількість її отримувачів, що розраховується для кожного розміру наданих пільг, залежить від кількості платників податку, які мають право на застосування податкових соціальних пільг, з використанням коефіцієнту зміни кількості пільговиків, який дорівнює частці відсотка росту прожиткового мінімуму до відсотка росту середньомісячної заробітної плати на початок року.

Запропоновано розрахунок прогнозного показника доходів, витрат, об'єкта оподаткування і податку на прибуток підприємств здійснювати окремо по підприємствах з прибутками, зі збитками та з нульовим результатом, тобто за трьома видами об'єкта оподаткування. У попередні роки прогнозування податку на прибуток за видами об'єкта оподаткування не проводилось, тому це призводило до певної неточності відповідного прогнозу. Запропоновано розраховувати прогнозну суму втрат податку на прибуток підприємств від збільшення ціни на газ, разом з тим зазначене впливає на зменшення прогнозу надходжень від підприємств основних галузей економіки.

Розроблено методологію прогнозування надходжень податку на прибуток, податку на додану вартість для територій, що надасть можливість застосовувати єдиний підхід з дотриманням основних бюджетних принципів. У процесі адміністрування податку на додану вартість доцільним є зменшення переліку пільг і створення прозорих механізмів його відшкодування. При розрахунку запропоновано враховувати фактичні обсяги сум податку на додану вартість, заявлених до відшкодування, та валового регіонального продукту, залишки невідшкодованих сум цього податку. Запропонована методологія враховує обсяги товарообороту підприємств, реалізованої промислової продукції, робіт і послуг, що підвищує рівень обґрунтованості і прозорості бази оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдеева В.М. Прогнозирование объема налоговых поступлений на основе математических методов экономики: состояние проблемы / В.М. Авдеева // Территория науки. – 2006. – № 1 – С. 7–11.
2. Агапова Т.А. Макроэкономика : учебник / Т.А. Агапова, С.В. Серегина ; под ред. А.В. Сидоровича. – 6-е изд. – М. : Дело и Сервис, 2004. – 448 с.
3. Акимов Н.Н. Совершенствование и роль налогового планирования и прогнозирования / Н.Н. Акимов // Сб. науч. ст. аспирантов и соискателей НКИ. – 2006. – № 13. – С. 91–94.
4. Алехин С.Н. Налоговое прогнозирование на проблемном этапе развития экономики / С.Н. Алехин, В.В. Чернов // Налоговая политика и практика. – 2009. – № 3 (74). – С. 32–37.
5. Алисенов А.С. Налог на прибыль: опыт применения в России и Казахстане / А.С. Алисенов // Вест. Моск. ун-та. – 2009. – № 1. – С. 50–58. – Сер. 6. Экономика
6. Анисимов С.А. Социально-экономические аспекты бюджетной политики / С.А. Анисимов // Финансы. – 2005. – № 11. – С. 23–26.
7. Астапов К.Л. Бюджетная и денежно-кредитная политика в условиях кризиса / К.Л. Астапов // Финансы. – 2009. – № 6. – С. 14–18.
8. Бакида М.П. Деякі аспекти прогнозування податкових надходжень до зведеного бюджету Закарпатської області / М.П. Бакида // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 12. – С. 12–15.
9. Балакін Р.Л. Акцизне оподаткування тютюнових виробів у державах – членах ЄС та в Україні / Р.Л. Балакін // Фінанси України. – 2007. – № 10. – С. 96–110.
10. Балацкий Е.В. Оценка влияния фискальных инструментов на экономический рост / Е.В. Балацкий // Пробл. прогнозирования. – М., 2004. – Вып. 4. – С. 124–135.
11. Баліцька В.В. Особливості формування та руху ПДВ у державному бюджеті та господарському обороті підприємств / В.В. Баліцька, О.В. Короткевич // Економіка і прогнозування. – 2007. – № 2. – С. 57–73.

Список використаних джерел

12. Башуцька О.С. Податкове планування та прогнозування в системі податково-бюджетного регулювання / О.С. Башуцька // Наука й економіка. – 2010. – № 1. – С. 7–10.
13. Безгубенко О.Ю. Прогнозування у податковому менеджменті / О.Ю. Безгубенко // Фінанси України. – 2003. – № 2. – С. 33–38.
14. Білоус В.Т. Аналіз податкових надходжень: проблеми методології : монографія / В.Т. Білоус, В.П. Ніколаєв, А.О. Чугаєв. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2003. – 232 с.
15. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії : вступ до фінансової науки / Ш. Бланкарт ; пер. з нім. С.І. Терещенко, О.О. Терещенко ; передм. та наук. ред. В.М. Федосова. – К. : Либідь, 2000. – 654 с.
16. Блонська В.І. Податкове планування як елемент адміністрування майнових податків / В. І. Блонська // Регіональна економіка. – 2010. – № 4. – С. 164–170.
17. Борейко В.І. Державне регулювання соціально-економічного розвитку (теорія, методологія, проблеми) : монографія / В.І. Борейко. – Рівне, 2008. – 379 с.
18. Буковинський С.А. Концептуальні підходи до формування перспективного бюджетного плану / С.А. Буковинський // Фінанси України. – 2006. – № 3. – С. 21–28.
19. Бутенко А.В. Складання бюджетів (бюджетний процес) / А.В. Бутенко // Податк. планування. – 2007. – № 2. – С. 33–43.
20. Бюджетна система України та Євросоюзу : монографія / С.О. Булгакова, О. І. Барановський, Г. В. Кучер та ін. ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 409 с.
21. Бюджетний кодекс України : зі змін. та допов. станом на 7 лют. 2012 р.: Відповідає офіц. тексту. – К., 2012. – 147 с.
22. Бюджетний менеджмент / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін. ; за заг. ред. В. Федосова. – К. : КНЕУ, 2004. – 864 с.
23. Бюджетное послание Президента Российской Федерации о бюджетной политике в 2011–2013 годах // Финансы. – 2010. – № 7. – С. 3–9.
24. Вайнштейн А.Л. Проблема экономического прогноза в ее статистической постановке / А.Л. Вайнштейн. – М. : РАНИОН, 1930. – 76 с.
25. Вишнев С.М. Основы комплексного прогнозирования / С.М. Вишнев. – М. : Наука, 1977. – 288 с.

26. Ванникова Е.Н. Краткосрочное прогнозирование налоговых доходов бюджета региона с предварительной обработкой исходных данных методом главных компонент / Е.Н. Ванникова, А.Ю. Налетов // *Вопр. статистики.* – 2009. – № 2. – С. 63–66.
27. Василик О.Д. Державні фінанси України : підручник / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. – К. : ЦНЛ, 2004. – 608 с.
28. Василик О.Д. Теорія фінансів : підручник / О.Д. Василик. – К. : НІОС, 2001. – 416 с.
29. Владимирова А. Прогнозирование и планирование в условиях рынка / А. Владимирова. – М. : Дашков и К, 2001. – 308 с.
30. Волошина А.Н. Анализ налогового потенциала и пути повышения эффективности его использования / А.Н. Волошина // *Налоговый вестн.* – 2002. – № 7. – С. 123–127.
31. Гайзатуллин Р.Р. Технологии формирования бюджета / Р.Р. Гайзатуллин // *Эконом. науки.* – 2008. – № 1. – С. 301–305.
32. Геєць В.М. Формування доходів частини бюджету: підсумки, проблеми, перспективи / В.М. Геєць // *Економіка і прогнозування.* – 2005. – № 1. – С. 9–30.
33. Герасим П.М. Система оподаткування та її інформаційно-облікове забезпечення : навч. посіб. / П.М. Герасим, О.М. Десятник. – К. : Професіонал, 2006. – 336 с.
34. Государственные и муниципальные финансы / под ред. С.И. Лушина, В.А. Слепова. – М. : Экономистъ, 2006. – 763 с.
35. Грабовецький Б.Є. Економічне прогнозування і планування : навч. посіб. / Б.Є. Грабовецький. – К. : ЦНЛ, 2003. – 188 с.
36. Гринберг Р. Становление отечественной рыночной экономики и проблема долгосрочного планирования / Р. Гринберг // *Общество и экономика,* 2007. – №11/12. – С. 108–112.
37. Гриценко А.А. Інституційна архітектоніка бюджетно-монетарного простору / А.А. Гриценко // *Наук. праці НДФІ.* – 2004. – № 6 (29). – С. 67–75.
38. Грушицька І. Шляхи зміцнення доходної бази місцевих бюджетів України / І. Грушицька // *Світ фінансів.* – 2009. – № 2 (19). – С. 129–134.
39. Гурвич Е. Бюджетная и монетарная политика в условиях нестабильной внешней конъюнктуры / Е. Гурвич // *Вопр. экономики.* – 2006. – № 3. – С. 4–27.

Список використаних джерел

40. Дадашев А. О стимулирующем потенциале налоговой политики / А. Дадашев // Экономист. – 2009. – № 8. – С. 45–50.
41. Дем'янишин В.Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України : монографія / В.Г. Дем'янишин. – Т. : ТНЕУ, 2008. – 496 с.
42. Держава регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за ред. З.С. Варналія. – К. : НІСД, 2007. – 768 с.
43. Державна підтримка та податкове регулювання підприємницької діяльності в Україні : монографія / Б.М. Данилишин, О.М. Кондрашов. – Донецьк, 2010. – 296 с.
44. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів: монографія / І.О. Луніна, О.П. Кириленко, А.В. Лучка та ін. ; за ред. І.О. Луніної. – К. : Ін-т економіки та прогнозування. – 2010. – 319 с.
45. Дуброва Т.А. Статистические методы прогнозирования : учеб. пособие / Т.А. Дуброва. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 206 с.
46. Дяченко Я.Я. Пріоритетні напрями державного впливу на формування доходів бюджету / Я.Я. Дяченко, Л.М. Колесник, А.М. Цугунян // Фінанси України. – 2008. – С. 9–15.
47. Завьялов Д.Ю. Совершенствование бюджетного планирования на основе социологических исследований / Д.Ю. Завьялов // Финансы. – 2010. – № 6. – С. 15–20.
48. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2005. – 714 с.
49. Загорський В.С. Бюджетна система та оподаткування в Україні: проблеми розвитку : монографія / В.С. Загорський. – Х. : ІНЖЕК, 2008. – 288 с.
50. Зайчикова В.В. Прогнозування доходів місцевих бюджетів у процесі міжбюджетного регулювання / В.В. Зайчикова // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С. 69–81.
51. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 20.03.2000 №1602-III. – ЛІГА Бізнес-інформ.
52. Запатріна І.В. Бюджетний механізм економічного зростання : монографія / І.В. Запатріна. – К. : Ін-т соц.-екон. стратегій, 2007. – 528 с.

53. Засади формування бюджетної політики держави : монографія / М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін, І.О. Плужніков та ін. ; за ред. М.М. Єрмошенка. – К. : НАУ, 2003. – 284 с.
54. Затонацька Т.Г. Зарубіжний досвід середньострокового планування в бюджетному процесі / Т.Г. Затонацька, О. А. Шиманська // Фінанси України. – 2011. – № 8. – С. 90–100.
55. Зварич О. В. Methodика прогнозування надходжень від ввізного та вивізного мит / О.В. Зварич // Вісн. Академії митної служби України. – 2010. – № 1. – С. 20–27. – (Серія «Економіка»).
56. Зварич О.В. Methodологічні засади прогнозування надходжень податку на прибуток підприємств : матер. наук.-практ. конф. «Фінансово-бюджетна складова в умовах трансформації економіки», (м. Київ, 26–27 квіт. 2010 р., Ч. I) / редкол. : І.Я. Чугунов (голова) та ін. – К. : ДННУ АФУ, 2010. – С. 86–89.
57. Methodологічні засади прогнозування надходжень податку на доходи фізичних осіб : всеукр. наук.-практ. конф. «Фінансова політика як складова економічного розвитку» (м. Київ., 18–19 квіт. 2012 р.) : тези доп. / відп. ред. І.Я. Чугунов. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – С. 45–47.
58. Зварич О.В. Methodологічні основи прогнозування надходжень податку з доходів фізичних осіб / О.В. Зварич // Наук. праці НДФІ. – 2009. – Вип. 3 (48). – С. 12–18.
59. Зварич О.В. Проблеми адміністрування податку на додану вартість / О.В. Зварич // Напрями розвитку фінансової системи України в сучасних умовах : наук.-практ. конф., Київ, 23-24 берез. 2007 р. (У 2-х ч.) / редкол. : І. Я. Чугунов (голова) та ін. – К. : НДФІ, 2007. – С.184–186.
60. Прогнозування доходів державного бюджету : матер. наук.-практ. конф. «Розвиток фінансової системи України в умовах економічної глобалізації», (м. Київ, 15–16 квіт. 2008 р., Ч. I) / редкол. : І. Я. Чугунов (голова) та ін. – К. : НДФІ, 2008. – С. 107–110.
61. Зварич О.В. Прогнозування надходжень податку на прибуток підприємств / О. В. Зварич // Наук. пр. НДФІ. – 2010. – Вип. 1 (50). – С. 24–33.
62. Зварич О.В. Роль податкових надходжень у формуванні доходів бюджету / О.В. Зварич // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2007. – Вип. 231. – С. 1104–1110.

Список використаних джерел

63. Зварич О. Середньострокове бюджетне прогнозування як складова бюджетного процесу / О. Зварич // Вісн. КНТЕУ. – 2011. – № 5. – С. 44–58.
64. Зварич О.В. Середньострокове прогнозування доходів бюджету та їх взаємозв'язок з макроекономічними показниками / О.В. Зварич // Фінанси України, 2011. – № 8. – С. 59–75.
65. Зварич О.В. Удосконалення практики формування доходів бюджету / О.В. Зварич // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – Вип. 11 (78). – С. 21–25.
66. Зварич О.В. Формування доходів бюджету в сучасних економічних умовах / О.В. Зварич // Фінансово-бюджетна стратегія в сучасних соціально-економічних умовах : наук.-практ. конф., Київ, 26 лют. 2009 р. (У 2-х ч.) / редкол. : І. Я. Чугунов (голова) та ін. – К. : НДФІ, 2009. – С. 76–81.
67. Зельнер А. Байесовские методы в эконометрии : пер. с англ. / А. Кельнер. – М. : Статистика, 1980. – 438 с.
68. Земельний кодекс України : зі змін. та допов. станом на 10 жовт. 2011 р.: Відповідає офіц. тексту. – К. : Прав. єдність, 2011. – 96 с.
69. Едронов А.В. Практика планирования налоговых доходов консолидированных бюджетов субъектов РФ / А.В. Едронов // Финансы и кредит, 2009. – № 48. – С. 55–65.
70. Едророва В.Н. Прогнозирование налоговых поступлений в субъекте Российской Федерации / В.Н. Едророва, Н.Н. Акимов // Финансы и кредит. – 2008. – № 17. – С. 51–54.
71. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку: монографія / Т.І. Артёмова, В.М. Геєць, В.П. Александрова та ін. ; за ред. В.М. Геєця. – К. : Фенікс, 2003. – 1008 с.
72. Емельянов А.С. Эконометрия и прогнозирование / А.С. Емельянов. – М. : Экономика, 1985. – 208 с.
73. Євроінтеграційний розвиток фінансової системи України / за ред. І.Я. Чугунова. – К. : Акад. фін. упр., 2009. – 471 с.
74. Єлейко В.І. Моделювання зв'язків в економіці за допомогою регресійного аналізу / В.І. Єлейко. – К. : НМК ВО, 2000. – 119 с.
75. Єпіфанов А.О. Бюджет України : монографія у 2 кн. Кн. друга: Виконання бюджету / А.О. Єпіфанов, І.І. Д'яконова, І.В. Сало. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ». – 2010. – 187 с.

76. Иванов Ю.Б. Системы налогообложения Украины и России: структура, проблемы, тенденции развития : монография / Ю.Б. Иванов, И.А. Майбуров. – Х. : ИНЖЕК, 2009. – 520 с.
77. Иванов Ю.Б. Фінансове регулювання економіки : навч. посіб. / Ю.Б. Иванов, Л.Й. Аведян, А.Г. Кабанець. – Х. : ХНЕУ, 2008. – 231 с.
78. Дюрядін В.П. Інтелектуальні технології моделювання в інформаційно-аналітичній системі державної податкової служби : монографія / В.П. Дюрядін та ін. ; за заг. ред. Л.Л.Тарангул. – К. : Алерта, 2010. – 350 с.
79. Іщук О.Р. Економетричне прогнозування процесу надходження податків та зборів до бюджету / О.Р. Іщук, Т.М. Кацюбка. – Т. : Екон. думка, 2002. – 96 с.
80. Карлін М.І. Фінанси зарубіжних країн / М.І. Карлін. – К. : Кондор, 2004. – 384 с.
81. Кириленко О.П. Удосконалення практики розроблення бюджетних резолюцій / О.П. Кириленко // Фінанси України. – 2007.– № 2. – С. 3–12.
82. Кириллова О. Основы формирования налоговых доходов как инструмент прозрачности бюджета / О. Кириллова // Бюджет. – 2006. – № 4. – С. 60–61.
83. Кириченко А.В. Прогнозування обсягів податкових надходжень до зведеного бюджету України від агропромислових підприємств / А.В. Кириченко // АгроСвіт. – 2010. – № 10. – С. 59–64.
84. Кислиця О.Я. Проблеми планування бюджетних доходів / О.Я. Кислиця // Актуал. пробл. економіки. – 2011. – № 8. – С. 270–276.
85. Кізіма А. Макроекономічне прогнозування як основа бюджетного процесу / А. Кізіма // Світ фінансів. – 2011. – Вип. 1. – С. 40–45.
86. Кожем'яка С.М. Практика використання методів планування бюджетних доходів / С.М. Кожем'яка // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 7. – С. 39–43.
87. Кондратьев Н.Д. Проблемы экономической динамики / Н.Д. Кондратьев. – М. : Экономика, 1989. – 523 с.
88. Крисоватий А.І. Теоретико-організаційні домінанти та практика реалізації податкової політики / А.І. Крисоватий. – Т. : Карт-Бланш, 2005. – 371с.

Список використаних джерел

89. Котіна Г.М. Економетричні моделі динаміки у прогнозуванні бюджетоутворюючих податків / Г.М. Котіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 22. – С. 54–58.
90. Котіна Г.М. Прогнозування податкових надходжень бюджету : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец: 08.00.08 «Гроші, фінанси та кредит» / Г.М. Котіна. – К., 2011 – 19 с.
91. Котіна Г. Прогнозування податкових надходжень: підходи до визначення / Г. Котіна // Ринок цінних паперів України. – 2009. – № 11/12. – С. 25–32.
92. Крючкова Н.М. Податкова політика в системі макроекономічного регулювання : монографія / Н.М. Крючкова. – О. : Астропринт, 2011. – 174 с.
93. Лагутін В.Д. Бюджетна та монетарна політика: координація в трансформаційній економіці : монографія / В.Д. Лагутін. – К. : Київ. нац. торг.еко. ун-т, 2007. – 248 с.
94. Лизер С. Эконометрические методы и задачи : пер. с англ. / С. Лазер. – М. : Статистика, 1971. – 142 с.
95. Лимер Э. Статистический анализ неэкспериментальных данных. Выбор формы святи : пер.с англ. / Э. Лимер. – М.: Финансы и статистика, 1983. – 381 с.
96. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України : монографія / Л.В. Лисяк. – К. : ДННУ АФУ, 2009. – 594 с.
97. Лук'яненко І.Г. Прогнозування податкових надходжень за допомогою моделей / І.Г. Лук'яненко, Ю.О. Городніченко // Фінанси України. – 2001. – № 7. – С. 89–99.
98. Лук'яненко І.Г. Системне моделювання показників бюджетної системи: принципи та інструменти : монографія / І.Г. Лук'яненко. – К. : Видав. дім «Києво-Могилян. акад.», 2004 – 542 с.
99. Луніна І.О. Державні фінанси України в перехідний період / І.О. Луніна. – К. : Форт, 2000. – 296 с.
100. Луніна І.О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин : монографія / І.О. Луніна. – К. : Наук. думка, 2006. – 432 с.
101. Лютий І.О. Податки на споживання в економіці України / І.О. Лютий, А.Б. Дрига, М.О. Петренко. – К. : Знання, 2005. – 335 с.

102. Макконнел К.Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика : пер. с 14 англ. изд. / К.Р. Макконнел, С.Л. Брю. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 972 с.
103. Макроекономічне моделювання та короткострокове прогнозування / за ред. І.В. Крюкової. – Х. : Форт, 2000. – 336 с.
104. Малышева С.А. Методика многоуровневого прогнозирования социально-экономической системы / С.А. Малышева // Финансы и кредит. – 2006. – № 36. – С. 90–93.
105. Матвійчук А.В. Прогнозування надходжень податку на додану вартість / А.В. Матвійчук // Фінанси України. – 2008. – № 3. – С. 68–78.
106. Мельник В.М. Фіскальна політика в умовах фінансової кризи / В.М. Мельник // Фінанси України. – 2008. – № 11. – С. 11–17.
107. Миронова О.А. Налоговое администрирование : учебник / О.А. Миронова, Ф.Ф. Ханафеев. – М. : Омега-Л, 2008. – 288 с.
108. Митний кодекс України, зі змін. та допов. станом на 1 верес. 2011 р.: Відповідає офіц. тексту. – Х. : Право, 2011. – 175 с.
109. Михайленко С.В. Бюджетний менеджмент: стан та оцінка ефективності : монографія / С.В. Михайленко. – О. : Південь, 2010. – 398 с.
110. Михайленко С.В. Методологічні аспекти планування та виконання бюджету : монографія / С.В. Михайленко. – О. : Одес. держ. екон. ун-т, 2010. – 176 с.
111. Михайленко С.В. Методологія оцінки достовірності бюджетного планування / С.В. Михайленко // Актуал. пробл. економіки. – 2010. – № 5. – С. 197–205.
112. Музика О.А. Доходи місцевих бюджетів за українським законодавством : монографія / О.А. Музика. – К. : Атіка, 2004. – 344 с.
113. Мярковський А.І. Пріоритетні напрями бюджетної політики / А.І. Мярковський // Наук. пр. НДФІ. – 2010. – Вип. 1 (50). – С. 3–14.
114. Налоговые реформы. Теория и практика : монография / И.А. Майбууров и др. ; под ред. И.А. Майбуурова, Ю.Б. Иванова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 463 с.
115. Огонь Ц.Г. Доходи бюджету України: теорія та практика : монографія / Ц.Г. Огонь. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. – 580 с.

Список використаних джерел

116. Олійник О.В. Податкова система : навч. посіб. / О.В. Олійник, І.В. Філон. – К. : ЦНЛ, 2006. – 456 с.
117. Опарін В.М. Фінансовий потенціал України: методологічні засади визначення, кількісні параметри та напрями його нарощування / В.М. Опарін, С.С. Шумська // Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації. Том 1. – К. : Фенікс, 2008. – С. 77–98.
118. Павлюк К.В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України : монографія / К.В. Павлюк. – К. : НДФІ, 2006. – 584 с.
119. Падалка В.М. Економетричне прогнозування бюджетних надходжень / В.М. Падалка, Н.І. Красноступ, В.І. Крапивка // Фінанси України. – 2002. – № 10. – С. 89–98.
120. Панасюк М.Я. Бюджетне планування: теоретико-методологічний аспект / М.Я. Панасюк // Економіка та держава. – 2011. – № 7. – С. 132–134.
121. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн : навч. посіб. / Ю.В. Пасічник. – 2-ге вид. – К. : Знання-прес, 2006. – 523 с.
122. Пауль А.Г. Бюджетно-правовое регулирование формирования доходов бюджета : монография / А.Г. Пауль. – В. : Воронеж. гос. ун-т, 2011. – 115 с.
123. Пашко П.В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія / П.В. Пашко. – Л. : ІРД НАН України, 2009. – 628 с.
124. Пісьмаченко Л.М. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю в Україні: регулювання та контроль : монографія / Л.М. Пісьмаченко. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 366 с.
125. Плєскач В.П. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління державними фінансами / В.П. Плєскач // Фінанси України. – 2008. – № 11. – С. 18–28.
126. Плужников І. Інформаційно-аналітичне забезпечення прогнозування і планування бюджетної політики держави / І. Плужников // Актуал. пробл. економіки. – 2002. – № 9. – С. 56–58.
127. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи : монографія / П.В. Мельник, Л.Л. Тарангул, З.С. Варналій та ін. ; за ред. З.С. Варналія. – К. : Знання України, 2008. – 675 с.

128. Податковий кодекс України: текст із змін, станом на 1 січ. 2012 р. – Офіц. вид. – К. : Укрправінформ, 2012. – 455 с.
129. Полозенко Д.В. Планово-індикативне й бюджетне планування в умовах ринку / Д.В. Полозенко // Фінанси України. – 2008. – № 7. – С. 72–77.
130. Полозенко Д.В. Фінансова політика в умовах трансформаційної економіки України (1992 – 2008) / Д.В. Полозенко. – К. : НДФІ, 2008. – 392 с.
131. Попков С.Ю. Прогнозирование налоговых доходов / С.Ю. Попков // Финансы. – 2007. – № 8. – С. 76–77.
132. Про схвалення прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2007 рік : постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.2006 № 1194.
133. Про прогноз економічного і соціального розвитку України на 2006 рік : постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2005 № 927.
134. Про прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2008-2010 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 25.09.2006 № 1359.
135. Про Основні напрями бюджетної політики на 2012 рік : постанова Верховної Ради України від 13.05.2011 № 3358-VI // Відом. Верховної Ради України від 30.09.2011 № 39. – С. 1736.
136. Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2012 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2013 і 2014 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 907 // Офіц. вісн. України від 09.09.2011 № 67. – С. 16.
137. Про схвалення Концепції Державної цільової програми підтримки соціально-економічного розвитку малих міст на 2011–2015 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 18 серп. 2010 р. № 1695-р // Офіц. вісн. України від 10.09.2010. – № 66. – С. 67.
138. Прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків та фінансування на 2005-2007 роки : постанова Кабінету міністрів України від 09.09.2003 № 1427.
139. Прогнозування податкових надходжень в перехідній економіці: проблеми методології та організації : монографія / В.П. Бочарніков, К.В. Захаров, М.С. Лаба та ін. – Ірпінь : МП «Лєся», 2006. – 319 с.

Список використаних джерел

140. Пушкарева В.М. История финансовой мысли и политики налогов : учеб. пособие / В.М. Пушкарева. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 192 с.
141. Регулятивний потенціал податкової системи України : монографія / Ю.Б. Іванов, О.М. Тищенко, К.М. Давискіба та ін. – Х. : ХНЕУ, 2009. – 335 с.
142. Ровинский Н.Н. Государственный бюджет СССР / Н.Н. Ровинский. – М. : Госфиниздат, 1951. – 444 с.
143. Сакс Дж.Д. Макроэкономика. Глобальный подход : пер. с англ. / Дж.Д. Сакс, Ф. Б. Ларрен. – М. : Дело, 1996. – 848 с.
144. Самуельсон П. Макроекономіка : пер. з англ. / П. Самуельсон, В. Нордгауз. – К. : Основи, 1995. – 544 с.
145. Сенчагов В. Бюджетная политика и ее роль в обеспечении экономического роста / В. Сенчагов // Вопр. экономики. – 2007. – № 5. – С. 65–80.
146. Сибірянська Ю.В. Застосування регресивних моделей при плануванні доходів бюджету / Ю.В. Сибірянська // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 22. – С. 38–42.
147. Сибірянська Ю.В. Інноваційні підходи до прогнозування і планування доходів бюджету / Ю.В. Сибірянська, Г.М. Котіна // Фінанси України. – 2011. – № 2. – С. 72–85.
148. Скрипник А.В. Державне регулювання трансформаційної економіки (аспекти моделювання) : монографія / А.В. Скрипник – І. : Акад. Держ. подат. служби України, 2002. – 312 с.
149. Скрипник А.В. Динаміка податкових надходжень та їх прогноз за допомогою моделі ARIMA / А.В. Скрипник, Л.А. Терещенко // Моделювання та інформаційні системи в економіці. – К. : КНЕУ, 2001. – Вип. 66. – С. 7–12.
150. Смирнов С. Система опережающих индикаторов для России / С. Смирнов // Вопр. экономики. – 2001. – № 3. – С. 23–45.
151. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов : пер. с англ. / А. Смит. – М. : Соцэкгиз, 1962. – 684 с.
152. Соколов М. Сучасні тенденції в політиці оподаткування юридичних і фізичних осіб / М. Соколов // Економіка України. – 2009. – № 8. – С. 30–41.
153. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення / А.М. Соколовська. – К. : Знання-Прес, 2004. – 454 с.

154. Соколовська А. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки / А. Соколовська // Економіка України. – 2006. – № 7. – С. 4–12.
155. Статист. щорічник України за 2006 р. – К. : Консультант. – 2007. – 551 с.
156. Статист. щорічник України за 2007 р. – К. : Консультант. – 2008. – 571 с.
157. Статист. щорічник України за 2008 р. – К. : Консультант. – 2009. – 566 с.
158. Статист. щорічник України за 2009 р. – К. : Консультант. – 2010. – 568 с.
159. Статист. щорічник України за 2010 р. – К.: Август Трейд. – 2011. – 560 с.
160. Стігліц Дж. Е. Економіка державного сектора : пер. з англ. / Дж. Е. Стігліц. – К. : Основи, 1998. – 854 с.
161. Геєць В.М. Структурні зміни та економічний розвиток України : монографія / В.М. Геєць та ін. ; за ред. д-ра екон. наук Л.В. Шинкарук. – К. : Ін-т економіки та прогнозування, 2011. – 696 с.
162. Сутырин С.Ф. Налоги и налоговое планирование в мировой экономике: учебное пособие / С.Ф. Сутырин, А.И. Погорлецкий – СПб. : Полиус, 1998. – 577 с.
163. Таращенко В.А. Податкові пільги: теоретичні аспекти / В.А. Таращенко // Наук. пр. НДФІ. – 2009. – № 1 (46). – С. 19–26.
164. Тропіна В.Б. Фіскальне регулювання соціального розвитку суспільства / В.Б. Тропіна. – К. : НДФІ, 2008. – 368 с.
165. Федосов В.М. Теорія фінансів / за ред. проф. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К. : ЦНЛ, 2010. – 576 с.
166. Фінанси : підручник / С.І. Юрій, В.М. Федосов, Л.М. Алексеєнко та ін. ; за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К. : Знання, 2008. – 611 с.
167. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку : монографія / за ред. І.Я. Чугунова. – К. : ДННУ АФУ, 2009. – 848 с.
168. Фіскально-бюджетна та грошово-кредитна політика в Україні: проблеми та шляхи посилення взаємозв'язку : монографія / А.І. Даниленко, А.А. Гриценко, В.В. Зимовець та ін. ; за ред. А.І.Даниленка. – К. : Ін-т екон. та прогнозування, 2010. – 456 с.

Список використаних джерел

169. Харитонов О.П. Стимулирующая составляющая региональных налоговых отношений / О.П. Харитонов // Вестн. ОГУ. – 2002. – № 4. – С. 101–106.
170. Четиріна І.М. Ефективність діяльності податкових органів у реалізації механізму державного контролю за стягненням податків / І.М. Четиріна // Держава та регіони. – 2008. – № 1. – С. 231–235.
171. Чвалюк А.М. Правові основи формування державного бюджету України : монографія / А.М. Чвалюк. – К. : КНТ, 2011. – 219 с.
172. Чугунов І.Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку : монографія / І.Я. Чугунов. – К. : НІОС, 2003. – 488 с.
173. Чугунов І.Я. Доходи бюджету як складова системи бюджетного регулювання / І.Я. Чугунов, О.В. Зварич // Наук. пр. НДФІ. – 2007. – Вип. 1 (38). – С. 3–13.
174. Чугунов І. Я. Перспективне бюджетне планування як складова системи економічного регулювання // Вісн. Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2004. – № 69. – С. 59–61.
175. Чугунов І.Я. Перспективне прогнозування і планування бюджетних показників України на 2007–2009 роки / І.Я. Чугунов, І.Ф. Книщенко // Наук. пр. НДФІ. – 2005. – № 3 (32). – С. 9–22.
176. Чугунов І. Планування дохідної частини місцевих бюджетів / І. Чугунов // Фінанси України. – 2001. – № 12. – С. 38–47.
177. Чугунов І. Планування і виконання дохідної частини місцевих бюджетів у механізмі бюджетного регулювання / І. Чугунов // Регіон. економіка. – 2002. – № 4. – С. 194–199.
178. Чугунов І.Я. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету / І.Я. Чугунов, І.В. Запатріна // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 3–14.
179. Чугунов І.Я. Теоретико-методологічні засади перспективного прогнозування доходів місцевих бюджетів / І.Я. Чугунов, В.Д. Макогон // Наук. пр. НДФІ. – 2007. – Вип. 2 (39). – С. 3–14.
180. Чугунов І.Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання / І.Я. Чугунов. – К. : НДФІ, 2005. – 259 с.
181. Чугунов І.Я. Фінансово-економічне прогнозування і планування / І.Я. Чугунов, Т.Г. Затонацька, А.В. Ставицький. – К. : Поліграф Консалтинг, 2007. – 312 с.

182. Шаблиста Л.М. Податки як засіб структурної перебудови економіки / Л.М. Шаблиста. – К. : Ін-т економіки та прогнозування, 2000. – 219 с.
183. Шевчук В.О. Вплив бюджету на макроекономічні показники України / В.О. Шевчук, Р.І. Копич // Фінанси України. – 2010. – № 3. – С. 3–12.
184. Щекин Д.М. Налоговые риски и тенденции развития налогового права / Д.М. Щекин ; под ред. С.Г. Пепеляева. – М. : Статут, 2007. – 503 с.
185. Юрій С.І. Антологія бюджетного механізму : монографія / С.І. Юрій, В.Г. Дем'янишин, Я.М. Буздуган. – Т. : Екон. думка, 2001. – 250 с.
186. Яковец Ю. О сочетании долгосрочного прогнозирования и стратегического планирования / Ю. Яковец // Экономист. – 2008. – № 6. – С. 3–9.
187. Якубенко В.Д. Базисні інститути у трансформаційній економіці : монографія / В.Д. Якубенко. – К. : КНЕУ, 2004. – 252 с.
188. Янжул И.И. Основные начала финансовой науки: Учение о государственных доходах / И.И. Янжул. – М. : Статут, 2002. – 555 с.
189. Яснопольский Л. Государственные доходы и расходы / Л. Яснопольский – М. : Народное право, 1907. – 39 с.
190. Ястремский Б.С. Математическая статистика : учеб. пособие / Б.С. Ястремский. – М. : Госстатиздат, 1956. – 176 с.
191. Яцура В.В. Соціально-економічне прогнозування : навч. посіб. / В.В. Яцура, О.С. Сенишин, М.О. Горинь. – Л. : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2010. – 410 с.
192. Box G. Time series analysis: forecasting and control / G. Box., G. Jenkins. – San Francisco, 1976. – 575 p.
193. Cahill D. Is Neoliberalism History / D. Cahill // Social Alternative. – 2009. – Vol. 28. – № 1. – P. 12-16
194. Daniel S. Tax Treaties and Controlled Foreign Company Legislation. 2nd ed. / S. Daniel. – Deventer, the Netherlands: Kluwer, 1998.
195. Diebold F. The Past, Present, and Future of Macroeconomic Forecasting / F. Diebold // The Journal of Economic Perspectives. – 1998. – Vol. 12. – P. 175 – 192.
196. Interinstitutional Agreement between the European Parliament, the Council and the Commission on budgetary discipline and sound

Список використаних джерел

- financial management // Official Journal of the European Union. – 2006. – № 139. – 17 p.
197. Klein L. An Essay on the Accuracy of Economic Prediction / L. Klein // International Journal of Applied Economics and Econometrics. – 2000. – Vol. 9, No 1. – P. 29–69.
198. Krugman P. How Did Economists Get It So Wrong? / P. Krugman // The New York Times. – 2009. – September 2.
199. Lexan E. Simplified Governmental Budgeting. – Chicago: Municipal Finance Officers Association, 1981. – 610 p.
200. Lindholm R. W. Public Finance and Fiscal Policy / R. W. Lindholm. – New York: McMillan, 1992. – P. 156-174.
201. Li J. International Taxation in the Age of Electronic Commerce: A Comparative Study / J. Li. – Toronto: Canadian Tax Foundation, 2003.
202. Lucas R. E. Econometric policy evaluation: A critique / R. E. Lucas // Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy. – 1976. – P. 19–46.
203. Mc Carten J. Treatment of Subsidiaries and Branches. Tax Policy Handbook / J. Mc Carten. – Tax Policy Division FAD IMF Washington, D. C., 1995.
204. Sargent T. Business Cycle Modeling Without Pretending to Have Too Much A priori Economic Theory / T. Sargent, C. Sims. – Minneapolis. – P. 45–110.
205. Sims C. Macroeconomics and Reality / C. Sims // Econometrica. – 1980. – Vol. 48, No. 1. – P. 1–48.
206. Shneider F. Shadow Economies all over the World / F. Shneider, A. Buehn, C. Montenegro. – 2010. – Access mode: http://lsfiwi.wiso.uni-potsdam.de/projecte/schattenwirtschaft/Working%20Group%207/03%20Buehn_Shneider_Shadow_Economies_potsdam2010.pdf
207. Slutsky E. The Simulation of Random Causes as the Source of Cyclical Processes / E. Slutsky // Econometrica. – 1927. – No. 5. – P. 105–146.
208. The Costs of Tax Compliance in Ukraine // The World Bank Group, ICAS – Investment Climate Advisory Services, Kyiv. – 2009. – 229 p.
209. The Global Competitiveness Report 2010-2011 / Schwab K., Porter M. // World Economic Forum, Geneva. – 2010. – 516 p.

210. Yule G. On a Method of Investigating Periodicities in Disturbed series, with a Special Reference to Wolfer's Sunspot Numbers / G. Yule // *Philosophical of the Royal Society of London*. – 1927. – Vol. 226. – P. 267–298.
211. Богдан Т.П. Квазіфіскальні операції та їх роль у формуванні бюджетного дефіциту / Т.П. Богдан // *Фінанси України*. – 2011. – № 9. – С. 3–17.
212. Гринберг Р.С. Глобалізація, трансформація, кризис – що далі? / Р.С. Гринберг. – М. : Магістр, 2011. – С. 9.
213. Bouvier M. *Finances Publiques* / M. Bouvier, M.-C. Esclassan, J.-P. Lassale. – 8ème éd. – P. : L.G.D.J., 2006. – 880 p.
214. Due J. F. *Government Finance: Economics of the Public Sector* / J.F. Due, A. F. Friedlaender. – 6th Revised Edition. – Homewood, Richard D. Irwin Inc., 1977. – 704 p.
215. Krugman P. Financing vs. Forgiving a Debt Overhang / Krugman P. // *Journal of Development Economics*. – 1988. – № 29. – P. 253–268.
216. Korotaev A. A Spectral Analysis of World GDP Dynamics: Kondratieff Waves, Kuznets Swings, Juglar and Kitchin Cycles in Global Economic Development, and the 2008-2009 Economic Crisis / A. Korotaev, S. Tsirel // *Structure and Dynamics*. – 2010. – Vol. 4(1). P. 3–57.
217. Laffer A. Government Exaction and Revenue Deficiencies [Electronic resource] / A. Laffer // *Supply- Side solution*. – Chatham, 1983. – Access mode : <http://www.cato.org/pubs/journal/cj1n1/cj1n1-1.pdf>.
218. A. Terrien G. *Finances publiques categories A et B. Edition 2009 cours, entrainement* / G. Terrien, J.-P. Reynaud, Y. Reynaud. – P. : Foucher, Coll. Concours Fonction publique, 2008. – 384 p.
219. Trotman-Dickenson D. L. *Economics of the public sector* / D.L. Trotman-Dickenson. – L.: Macmillan, 1996.
220. White W. *Procyclicality in the Financial System: Do We Need a New Macrofinancial Stabilization Framework* / W. White // *BIS Working Papers*. – 2006. – № 193. – P. 2–20.
221. Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році».
222. Чугунов І.Я. Теоретичні засади розвитку бюджетних відносин / І.Я. Чугунов // *Вісник КНТЕУ*. – 2011. – № 4. – С. 13–22.

ДОДАТКИ

Додаток А

Постанови «Про Основні напрями бюджетної політики»

ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ:

Про основні напрями бюджетної політики на 1996 рік (*Бюджетна резолюція*) (07.07.1995, № 272/95–ВР)

Про основні напрями бюджетної політики на 1997 рік (*Бюджетна резолюція*) (03.07.1996, № 260/96–ВР)

Про основні напрями бюджетної політики на 1998 рік (*Бюджетна резолюція*) (03.07.1997, № 420/97–ВР)

Про основні напрями бюджетної політики на 1999 рік (*Бюджетна резолюція*) (24.07.1998, № 57–XIV)

Про основні напрями бюджетної політики на 2000 рік (*Бюджетна резолюція*) (01.07.1999, № 795–XIV)

Про основні напрями бюджетної політики на 2001 рік (*Бюджетна резолюція*) (22.06.2000, № 1827–III)

Про основні напрями бюджетної політики на 2002 рік (*Бюджетна резолюція*) (21.06.2001, № 2543–III)

Про Основні напрями бюджетної політики на 2003 рік (04.07.2002, № 32–IV)

Про Основні напрями бюджетної політики на 2004 рік (19.06.2003, № 987–IV)

Про Основні напрями бюджетної політики на 2005 рік (24.06.2004, № 1854–IV)

Про Основні напрями бюджетної політики на 2006 рік (21.06.2005, № 2678–IV)

Про Основні напрями бюджетної політики на 2007 рік (27.07.2006, № 42–V)

ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ:

Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2008 рік (*Бюджетна декларація*) (від 1 березня 2007 р. № 316)

Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2009 рік (*Бюджетна декларація*) (від 5 березня 2008 р. № 1600)

Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2010 рік (*Бюджетна декларація*) (від 25 лютого 2009 р. № 151)

ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ:

(Відповідно до статті 33 Бюджетного кодексу України і статті 152 Регламенту Верховної Ради України)

Про Основні напрями бюджетної політики на 2011 рік (04.06.2010, № 2318–VI)

Про Основні напрями бюджетної політики на 2012 рік (13.05.2011, № 3358–VI)

Про Основні напрями бюджетної політики на 2013 рік (22.05.2012, № 4824–VI)

Додаток Б

**ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
«Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету
України за основними видами доходів, видатків
і фінансування на три роки
(середньострокове прогнозування)»**

Прогнози на три роки схвалювались відповідно до Закону України від 23.03.2000 № 1602-ІІ «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» та постанови Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету».

Відповідно до статті 21 Бюджетного кодексу (у новій редакції) прогнози на середньострокову перспективу тепер розробляються не на три, а на два роки.

Прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на три наступні роки, розроблявся щороку починаючи з 2003 року та затверджувався відповідними постановами Кабінету Міністрів України, зокрема:

«Про прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2005–2007 роки» (від 09.09.2003 № 1427).

«Про схвалення прогнозу показників зведеного бюджету за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2006–2008 роки та довгострокову перспективу» (від 14.09.2004 № 1202).

«Про схвалення прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2007–2009 роки» (від 14.09.2005 № 913).

«Про прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2008–2010 роки» (від 25.09.2006 № 1359).

«Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2009–2011 роки» (від 10.10.2007 № 1216).

«Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2010–2012 роки» (від 13.09.2008 № 828).

«Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2011–2013 роки» (від 12.09.2009 № 988).

«Про схвалення Прогнозу Державного бюджету України на 2013 і 2014 роки» (від 05.04.2012 № 318).

ДОВІДКА

**щодо внесення змін до Закону України
«Про Державний бюджет України на 2011 рік»**

До Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» станом на 1 грудня 2011 року зміни вносились 23 рази Законами від:

7 квітня 2011 року № 3320–VI	18 жовтня 2011 року № 3912–VI
7 квітня 2011 року № 3222–VI	18 жовтня 2011 року № 3913–VI
21 квітня 2011 року № 3291–VI	20 жовтня 2011 року № 3953–VI
12 травня 2011 року № 3315–VI	20 жовтня 2011 року № 3954–VI
12 травня 2011 року № 3331–VI	4 листопада 2011 року № 4011–VI
19 травня 2011 року № 3385–VI	4 листопада 2011 року № 4012–VI
14 червня 2011 року № 3491–VI	4 листопада 2011 року № 4013 –VI
5 липня 2011 року № 3562–VI	7 грудня 2011 року № 4074–VI
22 вересня 2011 року № 3768–VI	22 грудня 2011 року № 4275–VI
6 жовтня 2011 року № 3823–VI	22 грудня 2011 року № 4280–VI
7 жовтня 2011 року № 3905–VI	23 грудня 2011 року № 4288–VI
18 жовтня 2011 року № 3911–VI	

При цьому дохідна частина змінювалась чотирнадцять разів.

Доходи державного бюджету України збільшилися на 22,4 млрд грн, з них до:

- загального фонду на 18,7 млрд грн
- спеціального фонду на 3,7 млрд грн:

(млрд грн)

	План на 2011 рік	Зміни, що вносились							
		07.04	07.04	14.06	05.07	22.09	06.10	18.10	18.10
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Державний бюджет	281,5	3,6	0,0	14,0	0,1	1,1	0,2	0,0006	0,04
Загальний фонд	238,6		+1,0	13,5	0,1	1,1	0,2	0,0006	0,04
Спеціальний фонд	42,9	3,6	-1,0	0,5	-	-	-	-	-
		Зміни, що вносились						Всього змін	План на рік (зі змінами)
		18.10	20.10	04.11	04.11	07.12	22.12		
		(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)		
Державний бюджет		0,1	-	0,2	0,3	1,3	1,5	22,4	303,8
Загальний фонд		-	0,0006	-	-	1,3	1,5	18,7	257,3
Спеціальний фонд		0,1	-	0,2	0,3	-	-	3,7	46,5

**ДОВІДКА
щодо внесення змін до Закону України
«Про Державний бюджет України на 2012 рік»**

До Закону України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» від 22.12.2011 № 4282 –VI станом на 09 листопада 2012 року зміни вносились 38 разів Законами від:

12 квітня 2012 року № 4647–VI	02 жовтня 2012 року № 5305–VI
24 травня 2012 року № 4866–VI	02 жовтня 2012 року № 5306–VI
08 червня 2012 року № 4961–VI	02 жовтня 2012 року № 5307–VI
19 червня 2012 року № 4968–VI	02 жовтня 2012 року № 5308–VI
21 червня 2012 року № 4994–VI	02 жовтня 2012 року № 5309–VI
22 червня 2012 року № 5022–VI	16 жовтня 2012 року № 5417– VI
4 липня 2012 року № 5183–VI	16 жовтня 2012 року № 5418– VI
4 липня 2012 року № 5185–VI	16 жовтня 2012 року № 5419– VI
4 липня 2012 року № 5186–VI	16 жовтня 2012 року № 5420– VI
4 липня 2012 року № 5187–VI	16 жовтня 2012 року № 5421– VI
30 липня 2012 року № 5189–VI	16 жовтня 2012 року № 5422– VI
30 липня 2012 року № 5190–VI	16 жовтня 2012 року № 5423– VI
30 липня 2012 року № 5191–VI	16 жовтня 2012 року № 5424– VI
06 вересня 2012 року № 5234–VI	16 жовтня 2012 року № 5425– VI
06 вересня 2012 року № 5235–VI	16 жовтня 2012 року № 5426– VI
06 вересня 2012 року № 5236–VI	06 листопада 2012 року № 5467– VI
18 вересня 2012 року № 5253–VI	06 листопада 2012 року № 5469– VI
02 жовтня 2012 року № 5303–VI	06 листопада 2012 року № 5470– VI
02 жовтня 2012 року № 5304–VI	04 грудня 2012 року № 5513– VI

При цьому дохідна частина змінювалась дев'ятнадцять разів.

Доходи державного бюджету України збільшилися на 41,1 млрд грн, з них до:

- загального фонду на 34 млрд грн
- спеціального фонду на 7,1 млрд грн:

(млрд грн)

	План на 2012 рік	Зміни, що вносились							
		12.04	24.05	08.06	19.06	21.06	22.06	04.07	04.07
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Державний бюджет	332,8	33,8	0,0	1,7	0,0	0,025	0,047	0,177	0,994
Загальний фонд	288,2	29,2	0,0	0,0	0,0	0,025	0,047	0,177	0,994
Спеціальний фонд	44,6	4,6	0,0	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Додатки

Закінчення дод. Д

	Зміни, що вносились								План на рік (зі змінами)
	04.07	30.07	06.10	06.10	02.10	02.10	02.10	Всього змін	
	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)		
Державний бюджет	1,0	0,232	0,006	0,043	1,2	0,232	0,072	39	372,3
Загальний фонд	1,0	0,0002	0,006	0,638		0,232	0,072	32,4	320,6
Спеціальний фонд	0,0	0,23		-0,594	1,2			7,1	51,7

	Зміни, що вносились								План на рік (зі змінами)
	16.10.	16.10	16.10	16.10				Всього змін	
	(16)	(17)	(18)	(19)					
Державний бюджет	1,5	0,05	0,033	0,036				41,1	374
Загальний фонд	1,5	0,05	0,033	0,036				34	322
Спеціальний фонд	0,0	0,0	0,0	0,0				7,1	52

Валовий внутрішній продукт

Роки	У фактичних цінах		Індекси фізичного обсягу			Індекси-дефлятори
	валовий внутрішній продукт	валовий внутрішній продукт у розрахунку на одну особу	ВВП	валовий внутрішній продукт у розрахунку на одну особу	валовий внутрішній продукт	ВВП
	млрд крб.	тис. крб.	відсотків до попереднього року		відсотків до 1990 р.	відсотків до попереднього року
1990	167	3				
1991	299	6	91,3	91,1	91,3	196,2
1992	5033	97	90,1	89,8	82,3	1866,0
1993	148273	2842	85,8	85,7	70,6	3435,4
1994	1203769	23184	77,1	77,4	54,4	1053,5
1995	5451642	105793	87,8	88,5	47,8	515,5
	млн грн	грн	відсотків до попереднього року		відсотків до 1990 р.	відсотків до попереднього року
1996	81519	1595	90,0	90,7	43,0	166,2
1997	93365	1842	97,0	97,8	41,7	118,1
1998	102593	2040	98,1	98,8	40,9	112,1
1999	130442	2614	99,8	100,6	40,8	127,3
2000	170070	3436	105,9	106,7	43,2	123,1
2001	204190	4195	109,2	111,1	47,2	109,9
2002	225810	4685	105,2	106,3	49,7	105,1
2003	267344	5591	109,6	110,5	54,4	108,0
2004	345113	7273	112,1	113,0	61,0	115,1
2005	441452	9372	102,7	103,5	62,7	124,5
2006	544153	11630	107,3	108,1	67,3	114,8
2007	720731	15496	107,9	108,6	72,6	122,7
2008	948056	20495	102,3	102,9	74,2	128,6
2009	913345	19832	85,2	85,6	63,3	113,0
2010	1082569	23600	104,1	104,6	65,8	113,8
2011	1302079	28488	105,2	105,6	69,3	114,3
2012	1408889	30928	100,2			108,0

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/vvp/vvp_ric/vvp_u.htm

Додатки

Додаток Ж

Податки і збори, надходження яких залежали від курсу валют

№ пор.	Код бюджетної класифікації	Назва платежу	Валюта	Факт за 2011 рік Держбюджет (млн грн)	
				загальний фонд	спеціальний фонд
1	140103	ПДВ з ввезених на територію України товарів	\$	93 168,6	2 856,8
2	140200	Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	€		3 421,9
3	140300	Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	€		5 606,3
3	140300	Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	\$	1 263,8	952,0
4	150100	Ввізне мито	\$	8 315,9	2 146,8
5	150200	Вивізне мито	\$	1 311,3	
6	221100	Єдиний збір, що справляється у пунктах пропуску через державний кордон України	\$	180,9	
7	222000	Плата за митне оформлення товарів і транспортних засобів поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для митних органів	\$	53,6	
8	170101	Рентна плата за нафту, що видобувається в Україні	\$	8 295,8	
9	170103	Рентна плата за газ. конденсат, що видобувається в Україні	\$	2 909,2	
10	210801	Платежі за перебування Чорноморського флоту РФ на території України, відповідно до укладеної міжурядової угоди	\$		834,1
11	220600	Кошти, отримані за вчинення консульських дій	\$	243,4	26,5
12	240615	Надходження до Державного спеціалізованого фонду фінансування загальнодержавних витрат на авіаційну діяльність та участь України у міжнародних авіаційних організаціях	\$	21,7	86,7

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Закінчення дод. Ж

№ пор.	Код бюджетної класифікації	Назва платежу	Валюта	Факт за 2011 рік Держбюджет (млн грн)	
				загальний фонд	спеціальний фонд
13	240624	Кошти, отримані від продажу частин встановленої кількості викидів парникових газів, передбачених ст. 17 Кіотського протоколу	€	0,0	
14	240900	Портовий (адміністративний) збір	\$	7,2	66,7
15	241102	Плата за користування кредитами (позиками), залученими державою	\$	286,9	64,6
16	420100	Кошти, отримані від секретаріату ООН, ОБСЄ або іншої регіональної організації за участь українського контингенту та персоналу у миротворчих операціях	\$	156,5	
17	420300	Надходження в рамках програм допомоги ЄС	€		324,8
		ВСЬОГО податки і збори, які залежать від курсу		116 214,8	16 387,2
		РАЗОМ податки і збори, які залежать від курсу		132 602,0	
		ВСЬОГО по Україні		334 733,0	63 577,4
		РАЗОМ по Україні		398 310,4	

**Реєстр листування між Мінфіном та іншими
міністерствами (службами) щодо погодження методик
прогнозування податків**

Податок	Дата розробки	Куди направлялась на погодження	Дата і № листа на погодження	Дата і № листа-відповіді
Податок на додану вартість з ввезених в Україну товарів	серпень 2004	ДПАУ, ДМСУ, Мінекономіки, Держкомстат	Спільний наказ МФУ, ДПАУ, ДМСУ, МЕ від 31.04.2004 № 545/315/502/637 (zareestr. в Мін'юсті України 23.09.2004 № 1202/9801)	
		ДМСУ	23.04.2004 № 31-03120-107-13/6902	
		Науково-дослідний фінансовий інститут	23.04.2004 № 31-03120-107-17/6897	27.05.2004 № 57000/375/1
Податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	серпень 2004	ДПАУ, ДМСУ, Мінекономіки, Держкомстат	Спільний наказ МФУ, ДПАУ, ДМСУ, МЕ від 31.04.2004 №545/315/502/637 (zareestr. в Мін'юсті України 23.09.2004 №1202/9801)	
		ДПАУ	23.04.2004 № 31-03120-106-18/6899	
		Науково-дослідний фінансовий інститут	23.04.2004 № 31-03120-107-17/6897	27.05.2004 № 57000/375/1
Податок на прибуток підприємств	березень 2008	ДПАУ	25.04.2008 № 31-12030-308-18/16177	20.05.2008 № 5895 /5/20-3016-2
		Мінекономіки	02.03.2009 № 31-12020-217-5/5659	20.03.2009 № 3105-25/213
			26.05.2009 № 31-12020-207-5/14238	26.06.2009 № 3105-25/484
Податок з доходів фізичних осіб	2004	ДПАУ	23.04.2004 № 31-03120-106-18/6899	
		Науково-дослідний фінансовий інститут	23.04.2004 № 31-03120-107-17/6897	27.05.2004 № 57000/375/1

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Продовження дод. 3

Податок	Дата розробки	Куди направлялась на погодження	Дата і № листа на погодження	Дата і № листа-відповіді
	2007	Мінекономіки	28.03.2008 № 3112040-433-5/10790	24.04.2008 №51-24/383 (із зауваженнями)
		Держкомстат	28.03.2008 № 31-12040-433-3/10787	15.04.2008 № 02/1-03/149 (із зауважен.)
		Пенсійний фонд	28.03.2008 № 31-12040-433-4/10788	07.04.2008 № 6022/03-40
		ДКУ	28.03.2008 № 31-12040-433-3/10789	07.04.2008 № 23-07/358-5651
		Науково-дослідний фінансовий інститут	28.03.2008 № 31-12040-433-7/10785	09.04.2008 № 77000-12/0236
		ДПА України	03.04.2008 № 31-12040-432-8/11632	08.04.2008 №4184 /5/17-020216
Єдиний податок	2009	Області	19.04.2010 № 31-12040-4-8/8770	
Ввізне мито	липень 2007	Науково-дослідний фінансовий інститут	23.04.2004 № 31-03120-107-17/6897	27.05.2004 № 57000/375/1
Збір за спеціальне використання лісових ресурсів	2007	Області Міноборони Мінагрополітики Держкомлісгосп	19.04.2010 № 31-12020-4-8/8770 26.04.2010 № 31-12040-33-5/9600	
Збір за спеціальне водокористування	2007	Міністерство охорони навколишнього природного середовища	16.12.2009 № 31-12040-416/2-/34478	30.12.2009 № 22946/16/10-09
		Держкомводгосп	16.12.2009 № 31-12040-416/2-13/34479	23.12.2009 № 5940/9/11-09
		ДКУ	16.12.2009 № 31-12040-416/2-24/34477	22.12.2009 № 15-07/3206-22918
		Мінекономіки	16.12.2009 № 31-12040-416/2-/34476	13.01.2010 № 3404-22/6

Додатки

Закінчення дод. 3

Податок	Дата розробки	Куди направлялась на погодження	Дата і № листа на погодження	Дата і № листа-відповіді
Плата за користування надрами	2007	ДПА України	16.03.2010 № 31-12040-32-18/5786	25.03.2010 № 3304/5/5-0916 (з пропозицією)
		МінОНПС	16.03.2010 №31-12040-16-5/578526.	МінОНПС направлено лист до Геоінформу, (дата отримання - 15.04.2010)
		Мінпаливенерго	Квітень 2010 № 31-1240-33-5/9597 (з пропозицією ДПАУ)	
		Мінвуглепром Держкомгір-нагляд	26.04.2010 № 31-12040-33-5/9598 (методика із пропозицією ДПАУ)	
Плата за землю	2009	ДПА України	19.04.2010 № 31-12040-32-18/8762	
		Держкомзем	19.04.2010 № 31-12040-33-13/8767	
		Області	19.04.2010 № 31-12040-4-8/8770	
Методики з вивізного мита, акцизного збору з ввезених в Україну товарів, акцизного збору з вироблених в Україні товарів, державного мита, ліцензій, інших платежів – розроблено у квітні 2008 року; з податку з доходів фізичних осіб (за галузями економіки) – у жовтні 2008 року				

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Додаток К

**Реєстр листування між Мінфіном, іншими міністерствами
(службами) та обласними фінансовими управліннями
щодо погодження методик прогнозування
у межах регіонів**

Податок	Дата розроблення	Куди направлялась на погодження	Дата і № листа на погодження	Дата і № листа-відповіді
Акцизний збір з вироблених в Україні товарів	квітень 2008 р.	ДПАУ	25.04.2008 № 31-12030-308-18/16177	20.05.2008 № 5895/5/20-3016-2
		всі обласні фінансові управління	24.04.2008 № 31-12000-206-5/15817	Відповіді від всіх областей додаються окремим реєстром
ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	квітень 2008 р.	ДПАУ	25.04.2008 № 31-12030-308-18/16177	20.05.2008 № 5895/5/20-3016-2
		всі обласні фінансові управління	24.04.2008 № 31-12000-206-5/15817	Відповіді від всіх областей додаються окремим реєстром
Податок на прибуток підприємств	квітень 2008 р.	ДПАУ	25.04.2008 № 31-12030-308-18/16177	20.05.2008 № 5895/5/20-3016-2
		всі обласні фінансові управління	24.04.2008 № 31-12000-206-5/15817	Відповіді від всіх областей додаються окремим реєстром
Збір за спеціальне використання лісових ресурсів	2008 рік	Міноборони Мінагрополітики Держкомлісгосп обласні фінансові управління	19.04.2010 № 31-12020-4/8770 26.04.2010 № 31-12040-33-5/9600	
Збір за спеціальне водокористування	2007 рік	всі обласні фінансові управління	19.04.2010 № 31-12040-4/8770	
Плата за користування надрами	2008 рік	всі обласні фінансові управління	19.04.2010 № 31-12040-4/8770	

**Реєстр листування між Мінфіном
і облдержадміністраціями щодо погодження методик
прогнозування з податку на прибуток підприємств
у межах регіонів**

Регіони, в які листи направлялась на погодження	Дата і № листа на погодження (пропозиції щодо вдосконалення процесу планування)	Дата і № листа-відповіді
ДПАУ	25.04.2008 № 31-12030-308-18/16177	20.05.2008 № 5895/5/20-3016-2
1.АР Крим	24.04.2008 № 31-12000-206-5/15817	20.05.2008 № 10-08/919
2.Вінницька обл.		19.05.2008 № 02-19/127
3.Волинська обл.		20.05.2008 № 1/2-08/1228
4.Дніпропетровська обл.		19.05.2008 № 05-23/1557
5.Донецька обл.		20.05.2008 № 02-01/17-2-172-1
6.Житомирська обл.		20.05.2008 № 51-16/119/229
7.Закарпатська обл.		20.05.2008 № 03/01-15/1232
8.Запорізька обл.		19.05.2008 № 2-123/1231
9.Івано-Франківська обл.		20.05.2008 № 05-29/843
10.Київська обл.		20.05.2008 № 04-15/127
11.Кіровоградська обл.		19.04.2008 № 02-01-20/242
12.Луганська обл.		20.05.2008 № 3/1-306
13.Львівська обл.		20.05.2008 № 2-36
14.Миколаївська обл.		20.05.2008 № 031-08/1801
15.Одеська обл.		21.05.2008 № 06-16/1320
16.Полтавська обл.		20.05.2008 № 03-01-06/325
17.Рівненська обл.		20.05.2008 № 02-2-03/179/05
18.Сумська обл.		20.05.2008 № 02-05/175
19.Тернопільська обл.		19.05.2008 № 2.2-11/1-283
20.Харківська обл.		20.05.2008 № 2-27/36
21.Херсонська обл.		20.05.2008 № 02-06/993
22.Хмельницька обл.		16.05.2008 №03-13/155-01/162-01
23.Черкаська обл.		19.05.2008 №1082/02-1-11
24.Чернівецька обл.		20.05.2008 № 04-10/172
25.Чернігівська обл.		19.05.2008 № 03-14/1164
26.м.Київ		19.05.2008 № 048-1-2-03/4960
27.м. Севастополь		19.05.2008 № 2-10/53/139

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Додаток М

Постанови Кабінету Міністрів України, якими приймалися основні прогнозні макропоказники економічного і соціального розвитку України

Рік	Назва постанови КМУ, номер та дата її прийняття
2001	від 05.06.2000 «Про розроблення прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2001 рік, основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2001 рік та на період до 2004 року, проекту Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2001 рік»
2002	від 25.07.2002 № 1043 «Про схвалення уточнених основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2002 рік»
2004	від 06.08.2003 № 1231 «Про прогноз економічного і соціального розвитку України на 2004 рік»
2007	від 14.08.2006 № 1194 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2007 рік»
2008	від 27.07.2007 № 976 «Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2008 рік»
	від 21.11.2007 № 1340 «Про внесення змін до постанови КМУ від 27.07.2007 № 976»
	від 13.02.2008 № 52 «Про внесення змін до постанови КМУ від 27.07.2007 № 976»
	від 27.06.2008 № 581 «Про внесення змін до постанови КМУ від 27.07.2007 № 976»
2009	від 05.07.2008 № 602 «Про внесення змін до постанови КМУ від 27.07.2007 № 976»
	від 10.09.2008 № 799 «Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2009 рік»
2010	від 17.12.2008 № 1105 «Про внесення змін до постанови КМУ від 10.09.2008 № 799»
	від 12.09.2009 № 973 «Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2010 рік»
2011	від 24.03.2010 № 281 «Про внесення змін до постанови КМУ від 12.09.2009 № 973»
	від 11.08.2010 № 701 «Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2011 рік»
	від 18.12.2010 № 1119 «Про внесення змін до постанови КМУ від 11.08.2010 № 701»
2012	від 06.06.2011 № 587 «Про внесення змін до постанови КМУ від 11.08.2010 № 701»
	від 31.08.2011 № 907 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2012 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2013 і 2014 роки»
2013	від 28.11.2011 № 1216 «Про внесення змін у додаток до постанови КМУ від 31.08.2011 № 907»
	від 28.11.2012 № 1125 «Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2013 рік та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 907»

Додатки

Додаток Н

Розрахунок плану надходження податків з робітників і службовців на 196__ р * по _____ (у тис. рублів)

	196_р. виконання	196_р. (очікуване виконання)		196_р. (проект)	
		сума	у % до виконання за 196_р.	сума	у % до виконання за 196_р.
1. Фонд заробітної плати					
2. Прибутковий податок:					
– сума надходжень					
– у % до фонду зарплати					
3. Податок на холостяків, самотніх і малосімейних громадян СРСР					
– сума надходжень					
– у % до фонду зарплати					

Розрахунок прибуткового податку з громадян**

№	Показники	1999 р. – факт	2000 р.		2001 р. – проект
			враховано у розрахунках	виконання	
1	Фонд оплати праці робітників, службовців, працівників малих підприємств та галузі сільське господарство	33443900	38530100		47216300
2	Середня ставка нарахування податку (%)	12,4	11,9		13,7
	Прибутковий податок	4152434	4585080	5650000	6468633
3	Прибутковий податок з доходів від зайняття підприємницькою діяльністю, та інших доходів	85629	99129	110000	120000
4	Фіксований податок - всього	196365	200000	220000	224367
5	Суми донараховані за наслідками контрольно- економічної роботи ДПА		57800		
	Всього	4434428	4942000	5980000	6813000

* Методика розрахунку, що застосовувалась при прогнозуванні податку з робітників і службовців у радянський період

** Методика розрахунку прибуткового податку з громадян на 2001 рік.

Валовий внутрішній продукт за категоріями кінцевого використання

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	У фактичних цінах, млн грн										
Валовий внутрішній продукт	225810	267344	345113	441452	544153	720731	948056	913345	1082569	1316600	1408889
Кінцеві споживчі витрати	170325	201624	245556	337879	424906	558581	758902	772826	914230	1113008	1269601
домашніх господарств	124560	146301	180399	252624	319383	423174	582482	581733	686082	865860	986540
некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства	4226	4493	4547	4727	5173	6445	7257	7079	8222	9716	10245
сектору загального державного управління	41539	50830	60610	80528	100350	128962	169163	184014	219926	237432	272816
індивідуальні споживчі витрати	24803	29936	36767	49418	61125	79914	105879	120213	143909	155059	182286
колективні споживчі витрати	16736	20894	23843	31110	39225	49048	63284	63801	76017	82373	90530
Валове нагромадження основного капіталу	43289	55075	77820	96965	133874	198348	250158	167644	195927	241785	265349

Продовження дод. О

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Зміна запасів матеріальних оборотних коштів	2209	3661	-4883	2736	655	4685	14379	-12274	3616	27714	-8737
Придбання за виключенням вибуття цінностей	96	115	133	175	211	285	346	445	375	520	723
Експорт товарів і послуг	124392	154394	219607	227252	253707	323205	444859	423564	549365	707953	717347
Імпорт товарів і послуг	-	-	-	-	-	-	-	-	-580944	-788901	-835394
	114501	147525	193120	223555	269200	364373	520588	438860			
Відсотків до підсумку											
Валовий внутрішній продукт	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Кінцеві споживчі витрати	75,4	75,4	71,2	76,5	78,1	77,5	80,1	84,7	84,5	81,4	90,1
домашніх господарств	55,1	54,7	52,3	57,2	58,7	58,7	61,4	63,7	63,4	66,0	70,0
некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства	1,9	1,7	1,3	1,1	1,0	0,9	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7
сектору загального державного управління	18,4	19,0	17,6	18,2	18,4	17,9	17,9	20,2	20,3	18,0	19,4

Закінчення дод. О

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
індивідуальні споживчі витрати	11,0	11,2	10,7	11,2	11,2	11,1	11,2	13,2	13,3	11,8	13,0
колективні споживчі витрати	7,4	7,8	6,9	7,0	7,2	6,8	6,7	7,0	7,0	6,3	6,4
Валове нагромадження основного капіталу	19,2	20,6	22,6	22,0	24,6	27,5	26,4	18,3	18,1	18,4	18,8
Зміна запасів матеріальних оборотних коштів	1,0	1,4	-1,4	0,6	0,1	0,7	1,5	-1,3	0,3	2,1	-0,6
Придбання за виключенням вибуття цінностей	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Експорт товарів і послуг	55,1	57,8	63,6	51,5	46,6	44,8	46,9	46,4	50,8	53,8	51,0
Імпорт товарів і послуг	-50,7	-55,2	-56,0	-50,6	-49,4	-50,5	-54,9	-48,1	-53,7	-60,0	-59,3

Виробництво та розподіл валового внутрішнього продукту за видами економічної діяльності

(у фактичних цінах; млн грн)

	Рік	Випуск	Проміжне споживання	Валова додана вартість	У тому числі			валовий прибуток, змішаний дохід
					оплата праці найманих працівників	інші податки, пов'язані з виробництвом	інші субсидії, пов'язані з виробництвом	
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	2002	66430	37012	29418	5108	602	-377	24085
	2003	66119	37060	29059	4890	557	-694	24306
	2004	85668	48410	37258	6044	609	-1298	31903
	2005	94801	54259	40542	6887	760	-1597	34492
	2006	98410	57404	41006	8448	468	-2208	34298
	2007	113149	65732	47417	11869	515	-2926	37959
	2008	156072	90924	65148	14330	246	-3174	53746
	2009	157867	92109	65758	14143	720	-966	51861
	2010	194132	111491	82641	17536	718	-1023	65410
	2011	260081	149517	110564	22414	907	-1211	88454
	Добувна промисловість	2002	24386	14370	10016	6350	227	-999
2003		26484	15630	10854	6972	228	-909	4563
2004		31766	19248	12518	9541	196	-983	3764
2005		41149	23210	17939	12729	280	-1736	6666
2006		46125	24061	22064	15420	341	-2671	8974
2007		57563	25868	31695	18370	627	-3768	16466
2008		91551	37214	54337	27442	781	-7385	33499
2009		78492	37816	40676	26927	761	-5838	18826
2010		117804	52253	65551	34617	1721	-7532	36745
2011		154932	67855	87077	41212	1336	-8296	52825

Продовження дод. П

	Рік	Випуск	Проміжне споживання	Валова додана вартість	У тому числі			валовий прибуток, змішаний дохід
					оплата праці найманих працівників	інші податки, пов'язані з виробництвом	інші субсидії, пов'язані з виробництвом	
Переробна промисловість	2002	191301	150915	40386	23461	1701	-120	15344
	2003	235289	185587	49702	30414	2074	-237	17451
	2004	325820	261696	64124	41507	2134	-239	20722
	2005	399039	312176	86863	53891	2673	-251	30550
	2006	456729	347313	109416	62673	3293	-372	43822
	2007	588203	444775	143428	80946	4118	-1726	60090
	2008	751615	586880	164735	96439	5384	-6878	69790
	2009	628232	486354	141878	81504	4227	-3680	59827
	2010	812068	653585	158483	97401	5600	-2808	58290
	2011	977456	811074	166382	111819	6079	-1757	50241
	2002	28227	16802	11425	5252	270	-189	6092
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	2003	30360	18090	12270	6073	291	-258	6164
	2004	31961	19538	12423	8623	226	-475	4049
	2005	36739	21570	15169	9160	268	-325	6066
	2006	47318	28708	18610	12076	364	-323	6493
	2007	60898	37653	23245	14266	470	-375	8884
	2008	77688	48888	28800	20325	617	-2275	10133
	2009	85749	53945	31804	21592	636	-2340	11916
	2010	103317	68333	34984	25054	1046	-706	9590
	2011	135032	90020	45012	31155	1395	-691	13153
	2002	19176	11523	7653	4843	172	-66	2704
	Будівництво	2003	25811	15543	10268	6686	228	-61
2004		37667	23204	14463	8924	252	-50	5337
2005		45972	29602	16370	12677	301	-89	3481
2006		64152	42984	21168	14955	441	-93	5865

Продовження дод. П

Рік	Випуск	Проміжне споживання	Валова додана вартість	У тому числі			валовий прибуток, змішаний дохід
				оплата праці найманих працівників	інші податки, пов'язані з виробництвом	інші субсидії, пов'язані з виробництвом	
2007	94307	63851	30456	21091	611	-151	8905
2008	117362	88177	29185	23024	756	-117	5522
2009	77631	56103	21528	14458	474	-67	6663
2010	98904	66386	32518	15364	560	-78	16672
2011	124855	87623	37232	20101	632	-175	16674
2002	42628	18035	24593	10627	1060	-	12906
2003	54897	23275	31622	10197	1261	-22	20186
2004	71490	30433	41057	11393	1339	-48	28373
2005	99662	43621	56041	20882	1591	-44	33612
2006	122365	53792	68573	24845	2108	-	41620
2007	173149	77929	95220	32228	2775	-	60217
2008	240111	108850	131261	50121	3271	-	77869
2009	239327	109330	129997	46516	3248	-	80233
2010	293540	128714	164826	68529	3524	-	92773
2011	362117	158362	203755	84783	3133	-	115839
2002	46946	19423	27523	14065	450	-114	13122
2003	59995	24903	35092	16732	616	-266	18010
2004	75233	32539	42694	16936	775	-174	25157
2005	91219	43784	47435	23754	1077	-439	23043
2006	107638	51585	56053	30619	1523	-541	24452
2007	135074	65011	70063	35474	1390	-792	33991
2008	172314	85236	87078	50228	1785	-981	36046
2009	182914	85864	97050	48622	1880	-740	47288
2010	209444	98431	111013	56222	2381	-790	53200
2011	258843	125647	133196	67609	2865	-946	63668

Торгівля;
ремонт
автомобілів,
побутових
виробів та
предметів
особистого
вжитку

Діяльність
транспорту та
зв'язку

Продовження дод. П

	Рік	Випуск	Проміжне споживання	Валова додана вартість	У тому числі			валовий прибуток, змішаний дохід
					оплата праці найманих працівників	інші податки, пов'язані з виробництвом	інші субсидії, пов'язані з виробництвом	
Освіта	2002	14666	3847	10819	7996	42	-12	2793
	2003	18640	4859	13781	10935	34	-4	2816
	2004	22086	5834	16252	12855	33	-	3364
	2005	29388	8506	20882	17498	47	-	3337
	2006	36161	9918	26243	22702	52	-	3489
	2007	46083	13178	32905	29355	65	-	3485
	2008	62186	18666	43520	39740	71	-	3709
	2009	70705	21466	49239	44465	71	-	4703
	2010	83917	28239	55678	50560	103	-	5015
	2011	90914	28815	62099	56713	106	-	5280
	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2002	12080	4719	7361	5377	32	-36
2003		14958	5821	9137	7093	43	-31	2032
2004		18470	7518	10952	8426	42	-2	2486
2005		22855	8890	13965	11419	59	-38	2525
2006		28305	10583	17722	14829	79	-73	2887
2007		35947	13405	22542	19342	94	-19	3125
2008		45902	16693	29209	26207	110	-23	2915
2009		54100	19527	34573	28894	115	-30	5594
2010		64327	22146	42181	35903	230	-606	6654
2011		70300	24475	45825	39010	331	-12	6496

Продовження дод. П

	Рік	Випуск	Проміжне споживання	Валова додана вартість	У тому числі			валовий прибуток, змішаний дохід
					оплата праці найманих працівників	інші податки, пов'язані з виробництвом	інші субсидії, пов'язані з виробництвом	
Інші види економічної діяльності	2002	58168	23020	35148	20038	724	-344	14730
	2003	71151	28439	42712	22196	740	-470	20246
	2004	109827	43247	66580	33201	1290	-531	32620
	2005	134806	54009	80797	47703	1538	-849	32405
	2006	174976	68699	106277	62064	2090	-1022	43145
	2007	260682	100761	159921	88995	2353	-1357	69930
	2008	357371	129930	227441	122608	3153	-2439	104119
	2009	380668	145841	234827	124222	2722	-2731	110614
	2010	410836	158738	252098	139465	2762	-2173	112044
	2011	460753	186445	274308	161906	3157	-2557	111802
	Оплата послуг фінансових посередників	2002	□	3148	-3148	□	□	□
2003		□	4280	-4280	□	□	□	-4280
2004		□	5275	-5275	□	□	□	-5275
2005		□	7402	-7402	□	□	□	-7402
2006		□	13009	-13009	□	□	□	-13009
2007		□	22098	-22098	□	□	□	-22098
2008		□	36538	-36538	□	□	□	-36538
2009		□	50849	-50849	□	□	□	-50849
2010		□	45814	-45814	□	□	□	-45814
2011		□	45649	-45649	□	□	□	-45649

Продовження дод. П

	Рік	Випуск	Проміжне споживання	Валова додана вартість	У тому числі			валовий прибуток, змішаний дохід
					оплата праці найманих працівників	інші податки, пов'язані з виробництвом	інші субсидії, пов'язані з виробництвом	
Усього (в основних цінах)	2002	504008	302814	201194	103117	5280	-2257	95054
	2003	603704	363487	240217	122188	6072	-2952	114909
	2004	809988	496942	313046	157450	6896	-3800	152500
	2005	995630	607029	388601	216600	8594	-5368	168775
	2006	1182179	708056	474123	268631	10759	-7303	202036
	2007	1565055	930261	634794	351936	13018	-11114	280954
	2008	2072172	1247996	824176	470464	16174	-23272	360810
	2009	1955685	1159204	796481	451343	14854	-16392	346676
	2010	2388289	1434130	954159	540651	18645	-15716	410579
	2011	2895283	1729833	1165450	636722	19941	-15645	524432
	Податки на продукти	2002	25484	☐	25484	☐	25484	☐
2003		28205	☐	28205	☐	28205	☐	☐
2004		33122	☐	33122	☐	33122	☐	☐
2005		54183	☐	54183	☐	54183	☐	☐
2006		71618	☐	71618	☐	71618	☐	☐
2007		88212	☐	88212	☐	88212	☐	☐
2008		126425	☐	126425	☐	126425	☐	☐
2009		119988	☐	119988	☐	119988	☐	☐
2010		130957	☐	130957	☐	130957	☐	☐
2011		184195	☐	184195	☐	184195	☐	☐

Закінчення дод. ПІ

	Рік	Випуск	Проміжне споживання	Валова додана вартість	У тому числі			валовий прибуток, змішаний дохід
					оплата праці найманих працівників	інші податки, пов'язані з виробництвом	інші субсидії, пов'язані з виробництвом	
Субсидії на продукти	2002	-868	□	-868	□	□	-868	□
	2003	-1078	□	-1078	□	□	-1078	□
	2004	-1055	□	-1055	□	□	-1055	□
	2005	-1332	□	-1332	□	□	-1332	□
	2006	-1588	□	-1588	□	□	-1588	□
	2007	-2275	□	-2275	□	□	-2275	□
	2008	-2545	□	-2545	□	□	-2545	□
	2009	-3124	□	-3124	□	□	-3124	□
	2010	-2547	□	-2547	□	□	-2547	□
	2011	-1917	□	-1917	□	□	-1917	□
	Валовий внутрішній продукт (у ринкових цінах)	2002	528624	302814	225810	103117	30764	-3125
2003		630831	363487	267344	122188	34277	-4030	114909
2004		842055	496942	345113	157450	40018	-4855	152500
2005		1048481	607029	441452	216600	62777	-6700	168775
2006		1252209	708056	544153	268631	82377	-8891	202036
2007		1650992	930261	720731	351936	101230	-13389	280954
2008		2196052	1247996	948056	470464	142599	-25817	360810
2009		2072549	1159204	913345	451343	134842	-19516	346676
2010		2516699	1434130	1082569	540651	149602	-18263	410579
2011		3077561	1775482	1302079	636722	204136	-17562	478783

Прямі інвестиції

(на початок року; млн дол. США)

	Прямі іноземні інвестиції в Україну	Прямі інвестиції з України
1995	483,5	20,3
1996	896,9	84,1
1997	1438,2	97,4
1998	2063,6	127,5
1999	2810,7	97,5
2000	3281,8	98,5
2001	3875,0	170,3
2002	4555,3	155,7
2003	5471,8	144,3
2004	6794,4	166,0
2005	9047,0	198,6
2006	16890,0	219,5
2007	21607,3	243,3
2008	29542,7	6196,6
2009	35616,4	6203,1
2010	40053,0	6226,3
2011	44806,0	6868,3
2012	50333,9	6899,7
2013	54462,4	6481,9

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України в економіці країн світу¹⁾

	Обсяги прямих інвестицій на 31.12.2012 (млн дол. США)	У % до підсумку
Усього, у тому числі	6481,9	100,0
Кіпр	5810,5	89,6
Російська Федерація	292,5	4,5

Закінчення дод. С

	Обсяги прямих інвестицій на 31.12.2012 (млн дол. США)	У % до підсумку
Латвія	95,5	1,5
Польща	54,2	0,8
Грузія	32,8	0,5
Віргінські Острови (Брит.)	25,8	0,4
Казахстан	25,0	0,4
Інші країни	145,6	2,3

Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці України¹⁾

	Обсяги прямих інвестицій на 31.12.2012 (млн дол. США)	У % до підсумку
Усього, у тому числі	54462,4	100,0
Кіпр	17275,1	31,7
Німеччина	6317,0	11,6
Нідерланди	5168,6	9,5
Російська Федерація	3785,8	7,0
Австрія	3401,4	6,2
Велика Британія	2556,5	4,7
Віргінські Острови (Брит.)	1884,9	3,5
Франція	1765,3	3,2
Швеція	1600,1	2,9
Швейцарія	1106,2	2,0
Італія	1015,9	1,9
США	936,7	1,7
Польща	916,4	1,7
Інші країни	6732,5	12,4

**Порівняння кодів бюджетної класифікації доходів бюджету за 2010–2013 роки
з податку на доходи фізичних осіб**

2010		2011		2012		2013	
Код	Найменування	Код	Найменування	Код	Найменування	Код	Найменування
11010000	Податок з доходів фізичних осіб	11010000	Податок на доходи фізичних осіб	11010000	Податок на доходи фізичних осіб	11010000	Податок на доходи фізичних осіб
11010100	Податок з доходів найманих працівників	11010100	Податок на доходи найманих працівників	11010100	Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати	11010100	Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати
11010200	Податок з доходів фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності і незалежної професійної діяльності	11010200	Податок на доходи фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності і незалежної професійної діяльності	11010200	Податок на доходи фізичних осіб з грошового грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу, що сплачується податковими агентами	11010200	Податок на доходи фізичних осіб з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу, що сплачується податковими агентами
11010300	Податок з доходів фізичних осіб на дивіденди та роялті	11010300	Податок на доходи фізичних осіб на дивіденди та роялті	11010300	Податок на доходи фізичних осіб із доходів у формі заробітної плати шахтарів-працівників	11010300	Податок на доходи фізичних осіб із доходів у формі заробітної плати шахтарів-працівників

Продовження дод. Т

2010		2011		2012		2013	
Код	Найменування	Код	Найменування	Код	Найменування	Код	Найменування
11010400	Фіксований податок на доходи фізичних осіб від зайняття підприємницькою діяльністю	11010400	Фіксований податок на доходи фізичних осіб від зайняття підприємницькою діяльністю, нарахований до 1 січня 2011 року	11010400	Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку інших ніж заробітна плата	11010400	Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку інших ніж заробітна плата
11010500	Надходження сум реструктурованої заборгованості зі сплати податку з доходів фізичних осіб	11010500	Надходження сум реструктурованої заборгованості зі сплати податку на доходи фізичних осіб	11010500	Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується фізичними особами за результатами річного декларування	11010500	Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується фізичними особами за результатами річного декларування
11010600	Податок з доходів фізичних осіб у вигляді виграшів або призів, отриманих внаслідок проведення конкурсів та інших розіграшів, виграшів в азартні ігри	11010600	Податок на доходи фізичних осіб у вигляді виграшів або призів, отриманих внаслідок проведення конкурсів та інших розіграшів, виграшів в азартні ігри	11010600	Фіксований податок на доходи фізичних осіб від зайняття підприємницькою діяльністю, нарахований до 1.01.2012 року	11010600	Фіксований податок на доходи фізичних осіб від зайняття підприємницькою діяльністю, нарахований до 1.01.2012 року
11010700	Податок з доходів фізичних осіб – нерезидентів	11010700	Податок на доходи фізичних осіб – нерезидентів	11010700	Надходження сум реструктурованої заборгованості зі сплати податку на доходи фізичних осіб	11010700	Надходження сум реструктурованої заборгованості зі сплати податку на доходи фізичних осіб
11010800	Податок з доходів фізичних осіб – військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу	11010800	Податок на доходи фізичних осіб – військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу		Перенесено на код 11010200		Перенесено на код 11010200

Продовження дод. Т

2010		2011		2012		2013	
Код	Найменування	Код	Найменування	Код	Найменування	Код	Найменування
11010900	Податок з доходів фізичних осіб – працівників закордонних дипломатичних установ України з фонду оплати праці в іноземній валюті	11010900	Податок на доходи фізичних осіб – працівників закордонних дипломатичних установ України з фонду оплати праці в іноземній валюті		Код ліквідовано		
11011000	Податок з доходів фізичних осіб – працівників закордонних дипломатичних установ України з фонду оплати праці в національній валюті	11011000	Податок на доходи фізичних осіб – працівників закордонних дипломатичних установ України з фонду оплати праці в національній валюті		Код ліквідовано		
11011100	Податок з доходів фізичних осіб від інших видів діяльності	11011100	Податок на доходи фізичних осіб від інших видів діяльності		Код ліквідовано		
11011200	Податок з доходів фізичних осіб від продажу нерухомого майна та надання нерухомості в оренду (суборенду) житловий найм (піднайм)	11011200	Податок на доходи фізичних осіб від продажу нерухомого майна та надання нерухомості в оренду (суборенду), житловий найм (піднайм)		Код ліквідовано		

Закінчення дод. Т

2010		2011		2012		2013	
Код	Найменування	Код	Найменування	Код	Найменування	Код	Найменування
11011300	Податок з доходів фізичних осіб від продажу рухомого майна та надання рухомого майна в оренду (суборенду)	11011300	Податок на доходи фізичних осіб від продажу рухомого майна та надання рухомого майна в оренду (суборенду)		Код ліквідовано		
11011400	Податок з доходів фізичних осіб від отриманого платником доходу внаслідок прийняття ним у спадщину майна, коштів, майнових чи немайнових прав	11011400	Податок на доходи фізичних осіб від отриманого платником доходу внаслідок прийняття ним у спадщину майна, коштів, майнових чи немайнових прав		Код ліквідовано		
11011500	Податок з доходів фізичних осіб-шахтарів	11011500	Податок на доходи фізичних осіб – шахтарів		Перенесено на код 11010300		Перенесено на код 11010300
	Був на коді 11010400	11011600	Фіксований податок на доходи фізичних осіб від підприємницькою діяльністю				

МЕТОДИКА

прогнозування надходжень податку на доходи фізичних осіб (загальна)

I. Загальні положення

1. Цю Методику розроблено з метою підвищення обґрунтованості прогнозних надходжень податку на доходи фізичних осіб (далі – податок) та узгодженості рішень щодо прогнозних обсягів надходжень податку на стадії складання проекту Державного бюджету України.

2. Методика застосовується фахівцями Міністерства фінансів України і дозволяє прогнозувати надходження податку, враховуючи підвищення Урядом мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму на одну працездатну особу в розрахунку на місяць, зростання витрат на оплату праці (фонду оплати праці), зміну ставок оподаткування, додаткові джерела оподаткування.

II. Інформаційне забезпечення та його джерела

3. Основою інформаційного забезпечення для прогнозних розрахунків податку на доходи фізичних осіб за Методикою є прогноз макроекономічних та соціального розвитку України:

- валового внутрішнього продукту (ВВП);
- витрат на оплату праці (ВОП);
- фонду оплати праці (ФОП);
- прожиткового мінімуму (ПМ);
- середньомісячної заробітної плати (ЗПсер).

4. Для врахування особливостей формування надходжень податку використовують дані про:

- кількість платників податку та суми фактичних надходжень податку за джерелами оподаткування та видами доходів;
- кількість платників, які отримали податкові соціальні пільги;
- суми застосованих податкових соціальних пільг за видами пільг, які дають право на зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу;
- суми документально підтверджених витрат, включених до складу податкової знижки платників податку;
- результати контрольної-перевірочної роботи щодо донарахування сум податку, штрафних санкцій та пені.

5. У розрахунках використовують інформацію Державної податкової служби України, Державної казначейської служби України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства енергетики і

вугілля України, Державної служби статистики України, Пенсійного фонду України. Перелік показників наведено у дод. 1 до цієї Методики.

III. Загальна схема розрахунку податку на доходи фізичних осіб

6. Розрахунок прогнозу надходжень податку на доходи фізичних осіб у прогнозному періоді включає розрахунки прогнозних надходжень від доходів у вигляді заробітної плати, нарахованої (виплаченої) платнику податку; податку на доходи, отримані фізичною особою-підприємцем від провадження господарської діяльності і фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність; податку на доходи у вигляді: дивідендів, вигравів, призів, роялті, процентів; вартості успадкованого чи отриманого у дарунок майна; операцій з продажу або обміну об'єктів рухомого і нерухомого майна; інвестиційного прибутку від проведення платником податку операцій з цінними паперами, надання майна в лізинг, оренду або суборенду; суми винагород та інших виплат, нарахованих платнику податку відповідно до умов цивільно-правового договору; нематеріальних активів; інших видів діяльності; а також надходження сум податку, нарахованого за результатами документальних перевірок, зокрема пені та фінансових санкцій, податку від інших видів діяльності:

$$\Phi^{t+1} = \Phi_{ЗП} + \Phi_I + \Phi_{СПД} - \Phi_{ПЗн}, \quad (1)$$

де $\Phi_{ЗП}$ – надходження податку на доходи у вигляді заробітної плати, нарахованої (виплаченої) платнику податку;

Φ_I – надходження податку від додаткового та інших видів доходів, у тому числі надходження податку за ставкою 17% на доходи, що в календарному місяці перевищують десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного податкового року;

$\Phi_{СПД}$ – надходження податку на доходи, отримані фізичною особою – підприємцем від провадження господарської діяльності і фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність;

$\Phi_{ПЗн}$ – прогнозна сума повернення з бюджету податку платникам від отриманої податкової знижки, на яку платник податку має право за наслідками звітного податкового року;

t – поточний (плановий) рік, $t + 1$ – прогнозний рік.

7. Прогнозні надходження податку на доходи у вигляді заробітної плати, нарахованої (виплаченої) платнику податку розраховують на основі визначення розрахункової бази оподаткування податку та номінальної ставки податку за формулою

$$\Phi_{ЗП} = БО \cdot НС / 100 + \Phi_{війс} + \Phi_{ш}, \quad (2)$$

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

- де БО – розрахункова база оподаткування;
НС – номінальна ставка податку 15%;
Фвійс – надходження податку на доходи фізичних осіб військовослужбовців строкової військової служби;
Фш – надходження податку на доходи фізичних осіб шахтарів за ставкою 10%.

8. Розрахункову базу оподаткування визначають на основі показників, наведених у дод. 1 до методики, за формулою

$$BO = BOП - BOПш - ЄСВ - П, \quad (3)$$

- де ВОП – витрати на оплату праці;
ВОПш – витрати на оплату праці шахтарів;
ЄСВ – сума єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, яка дає право на зменшення суми загального оподаткованого доходу;
П – сума податкової соціальної пільги, яка дає право на зменшення суми загального оподаткованого доходу, нарахованого у формі заробітної плати.

9. Суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, яка дає право на зменшення суми загального оподаткованого доходу, розраховують за формулою

$$ЄСВ = (BOП - ГЗ) \cdot ЄСВсер / 100, \quad (4)$$

- де ВОП – витрати на оплату праці;
ГЗ – сума грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями строкової військової служби у Збройних силах України, інших, утворених відповідно до чинного законодавства, військових формуваннях, Службі безпеки України, органах Міністерства внутрішніх справ України та служби в органах і підрозділах цивільного захисту;
ЄСВсер – середній відсоток утриманого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Середній відсоток утриманого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування розраховують за формулою

$$ЄСВсер = (ЄСВ^{t-1} + ЄСВ^{t-2} + ЄСВ^{t-3} + ЄСВ^t) / 4, \quad (5)$$

де ЄСВ^{t-1} , ЄСВ^{t-2} , ЄСВ^{t-3} , ЄСВ^t – відсоток утриманого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за попередні три повні роки перед плановим та звітний період поточного року; $t + 1$ – прогнозний рік;
 t – плановий (поточний) рік;
 $t - 1$ – передплановий рік;
 $t - 2$ – другий рік перед плановим;
 $t - 3$ – третій рік перед плановим.

Відсоток утриманого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування розраховують окремо за кожен рік за формулою

$$\text{ЄСВ}^{t-1} = \text{ЄСВ}^{t-1} / \text{Д}^{t-1} \cdot 100, \quad (6)$$

де ЄСВ – сума єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, яка дає право на зменшення суми загального оподаткованого доходу по Україні;

Д – загальна сума нарахованої заробітної плати, сума винагород цивільно-правового характеру та інших виплат, з яких утримується єдиний внесок, у межах максимальної бази нарахування за інформацією Пенсійного фонду України.

При цьому:

– відсоток утриманого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування розраховують у розмірах, передбачених чинним законодавством України;

– суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та загальну суму нарахованої заробітної плати, суму винагород цивільно-правового характеру та інших виплат, з яких утримується єдиний внесок, розраховують на підставі даних Пенсійного фонду України;

– звітним періодом поточного року вважається повна кількість місяців, за які надано звіти до Пенсійного фонду на момент проведення розрахунку податку на доходи фізичних осіб.

10. Суму прогнозу податкової соціальної пільги по Україні, яка дає право на зменшення суми загального оподаткованого доходу, нарахованого у формі заробітної плати, розраховують за формулою

$$\text{П} = \text{П}_\text{д} + \text{П}_{100} + \text{П}_{150} + \text{П}_{200}, \quad (7)$$

де $\text{П}_\text{д}$ – пільга у розмірі 100%, визначена пп.169.1.1. ст.169 Податкового кодексу України для платника податку, який утримує двох чи більше дітей віком до 18 років, – у розрахунку на кожну таку дитину;

П_{100} – пільга у розмірі 100% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

на 1 січня звітного податкового року, – для будь-якого платника податку («стандартний розмір пільги»);

P_{150} – пільга у розмірі 150% суми стандартного розміру пільги;

P_{200} – пільга у розмірі 200% суми стандартного розміру пільги.

11. Суму наданих пільг у межах розміру наданих пільг розраховують за формулами

$$P_{100} = K_{100} \cdot ЗП_{\text{мін}} \cdot \gamma \cdot 100\% \cdot 12, \quad (8)$$

$$P_{150} = K_{150} \cdot ЗП_{\text{мін}} \cdot \gamma \cdot 150\% \cdot 12, \quad (9)$$

$$P_{200} = K_{200} \cdot ЗП_{\text{мін}} \cdot \gamma \cdot 200\% \cdot 12, \quad (10)$$

$$P_{\text{д}} = K_{\text{д}} \cdot ЗП_{\text{мін}} \cdot \gamma \cdot 100\% \cdot 12, \quad (11)$$

де K_{100} – прогнозна кількість платників, що одержують податкову соціальну пільгу у розмірі 100% встановленої суми пільги (стандартний розмір пільги) для будь-якого платника податку;

K_{150} – прогнозна кількість платників, що одержують податкову соціальну пільгу у розмірі 150% встановленої суми пільги;

K_{200} – прогнозна кількість платників, що одержують податкову соціальну пільгу у розмірі 200% встановленої суми пільги;

$K_{\text{д}}$ – кількість дітей віком до 18 років, на яких батьки отримують податкову соціальну пільгу;

$ЗП_{\text{мін}}$ – мінімальна заробітна плата на початок року, яку прогнозують на наступний за плановим рік;

γ – коефіцієнт, що дорівнює 0,5 (або 50%), оскільки до 31 грудня 2014 року відповідно до розділу XIX Податкового кодексу України податкова соціальна пільга надається у розмірі, що дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленому законом на 1 січня звітного податкового року;

12 – кількість місяців у році.

12. Прогнозну кількість платників, що одержують податкову соціальну пільгу, розраховують для кожного розміру наданих пільг за формулою

$$K = K^t \cdot k, \quad (12)$$

де K^t – очікувана кількість одержувачів податкової соціальної пільги у поточному році t ;

k – коефіцієнт зміни кількості пільговиків у прогнозному році.

13. Коефіцієнт зміни кількості пільговиків k у прогнозному році має пряму залежність від зростання прожиткового мінімуму для працездатних

осіб прогнозного року до поточного року та обернену залежність від зростання середньомісячної заробітної плати прогнозного року до поточного року. Цей коефіцієнт розраховують за формулою

$$k = \text{ПМ} / \text{ЗПсер}, \quad (13)$$

де ПМ – відсоток зростання прожиткового мінімуму на початок року (рік до попереднього року);

ЗПсер – відсоток зростання середньомісячної заробітної плати (рік до попереднього року).

14. Прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб від додаткового доходу ФІ складається із суми прогнозних надходжень податку на доходи фізичних осіб від окремих видів доходів, відмінних від заробітної плати ФІ; його розраховують за формулою

$$\text{ФІ}^{t+1}_h = \sum_{h=1}^H \text{Ф}^{t+1}_h, \quad (14)$$

де Ф^{t+1}_h – річний прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб для кожного окремого h -го виду доходу (від $h \div$ до H), відмінного від заробітної плати на прогнозний рік ($t + 1$);

$H(h)$ – кількість видів податку на доходи фізичних осіб (від дивідендів (Фдив), роялті (Фр), виграшів, призів (Фпр), процентів (Фвідс); вартості успадкованого чи отриманого у дарунок майна (Фсп); нерезидентів (Фнер), операцій з продажу або обміну об'єктів рухомого (Фрм) і нерухомого майна (Фнм); інвестиційного прибутку від проведення платником податку операцій з цінними паперами, надання майна в лізинг, оренду або суборенду (Фінв); суми винагород та інших виплат, нарахованих платнику податку відповідно до умов цивільно-правового договору; нематеріальних активів; благодійну діяльність (Фбл); надходження сум податку, нарахованого за результатами документальних перевірок, зокрема пені та фінансових санкцій (Фкпр), а також інших додаткових видів діяльності (Фдд), не перерахованих вище).

Тому формула (14) може мати ще й такий вигляд:

$$\text{ФІ} = \text{Фдив} + \text{Фр} + \text{Фпр} + \text{Фвідс} + \text{Фсп} + \text{Фнер} + \text{Фрм} + \text{Фнм} + \\ + \text{Фінв} + \text{Фбл} + \text{Фкпр} + \text{Фдд}.$$

15. Прогнозні надходження податку на доходи фізичних осіб на наступний за плановим рік і очікувані надходження податку на плановий (поточний) рік для кожного окремого виду доходів, відмінного від заробітної плати, визначають з урахуванням темпів зростання середньомісячної заробітної плати (рік до попереднього року) за формулою

$$\Phi_h^{t+1} = \Phi_h^t \cdot \text{ЗПсер}/100. \quad (15)$$

де Φ_h^t – фактичні/очікувані надходження податку на доходи фізичних осіб для кожного окремого h -го виду доходу (від $h \div$ до H), відмінного від заробітної плати у плановому (поточному) році t ;
ЗПсер – відсоток зростання середньомісячної заробітної плати (рік до попереднього року).

Формулу (15) застосовують до кожного окремого виду діяльності, перерахованого у формулі (14).

16. Прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб від підприємницької діяльності $\Phi_{\text{СПД}}$ дорівнює сумі податків, отриманих фізичною особою-підприємцем від провадження господарської діяльності і фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність:

$$\Phi_{\text{СПД}} = \Phi_{\text{ГД}} + \Phi_{\text{НД}}, \quad (16)$$

де $\Phi_{\text{ГД}}$ – прогноз надходжень податку на доходи, отримані фізичними особами, які провадять незалежну професійну діяльність (ст. 177 ПКУ);

$\Phi_{\text{НД}}$ – прогноз надходжень податку на доходи, отримані фізичними особами – підприємцями від провадження господарської діяльності (ст.178 ПКУ).

Прогноз податку для кожного окремого виду діяльності, що відображається у формулі (16) розраховують за формулами

$$\Phi_{\text{ГД}}^{t+1} = \Phi_{\text{ГД}}^t \cdot \text{ЗПсер}/100, \quad (17)$$

$$\Phi_{\text{НД}}^{t+1} = \Phi_{\text{НД}}^t \cdot \text{ЗПсер}/100, \quad (18)$$

де $\Phi_{\text{ГД}}^t$, $\Phi_{\text{НД}}^t$ – фактичні/очікувані надходження у поточному (плановому) році;

ЗПсер – відсоток зростання середньомісячної заробітної плати (рік до попереднього року).

IV. Методологія розрахунку прогнозу надходжень податку

17. Методика прогнозування надходжень податку передбачає п'ять етапів прогнозних розрахунків.

18. *Перший етап.* Прогнозні надходження податку з доходів у вигляді заробітної плати, нарахованої (виплаченої) платнику податку (ФЗП), розраховують за формулою (2). Для цього необхідно: а) визначити прогнозну суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) на основі його середнього значення за формулами (4–6); б) визначити розрахункову базу оподаткування (БО) за формулою (3); в) визначити суму податку на доходи фізичних осіб військовослужбовців строкової військової служби; г) визначити суму податку на доходи фізичних осіб шахтарів.

При цьому:

– інформація щодо загальної суми нарахованої заробітної плати, суми винагород цивільно-правового характеру та інших виплат, з яких утримується єдиний внесок у межах максимальної бази нарахування, та сума утриманого єдиного внеску отримується зі звіту про надходження сум єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та застосованих фінансованих санкцій за формою ЄСВ;

– прогноз витрат на оплату (ВОП) праці можна розрахувати, використовуючи фонд оплати праці (ФОП) і ВВП, який прогнозує Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Прогноз ВОП розраховують методом експертної оцінки за допомогою як питомої ваги ФОП у ВВП, так і питомої ваги ФОП у ВОП. З іншого боку, прогноз ВОП можна розрахувати як суму прогнозів: ФОП, лікарняних, що виплачуються за рахунок фондів соцстраху і винагород за цивільно-правовими договорами.

19. *Другий етап.* Проведення розрахунку суми: а) податкової соціальної пільги (П) за формулами (7–13); б) податкової знижки (ФЗЗн).

При цьому:

– інформація щодо осіб, які одержують податкову соціальну пільгу, отримується зі звіту за формою 1–ДФ;

– *граничний розмір доходу для визначення суми податкової соціальної пільги* дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 і округленого до найближчих 10 гривень. Платник податку має право на отримання такої податкової соціальної пільги:

P_d – у розмірі 100% суми пільги, визначеної пп. 169.1.1. для платника податку, який утримує двох чи більше дітей віком до 18 років, – у розрахунку на кожен таку дитину згідно з пп. 169.1.2. ст. 169 Податкового кодексу України (далі – ПКУ);

P_{100} – у розмірі 100% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року, – для будь-якого платника податку (так

званий «стандартний розмір пільги») згідно з пп. 169.1.1. п. 169.1. ст. 169 ПКУ;

P_{150} – у розмірі 150% суми пільги, визначеної пп. 169.1.1. п. 169.1. для платника податку відповідно до пп. 169.1.3. ст. 169 ПКУ;

P_{200} – у розмірі 200% суми пільги, визначеної пп. 169.1.1. п. 169.1. для платника податку відповідно до пп. 169.1.4. ст. 169 ПКУ.

– прогнозу суму податкової знижки визначають на основі аналізу фактичних сум документально підтверджених витрат, задекларованих платниками податків, очікуваної суми на плановий рік і прогнозу на наступний за плановим рік за інформацією, отриманою від місцевих фінансових і податкових органів.

20. *Третій етап.* Прогнозні надходження податку на доходи фізичних осіб для кожного окремого (додаткового) виду доходів, відмінного від заробітної плати, розраховують за формулою (15).

При цьому:

– очікувані/прогнозні надходження податку на доходи фізичних осіб для кожного окремого виду доходів, відмінного від заробітної плати, на плановий рік і прогноз надходжень податку на наступний за плановим рік визначають з урахуванням темпів зростання середньомісячної заробітної плати (рік до попереднього року) за формулою (15).

– прогноз для кожного додаткового виду доходів, крім формули 15, можна визначити на основі фактичних надходжень за останні три роки, впливу зростання ВВП, середньої заробітної плати та змін законодавства щодо оподаткування тощо. Крім формульного розрахунку, також доречно надавати експертну оцінку.

– інформацію щодо обсягу податку на доходи фізичних осіб за видами доходів, відмінних від заробітної плати, вибирають зі звіту за Ф 1–ДФ;

– до обсягу додаткових доходів слід віднести суму податку за ставкою 17% із доходу, що перевищує 10 мінімальних заробітних плат. Однак, враховуючи, що сума податку за ставкою 15% з таких доходів входить в суму податку з доходів у вигляді заробітної плати, нарахованої (виплаченої) платнику податку ФЗП визначену на першому етапі, то для уникнення дублювання (задвоєння) сум достатньо до суми перевищення доходів у розмірі 10 мінімальних заробітних плат застосувати ставку лише 2% (17% – 15%);

– для розрахунку прогнозу податку за ставкою 17% дані щодо кількості працюючих, які отримують доходи, що перевищують десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного податкового року, і суму перевищення можна вибрати на сайті Державної служби статистики. Ця інформація буде стосуватись поточного року. Водночас, прогноз кількості працюючих і прогнозу суму

перевищення десятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановлену законом на 1 січня прогнозного податкового року розраховують експертним методом. Прогноз податку на доходи фізичних осіб за цим видом номінальної ставки дорівнює добутку прогнозу кількості працюючих на прогноз доходів від перевищення десятикратного розміру мінімальної заробітної плати та на ставку 2% (17% – 15%).

21. *Четвертий етап.* Прогнозні надходження податку $\Phi_{СПД}$: на доходи, отримані фізичною особою-підприємцем від провадження господарської діяльності ($\Phi_{ГД}$) і податку на доходи фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність ($\Phi_{НД}$), розраховують за формулами (16–18).

При цьому:

– очікувані надходження податку на доходи, отримані фізичною особою-підприємцем від провадження господарської діяльності, і податку на доходи фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність на плановий рік, і прогноз надходжень податку на наступний за плановим рік визначають з урахуванням темпів зростання:

а) середньомісячної заробітної плати (рік до попереднього року) за формулами (17–18);

б) фактичних надходжень за останні три роки і планового року, впливу зростання середньої заробітної плати та змін законодавства щодо оподаткування.

22. *П'ятий етап.* Прогнозні надходження податку на доходи фізичних осіб на всі види доходів Φ з урахуванням податкової соціальної пільги та податкової знижки розраховують за формулою (1).

Додаток 1

до Методики прогнозування надходжень
податку з доходів фізичних осіб

ПЕРЕЛІК
показників, необхідних для розрахунку прогнозу
надходжень податку на доходи фізичних осіб
за загальною методикою

№ пор.	Показники	Позначення	Одиниця виміру	Відповідальна організація за розрахунок і надання показників	Звітний період			Прогнозний період	
					3 роки перед плановим $t-3$	2 роки перед плановим $t-2$	Перед-плановий рік $t-1$	Плановий рік ¹ (поточний) t	Прогнозний рік $t+1$
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Витрати на оплату праці (загальна сума нарахованої заробітної плати та інших видів доходів)	ВОП	млн грн	Мінфін, Мінекономрозвитку*, Пенсійний фонд України, Держстаг**	так	так	так	так ³	так ³
2	Фонд оплати праці	ФОП	млн грн	Мінекономрозвитку*, Держстаг**	так	так	так	так ⁴	так ⁴
3	Загальна сума грошового забезпечення військово-службовців строкової військової служби	ГЗ	млн грн	Мінфін Міноборони	так	так	так	так ³	так ³
4	Сума грошового забезпечення курсантів та військових строкової служби	ВОП курсант	млн грн	Мінфін Міноборони	так	так	так	так ³	так ³

Продовження дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5	Сума податку військовослужбовців та деяких інших категорій громадян	Фвійс	млн грн	Мінфін Міноборони	так	так	так	так ³	так ³
6	Витрати на оплату праці шахтарів	ВОПш	млн грн	Міненерго- вугілля	так	так	так	так ⁴	так ⁴
7	Сума податку шахтарів	Фш	млн грн	Міненерго- вугілля	так	так	так	так ³	так ³
8	Сума доходу, з якого утримується єдиний соціальний внесок	Д	млн грн	Пенсійний фонд України	так	так	так	так ³	так ³
9	Сума єдиного внеску соціального внеску, утриманого із зарплати (доходу)	ЄСВ	млн грн	Пенсійний фонд України	так	так	так	так ³	так ³
10	Кількість платників, що отримують податкові соціальні пільги, усього, у т. ч.:	К	осіб	ДПС	так	так	так	так ³	так ³
10.1	у розмірі 100% встановленої суми пільги (стандартний розмір пільги)	К ₁₀₀	осіб	ДПС	так	так	так	так ³	так ³
10.2	у розмірі 150% встановленої суми пільги	К ₁₅₀	осіб	ДПС	так	так	так	так ³	так ³
10.3	у розмірі 200% встановленої суми пільги	К ₂₀₀	осіб	ДПС	так	так	так	так ³	так ³
10.4	Кількість дітей віком до 18 років, на яких отримуються ПСП	К _д	осіб	ДПС	так	так	так	так ³	так ³

Продовження дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	Сума ПСП ² , що дає право на зменшення оподатковуваного доходу, усього, у т. ч.:	П	млн грн	ДПС	так	так	так	так ³	так ³
11.1	у розмірі 100% встановленої суми пільги згідно зі ст. 169.1.1. Податкового кодексу	П ₁₀₀	млн грн	ДПС	так	так	так	так ³	так ³
11.2	у розмірі 150% встановленої суми пільги згідно зі ст. 169.1.3. Податкового кодексу	П ₁₅₀	млн грн	ДПС	так	так	так	так ³	так ³
11.3	у розмірі 200% встановленої суми пільги згідно зі ст. 169.1.4. Податкового кодексу	П ₂₀₀	млн грн	ДПС	так	так	так	так ³	так ³
11.4	у розмірі 100% для платника податку, що утримує 2-х чи більше дітей до 18 років (згідно зі ст. 169.1.2. ПК)	П _д	млн грн	ДПС	так	так	так	так ³	так ³
12	Сума витрат, дозволених до включення до податкової знижки, у т. ч.:	Взн	млн грн	ДПС, обласні фінансові управління	так	так	так	так ⁴	так ⁴
12.1	сплачених за користування іпотечним житловим кредитом	Віп	млн грн	ДПС, обласні фінансові управління	так	так	так	так ⁴	так ⁴

Продовження дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.2	сплачених на користь закладів освіти	Во	млн грн	ДПС, обласні фінансові управління	так	так	так	так ⁴	так ⁴
12.3	сплачених на користь закладів охорони здоров'я	Воз	млн грн	ДПС, обласні фінансові управління	так	так	так	так ⁴	так ⁴
12.4	інші витрати, не враховані у п. 12.1–12.3	Він	млн грн	ДПС, обласні фінансові управління	так	так	так	так ⁴	так ⁴
13	Сума податку, що підлягає поверненню платнику від отриманої податкової знижки	ФПзн	млн грн	ДПС, обласні фінансові управління	так	так	так	так ³	так ³
14	Надходження податку на доходи фізичних осіб від усіх видів діяльності	Ф	млн грн	Мінфін	так	так	так	так ³	так ³
15	Надходження податку на доходи у вигляді заробітної плати, нарахованої (виплаченої) платнику податку	ФЗП	млн грн	Мінфін	так	так	так	так ³	так ³
16	Сума прогнозованих податку, нарахованого на кожний додатковий та інші види доходів, усього, у т. ч.:	ΦI $t + 1$ h	млн грн	ДПС Казначейство	так	так	так	так ³	так ³
16.1	на інвестиційний прибуток	Фінв	млн грн	«-«	так	так	так	так ³	так ³
16.2	на роялті	Фр	«-«	«-«	так	так	так	так	так
16.3	на проценти	Фвідс	«-«	«-«	так	так	так	так	так
16.4	на дивіденди	Фдив	«-«	«-«	так	так	так	так	так

Продовження дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
16.5	на доходи у вигляді виграшів або призів	Фпр	млн грн	ДПС Казначейство	так	так	так	так	так
16.6	на благодійну допомогу	Фбл	млн грн	«-»	так	так	так	так	так
16.7	нерезидентів	Фнер	млн грн	«-»	так	так	так	так	так
16.8	від продажу (оренди) рухомого майна (ст. 172 ПКУ)	Фрм	млн грн	ДПС Казначейство	так	так	так	так	так
16.9	від продажу нерухомого майна (ст. 173 ПКУ)	Фнм	млн грн	ДПС Казначейство	так	так	так	так	так
16.10	від отримання спадщини (ст. 173 ПКУ)	Фсп	млн грн	ДПС Казначейство	так	так	так	так	так
16.11	від донарахованих сум за актами перевірок	Фкпр	млн грн	ДПС	так	так	так	так	так
16.12	від інших додаткових доходів громадян, не врахованих у пунктах 14.1–14.11	Флд	млн грн	Мінфін	так	так	так	так	так
17	Податок на доходи, отримані фізичною особою-підприємцем від провадження господарської діяльності, і податок на доходи фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, усього, у т.ч.:	Фспд	млн грн	ДПС Казначейство	так	так	так	так	так

Продовження дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
17.1	Податок на доходи, отримані фізичною особою-підприємцем від провадження господарської діяльності (ст.177 Податкового кодексу)	ФГД	млн грн	ДПС Казначейство	так	так	так	так ³	так ³
17.2	Податок на доходи фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність (ст.178 Податкового кодексу)	ФНД	млн грн	ДПС Казначейство	так	так	так	так ³	так ³
18	Кількість платників фізичних осіб-підприємців, які провадять господарську діяльність	КГД	тис. осіб	ДПС	так	так	так	так ³	так ³
19	Кількість платників фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність	Кнд	тис. осіб	ДПС	так	так	так	так ³	так ³
20	Прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб по Україні (від усіх видів діяльності)	Ф ^{ГД}	млн грн	Мінфін	так	так	так	так ³	так ³
21	База оподаткування	БО	млн грн	Мінфін	так	так	так	так ³	так ³
22	Середньомісячна заробітна плата	ЗП сер	грн	Мінеконом-розвитку, Держстаг**	так	так	так	так ⁴	так ⁴

Продовження дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
23	Відсоток зростання середньомісячної заробітної плати (рік до попереднього року)	ЗПсер	%	Мінфін	так	так	так	так ³	так ³
24	Мінімальна заробітна плата	ЗП мін	грн	Мінфін	так	так	так	так	так
25	Прожитковий мінімум для працездатних осіб станом на початок року	ПМ	грн	Мінфін	так	так	так	так	так
26	Відсоток зростання прожиткового мінімуму для працездатних осіб на початок року (рік до попереднього року)	ПМ	%	Мінфін	так	так	так	так ³	так ³
27	Середній відсоток відрахувань єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	ЄСВсер	%	Мінфін	так	так	так	так ³	так ³
28	Коефіцієнт зміни кількості платників, що отримують податкові соціальні пільги	k	–	Мінфін	так	так	так	так ³	так ³
29	Номінальна ставка податку	НС	%	Мінфін	так	так	так	так	так
30	Ефективна ставка податку	ЕС	%	Мінфін	так	так	так	так ³	так ³

Закінчення дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
31	Коефіцієнт, який дорівнює 0,5 (або 50%) і застосовується до ПСП до 31 грудня 2014 року (п. 1 розд. XIX ПКУ)	γ	-	Мінфін	так	так	так	так	так
32	Валовий внутрішній продукт	ВВП	млрд грн	Мінеконом-розвитку*, Держстаг**	так	так	так	так ⁴	так ⁴
33	Річний прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб для кожного окремого h-го виду доходу (від h ÷ до H), відмінного від заробітної плати на прогнозний рік	Φ^{t+1} h	млрд грн	Мінфін	так	так	так	так ³	так ³
34	Кількість видів податку на додаткові доходи фізичних осіб, відмінні від заробітної плати	H (h)	-	Мінфін					

¹ Показники за плановий рік надаються: а) фактичні за період; б) очікувані до кінця року.

² ПСП – податкова соціальна пільга.

³ ПСП – показники, що розраховуються у Мінфіні (90 показників).

⁴ ПСП – показники, що розраховуються іншими міністерствами (18 показників).

*Макропоказники, розраховані Мінекономрозвитку, затверджені постановою Кабміну «Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на (відповідний) рік».

**Інформація, розміщена на офіційному веб-сайті Держстагу.

У методичі використано 290 показників (58 на 5 років), із них отримуються розрахунково близько 108 показників.

**МЕТОДИКА
прогнозування надходжень
податку на доходи фізичних осіб
за галузевою (каскадною) методикою**

I. Загальні положення

1. Цю Методику розроблено з метою підвищення обґрунтованості прогнозних надходжень податку на доходи фізичних осіб (далі – податок) та узгодженості рішень щодо прогнозних обсягів надходжень податку на стадії складання проекту Державного бюджету України.

2. Методика застосовується фахівцями Міністерства фінансів України і дозволяє прогнозувати надходження податку, враховуючи підвищення Урядом мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму на одну працездатну особу в розрахунку на місяць, зростання витрат на оплату праці (фонду оплати праці), зміну ставок оподаткування, додаткові джерела оподаткування.

II. Інформаційне забезпечення та його джерела

3. Основою інформаційного забезпечення для прогнозних розрахунків податку на доходи фізичних осіб за Методикою є фактичні щомісячні надходження цього податку та прогноз макроекономічних показників економічного та соціального розвитку України у межах таких видів економічної діяльності:

№ пор.	Назва виду економічної діяльності
1	Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ним послуги
2	Лісове господарство та пов'язані з ним послуги
3	Рибальство, рибництво
4	Промисловість
4.1	Добувна промисловість
4.1.1	Добування вугілля, лігніту, торфу; уранової, торієвої та металевих руд
4.2	Переробна промисловість
4.2.1	Металургійне виробництво
4.2.2	Виробництво харчових продуктів, напоїв
4.2.3	Хімічне виробництво
4.2.4	Виробництво машин та устаткування

Методики прогнозування

Закінчення таблиці

№ пор.	Назва виду економічної діяльності
4.3	Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води
5	Будівництво
6	Торгівля
7	Діяльність готелів та ресторанів
8	Діяльність транспорту та зв'язку
9	Фінансова діяльність
10	Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям
11	Бюджетна сфера
12	Інші види діяльності

Перелік видів діяльності може бути розширено залежно від потреби такої деталізації та наявності відповідних даних.

4. У розрахунках використовується інформація Державної податкової служби України, Державної казначейської служби України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України. Перелік показників наведено у дод.1 до Методики.

III. Загальна схема розрахунку податку на доходи фізичних осіб

5. Прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб по Україні на наступний за плановим рік розраховують як суму річних прогнозів усіх видів економічної діяльності за формулою

$$\Phi^{t+1} = \sum_{i=1}^{12} \Phi_i^{t+1}, \quad (1)$$

де Φ^{t+1} – прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб по Україні;

$\sum_{i=1}^{12} \Phi_i^{t+1}$ – сума річних прогнозів надходжень за всіма видами економічної діяльності i : $i = 1 \div 12$ (всіма галузями) на прогнозний рік $(t + 1)$;

Φ_i^{t+1} – річний прогноз надходжень податку для кожного i -го виду економічної діяльності ($i=1 \div 12$) на прогнозний рік $(t + 1)$;

i – індекс виду економічної діяльності ($i = 1 \div 12$);

m – індекс місяця: січень ÷ грудень ($m = 1 \div 12$);

t – поточний рік;

$t+1$ – прогнозний рік.

6. Річний прогноз надходжень податку Φ_i^{t+1} на наступний за плановим (поточним) рік для конкретного виду економічної діяльності i

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

розраховують як суму щомісячних прогнозних надходжень за цим же видом діяльності:

$$\Phi_i^{t+1} = \sum_{m=1}^{12} \Phi_{im}^{t+1}, \quad (2)$$

де Φ_i^{t+1} – річний прогноз надходжень податку для кожного i -го виду економічної діяльності на прогнозний рік $(t + 1)$;
 $\sum_{m=1}^{12} \Phi_{im}^{t+1}$ – сума щомісячних прогнозів надходжень для кожного i -го виду економічної діяльності на прогнозний рік $(t + 1)$;
 Φ_{im}^{t+1} – щомісячний прогноз надходжень за m -й місяць ($m = 1 \div 12$) для кожного i -го виду економічної діяльності i ($i = 1 \div 12$) на прогнозний рік $(t + 1)$.

7. Щомісячний (за m -й місяць) прогноз надходжень податку для кожного i -го виду економічної діяльності на прогнозний рік Φ_{im}^{t+1} розраховують за формулою шляхом множення щомісячних (за m -й місяць) фактичних/ очікуваних надходжень планового (поточного) року t для i -го виду економічної діяльності на середні за чотири роки щомісячні (за m -й місяць) темпи зростання/спадання надходжень за m -й місяць до попереднього $(m - 1)$ місяця у межах одного року. Для визначення прогнозу січня використовують середній за чотири роки темп зростання/спадання надходжень січня року t до грудня попереднього року $(t - 1)$ для кожного виду економічної діяльності, для визначення прогнозу лютого місяця використовують середній за чотири роки темп зростання/спадання надходжень лютого до січня того ж року t , і т.д.

$$\Phi_{im}^{t+1} = \Phi_{im}^t \cdot \text{СТФ}_{im}^{t+1} / 100, \quad (3)$$

де Φ_{im}^{t+1} – щомісячний прогноз надходжень податку для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div 12$) за m -й місяць ($m = 1 \div 12$) на прогнозний рік $(t + 1)$;
 Φ_{im}^t – щомісячні фактичні/очікувані надходження податку для кожного i -го виду економічної діяльності i ($i = 1 \div 12$) за m -й місяць ($m = 1 \div 12$) у межах планового (поточного) року t ;
 СТФ_{im}^{t+1} – середні за чотири роки щомісячні (за m -й місяць) темпи зростання/спадання надходжень податку за m -й місяць до попереднього $(m - 1)$ -го місяця для кожного i -го виду економічної діяльності (у відсотках).

8. Середній за чотири роки щомісячний (за m -й місяць) темп зростання/спадання надходжень податку за m -й місяць до попереднього $(m - 1)$ -го місяця для кожного i -го виду економічної діяльності СТФ_{im}^{t+1} розраховують як суму темпів зростання/спадання надходжень за m -й місяць у кожному році, поділену на кількість років, які застосовуються у розрахунку.

$$\text{СТФ}_{im}^{t+1} = (\text{ТФ}_{im}^t + \text{ТФ}_{im}^{t-1} + \text{ТФ}_{im}^{t-2} + \text{ТФ}_{im}^{t-3}) / 4, \quad (4)$$

де $CT\Phi_{im}^{t+1}$ – середній за чотири роки щомісячний (за m -й місяць) темп зростання/спадання надходжень податку за m -й місяць до попереднього ($m - 1$)-го місяця для кожного i -го виду економічної діяльності;

$T\Phi_{im}^t; T\Phi_{im}^{t-1}; T\Phi_{im}^{t-2}; T\Phi_{im}^{t-3}$ – щомісячні темпи зростання/спадання фактичних/очікуваних надходжень податку за m -й місяць до попереднього ($m - 1$)-го місяця для кожного i -го виду економічної діяльності у межах планового (поточного) року t , передпланового ($t - 1$), 2-го року перед плановим ($t - 2$), 3-го року перед плановим ($t - 3$).

9. Щомісячні темпи зростання/спадання фактичних/очікуваних надходжень податку за m -й місяць до попереднього ($m - 1$)-го місяця для кожного i -го виду економічної діяльності у межах планового (поточного) року t , передпланового ($t - 1$), 2-го року перед плановим ($t - 2$), 3-го року перед плановим ($t - 3$), дорівнюють відношенню фактичних надходжень податку за m -й місяць до фактичних надходжень податку за попередній ($m - 1$) місяць (у межах року) для i -го виду економічної діяльності:

$$T\Phi_{im}^t = \Phi_{im}^t / \Phi_{i(m-1)}^t, \quad (5)$$

$$T\Phi_{im}^{t-1} = \Phi_{im}^{t-1} / \Phi_{i(m-1)}^{t-1}, \quad (6)$$

$$T\Phi_{im}^{t-2} = \Phi_{im}^{t-2} / \Phi_{i(m-1)}^{t-2}, \quad (7)$$

$$T\Phi_{im}^{t-3} = \Phi_{im}^{t-3} / \Phi_{i(m-1)}^{t-3}, \quad (8)$$

де $\Phi_{im}^t; \Phi_{im}^{t-1}; \Phi_{im}^{t-2}; \Phi_{im}^{t-3}$ – щомісячні фактичні/очікувані надходження податку за m -й місяць ($m = 1 \div 12$) для кожного i -го виду економічної діяльності у межах планового (поточного) року t , передпланового ($t - 1$), 2-го року перед плановим ($t - 2$), 3-го року перед плановим ($t - 3$), млн грн.

IV. Порядок розрахунку прогнозу надходжень податку

10. Методика прогнозування надходжень податку передбачає шість етапів.

11. *Перший етап.* Спочатку отримують інформацію про щомісячні фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб за видами економічної діяльності за плановий (поточний) рік та три попередні перед плановим роки. Враховуючи, що прогноз бюджету подається до Верховної Ради 15 вересня, фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб використовують у формулах за січень–серпень, а за вересень–грудень розраховують їх очікувані надходження.

12. *Другий етап.* Щомісячні темпи зростання/спадання фактичних або очікуваних надходжень податку – місяць до попереднього місяця цього

ж року розраховують за формулами (5–8). Щомісячні темпи розраховують за плановий (поточний) рік і три роки, що передують плановому за видами економічної діяльності. У кожному році, за якими здійснюються розрахунки, розраховують 12 темпів зростання/спадання, зокрема: січень до грудня попереднього року, лютий до січня того ж самого року, березень до лютого, квітень до березня і т.д.

13. *Третій етап.* Середні за чотири роки щомісячні темпи зростання/спадання фактичних надходжень податку розраховують за формулою (4). Для цього щомісячні темпи за один і той самий місяць, отримані на другому етапі розрахунку, додаються і діляться на ту кількість темпів, яка використана у формулі (4). Як приклад, можна навести розрахунок середньомісячних темпів надходжень за січень до грудня: сума темпів зростання/спадання фактичних або очікуваних надходжень податку, зокрема за січень поточного року t до грудня попереднього року $(t-1)$ плюс за січень попереднього року $(t-1)$ до грудня, що дорівнює 2 роки перед плановим роком $(t-2)$ плюс за січень, що дорівнює 2 роки перед плановим роком $(t-2)$ до грудня, що дорівнює 3 роки перед плановим, ділиться на 3. В результаті отримаємо 12 щомісячних середніх за три роки темпів зростання/спадання фактичних або очікуваних надходжень податку у кожному році для кожного виду економічної діяльності (i).

14. *Четвертий етап.* Щомісячні прогнози надходжень на наступний за плановим рік розраховують шляхом множення щомісячних фактичних або очікуваних надходжень планового (поточного) року на середні за чотири роки щомісячні темпи зростання/спадання фактичних надходжень податку до попереднього місяця за формулою (3).

15. *П'ятий етап.* Розраховують річний прогноз надходжень податку по кожній галузі, який дорівнює сумі щомісячних прогнозів надходжень цієї ж галузі за формулою (2). На цьому етапі розрахунку річний прогноз надходжень податку по кожній галузі множать на коефіцієнт, який враховує майбутній сценарій розвитку кожної галузі економіки. Для цього вводять коефіцієнт підвищення/зниження річної суми прогнозу податку на доходи фізичних осіб (J_{t+1}) за видами економічної діяльності (i). Для кожного виду економічної діяльності (i) цей коефіцієнт можна розрахувати інтуїтивним методом, зокрема методом експертних оцінок, враховуючи динаміку реального ВВП, індекси цін виробників, індекси цін на галузеву продукцію на світових ринках, обсяги виробництва кожної галузі, динаміку середньої заробітної плати, кількості безробітних та інші чинники. Коефіцієнт підвищення/зниження річної суми прогнозу податку застосовують до формули (2).

16. *Шостий етап.* Розраховують річний прогноз надходжень податку по Україні, який дорівнює сумі річних прогнозів надходжень усіх галузей за формулою (1).

Додаток 1

до Методики прогнозування надходжень податку на доходи фізичних осіб

**ПЕРЕЛІК
показників, необхідних для розрахунку прогнозу
надходжень податку на доходи фізичних осіб
за галузевою (каскадною) методикою**

№ пор.	Показники	Позначення	Одиниця виміру	Відповідальна організація	Звітний період			Прогнозний період	
					3 роки перед плановим $t-3$	2 роки перед плановим $t-2$	Передплановий рік $t-1$	Плановий рік (поточний) t	Прогнозний рік $t+1$
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Щомісячний прогноз надходжень m ($m = 1 \div 12$) на прогнозний рік ($t+1$) для кожного виду економічної діяльності i ($i = 1 \div 12$)	Φ_{im}^{t+1}	млн грн	Мінфін	так	так	так	так	так
2	Щомісячні фактичні/ очікувані надходження m ($m = 1 \div 12$) планового (поточного) року t для кожного виду економічної діяльності i ($i = 1 \div 12$)	Φ_{im}^t	млн грн	Мінфін ДПС	так	так	так	так	так
3	Щомісячні фактичні надходження податку m ($m = 1 \div 12$) у межах передпланового року ($t-1$) для кожного виду економічної діяльності i ($i = 1 \div 12$)	Φ_{im}^{t-1}	млн грн	Мінфін ДПС	так	так	так	так	так

Продовження дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	Щомісячні фактичні надходження податку m ($m = 1 \div 12$) у межах 2-го року перед плановим ($t - 2$) для кожного виду економічної діяльності i ($i = 1 \div 12$)	Φ_{im}^{t-2}	млн грн	Мінфін ДПС	так ¹	так ¹	так ¹	так ²	так ²
5	Індекс виду економічної діяльності ($i = 1 \div 12$)	i		Держстат					
6	Щомісячні фактичні надходження податку m ($m = 1 \div 12$) у межах 3-го року перед плановим ($t - 3$) для кожного виду економічної діяльності i ($i = 1 \div 12$)	Φ_{im}^{t-3}	млн грн	Мінфін ДПС	так ¹	так ¹	так ¹	так ²	так ²
7	Річний прогноз надходжень податку на прогнозний рік ($t + 1$) для кожного i -го виду економічної діяльності i ($i = 1 \div 12$)	Φ_i^{t+1}	млн грн	Мінфін	так ³	так ³	так ³	так ³	так ³
8	Сума річних прогнозів надходжень на прогнозний рік ($t + 1$) за всіма видами економічної діяльності i ($i = 1 \div 12$)	$12 \sum_{i=1}^{12} i$	млн грн	Мінфін					так
9	Сума щомісячних прогнозів надходжень на прогнозний рік ($t+1$) для кожного виду економічної діяльності i ($i = 1 \div 12$)	$12 \sum_{m=1}^m i$	млн грн	Мінфін	так	так	так	так	так
10	Щомісячні темпи зростання/спадання надходжень податку (місяць до попереднього місяця $m:m-1$) у межах планового (поточного) року t для кожного виду економічної діяльності i ($i = 1 \div 12$), %	$T\Phi_{im}^t$	%	Мінфін	так ⁴	так ⁴	так ⁴	так ⁴	-

Продовження дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	Щомісячні темпи зростання/спадання надходжень податку (місяць до попереднього місяця $m:m-1$) у межах передпланового року ($t-1$) для кожного виду економічної діяльності i ($i = 1 \div 12$), %	ТФ ${}^{t-1}_{im}$	%	Мінфін	так ⁴	так ⁴	так ⁴	так ⁴	-
12	Коефіцієнт підвищення / зниження річної суми прогнозу податку на доходи фізичних осіб	J_{t+1}	%	Мінфін	-	-	-	-	так
13	Індекс місяця: січень – грудень ($m = 1 \div 12$)	m							
14	Щомісячні темпи зростання/спадання надходжень податку (місяць до попереднього місяця $m:m-1$) у межах 2-го року перед плановим ($t-2$) для кожного виду економічної діяльності i ($i = 1 \div 12$), %	ТФ ${}^{t-2}_{im}$	%	Мінфін	так ⁴	так ⁴	так ⁴	так ⁴	-
15	Щомісячні темпи зростання/спадання надходжень податку (місяць до попереднього місяця $m:m-1$) у межах 3-го року перед плановим ($t-2$) для кожного виду економічної діяльності i ($i = 1 \div 12$), %	ТФ ${}^{t-3}_{im}$	%	Мінфін	так ⁴	так ⁴	так ⁴	так ⁴	-
16	Щомісячні середні за чотири роки темпи зростання/спадання надходжень податку (місяць до попереднього місяця $m:m-1$) для кожного виду економічної діяльності i ($i = 1 \div 12$), %	СТФ ${}^{t+1}_{im}$	%	Мінфін	-	-	-	-	так ⁵

Закінчення дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
17	Прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб по Україні (від усіх видів економічної діяльності)	Ф ^{т+1}	млн грн	Мінфін	-	-	-	-	так

¹ Кількість показників, які вибираються за кожен рік, дорівнює 144 (за 12 місяців за 12 видами економічної діяльності (12 · 12 = 144). Кількість показників за 3,5 роки звітного періоду дорівнює 504 (144·3,5 роки).

² Показники щомісячних надходжень за видами економічної діяльності на плановий (очікуваний) і прогнозний роки, які слід розраховувати. Їх кількість дорівнює 216 (144·1,5 роки).

³ Кількість показників надходжень податку на доходи фізичних осіб за 12 видами економічної діяльності за рік, що отримуються за допомогою розрахунків, дорівнює 12. Ця кількість може збільшитися за умови розширення кількості видів економічної діяльності.

⁴ Темпи зростання/спадання надходжень податку на доходи фізичних осіб (місяць до попереднього місяця (m:m-1) у межах кожного року) за 12 видами економічної діяльності, які слід розрахувати. Їх кількість дорівнює 576 (144·4 роки).

⁵ Середні за чотири роки темпи зростання/спадання надходжень податку на доходи фізичних осіб (місяць до попереднього місяця m:m-1) розраховують для кожного виду економічної діяльності (i). Їх кількість дорівнює 144 (12·12місяців).

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства фінансів України,
Міністерства економіки та з питань
європейської інтеграції України,
Державної податкової адміністрації України
та Державної митної служби України
31.08.2004 № 545/315/502/637

МЕТОДИКА

прогнозування надходжень податку на додану вартість

I. Загальні положення Методики

1. Метою Методики є підвищення обґрунтованості прогнозних надходжень податку на додану вартість (далі – податок) та узгодженості рішень щодо прогнозних обсягів надходжень податку на стадії складання проекту Державного бюджету України.

2. Методика дозволяє прогнозувати надходження податку, враховуючи зміни в кон'юктурі внутрішнього попиту, в динаміці та структурі валової доданої вартості за видами економічної діяльності, зміни поточних і перспективних обсягів експортно-імпортних операцій.

II. Інформаційне забезпечення та його джерела

3. Основою інформаційного забезпечення для розрахунків за Методикою є показники системи національних рахунків, у тому числі таблиць «витрати-випуск» (міжгалузевого балансу). Основою інформаційного забезпечення прогнозних макроекономічних показників є прогноз економічного і соціального розвитку України.

4. Для врахування особливостей формування надходжень податку залежно від змін у кон'юктурі внутрішнього попиту використовують дані щодо кінцевих споживчих витрат домашніх господарств, роздрібного товарообороту, реалізації послуг населенню, валового нагромадження основного капіталу.

5. Для визначення складової імпорту в показниках кінцевого попиту використовують показники таблиць «витрати-випуск» та статистичну інформацію про продаж товарів у торговій мережі та мережі ресторанного господарства.

6. Для врахування особливостей формування надходжень податку за видами діяльності використовують дані щодо структури валової доданої вартості.

7. Для врахування особливостей формування надходжень податку залежно від змін у зовнішньоторговельній діяльності використовують дані щодо експорту товарів і послуг та дані щодо імпорту товарів.

8. У розрахунках використовують інформацію Держкомстату, Мінекономіки, Національного банку, Державного казначейства, Державної податкової адміністрації, Державної митної служби. Перелік показників наведено в дод. 1.

III. Загальні принципи розрахунку прогнозу надходжень податку

9. Прогнозні надходження податку розраховують на основі визначення розрахункової бази оподаткування податком на додану вартість (далі – база оподаткування) та реальної ставки за формулою

$$\text{ПДВ}_t = \frac{\text{БО}_t \cdot \text{РС}_t}{100}, \quad (1)$$

де t – індекс часового періоду;

ПДВ_t – надходження податку;

БО_t – база оподаткування;

РС_t – співвідношення надходжень податку та бази оподаткування (реальна ставка податку).

10. Розрахункову базу оподаткування визначають на основі показників, наведених у дод.1. Порядок визначення розрахункової бази оподаткування наведено в розд. V–VIII.

11. Реальна ставка податку відображає фактичний рівень оподаткування, що склався відносно бази оподаткування. Реальні ставки оподаткування у звітному періоді розраховуються за формулою

$$\text{РС}_{t-1} = \frac{\text{ПДВ}_{t-1}}{\text{БО}_{t-1}} \cdot 100. \quad (2)$$

Реальну ставку податку в прогнозному періоді розраховують за формулою

$$\text{РС}_t = \text{НС}_t \cdot K_{k,t}, \quad (3)$$

де НС – номінальна ставка податку;

$K_{k,t}$ – коефіцієнт корекції номінальної ставки.

12. Величину номінальної ставки оподаткування розраховують на основі нормативної ставки, визначеної законодавством, і вводять у розрахунок залежно від характеру бази оподаткування. Якщо база оподаткування не включає нарахованого податку, то застосовують ставку, що розраховують за формулою

$$НС = НС', \quad (4)$$

де $НС'$ – нормативна ставка податку.

У разі, коли до бази оподаткування включено суму нарахованого податку, ставку податку розраховують за формулою:

$$НС = \frac{НС'}{НС'+100} \cdot 100. \quad (5)$$

13. Коефіцієнт корекції номінальної ставки ($K_{к,t}$) є співвідношенням величини реальної і номінальної ставок оподаткування та відображає вплив чинників, умовно визначених як пільги з оподаткування, що діють відносно відповідної бази оподаткування у t -му періоді. Зазначений коефіцієнт корекції в звітному періоді розраховують за формулою

$$K_{к,t-1} = \frac{РС_{t-1}}{НС_{t-1}}. \quad (6)$$

У прогнозному періоді коефіцієнт корекції визначають за формулою

$$K_{к,t} = K_{к,t-1} \cdot K_{п,t}, \quad (7)$$

де $K_{п,t}$ – коефіцієнт зміни пільг.

14. Коефіцієнт зміни пільг ($K_{п,t}$) відображає зміни в чинному законодавстві щодо регулювання та адміністрування податку, що матимуть місце в t -му періоді. Коефіцієнт повинен бути більшим за одиницю, якщо очікується ефект збільшення надходжень податку, та меншим за одиницю, якщо очікується розширення обсягу пільг.

15. За наявності даних щодо оцінки обсягів пільг у прогнозному періоді, коефіцієнт зміни пільг розраховують за формулою

$$K_{п,t} = 1 - \frac{\Pi_t}{БО_t \cdot НС_t/100 \cdot K_{к,t-1}} + \frac{\Pi_{t-1}}{БО_{t-1} \cdot НС_t/100 \cdot K_{к,t-1}}, \quad (8)$$

де Π_t , Π_{t-1} – оцінка обсягів пільг у прогнозному та передпрогнозному роках.

IV. Загальний порядок розрахунку прогнозу надходжень податку

16. Методика прогнозування надходжень податку передбачає шість етапів прогнозних розрахунків.

17. *Перший етап.* Визначення прогнозу надходжень податку із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) на основі динаміки та змін кон'юнктури внутрішнього попиту ($\text{ПДВ}_{\text{В(п)}}$):

за кінцевими споживчими витратами домашніх господарств (спрощений метод);

за роздрібним товарооборотом, обсягом реалізованих послуг населенню та валовим нагромадженням основного капіталу (деталізований метод).

При розрахунку за спрощеним методом використовують дані, отримані на четвертому етапі.

18. *Другий етап.* Визначення прогнозу надходжень податку із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) на основі динаміки та змін кон'юнктури валової доданої вартості за видами економічної діяльності ($\text{ПДВ}_{\text{В(вд)}}$).

19. *Третій етап.* Визначення усередненого значення прогнозу надходжень податку із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) ($\text{ПДВ}_{\text{В}}$) з урахуванням результатів розрахунків, передбачених першим та другим етапами цього розділу за формулою

$$\text{ПДВ}_{\text{В}} = \frac{\text{ПДВ}_{\text{В(п)}} + \text{ПДВ}_{\text{В(вд)}}}{2}. \quad (9)$$

20. *Четвертий етап.* Визначення прогнозу надходжень податку із ввезених на територію України товарів ($\text{ПДВ}_{\text{І}}$) на основі динаміки імпорту товарів.

21. *П'ятий етап.* Визначення прогнозу бюджетного відшкодування податку грошовими коштами (БВ) на основі динаміки експорту товарів та послуг та динаміки промислового виробництва.

22. *Шостий етап.* Визначення сальдо надходжень податку до бюджету за формулою

$$\text{ПДВ} = \text{ПДВ}_{\text{В}} + \text{ПДВ}_{\text{І}} - \text{БВ}. \quad (10)$$

V. Прогнозування надходжень податку з урахуванням динаміки та змін кон'юнктури внутрішнього попиту

23. Розрахунок прогнозних надходжень податку з урахуванням динаміки та змін кон'юнктури внутрішнього попиту здійснюють за спрощеним або деталізованим методами розрахунку залежно від наявності прогнозу відповідних макроекономічних показників, зазначених у дод. 1.

24. При спрощеному методі розрахунку здійснюють прогнозування сумарного збору податку з товарів (робіт, послуг), вироблених в Україні та з товарів, що ввезені на територію України.

25. При спрощеному методі розрахунку базою оподаткування є показник кінцевих споживчих витрат домашніх господарств.

26. Прогнозний розрахунок податку за спрощеним методом здійснюють за формулами розд. III Методики.

27. За спрощеним методом розрахунок прогнозних надходжень податку з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) визначають як різницю між сумарним збором податку, отриманого відповідно до п. 26 цього розділу, та прогнозним обсягом надходжень податку із ввезених на територію України товарів, отриманих відповідно до пп. 54–58 розд. VII Методики.

28. Схему розрахунку прогнозу надходжень податку за спрощеним методом наведено в дод. 2.

29. При деталізованому методі розрахунку передбачають виокремлення з елементів кінцевого використання ВВП імпоротної складової, а також визначення як додаткової розрахункової бази оподаткування показника валового нагромадження основного капіталу.

30. При деталізованому методі розрахунку показники кінцевого використання ВВП застосовують як базу оподаткування лише для надходжень податку із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг).

31. Визначення розрахункової бази оподаткування споживчого попиту населення (дод. 3) здійснюють на підставі даних роздрібного товарообороту торгової мережі, мережі ресторанного господарства та даних щодо обсягів реалізованих послуг населенню за формулою

$$BO_{(сп)}_{t-1} = TO_{в,t-1} + РП_{t-1}, \quad (11)$$

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

де TO_B – продаж товарів виробництва України через торгову мережу підприємств;

RP_t – обсяг реалізованих нефінансових послуг населенню.

У разі відсутності прогнозних значень зазначених показників розрахунок бази оподаткування у прогнозному періоді визначають з урахуванням динаміки продажу товарів виробництва України через торгову мережу підприємств (ТОВ)

$$BO_{(сп) t} = BO_{(сп) t-1} \cdot \frac{TO_{Bt}}{TO_{Bt-1}} \quad (12)$$

або з урахуванням динаміки валової доданої вартості виду діяльності «оптова та роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами та послуги з ремонту» (ВДВТ)

$$BO_{(сп) t} = BO_{(сп) t-1} \cdot \frac{ВДВТ_t}{ВДВТ_{t-1}} \quad (13)$$

32. Коригування показника валового нагромадження основного капіталу здійснюють на величину імпорту інвестиційних товарів та на величину інвестицій в основний капітал виробничого призначення за формулою

$$BO_{(вн)} = ВНОК - I_{ноК} - (IOK_{вп} - IOK_{вп(м)} \cdot k_{имп}), \quad (14)$$

де $BO_{(вн)}$ – валове нагромадження основного капіталу як база оподаткування;

ВНОК – валове нагромадження основного капіталу в цінах споживачів;

$I_{ноК}$ – імпортні товари та послуги в складі валового нагромадження основного капіталу в цінах споживачів;

$IOK_{вп}$ – інвестиції в основний капітал виробничого призначення;

$IOK_{вп(м)}$ – інвестиції в основний капітал виробничого призначення в частині витрат на машини та обладнання;

$k_{имп}$ – частка імпорту в частині витрат на машини та обладнання інвестицій виробничого призначення.

33. Імпорт товарів та послуг у складі валового нагромадження основного капіталу (дод. 4) перераховують із основних цін у ціни споживачів за формулою

$$I_{ноК} = CM_{ноК} \cdot I_{ноК(оц)} + I_{ноК(оц)}, \quad (15)$$

де $I_{ноК(оц)}$ – імпортні товари та послуги в складі нагромадження основного капіталу в основних цінах;

$CM_{ноК}$ – розрахункова ставка для оподаткування імпорту машин та устаткування в складі нагромадження основного капіталу.

34. Оцінку імпортних товарів та послуг у складі нагромадження основного капіталу в передпрогнозному періоді пропонується здійснювати на основі даних щодо структури імпорту товарів за товарними групами (In) за формулою

$$I_{\text{НОК(оц)}, t} = I_{\text{НОК(оц)}, t-1} \cdot \frac{I84_t + I85_t + I86_t + I87_t + I88_t + I89_t}{I84_{t-1} + I85_{t-1} + I86_{t-1} + I87_{t-1} + I88_{t-1} + I89_{t-1}}, \quad (16)$$

де I84, I85, I86, I88, I89 – імпорт товарів за товарними групами 84, 85, 86, 87, 88, 89 Класифікації товарів УКТ ЗЕД відповідно.

35. Розрахункову ставку оподаткування імпорту машин та устаткування в складі нагромадження основного капіталу в базовому періоді визначають співвідношенням податків на продукти та нагромадження основного капіталу в частині витрат на машини та устаткування (в основних цінах)

$$CM_{\text{НОК}, t-1} = \frac{\text{ПП}_{\text{МУ}, t-1}}{\text{ВНОК}_{\text{МУ(оц)}, t-1}}, \quad (17)$$

де $\text{ПП}_{\text{МУ}}$ – податки на продукти за винятком субсидій в складі машин та устаткування валового нагромадження основного капіталу;
 $\text{ВНОК}_{\text{МУ(оц)}}$ – валове нагромадження основного капіталу в частині витрат на машини та устаткування (в основних цінах).

36. Розрахункову ставку оподаткування імпорту машин та устаткування в складі нагромадження основного капіталу в передпрогнозному та прогнозному періодах визначають з урахуванням динаміки реальної ставки оподаткування валового нагромадження основного капіталу ($PC_{\text{НОК}}$) за формулою

$$CM_{\text{НОК}, t} = CM_{\text{НОК}, t-1} \cdot \frac{PC_{\text{НОК}, t}}{PC_{\text{НОК}, t-1}}. \quad (18)$$

37. Реальну ставку визначають за формулами (2) та (3). Реальну ставку ($PC_{\text{НОК}}$) для звітного періоду визначають за формулою (25).

38. Корекція бази оподаткування податком на величину інвестицій виробничого призначення (формула (14)) обґрунтовується тим, що цей вид витрат підприємств належить до податкового кредиту.

39. Інвестиції в основний капітал виробничого призначення визначають як суму інвестицій в основний капітал з таких видів діяльності: сільське господарство ($IOK_{\text{сг}}$), рибне господарство ($IOK_{\text{рг}}$), промисловість ($IOK_{\text{п}}$), будівництво ($IOK_{\text{б}}$), торгівля ($IOK_{\text{т}}$), транспорт ($IOK_{\text{тр}}$), готелі та ресторани ($IOK_{\text{гр}}$) за формулою

$$\text{ІОК}_{\text{ВП}} = \text{ІОК}_{\text{СГ}} + \text{ІОК}_{\text{РГ}} + \text{ІОК}_{\text{П}} + \text{ІОК}_{\text{Б}} + \text{ІОК}_{\text{Т}} + \text{ІОК}_{\text{ТР}} + \text{ІОК}_{\text{ТР}}. \quad (19)$$

40. Розрахунок частки імпорту в частині витрат на машини та обладнання інвестицій виробничого призначення у базовому періоді здійснюють за формулою

$$k_{\text{имп}} = \frac{I_{\text{МВ(ОЦ)}}}{\text{ВНОК}_{\text{МВ(ОЦ)}}}, \quad (20)$$

де $I_{\text{МВ(ОЦ)}}$ – імпорт машин та устаткування в частині валового нагромадження основного капіталу в основних цінах.

41. У прогнозному та передпрогнозному періодах розрахунок зазначеного показника здійснюють за формулою

$$k_{\text{имп},t} = k_{\text{имп},t-1} \cdot \frac{I_{\text{НОК},t}}{\text{ВНОК}_{\text{МВ},t}} / \frac{I_{\text{НОК},t-1}}{\text{ВНОК}_{\text{МВ},t-1}}, \quad (21)$$

де $\text{ВНОК}_{\text{МВ}}$ – валове нагромадження основного капіталу в частині витрат на машини та устаткування в цінах споживачів.

42. У передпрогнозному періоді валове нагромадження основного капіталу в частині витрат на машини та устаткування пропонують оцінювати за формулою

$$\text{ВНОК}_{\text{МВ},t} = \text{ІОК}_{\text{МВ},t} \cdot \frac{\text{ВНОК}_{\text{МВ},t-1}}{\text{ІОК}_{\text{МВ},t-1}}, \quad (22)$$

де $\text{ІОК}_{\text{МВ}}$ – інвестиції в основний капітал в частині витрат на машини, устаткування та обладнання.

43. Розрахунок інвестицій в основний капітал виробничого призначення в частині витрат на машини та обладнання в прогнозному t -му періоді здійснюють за формулою

$$\text{ІОК}_{\text{ВП(М)},t} = \text{ІОК}_{\text{ВП},t} \cdot \frac{\text{ІОК}_{\text{ВП(М)},t-1} \cdot \text{ВНОК}_{\text{МВ},t} / \text{НОК}_t}{\text{ІОК}_{\text{ВП},t-1} \cdot \text{ВНОК}_{\text{МВ},t-1} / \text{ВНОК}_{t-1}}. \quad (23)$$

44. Схему розрахунку бази оподаткування в частині валового нагромадження основного капіталу наведено в дод. 4.

45. Розрахунок податку з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг), що міститься у валовому нагромадженні основного капіталу звітного періоду, здійснюють за формулою

$$\text{ПДВ}_{\text{ВНОК}} = \text{БО}_{(\text{ВН})} \cdot \text{РС}_{(\text{НОК})}, \quad (24)$$

де $\text{ПДВ}_{\text{ВНОК}}$ – податок в складі валового нагромадження основного капіталу.

46. Реальну ставку оподаткування валового нагромадження основного капіталу визначають за формулою

$$PC_{(\text{НОК}),t-1} = \frac{\text{ПДВ}_{\text{ІОК},t-1}}{\text{ІОК}_{t-1}} \cdot 100, \quad (25)$$

де $\text{ПДВ}_{\text{ІОК}}$ – податок у складі інвестицій в основний капітал;
 ІОК – інвестиції в основний капітал.

47. Визначення обсягу податку, що міститься в частині споживчого попиту населення ($\text{ПДВ}_{\text{СП}}$), здійснюють за формулою

$$\text{ПДВ}_{\text{СП}} = \text{ПДВ}_{\text{В}} - \text{ПДВ}_{\text{ВНОК}}. \quad (26)$$

48. Розрахунок прогнозних надходжень податку з урахуванням бази оподаткування, що міститься в елементах споживчого попиту та нагромадження основного капіталу, здійснюють за формулами, наведеними в розд. III Методики. Схему прогнозування надходжень податку за деталізованим методом урахування динаміки та змін кон'юнктури внутрішнього попиту наведено в дод. 3 та 4.

VI. Прогнозування надходжень податку з урахуванням динаміки та змін кон'юнктури валової доданої вартості

49. Для розрахунку прогнозних надходжень податку з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням динаміки та змін кон'юнктури валової доданої вартості за видами економічної діяльності ($\text{ПДВ}_{\text{В(ВД)}}$) використовують фактичні та прогнозні дані валової доданої вартості основних видів діяльності:

- сільське господарство, мисливство та лісове господарство;
- добувна промисловість;
- обробна промисловість;
- виробництво та розподіл електроенергії, газу та води;
- будівництво;
- оптова, роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту;
- транспорт;
- інші види економічної діяльності.

Перелік видів діяльності може бути розширено залежно від наявності відповідних прогнозних даних.

50. Розрахунок прогнозних надходжень податку із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) здійснюють за формулою

$$\text{ПДВ}_{\text{В(ВД)}} = \sum_{i=1}^n \text{ВДВ}_{i,t} \cdot \text{НС}_{i,t} \cdot \text{Кк}_{i,t} / 100, \quad (27)$$

- де i – індекс виду економічної діяльності, $i=1,2,\dots,n$;
 n – кількість видів економічної діяльності;
 $ВДВ_{i,t}$ – валова додана вартість i -го виду економічної діяльності у t -му періоді;
 $НС_{i,t}$ – номінальна ставка оподаткування податком i -го виду економічної діяльності у t -му періоді;
 $Кк_{i,t}$ – коефіцієнт корекції номінальної ставки оподаткування податком i -го виду економічної діяльності у t -му періоді.

51. Коефіцієнт корекції номінальної ставки розраховують відповідно до п. 13 Методики. У разі відсутності обсягів пільг за видами економічної діяльності зазначений коефіцієнт розраховують аналогічно до п. 65 Методики.

52. Для прогнозування надходжень податку в сільському господарстві при розрахунку реальної ставки доцільно застосовувати не фактично сплачений податок, а нарахований податок згідно з чинним законодавством.

53. Схему прогнозування надходжень податку за методом урахування динаміки та змін кон'юнктури валової доданої вартості наведено в дод. 5.

VII . Прогнозування надходжень податку із ввезених на територію України товарів

54. Прогнозні надходження податку із ввезених на територію України товарів визначають за формулою

$$ПДВ_{i,t} = БО(i)_t \cdot НС_t / 100 , \quad (28)$$

де $БО(i)_t$ – база оподаткування податком із ввезених на територію України товарів у t -му періоді.

55. Базою оподаткування податком із ввезених на територію України товарів є договірна (контрактна) вартість таких товарів з урахуванням витрат на транспортування, навантаження, розвантаження, перевантаження та страхування до пункту перетину митного кордону України, сплати брокерських, агентських, комісійних та інших видів винагород, пов'язаних з ввезенням (пересиланням) таких товарів, плати за використання об'єктів інтелектуальної власності, що належать до таких товарів, акцизних зборів, ввізного мита, а також інших податків, зборів (обов'язкових платежів), за винятком податку на додану вартість, що включають у ціну товарів (робіт, послуг) згідно з законами України з питань оподаткування. Для розрахунку бази оподаткування звітного періоду застосовують формулу

$$\text{БО}(i)_{t-1} = \frac{\text{ПДВ}_{I, t-1}}{\text{НС}_{t-1}} \cdot 100. \quad (29)$$

Розрахунок бази оподаткування в прогнозному періоді здійснюють за формулою

$$\text{БО}(i)_t = I_{вt} \cdot \text{Ч}(\text{оп})_t, \quad (30)$$

де $I_{вt}$ – імпорт товарів, сплату податку з якого не відстрочено шляхом видачі податкового векселя у t -му періоді;

$\text{Ч}(\text{оп})_t$ – частка імпорту товарів, що підлягає оподаткуванню у t -му періоді.

56. Імпорт товарів, сплату податку з якого не відстрочено шляхом видачі податкового векселя, розраховують за формулою

$$I_{в} = I \cdot \text{Курс}\$,t - \frac{W}{\text{НС}} \cdot 100, \quad (31)$$

де I – загальний обсяг імпорту товарів;

$\text{Курс}\$,t$ – обмінний курс гривні до долара США у t -періоді, середній за рік;

W – обсяг виданих податкових векселів.

57. Розрахунок частки імпорту товарів, що підлягає оподаткуванню у звітному періоді, здійснюють за формулою

$$\text{Ч}(\text{оп})_{t-1} = \text{БО}(i)_{t-1} / I_{вt-1}, \quad (32)$$

в прогнозному періоді застосовують формулу

$$\text{Ч}(\text{оп})_t = \text{Ч}(\text{оп})_{t-1} \cdot \text{Кп}_t, \quad (33)$$

де Кп_t – коефіцієнт зміни пільг у t -му періоді.

Коефіцієнт зміни пільг обчислюють за формулою (8). При цьому базою оподаткування (БО) є імпорт товарів, сплату податку з якого не відстрочено шляхом видачі податкового векселя ($I_{в}$), а коефіцієнтом корекції номінальної ставки (Кк) – частка імпорту товарів, що підлягає оподаткуванню ($\text{Ч}(\text{оп})$).

58. Схему прогнозування надходжень податку із ввезених на територію України товарів наведено в дод. 6.

VIII. Прогнозування обсягів бюджетного відшкодування податку грошовими коштами

59. Розрахунок прогнозних обсягів бюджетного відшкодування грошовими коштами (БВ) здійснюють за формулою

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

$$БВ = БВ_{\text{екс}} + БВ_{\text{внут}} + \Delta W, \quad (34)$$

де $БВ_{\text{екс}}$ – бюджетне відшкодування податку за експортними операціями;
 $БВ_{\text{внут}}$ – бюджетне відшкодування податку за внутрішніми операціями;
 ΔW – зміна суми бюджетного відшкодування залежно від обсягів обігу податкових векселів.

60. Розрахунок прогнозних обсягів бюджетного відшкодування грошовими коштами за експортними операціями здійснюють за формулою

$$БВ_{\text{екс}, t} = БО_{\text{екс}, t} \cdot К_{\text{екс}, t} / 100, \quad (35)$$

де $БО_{\text{екс}, t}$ – розрахункова база визначення обсягів бюджетного відшкодування;

$К_{\text{екс}, t}$ – розрахунковий коефіцієнт відшкодування податку.

61. Розрахункову базу відшкодування податку грошовими коштами за експортними операціями визначають за формулою

$$БО_{\text{екс}, t} = E_t \cdot \text{Курс}\$_t \cdot К_{\text{с}, t}, \quad (36)$$

де E_t – експорт товарів та послуг у t -му періоді;

$К_{\text{с}, t}$ – частка проміжного споживання у випуску експортоорієнтованих видів діяльності.

62. Частку проміжного споживання у випуску експортоорієнтованих видів діяльності ($К_{\text{с}}$) розраховують як співвідношення проміжного споживання та валового випуску за формулою

$$К_{\text{с}, t} = PS(e)_t / V(e)_t, \quad (37)$$

де $PS(e)_t$ – проміжне споживання експортоорієнтованих видів діяльності в цінах споживачів;

$V(e)_t$ – валовий випуск експортоорієнтованих видів діяльності в цінах споживачів.

63. Визначення переліку експортоорієнтованих видів діяльності здійснюють за останніми звітними даними таблиць «витрати-випуск» за критеріями:

– експорт товарів та послуг відповідного виду діяльності повинен становити не менш ніж 40% валового випуску;

– експорт товарів та послуг відповідного виду діяльності повинен становити не менш ніж 1,5% загального експорту товарів та послуг.

64. Розрахунковий коефіцієнт відшкодування податку за експортними операціями ($К_{\text{екс}}$) визначають на основі сум, заявлених до

Методики прогнозування

відшкодування¹. У звітному періоді розрахунок зазначеного коефіцієнта здійснюють за формулою

$$K_{\text{екс}, t-1} = \frac{\text{ЗВ}_{\text{екс}, t-1}}{\text{БО}_{\text{екс}, t-1}} \cdot 100, \quad (38)$$

де ЗВ_{екс, t-1} – суми, заявлені до відшкодування податку за експортними операціями.

У прогнозному періоді коефіцієнт $K_{\text{екс}}$ визначають за формулою

$$K_{\text{екс}, t} = \text{НС}_t \cdot K_{\text{к}, t}, \quad (39)$$

де $K_{\text{к}}$ – коефіцієнт корекції номінальної ставки.

65. Коефіцієнт корекції номінальної ставки ($K_{\text{к}}$) визначають з урахуванням динаміки ретроспективних значень зазначеного коефіцієнта у базовому ($K_{\text{к}, t-1}$) та передбазовому ($K_{\text{к}, t-2}$) періодах:

$$K_{\text{к}, t} = K_{\text{к}, t-1} \cdot \alpha_t + K_{\text{к}, t-2} \cdot (1 - \alpha_t), \quad (40)$$

де α_t – ваговий коефіцієнт для коефіцієнта корекції номінальної ставки.

Ваговий коефіцієнт (α) визначають ітераційно, на основі практичних розрахунків звітного періоду, і встановлюють на рівні, що забезпечує максимальну точність прогнозу при застосуванні Методики на даних останнього звітного періоду.

66. Узагальнена формула розрахунку бюджетного відшкодування грошовими коштами за експортними операціями має вигляд:

$$\text{ВВ}_{\text{екс } t} = E_t \cdot \text{Курс}_{\$}_t \cdot \frac{\text{PS}(e)_t}{\text{V}(e)_t} \cdot \text{НС}_t \cdot (K_{\text{к}, t-1} \cdot \alpha_t + K_{\text{к}, t-2} \cdot (1 - \alpha_t)) / 100 \quad (41)$$

67. Визначення прогнозних обсягів бюджетного відшкодування за внутрішніми операціями здійснюють на основі сум, заявлених до відшкодування, за формулою

$$\text{ВВ}_{\text{внут}, t} = \text{ВВ}_{\text{внут}, t-1} \cdot V_{\text{пр}, t} \cdot P_{\text{цв}, t}, \quad (42)$$

¹ Накопичення сум бюджетної заборгованості не прогнозується, оскільки суми податку, заявлені до відшкодування, відшкодовуються в повному обсязі.

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

де $БВ_{внут, t-1}$ – сума, заявлена до відшкодування грошовими коштами за внутрішніми операціями в звітному періоді;

$V_{пр, t}$ – індекс обсягів промислового виробництва у t -му періоді;

$P_{цв, t}$ – індекс цін виробників промислової продукції у t -му періоді.

68. Зміну суми бюджетного відшкодування залежно від обсягів обігу податкових векселів визначають на основі випередження темпів бюджетного відшкодування без врахування векселів над темпами зростання податкових векселів за формулою

$$\Delta W_t = -(W_t - W_{t-1} \cdot \frac{БВ_{екс, t} + БВ_{внут, t}}{БВ_{t-1}}). \quad (43)$$

69. Схему розрахунку прогнозних обсягів бюджетного відшкодування податку грошовими коштами наведено в дод. 7.

70. Зведену таблицю результатів прогнозних розрахунків надходжень податку до бюджету за показниками бюджетної класифікації наведено в дод. 8.

Макроекономічну методику прогнозування податку на додану вартість: з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг), з ввезених на територію України товарів і бюджетного відшкодування податку грошовими коштами наведено у додатках до монографії, а також на сайті <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1202-04>.

Додаток 1

до Методики прогнозування надходжень додатку на додану вартість, затвердженої наказом Міністерства фінансів України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державної податкової адміністрації України та Державної митної служби України від 31 серпня 2004 р. № 545/315/502/637

Перелік показників, необхідних для розрахунку прогнозу надходжень податку на додану вартість на макрорівні

№ пор.	Показники	Позначення	Одиниця виміру	Відповідальна організація	Звітний період			Прогнозний період	
					Передбазовий рік	Базовий рік	Передпрогнозний рік	Поточний рік	Прогнозний рік
1	Кінцеві споживчі витрати домашніх господарств	КСВ _{дг(бо)}	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
2	Роздрібний товарооборот підприємств, які здійснюють діяльність з роздрібною торгівлі та ресторанного господарства	ТО	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
3	Продаж товарів виробництва України через торгову мережу підприємств	ТО _в	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
4	Обсяг реалізованих нефінансових послуг населенню	РП	млн грн	Держкомстат	так	так	так		
5	Валове нагромадження основного капіталу в цінах споживачів	ВНОК	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
6	У т. ч.: машини та устаткування	ВНОК _{му}	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так

Продовження дод. 1

№ пор.	Показники	Позначення	Одиниця виміру	Відповідальна організація	Звітний період			Прогнозний період	
					Передбазовий рік	Базовий рік	Передпрогнозний рік	Поточний рік	Прогнозний рік
7	Валове нагромадження основного капіталу в основних цінах	ВНОК _(оп)	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки, Мінфін	так	так	так*		
8	у т. ч.: машини та устаткування	ВНОК _{му(оп)}	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки, Мінфін	так	так	так*		
9	з них: податки на продукти за винятком субсидій	ПП _{му}	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так			
10	імпорт товарів та послуг	I _{ноч(оп)}	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки, Мінфін	так	так	так*	так*	так*
11	у т. ч.: імпорт машин та устаткування	I _{му(оп)}	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так			
12	Інвестиції в основний капітал, усього	ІОК	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
13	у т. ч.: машини, устаткування та обладнання	ІОК _{му}	млн грн	Держкомстат	так	так	так		
14	інвестиції в основний капітал за видами діяльності (інвестиції сільського господарства, рибного господарства, промисловості, будівництва, транспорту, торгівлі, готелів та ресторанів)	ІОК _{вп}	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки, Мінфін	так	так	так	так*	так*
15	у т. ч.: у частині витрат на машини, устаткування та обладнання	ІОК _{вп(м)}	млн грн	Держкомстат	так	так	так		

Продовження дод. 1

№ пор.	Показники	Позначення	Одиниця виміру	Відповідальна організація	Звітний період			Прогнозний період	
					Передбазовий рік	Базовий рік	Передпрогнозний рік	Поточний рік	Прогнозний рік
16	Податок у складі інвестицій в основний капітал	ПДВ _{юк}	млн грн	Держкомстат	так	так	так		
17	Валова додана вартість усього:	ВДВ	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
18	у т. ч.: сільське господарство, мисливство та лісове господарство	ВДВсг	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
19	добувна промисловість	ВДВдп	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
20	обробна промисловість	ВДВоп	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
21	виробництво та розподіл електроенергії, газу та води	ВДВел	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
22	будівництво	ВДВб	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
23	оптова, роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту	ВДВт	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
24	транспорт	ВДВтр	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
25	інші види економічної діяльності (в цілому)	ВДВін	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
26	Імпорт товарів (за методологією платіжного балансу)	I	млн дол. США	Національний банк України	так	так	так	так	так
27	у т. ч.: за товарними групами (класифікація УКТ ЗЕД)	In	млн дол. США	Держкомстат	так	так	так	так	так

Продовження дод. 1

№ пор.	Показники	Позначення	Одиниця виміру	Відповідальна організація	Звітний період			Прогнозний період	
					Передбазовий рік	Базовий рік	Передпрогнозний рік	Поточний рік	Прогнозний рік
28	Експорт товарів та послуг (за методологією платіжного балансу)	E	млн дол. США	Національний банк України	так	так	так	так	так
29	Обмінний курс гривні до долара США, середній за період	Курс \$	грн	Національний банк України	так	так	так	так	так
30	Надходження податку з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	ПДВ _в	млн грн	ДПА, Держказначейство, Мінфін	так	так	так	так	так
31	у т. ч.: за видами економічної діяльності	ПДВ _{в(вл)}	млн грн	ДПА	так	так	так	так	
32	Надходження податку з ввезених на територію України товарів	ПДВ _і	млн грн	Держказначейство, Мінфін	так	так	так	так	так
33	Суми бюджетного відшкодування податку грошовими коштами	БВП	млн грн	Держказначейство, Мінфін	так	так	так	так	так
34	Суми податку, заявлені платниками до відшкодування	З	млн грн	ДПА	так	так	так	так	
35	у т. ч.: за експортними операціями	З _{екс}	млн грн	ДПА	так	так	так	так	
36	за внутрішніми операціями	З _{внут}	млн грн	ДПА	так	так	так	так	
37	Суми податку, заявлені до відшкодування грошовими коштами	БВ	млн грн	ДПА	так	так	так	так	
38	у т. ч.: за експортними операціями	БВ _{екс}	млн грн	ДПА	так	так	так	так	
39	за внутрішніми операціями	БВ _{внут}	млн грн	ДПА	так	так	так	так	
40	Номінальна ставка податку	НС'	%	-	так	так	так	так	так
41	Індекс обсягів	V _{пр}		Держкомстат,	так	так	так	так	так

Продовження дод. 1

№ пор.	Показники	Позначення	Одиниця виміру	Відповідає на організація	Звітний період			Прогнозний період	
					Передбазовий рік	Базовий рік	Передпрогнозний рік	Поточний рік	Прогнозний рік
	промислового виробництва			Мінекономіки					
42	Індекс цін виробників промислової продукції (у середньому до попереднього року)	$P_{цв}$		Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
43	Сума наданих пільг на податок	П	млн грн	ДПА, Держмит-служба	так	так	так	так	так
44	Дефлятор ВВП	defGDP		Держкомстат	так	так	так		
45	Темп реального ВВП	GDPt	%	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
46	Номінальний ВВП	GDPn	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
47	Проміжне споживання за видами економічної діяльності в цінах споживачів (текстильна та шкіряна промисловість, хімічне виробництво, гумові та пластмасові вироби, металургія та оброблення металу, виробництво машин та устаткування, транспорт)	PS(e)	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так

Закінчення дод. 1

№ пор.	Показники	Позначення	Одиниця виміру	Відповідальна організація	Звітний період			Прогнозний період	
					Передбазовий рік	Базовий рік	Передпрогнозний рік	Поточний рік	Прогнозний рік
48	Валовий випуск за видами економічної діяльності в цінах споживачів (текстильна та шкіряна промисловість, хімічне виробництво, гумові та пластмасові вироби, металургія та оброблення металу, виробництво машин та устаткування, транспорт)	V(e)	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так	так	так	так	так
49	Обсяг виданих податкових векселів	W	млн грн	Держмитслужба	так	так	так	так	так

Примітка: так – необхідність зазначеної інформації для розрахунків;

так* – інформація, що надається за результатами спільної оцінки Міністерства фінансів, Міністерства економіки та Держкомстату.

Додаток 2

до Методики прогнозування надходжень податку на додану вартість, затвердженої наказом Міністерства фінансів України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державної податкової адміністрації України та Державної митної служби України від 31 серпня 2004 р. № 545/315/502/637

**Прогнозування податку з врахуванням змін в кон'юнктурі попиту
(спрощений метод)**

№ пор.	Показник	Позначення	Одиниця виміру	Звітний період		Прогнозний період	
				базовий рік А	передпрогнозний рік В	поточний рік С	прогнозний рік D
1	Кінцеві споживчі витрати домашніх господарств	КСВдг(бо)	млн грн	додаток 1, G1	додаток 1, H1	додаток 1, I1	додаток 1, J1
2	Номинальна ставка податку	НС	%	$A12 / (A12 + 100) \cdot 100$	$B12 / (B12 + 100) \cdot 100$	$C12 / (C12 + 100) \cdot 100$	$D12 / (D12 + 100) \cdot 100$
3	Реальна ставка податку	РС	%	$A7 / A1 \cdot 100$	$B7 / B1 \cdot 100$	$C2 \cdot C4$	$D2 \cdot D4$
4	Коефіцієнт корекції номінальної ставки	Кк		$A3 / A2$	$B3 / B2$	$B4 \cdot C6$	$C4 \cdot D6$
5	Обсяг пільг	П	млн грн	додаток 1, G43	додаток 1, H43	додаток 1, I43	додаток 1, J43
6	Коефіцієнт змін у структурі та зміни пільг	Кп				п.15 Методики	п.15 Методики
7	Податок із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) та із ввезених на територію України товарів	ПДВ	млн грн	$A8 + A9$	$B8 + B9$	$C1 \cdot C3 / 100$	$D1 \cdot D3 / 100$

Закінчення дод. 2

№ пор.	Показник	Позначення	Одиниця виміру	Звітний період		Прогнозний період	
				базовий рік	передпрогнозовий рік	поточний рік	прогнозовий рік
				А	В	С	Д
8	у т. ч.: податок із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	ПДВв(п)	млн грн	додаток 1, G30	додаток 1, H30	С7 - С9	Д7 - D9
9	податок із ввезених на територію України товарів	ПДВі	млн грн	додаток 1, G31	додаток 1, H31	додаток 6, С10	додаток 6, D10
10	Номинальний ВВП	GDPn	млн грн	додаток 1, G46	додаток 1, H46	додаток 1, I46	додаток 1, J46
11	Темп реального ВВП	GDPr	%	додаток 1, G45	додаток 1, H45	додаток 1, I45	додаток 1, J45
12	Нормативна ставка податку	НС'	%	додаток 1, G40	додаток 1, H40	додаток 1, I40	додаток 1, J40

Додаток 3

до Методики прогнозування надходжень податку на додану вартість, затвердженої наказом Міністерства фінансів України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державної податкової адміністрації України та Державної митної служби України від 31 липня 2004 р. № 545/315/502/637

Прогнозування податку із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з врахуванням змін у кон'юктурі споживчого попиту (деталізований метод)

№ пор.	Показник	Позначення	Одиниця виміру	Звітний період			Прогнозний період	
				базовий рік	передпрогнозний рік	поточний рік	прогнозний рік	
1	Роздрібний товарооборот підприємств, що здійснюють діяльність з роздрібною торгівлі та ресторанного господарства	ТО	млн грн	A	B	C	D	
				додаток 1, G2	додаток 1, H2	додаток 1, I2	додаток 1, J2	
2	Продаж товарів виробництва України через торгову мережу підприємств	ТОВ	млн грн					
				додаток 1, G3	додаток 1, H3	додаток 1, I3	додаток 1, J3	
3	Обсяг реалізованих нефінансових послуг	РП	млн грн					
				додаток 1, G4	додаток 1, H4	додаток 1, I4	додаток 1, J4	
4	Компоненти споживчого попиту як база оподаткування	БО(сп)	млн грн	A2 + A3	B2 + B3	B4 · C2/ B2	C4 · D2/C2	
5	Номінальна ставка податку	НС	%	A10 / (A10 + 100) · 100	B10 / (B10 + 100) · 100	C10 / (C10 + 100) · 100	D10 / (D10 + 100) · 100	
6	Співвідношення збору податку та бази оподаткування (реальна ставка податку)	РС	%	A9 / A4 · 100	B9 / B4 · 100	C5 · C7	D5 · D7	
7	Коефіцієнт корекції номінальної ставки	Кк		A6/A5	B6/B5	B7 · C8	C7 · D8	
8	Коефіцієнт зміни пільг	Кп			B7/A7	п. 15 Методики	п. 15 Методики	
9	Податок із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) у частині споживчого попиту	ПДВсп	млн грн	додаток 8, A1 – додаток 4, A22	додаток 8, B1 Продовження дод. 1 – додаток 4, B22	C6 · C4 / 100	D6 · D4 / 100	
10	Нормативна ставка податку	НС'	%	додаток 1, G40	додаток 1, H40	додаток 1, I40	додаток 1, J40	

Додаток 4

до Методики прогнозування надходжень податку на додану вартість, затвердженої наказом Міністерства фінансів України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державної податкової адміністрації України та Державної митної служби України від 31 липня 2004 р. № 545/315/502/637

Прогнозування податку із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням змін у кон'юктурі інвестиційного попиту (деталізований метод)

№ пор.	Показники	Позначення	Одиниця виміру	Звітний період		Прогнозний період	
				базовий рік А	передпрогнозний рік В	поточний рік С	прогнозний рік D
1	Валове нагромадження основного капіталу в цінах споживачів	ВНОК	млн грн	додаток 1, G5	додаток 1, H5	додаток 1, I5	додаток 1, J5
2	Машини та устаткування в складі валового нагромадження основного капіталу в цінах споживачів	ВНОКму	млн грн	додаток 1, G6	A2 · B13/A13	додаток 1, I6	додаток 1, J6
3	Імпорт товарів та послуг у складі валового нагромадження основного капіталу в основних цінах	Інок(оц)	млн грн	додаток 1, G10	A3 · B4/A4	додаток 1, I10	додаток 1, J10
4	Імпорт інвестиційних товарів (позиції 84, 85, 86, 88, 89 УКТ ЗЕД)	Іп	млн дол.	додаток 1, G27	додаток 1, H27	–	–
5	Імпорт товарів та послуг у складі валового нагромадження основного капіталу в цінах споживачів	Інок	млн грн	A3 · A8 + A3	B3 · B8 + B3	C3 · C8 + C3	D3 · D8 + D3
6	Податки на продукти за винятком субсидій в складі машин та устаткування валового нагромадження основного капіталу	ППму	млн грн	додаток 1, G9	додаток 1, H9	Додаток 1, I9	додаток 1, J9

Продовження дод. 4

№ пор.	Показники	Позначення	Одиниця виміру	Звітний період		Прогнозний період	
				базовий рік	передпрогнозний рік	поточний рік	прогнозний рік
				A	B	C	D
7	Машини та устаткування в складі валового нагромадження основного капіталу в основних цінах	ВНОК _{му} (оц)	млн грн	додаток 1, G8	-	-	-
8	Розрахункова ставка оподаткування машин та устаткування в складі нагромадження основного капіталу	СМнок		A6/A7	A8 · B19/A19	B8 · C19/B19	C8 · D19/C19
9	Імпортні товари в складі машин та устаткування валового нагромадження основного капіталу в основних цінах	Іму(оц)	млн грн	додаток 1, G11	-	-	-
10	Частка імпортих товарів у складі валового нагромадження основного капіталу машинобудування	k _{імп}		A9/A7	A10 · (B5/B2) / (A5/A2)	B10 · (C5/C2) / (B5/B2)	C10 · (D5/D2) / (C5/C2)
11	Інвестиції в основний капітал	ІОК	млн грн	додаток 1, G12	додаток 1, H12	-	-
12	Інвестиції в основний капітал виробничого призначення	ІОК _{вп}	млн грн	додаток 1, G14	додаток 1, H14	додаток 1, I14	додаток 1, J14
13	Інвестиції в основний капітал у частині витрат на машини, устаткування та обладнання	ІОК _{му}	млн грн	додаток 1, G13	додаток 1, H13	-	-
14	Машини та обладнання в складі інвестиції в основний капітал виробничого призначення	ІОК _{вп} (м)	млн грн	додаток 1, G15	додаток 1, H15	C12 · (B14 · (C2/C1)) / (B12 · (B2/B1))	D12 · (C14 · (D2/D1)) / (C12 · (C2/C1))
15	Інвестиції в основний капітал виробничого призначення без імпортих товарів		млн грн	A12 - A14 · A10	B12 - B14 · B10	C12 - C14 · C10	D12 - D14 · D10
16	Валове нагромадження в основний капітал як база для оподаткування	БО(вн)	млн грн	A1 - A5 - A15	B1 - B5 - B15	C1 - C5 - C15	D1 - D5 - D15

Закінчення дод. 4

№ пор.	Показники	Позначення	Одиниця виміру	Звітний період		Прогнозний період	
				базовий рік	передпрогнозний рік	поточний рік	прогнозний рік
				A	B	C	D
17	Податок в складі інвестицій в основний капітал	ПДВіок	млн грн	Додаток 1, G16	Додаток 1, H16	-	-
18	Номінальна ставка податку	НС	%	$A23 / (A23 + 10) \cdot 100$	$B23 / (B23 + 100) \cdot 100$	$C23 / (C23 + 100) \cdot 100$	$D23 / (D23 + 100) \cdot 100$
19	Реальна ставка оподаткування валового нагромадження основного капіталу	РСнок	%	$A17/A11 \cdot 100$	$B17/B11 \cdot 100$	$B18 \cdot B20$	$D18 \cdot D20$
20	Коефіцієнт корекції номінальної ставки	Кк		$A19/A18$	$B19/B18$	$B20 \cdot C21$	$C20 \cdot D21$
21	Коефіцієнт зміни пільг	Кп			$B20/A20$	п. 15 Методики	п. 15 Методики
22	Податок із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) у частині нагромадження основного капіталу	ПДВвнок	млн грн	$A16 \cdot A19 / 100$	$B16 \cdot B19 / 100$	$C16 \cdot C19/100$	$D16 \cdot D19 / 100$
23	Нормативна ставка податку	НС'	%	додаток 1, G40	додаток 1, H40	додаток 1, I40	додаток 1, J40

Додаток 5

до Методики прогнозування надходжень податку на додану вартість, затвердженої наказом Міністерства фінансів України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державної податкової адміністрації України та Державної митної служби України від 31 липня 2004 р. № 545/315/502/637

Прогнозування надходжень податку з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням змін у кон'юктурі валової доданої вартості

№ пор.	Види діяльності	Базовий рік						Передпрогнозний рік					
		Валова додана вартість, млн грн	Мобілізовані кошти податку, млн грн	Номінальна ставка податку, %	Реальна ставка податку, %	Коефіцієнт корекції номінальної ставки	Валова додана вартість, млн грн	Мобілізовані кошти податку, млн грн	Номінальна ставка податку, %	Реальна ставка податку, %	Коефіцієнт корекції номінальної ставки		
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J		
	Позначення	ВДВ	ПДВ(вд)	НС	РС	Кк	ВДВ	ПДВ(вд)	НС	РС	Кк		
1	Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	додаток 1, G18	додаток 1, G31	додаток 1, G40	$B1 / A1 \cdot 100$	D1/C1	додаток 1, H18	додаток 1, H31	додаток 1, H40	$G1/F1 \cdot 100$	I1/H1		
2	Добувна промисловість	додаток 1, G19	додаток 1, G31	додаток 1, G40	$B2 / A2 \cdot 100$	D2/C2	додаток 1, H19	додаток 1, H31	додаток 1, H40	$G2/F2 \cdot 100$	I2/H2		
3	Обробна промисловість	додаток 1, G20	додаток 1, G31	додаток 1, G40	$B3 / A3 \cdot 100$	D3/C3	додаток 1, H20	додаток 1, H31	додаток 1, H40	$G3/F3 \cdot 100$	I3/H3		
4	Виробництво та розподіл електроенергії, газу та води	додаток 1, G21	додаток 1, G31	додаток 1, G40	$B4 / A4 \cdot 100$	D4/C4	додаток 1, H21	додаток 1, H31	додаток 1, H40	$G4/F4 \cdot 100$	I4/H4		
5	Будівництво	додаток 1, G22	додаток 1, G31	додаток 1, G40	$B5 / A5 \cdot 100$	D5/C5	додаток 1, H22	додаток 1, H31	додаток 1, H40	$G5/F5 \cdot 100$	I5/H5		
6	Оптова і роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	додаток 1, G23	додаток 1, G31	додаток 1, G40	$B6 / A6 \cdot 100$	D6/C6	додаток 1, H23	додаток 1, H31	додаток 1, H40	$G6/F6 \cdot 100$	I6/H6		

№ пор.	Види діяльності	Базовий рік					Передпрогнозний рік				
		Валова додана вартість, млн грн	Мобілізовані кошти податку, млн грн	Номінальна ставка податку, %	Реальна ставка податку, %	Коефіцієнт корекції номінальної ставки	Валова додана вартість, млн грн	Мобілізовані кошти податку, млн грн	Номінальна ставка податку, %	Реальна ставка податку, %	Коефіцієнт корекції номінальної ставки
	Позначення	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
		ВДВ	ПДВ(вд)	НС	РС	Кк	ВДВ	ПДВ(вд)	НС	РС	Кк
7	Транспорт	додаток 1, G24	додаток 1, G31	додаток 1, G40	В7 / А7 · 100	D7/C7	додаток 1, H24	додаток 1, H31	додаток 1, H40	G7/F7 · 100	17/H7
8	Інші види економічної діяльності	додаток 1, G25	додаток 1, G31	додаток 1, G40	В8 / А8 · 100	D8/C8	додаток 1, H25	додаток 1, H31	додаток 1, H40	G8/F8 · 100	18/H8
9	Усього	додаток 1, G17	додаток 1, G31	додаток 1, G40			додаток 1, H17	додаток 1, H31	додаток 1, H40		

Продовження дод. 5

№ пор.	Види діяльності	Поточний рік					Прогнозний рік						
		Валова додана вартість, млн грн	Мобілізовані кошти податку, млн грн	Номінальна ставка податку, %	Реальна ставка податку, %	Коефіцієнт корекції номінальної ставки	Коефіцієнт зміни пільг	Валова додана вартість, млн грн	Мобілізовані кошти податку, млн грн	Номінальна ставка податку, %	Реальна ставка податку, %	Коефіцієнт корекції номінальної ставки	
		K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V
		ВДВ	ПДВ(вд)	НС	РС	Кк	Кп	ВДВ	ПДВ(вд)	НС	РС	Кк	Кп
1	Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	додаток 1, I18	K1 · N1 / 100	додаток 1, I140	M1 · O1	п. 65 Методики	п. 15 Методики	додаток 1, J18	Q1 · T1 / 100	додаток 1, J40	S1 · U1	O1 · V1	п. 15 Методики
2	Добувна промисловість	додаток 1, I19	K2 · N2 / 100	додаток 1, I140	M2 · O2	п. 65 Методики	п. 15 Методики	додаток 1, J19	Q2 · T2 / 100	додаток 1, J40	S2 · U2	O2 · V2	п. 15 Методики
3	Обробна промисловість	додаток 1, I20	K3 · N3 / 100	додаток 1, I140	M3 · O3	п. 65 Методики	п. 15 Методики	додаток 1, J20	Q3 · T3 / 100	додаток 1, J40	S3 · U3	O3 · V3	п. 15 Методики
4	Виробництво та розподіл електроенергії, газу та води	додаток 1, I21	K4 · N4 / 100	додаток 1, I140	M4 · O4	п. 65 Методики	п. 15 Методики	додаток 1, J21	Q4 · T4 / 100	додаток 1, J40	S4 · U4	O4 · V4	п. 15 Методики
5	Будівництво	додаток 1, I22	K5 · N5 / 100	додаток 1, I140	M5 · O5	п. 65 Методики	п. 15 Методики	додаток 1, J22	Q5 · T5 / 100	додаток 1, J40	S5 · U5	O5 · V5	п. 15 Методики

Закінчення дод. 5

№ пор.	Види діяльності	Поточний рік						Прогнозний рік					
		Валова додана вартість, млн грн	Мобілізовані кошти податку, млн грн	Номінальна ставка податку, %	Реальна ставка податку, %	Коефіцієнт корекції номінальної ставки	Коефіцієнт зміни пільг	Валова додана вартість, млн грн	Мобілізовані кошти податку, млн грн	Номінальна ставка податку, %	Реальна ставка податку, %	Коефіцієнт корекції номінальної ставки	Коефіцієнт зміни пільг
	Позначення	К	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V
		ВДВ	ПДВ(вд)	НС	РС	Кк	Кп	ВДВ	ПДВ(вд)	НС	РС	Кк	Кл
6	Оптова і роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	додаток 1, I23	K6 · N6 / 100	додаток 1, I40	M6 · O6	п. 65 Методики	п. 15 Методики	додаток 1, J23	Q6 · T6 / 100	додаток 1, J40	S6 · U6	O6 · V6	п. 15 Методики
7	Транспорт	додаток 1, I24	K7 · N7 / 100	додаток 1, I40	M7 · O7	п. 65 Методики	п. 15 Методики	додаток 1, J24	Q7 · T7 / 100	додаток 1, J40	S7 · U7	O7 · V7	п. 15 Методики
8	Інші види економічної діяльності	додаток 1, I25	K8 · N8 / 100	додаток 1, I40	M8 · O8	п. 65 Методики	п. 15 Методики	додаток 1, J25	Q8 · T8 / 100	додаток 1, J40	S8 · U8	O8 · V8	п. 15 Методики
9	Усього	додаток 1, I17	СУММ(L1 : L8)	додаток 1, I40				додаток 1, J17	СУММ(R1 : R8)	додаток 1, J40			

Додаток 6

до Методики прогнозування надходжень податку на додану вартість, затвердженої наказом Міністерства фінансів України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державної податкової адміністрації України та Державної митної служби України від 31 липня 2004 р. № 545/315/502/637

Прогнозування надходжень податку з ввезених на територію України товарів

№ пор.	Показник	Позначення	Одиниця виміру	Звітний період		Прогнозний період	
				базовий рік	передпрогнозний рік	поточний рік	прогнозний рік
1	Імпорт товарів	I	млн дол. США	A	B	C	D
				додаток 1, G26	додаток 1, H26	додаток 1, I26	додаток 1, J26
2	Імпорт товарів	Iгрн	млн грн	A1 · A3	B1 · B3	C1 · C3	D1 · D3

Закінчення дод.6

№ пор.	Показник	Позначення	Одиниця виміру	Звітний період		Прогнозний період	
				базовий рік	передпрогнознний рік	погодний рік	прогнознний рік
				A	B	C	D
3	Обмінний курс гривні до долара США	Курс \$	грн	додаток 1, G29	додаток 1, H29	додаток 1, I29	додаток 1, J29
4	Обсяг виданих податкових векселів	W	млн грн	додаток 1, G49	додаток 1, H49	додаток 1, I49	додаток 1, J49
5	Імпорт товарів, сплачу податку з якого не відстроєно шляхом видачі податкового векселя	Iв	млн грн	A2 - A4 / A11 · 100	B2 - B4 / B11 · 100	C2 - C4 / C11 · 100	D2 - D4 / D11 · 100
6	Імпорт товарів як база оподаткування (без векселів та пільг)	BO(i)	млн грн	A10/A11 · 100	B10/B11 · 100	C5 · C7	D5 · D7
7	Питома вага імпорту товарів, що підлягає оподаткуванню у загальному імпорті товарів (реальна ставка)	Ч(оп)		A6/A5	B6/B5	B7 · C9	C7 · D9
8	Обсяг пільг	П		додаток 1, G43	додаток 1, H43	додаток 1, I43	додаток 1, J43
9	Коефіцієнт зміни пільг	Кп		-	B7/A7	$\frac{I - C8}{(C5 \cdot C11 / 100 \cdot B7) + B8 / (B5 \cdot C11 / 100 \cdot B7)}$	$\frac{I - D8}{(D5 \cdot D11 / 100 \cdot C7) + C8 / (C5 \cdot D11 / 100 \cdot C7)}$
10	Податок з ввезених на територію України товарів	ПДВі	млн грн	додаток 1, G32	додаток 1, H32	C6 · C11/100	D6 · D11/100
11	Нормативна ставка податку	НС'	%	додаток 1, G40	додаток 1, H40	додаток 1, I40	додаток 1, J40

Додаток 7

до Методики прогнозування надходжень податку на додану вартість, затвердженій наказом Міністерства фінансів України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державної податкової адміністрації України та Державної митної служби України від 31 серпня 2004 р. № 545/315/502/637

Прогнозування обсягів бюджетного відшкодування податку грошовими коштами

№ пор.	Показник	Позначення	Одиниця виміру	Звітний період		Прогнозний період	
				базовий рік	передпрогнозний рік	початковий рік	прогнозований рік
1	Суми, заявлені до відшкодування	3	млн грн	A додаток 1, G34	B додаток 1, H34	C -	D -
2	у т. ч. грошовими коштами	БВ	млн грн	G37 додаток 1,	H37 додаток 1,	C4 + C6 + C20	D4 + D6 + D20
3	Суми, заявлені до відшкодування за експортними операціями	Зекс	млн грн	G35 додаток 1,	H35 додаток 1,	-	-
4	у т. ч. грошовими коштами	БВекс	млн грн	G38 додаток 1,	H38 додаток 1,	C13 · C14/100	D13 · D14/100
5	Суми, заявлені до відшкодування за внутрішніми операціями	Звнут	млн грн	G36 додаток 1,	H36 додаток 1,	-	-
6	у т. ч. грошовими коштами	БВвнут	млн грн	G39 додаток 1,	H39 додаток 1,	B6 · C17 · C18	C6 · D17 · D18
7	Експорт товарів та послуг	E	млн дол. США	G28 додаток 1,	H28 додаток 1,	додаток 1, I28	додаток 1, J28
8	Обмінний курс гривні до долара США	Курс \$	грн.	G29 додаток 1,	H29 додаток 1,	додаток 1, I29	додаток 1, J29
9	Номінальна ставка податку	НС	%	G40 додаток 1,	H40 додаток 1,	додаток 1, I40	додаток 1, J40
10	Проміжне споживання експорторієнтованих видів діяльності в цінах споживачів	PS(e)	млн грн	G47 додаток 1,	H47 додаток 1,	додаток 1, I47	додаток 1, J47

Закінчення дод. 7

№ пор.	Показник	Позначення	Одиниця виміру	Звітний період			Прогнозний період	
				базовий рік А	передпрогнозний рік В	поточний рік С	прогнозований рік D	
								додаток 1, G48
11	Валовий випуск експорторієнтованих видів діяльності в ринкових цінах	V(e)	млн грн	додаток 1, G48	додаток 1, H48	додаток 1, I48	додаток 1, J48	
12	Частка проміжного споживання у випуску експорторієнтованих видів діяльності	Кс		A10/A11	B10/B11	C10/C11	D10/D11	
13	База розрахунку бюджетного відшкодування за експортними операціями	БОекс	млн грн	A12 · A7 · A8	B12 · B7 · B8	C12 · C7 · C8	D12 · D7 · D8	
14	Розрахунковий коефіцієнт відшкодування податку грошовими коштами за експортними операціями (реальна ставка)	Кекс		A4/A13 · 100	B4/B13 · 100	C9 · C15	D9 · D15	
15	Коефіцієнт корекції номінальної ставки	Кк		A14/A9	B14/B9	B15 · C16 + A15 · (1 - C16)	C15 · D16 + B15 · (1 - D16)	
16	Ваговий коефіцієнт для коефіцієнта корекції номінальної ставки, що припадає на попередній період	α				п. 65 Методики	п. 65 Методики	
17	Індекс зростання цін виробників промислової продукції	Рцв		додаток 1, G42	додаток 1, H42	додаток 1, I42	додаток 1, J42	
18	Індекс зростання обсягів промислового виробництва	Vпр		додаток 1, G41	додаток 1, H41	додаток 1, I41	додаток 1, J41	
19	Обсяг виданих податкових векселів	W	млн грн	додаток 1, G49	додаток 1, H49	додаток 1, I49	додаток 1, J49	
20	Зміна суми бюджетного відшкодування залежно від обсягів обігу податкових векселів	ΔW	млн грн			$-C19 + B19 \cdot (C4 + C6) / (B4 + B6)$	$-D19 + C19 \cdot (D4 + D6) / (C4 + C6)$	

Додаток 8

до Методики прогнозування надходжень податку на додану вартість, затвердженої наказом Міністерства фінансів України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державної податкової адміністрації України та Державної митної служби України від 31 серпня 2004 р. № 545/315/502/637

**Прогнозування надходжень податку до бюджету
(спрощений метод), млн грн**

№ пор.	Показник	Позначення	Передпрогнозний рік		Погочний рік			Прогнозний рік	
			звіт	план	оцінка	% від плану	прогноз		
							А	В	С
1	Податок із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	ПДВв	додаток 1, Н30	додаток 1, І30	(C2 + C3) / 2	(C1/B1 - 1) · 100	(E2 + E3) / 2		
2	за кон'юнктурного попиту (спрощений метод)	ПДВв(п)	додаток 1, Н30	додаток 1, І30	додаток 2, С8	(C7/B7 - 1) · 100	додаток 2, D8		
3	за кон'юнктурною валової доданої вартості	ПДВв(вд)	додаток 1, Н30	додаток 1, І30	додаток 5, L9	(C3/B3 - 1) · 100	додаток 5, R9		
4	Бюджетне відшкодування податку грошовими коштами	БВ	додаток 1, Н33	додаток 1, І33	додаток 7, С2	(C4/B4 - 1) · 100	додаток 7, D2		
5	Сальдо податку з вітчизняних товарів		A1 - A4	B1 - B4	C1 - C4	(C5/B5 - 1) · 100	E1 - E4		
6	Податок із ввезених на територію України товарів	ПДВі	додаток 1, Н31	додаток 1, І31	додаток 6, С10	(C6/B6 - 1) · 100	додаток 6, D10		
7	Надходження податку до бюджету	ПДВ	A1 + A6 - A4	B1 + B6 - B4	C1 + C6 - C4	(C7/B7 - 1) · 100	E1 + E6 - E4		

**Прогнозування надходжень податку до бюджету
(деталізований метод), млн грн**

№ пор.	Показник	Позначення	Передпрогнозний рік		Поточний рік			Прогнозний рік	
			звіт	план	оцінка	% від плану		прогноз	
			A	B	C	D		E	
1	Податок із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	ПДВв	додаток 1, Н30	додаток 1, І30	(C2 + C3) / 2		(C1/B1 - 1) · 100		(E2 + E3) / 2
2	за кон'юнктурою попиту (деталізований метод)	ПДВв(п)	додаток 1, Н30	додаток 1, І30	додаток 3, С9 + додаток 4, С22		(C2/B2 - 1) · 100		додаток 3, D9 + додаток 4, D22
3	за кон'юнктурою валової доданої вартості	ПДВв(вд)	додаток 1, Н30	додаток 1, І30	додаток 5, L9		(C3/B3 - 1) · 100		додаток 5, R9
4	Бюджетне відшкодування податку грошовими коштами	БВ	додаток 1, Н33	додаток 1, І33	додаток 7, С2		(C4/B4 - 1) · 100		додаток 7, D2
5	Сальдо податку з вітчизняних товарів		A1 - A4	B1 - B4	C1 - C4		(C5/B5 - 1) · 100		E1 - E4
6	Податок із ввезених на територію України товарів	ПДВі	додаток 1, Н31	додаток 1, І31	додаток 6, С10		(C6/B6 - 1) · 100		додаток 6, D10
7	Надходження податку до бюджету	ПДВ	A1 + A6 - A4	B1 + B6 - B4	C1 + C6 - C4		(C7/B7 - 1) · 100		E1 + E6 - E4

МЕТОДИКА
прогнозування податку на додану вартість з вироблених
в Україні товарів (робіт, послуг) в АР Крим, областях,
м. Києві і Севастополі

I. Загальні положення

1. Метою Методики прогнозування збору податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів в АР Крим, областях, м. Києві і Севастополі (далі – Методика) є підвищення обґрунтованості прогнозних показників із податку на додану вартість (далі – податок) та узгодженості рішень щодо прогнозних обсягів збору податку в регіональному обсязі на стадії складання проекту Державного бюджету України.

2. Методика надає можливість прогнозувати прогнозний обсяг податку по регіонах, враховуючи фактичні суми збору податку в динаміці, обсяги роздрібного товарообороту та обсяги реалізованої промислової продукції, робіт, послуг у межах регіонів.

II. Інформаційне забезпечення та його джерела

3. Основою інформаційного забезпечення збору податку для розрахунків за Методикою є звіт про виконання Державного бюджету України по регіонах.

4. Основою інформаційного забезпечення обсягів роздрібного товарообороту підприємств і обсягів реалізованої промислової продукції по регіонах є експрес-випуски Державної служби статистики України.

5. У розрахунках використовується інформація Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України і Державної служби статистики України. Перелік показників наведено в дод. 1 до цієї Методики.

III. Принципи розрахунку прогнозних обсягів надходжень ПДВ

6. Прогнозну суму податку розраховують за чотирма методами:
- визначення очікуваної і прогнозної суми обсягів роздрібного товарообороту підприємств;
 - визначення очікуваної і прогнозної суми обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг);
 - визначення частки надходжень податку кожного регіону в надходженнях по Україні;
 - експонентного згладжування.

7. Розрахунок прогнозованої суми податку з урахуванням обсягів роздрібного товарообороту підприємств та обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг)

7.1. Прогнозну суму податку розраховують на основі визначення бази оподаткування податком на додану вартість (далі – база оподаткування) та реальної ставки для кожного регіону. Для визначення бази оподаткування розраховують очікуваний обсяг роздрібного товарообороту на плановий (поточний) рік t і прогнозний обсяг роздрібного товарообороту на прогнозний рік $(t + 1)$.

Визначення обсягу очікуваної суми роздрібного товарообороту на плановий (поточний) рік t

7.2. Розрахунок бази оподаткування – це визначення усередненого значення обсягу очікуваної суми роздрібного товарообороту на плановий (поточний) рік t за допомогою двох варіантів:

– середньої питомої ваги товарообороту за певну кількість місяців у річній сумі товарообороту за кожний рік передпрогнозного періоду (1-й варіант В–1);

– середнього темпу зростання/спадання річного обсягу роздрібного товарообороту кожного року до попереднього передпрогнозного періоду (2-й варіант В–2).

7.2.1. Розрахункову базу оподаткування для кожного регіону за першим варіантом (В–1) здійснюють на основі визначення:

– питомої ваги роздрібного товарообороту ($ПВ_{r7}$) за певну кількість місяців у сумі товарообороту за рік по тому самому регіону;

– середньої питомої ваги ($СПВ_{r7}$) роздрібного товарообороту за певну кількість місяців у році;

– обсягу очікуваного товарообороту на плановий рік за допомогою його середньої питомої ваги.

1. Розрахунок по кожному регіону питомої ваги роздрібного товарообороту ($ПВ_{r7}$) за певну кількість місяців у сумі товарообороту за рік по тому самому регіону (у межах минулих звітних років, які передують плановому періоду), здійснюють за формулами

$$ПВ_{r7}^{t-1} = TO_{r7}^{t-1} / TO_r^{t-1} \cdot 100; \quad (1)$$

$$ПВ_{r7}^{t-2} = TO_{r7}^{t-2} / TO_r^{t-2} \cdot 100; \quad (2)$$

$$ПВ_{r7}^{t-3} = TO_{r7}^{t-3} / TO_r^{t-3} \cdot 100, \quad (3)$$

де TO_{r7}^{t-1} ; TO_{r7}^{t-2} ; TO_{r7}^{t-3} – фактичний обсяг роздрібного товарообороту за 7 місяців для кожного r -го регіону ($r = 1-27$) відповідно за передплановий рік $(t - 1)$, 2-й $(t - 2)$ та 3-й $(t - 3)$ роки перед плановим;

TO_r^{t-1} ; TO_r^{t-2} ; TO_r^{t-3} – фактичний річний обсяг роздрібного товарообороту за кожним регіоном відповідно за передплановий рік $(t-1)$, 2-й $(t-2)$ та 3-й $(t-3)$ роки перед плановим.

2. Середню питому вагу ($СПВ_{r7}$) роздрібного товарообороту за певну кількість місяців у році для кожного регіону розраховують за формулою

$$СПВ_{r7} = \frac{ПВ_{r7}^{t-1} + ПВ_{r7}^{t-2} + ПВ_{r7}^{t-3}}{3}, \quad (4)$$

де $ПВ_{r7}^{t-1}$; $ПВ_{r7}^{t-2}$; $ПВ_{r7}^{t-3}$ – питома вага роздрібного товарообороту за певну кількість місяців у річному обсязі товарообороту для кожного r -го регіону відповідно за передплановий рік $(t-1)$, 2-й $(t-2)$ та 3-й $(t-3)$ роки перед плановим, %.

3. Очікуваний обсяг роздрібного товарообороту як базу оподаткування на плановий рік t розраховують за його середньою питоною вагою

$$TO_r^t(1) = \frac{TO_{r7}^t}{СПВ_{r7}} \cdot 100, \quad (5)$$

де $СПВ_{r7}$ – середня питома вага роздрібного товарообороту за певну кількість місяців у фактичному річному обсязі роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону;

TO_{r7}^t – фактичний обсяг роздрібного товарообороту за певну кількість місяців для кожного r -го регіону за плановий рік t . У формулі наведено обсяг роздрібного товарообігу, який фактично оприлюднений Державною службою статистики України на день виконання розрахунку (це може бути 7, 8 місяців та ін.).

7.2.2. Для визначення розрахункової бази оподаткування для кожного регіону за другим варіантом (В–2) розраховують:

- темпи зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту кожного року до попереднього передпрогнозного періоду (ТТО);
- середній темп зростання/спадання річного обсягу роздрібного товарообороту;
- очікуваний обсяг роздрібного товарообороту на плановий рік t .

1. Темпи зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту кожного року до попереднього передпланового періоду (ТТО) розраховують за формулами

$$\text{ТТО}_r^{t-3} = \frac{\text{ТО}_r^{t-3}}{\text{ТО}_r^{t-4}} \cdot 100; \quad (6)$$

$$\text{ТТО}_r^{t-2} = \frac{\text{ТО}_r^{t-2}}{\text{ТО}_r^{t-3}} \cdot 100; \quad (7)$$

$$\text{ТТО}_r^{t-1} = \frac{\text{ТО}_r^{t-1}}{\text{ТО}_r^{t-2}} \cdot 100, \quad (8)$$

де ТО_r^{t-1} ; ТО_r^{t-2} ; ТО_r^{t-3} ; ТО_r^{t-4} – фактичні річні обсяги роздрібного товарообороту за минулі звітні роки, що передують плановому, для кожного r -го регіону відповідно за передплановий рік ($t-1$), 2-й рік ($t-2$), 3-й ($t-3$) та 4-й роки перед плановим;

ТТО_r^{t-1} – темпи зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту за передплановий рік ($t-1$) до попереднього 2-го року перед плановим ($t-2$) для кожного r -го регіону, %;

ТТО_r^{t-2} ; ТТО_r^{t-3} – темпи зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту відповідно 2-го року перед плановим ($t-2$) до 3-го року перед плановим ($t-3$) та 3-го року перед плановим ($t-3$) до 4-го року перед плановим ($t-4$), %.

2. Середній темп зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту (ТТО_r^t) для кожного регіону розраховують за формулою

$$\text{ТТО}_r^t = \frac{\text{ТТО}_r^{t-3} + \text{ТТО}_r^{t-2} + \text{ТТО}_r^{t-1}}{3}, \quad (9)$$

де ТТО_r^{t-1} ; ТТО_r^{t-2} ; ТТО_r^{t-3} – темпи зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту (рік до попереднього року) по кожному регіону за минулі звітні роки, що передують плановому.

3. Очікувані обсяги роздрібного товарообороту (ТО_r^t) як базу оподаткування на плановий рік t розраховують за середніми темпами зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту для кожного регіону за формулою

$$\text{ТО}_r^t(2) = \text{ТО}_r^{t-1} \cdot \text{ТТО}_r^t, \quad (10)$$

де ТО_r^{t-1} – фактичні річні обсяги роздрібного товарообороту за передплановий рік ($t-1$) для кожного r -го регіону;

ТТО_r^t – середній темп зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$).

7.2.3. Усереднене значення очікуваної суми роздрібного товарообороту на плановий (поточний) рік t з урахуванням результатів розрахунків, передбачених першим і другим варіантами, обчислюють за формулою

$$TO_r^t = \frac{TO_r^t(1) + TO_r^t(2)}{2}, \quad (11)$$

де $TO_r^t(1)$ – очікуваний обсяг роздрібного товарообороту на плановий рік, визначений за середньою питомою вагою товарообороту за певну кількість місяців у річному обсязі товарообороту для кожного r -го регіону;

$TO_r^t(2)$ – очікуваний обсяг роздрібного товарообороту на плановий рік, визначений за середніми темпами зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту кожного року до попереднього для кожного r -го регіону.

Визначення прогнозного обсягу роздрібного товарообороту на прогнозний рік ($t + 1$)

7.3. Отже, прогноз роздрібного товарообороту як бази оподаткування на прогнозний рік ($t + 1$) для кожного r -го регіону визначають за формулою

$$TO_r^{t+1} = TO_r^t \cdot TTO_r^t, \quad (12)$$

де TO_r^t – очікуваний обсяг роздрібного товарообороту на плановий рік t для кожного r -го регіону;

TTO_r^t – середній темп зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту (TTO_r^t) для кожного r -го регіону.

7.4. Визначення прогносної реальної ставки податку

7.4.1. Реальну ставку податку по кожному регіону за кожний передплановий і плановий роки розраховують за формулами

$$PC_r^{t-3} = \frac{ПДВ_r^{t-3}}{TO_r^{t-3}} \cdot 100, \quad (13) \quad PC_r^{t-2} = \frac{ПДВ_r^{t-2}}{TO_r^{t-2}} \cdot 100, \quad (14)$$

$$PC_r^{t-1} = \frac{ПДВ_r^{t-1}}{TO_r^{t-1}} \cdot 100, \quad (15) \quad PC_{r7}^t = \frac{ПДВ_{r7}^t}{TO_{r7}^t} \cdot 100, \quad (16)$$

де PC_r^{t-1} ; PC_r^{t-2} ; PC_r^{t-3} ; PC_{r7}^t – реальна ставка податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону у сумі фактичного роздрібного товарообороту по Україні

за передплановий рік $(t - 1)$, 2-й рік перед плановим $(t - 2)$, 3-й рік перед плановим $(t - 3)$ і плановий (поточний) рік t за оприлюднений період;

$ТО_r^{t-1}$, $ТО_r^{t-2}$, $ТО_r^{t-3}$, $ТО_{r7}^t$ – обсяг фактичного роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону за передплановий рік $(t - 1)$, 2-й рік перед плановим $(t - 2)$ і 3-й рік перед плановим $(t - 3)$ і плановий (поточний) рік t за оприлюднений період;

$ПДВ_r^{t-1}$; $ПДВ_r^{t-2}$; $ПДВ_r^{t-3}$; $ПДВ_{r7}^t$ – фактичні надходження ПДВ для кожного r -го регіону за передплановий рік $(t - 1)$, 2-й $(t - 2)$ і 3-й $(t - 3)$ роки перед плановим, а також плановий (поточний) рік t за оприлюднений період.

7.4.2. Середню за чотири роки реальну ставку ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного регіону ($СРС_r$) розраховують за формулою

$$СРС_r = \frac{РС_r^{t-3} + РС_r^{t-2} + РС_r^{t-1} + РС_{r7}^t}{4}, \quad (17)$$

де $РС_r^{t-1}$; $РС_r^{t-2}$; $РС_r^{t-3}$; $РС_{r7}^t$ – реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для r -го регіону за передплановий рік $(t - 1)$, 2-й рік перед плановим $(t - 2)$, 3-й рік перед плановим $(t - 3)$ і за плановий рік t за оприлюднений період.

7.4.3. Коефіцієнт зміни реальної ставки є співвідношенням величини реальних ставок (рік до попереднього року) і відображає вплив чинників, що діяли стосовно відповідної бази оподаткування у кожному t -му періоді (році).

Розраховують коефіцієнт зміни реальної ставки податку за роками по кожному регіону за формулами:

$$\mu_r^{t-3} = \frac{РС_r^{t-3}}{РС_r^{t-4}}, \quad (18) \quad \mu_r^{t-2} = \frac{РС_r^{t-2}}{РС_r^{t-3}}, \quad (19)$$

$$\mu_r^{t-1} = \frac{РС_r^{t-1}}{РС_r^{t-2}}, \quad (20) \quad \mu_{r7}^t = \frac{РС_{r7}^t}{РС_r^{t-1}}, \quad (21)$$

де $РС_r^{t-1}$; $РС_r^{t-2}$; $РС_r^{t-3}$; $РС_r^{t-4}$; $РС_{r7}^t$ – реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону у сумі фактичного роздрібного товарообороту по Україні за передплановий рік $(t - 1)$, 2-й рік перед плановим $(t - 2)$, 3-й рік перед плановим $(t - 3)$, 4-й рік перед плановим $(t - 4)$ і плановий (поточний) рік t за оприлюднений період (сім місяців).

7.4.4. Середній коефіцієнт зміни реальної ставки податку по кожному регіону розраховують за формулою

$$C\mu_r = \frac{\mu_r^{t-3} + \mu_r^{t-2} + \mu_r^{t-1} + \mu_{r7}^t}{4}, \quad (22)$$

де μ_r^{t-1} – коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) передпланового року $(t-1)$ до коефіцієнта зміни реальної ставки 2-го року перед плановим $(t-2)$ для кожного r -го регіону;

μ_r^{t-2} – коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) 2-го року перед плановим $(t-2)$ до коефіцієнта зміни реальної ставки 3-го року перед плановим $(t-3)$ для кожного r -го регіону;

μ_r^{t-3} – коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) 3-го року перед плановим $(t-3)$ до коефіцієнта зміни реальної ставки 4-го року перед плановим $(t-4)$ для кожного r -го регіону;

μ_{r7}^t – коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за оприлюднену кількість місяців планового (поточного) року t до коефіцієнта зміни реальної ставки передпланового року $(t-1)$ для кожного r -го регіону.

7.4.5. Прогнозну реальну ставку податку для кожного r -го регіону на прогнозний період розраховують за формулою

$$PC_r^{t+1} = C\mu_r \cdot CPC_r, \quad (23)$$

де $C\mu_r^{t-1}$ – середній коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону;

CPC_r – середня за чотири роки реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону.

7.5. Визначення прогнозу надходжень податку для кожного регіону

7.5.1. Розраховують суму прогнозних надходжень податку для кожного регіону, що дорівнює добутку прогнозу обсягу роздрібного товарообороту, та прогнозної реальної ставки податку ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг):

$$\text{ПДВ}_r^{t+1} = PC_r^{t+1} \cdot TO_r^{t+1} / 100, \quad (24)$$

де TO_r^{t+1} – річний прогноз обсягу роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) на прогнозний рік ($t + 1$);

PC_r^{t+1} – прогнозна реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного регіону ($r = 1 \div 27$) на прогнозний рік ($t + 1$).

7.5.2. Розраховують суму прогнозних надходжень податку для кожного регіону, що дорівнює добутку прогнозу обсягу реалізованої промислової продукції, визначеному на третьому етапі, та прогнозної реальної ставки податку ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг):

$$\text{ПДВ}_r^{t+1} = PC_r^{t+1} \cdot PP_r^{t+1} / 100, \quad (25)$$

де PP_r^{t+1} – річний прогноз обсягу реалізованої промислової продукції для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) на прогнозний рік ($t + 1$);

PC_r^{t+1} – прогнозна реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного регіону ($r = 1 \div 27$) на прогнозний рік ($t + 1$).

8. Розрахунок прогнозної суми надходжень податку за допомогою визначення частки надходжень податку кожного регіону в надходженнях по Україні

8.1. У попередніх методах розрахунків податку запропоновано визначати прогноз податку для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$). За сумою останніх можна визначати прогноз податку в Україні, тобто від мікропоказника перейти до макропоказника. Водночас, існує ще один метод – коли від макропоказника можна навпаки перейти до мікропоказника.

8.2. Основою інформаційного забезпечення для розрахунків за цим методом є прогноз обсягу роздрібного товарообороту підприємств на прогнозний рік по Україні, розрахований Міністерством економічного розвитку і торгівлі. Від цього макропоказника можна перейти до показника роздрібного товарообороту підприємств регіону через визначення його питомої ваги.

8.3. Розраховують питому вагу обсягів роздрібного товарообороту кожного r -го регіону в його загальній сумі по Україні у плановому (поточному) році t та у кожному звітному році передпланового періоду ($t - 3, t - 2, t - 1$) за формулами

$$ПВ_r^{t-1} = TO_r^{t-1} / TO^{t-1} \cdot 100, \quad (26)$$

$$ПВ_r^{t-2} = TO_r^{t-2} / TO^{t-2} \cdot 100, \quad (27)$$

$$ПВ_r^{t-3} = TO_r^{t-3} / TO^{t-3} \cdot 100, \quad (28)$$

$$ПВ_{r7}^t = TO_{r7}^t / TO_7^t \cdot 100, \quad (29)$$

де TO_r^{t-1} ; TO_r^{t-2} ; TO_r^{t-3} – обсяг фактичного роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону за передплановий рік $(t-1)$, 2-й рік перед плановим $(t-2)$ і 3-й рік перед плановим $(t-3)$;

TO^{t-1} , TO^{t-2} , TO^{t-3} – обсяг фактичного роздрібного товарообороту по Україні за передплановий рік $(t-1)$, 2-й рік перед плановим $(t-2)$ і 3-й рік перед плановим $(t-3)$;

TO_{r7}^t , TO_7^t – обсяг фактичного роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону і по Україні за плановий рік t , який на день проведення розрахунку фактично оприлюднений Державною службою статистики України (це може бути 7 або 8 місяців тощо);

$ПВ_r^{t-1}$; $ПВ_r^{t-2}$; $ПВ_r^{t-3}$; $ПВ_{r7}^t$ – питома вага обсягів роздрібного товарообороту кожного r -го регіону у сумі фактичного роздрібного товарообороту по Україні за передплановий рік $(t-1)$, 2-й рік перед плановим $(t-2)$, 3-й рік перед плановим $(t-3)$ і плановий (поточний) рік t за оприлюднений період.

8.4. Розраховують середню питому вагу обсягу товарообороту регіону в сумі товарообороту України для кожного r -го регіону ($СПВ_r$) за формулою

$$СПВ_r = \frac{ПВ_r^{t-3} + ПВ_r^{t-2} + ПВ_r^{t-1} + ПВ_{r7}^t}{4}, \quad (30)$$

де $ПВ_r^{t-1}$; $ПВ_r^{t-2}$; $ПВ_r^{t-3}$; $ПВ_{r7}^t$ – питома вага обсягів роздрібного товарообороту кожного r -го регіону у сумі фактичного роздрібного товарообороту по Україні за передплановий рік $(t-1)$, 2-й рік перед плановим $(t-2)$, 3-й рік перед плановим $(t-3)$ і за оприлюднений період планового (поточного) року t (для прикладу наведено 7 місяців).

8.5. На базі інформації, отриманої від Міністерства економічного розвитку і торгівлі України щодо очікуваного і прогнозного обсягу роздрібного товарообороту підприємств по Україні на плановий (поточний) (t) і прогнозний $(t+1)$ роки, розраховують ці показники для кожного r -го регіону на ці ж періоди за формулами

$$TO_r^t = TO^t \cdot СПВ_r / 100, \quad (31)$$

$$TO_r^{t+1} = TO^{t+1} \cdot СПВ_r / 100, \quad (32)$$

де TO_r^t – обсяг очікуваного роздрібного товарообороту на плановий рік t для кожного r -го регіону;
 TO_r^{t+1} – прогнозний обсяг роздрібного товарообороту на прогнозний рік $(t + 1)$ для кожного r -го регіону;
 TO^t, TO^{t+1} – очікуваний і прогнозний обсяги роздрібного товарообороту по Україні, розраховані Міністерством економічного розвитку і торгівлі України на плановий t і прогнозний $(t + 1)$ роки;
 $СПВ_r$ – середня питома вага обсягу товарообороту регіону в сумі товарообороту України для кожного r -го регіону.

8.6. Визначення прогнозу надходжень податку для кожного регіону. Розраховують суму прогнозних надходжень податку для кожного регіону, що дорівнює добутку прогнозу обсягу роздрібного товарообороту і прогнозної реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за формулою

$$ПДВ_r^{t+1} = РС_r^{t+1} \cdot TO_r^{t+1} / 100, \quad (33)$$

де TO_r^{t+1} – річний прогноз обсягу роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) на прогнозний рік $(t + 1)$;
 $РС_r^{t+1}$ – прогнозна реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного регіону ($r = 1 \div 27$) на прогнозний рік $(t + 1)$.

9. Розрахунок прогнозної суми надходжень податку для кожного регіону з урахуванням експонентного згладжування

9.1. *Експонентне згладжування* – це метод фінансового прогнозування, який базується на аналізі ряду динаміки і є одним із простих і найпоширеніших методів вирівнювання рядів. При розрахунку методом експонентного згладжування враховується відхилення попереднього прогнозу від реального показника.

9.2. Прогноз надходжень податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) розраховують за формулою експонентного згладжування

$$ПДВ_{пр}^{t-5} = 0,3 \cdot ПДВ_{факт}^{t-6} + (1-0,3) \cdot ПДВ_{пр}^{t-6} = 0,3 \cdot ПДВ_{факт}^{t-6} + 0,7 \cdot ПДВ_{пр}^{t-6},$$

або скорочено:

$$ПДВ_{пр}^{t-5} = ПДВ_{пр}^{t-6} + 0,3 \cdot (ПДВ_{факт}^{t-6} - ПДВ_{пр}^{t-6}) \quad (34)$$

де $\text{ПДВ}_{\text{пр}}^{t-6}$ – прогноз ПДВ за період $(t - 6)$;
 $\text{ПДВ}_{\text{факт}}^{t-6}$ – фактичні надходження ПДВ за період $(t - 6)$;
0,3 і 0,7 – константа згладжування. При цьому значення константи згладжування, що дорівнює 0,3, застосовують до фактичних показників, а 0,7 – до прогнозних.

Після цього по чергово розраховують прогнози на кожен наступний рік $(t - 4, t - 3, t - 2, t - 1, t, t + 1)$. При цьому очікувані надходження на період t , тобто на плановий рік, визначають за такою формулою:

$$\text{ПДВ}_r^t = \text{ТО}_r^t \cdot \text{СРС}_r / 100, \quad (35)$$

де ТО_r^t – обсяг очікуваного роздрібного товарообороту на плановий рік t для кожного r -го регіону;
 СРС_r – середня за чотири роки реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону.

9.3. Прогноз ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного регіону визначають за формулою

$$\text{ПДВ}_r^{t+1} = \text{ПДВ}_{\text{пр}}^t + 0,3 \cdot (\text{ПДВ}_{\text{факт}}^t - \text{ПДВ}_{\text{пр}}^t), \quad (36)$$

Такий розрахунок проводиться для кожного r -го регіону $(r = 1 \div 27)$.

10. Остаточну суму прогнозу надходжень ПДВ для кожного регіону визначають як усереднене значення між прогнозними показниками, що визначені за чотирма методами:

- розрахунку бази оподаткування на основі обсягів роздрібного товарообороту підприємств кожного регіону;
- розрахунку бази оподаткування на основі реалізованої промислової продукції кожного регіону;
- визначення питомої ваги обсягу роздрібного товарообороту кожного регіону в сумі роздрібного товарообороту по Україні;
- експонентного згладжування для кожного регіону.

При розрахунку можна обмежитись одним із описаних методів. Однак усереднене значення прогнозу надходжень податку, визначене кількома методами, є більш ефективним.

Розрахунок прогнозної суми надходжень податку по Україні

11. Визначають прогнозний обсяг надходжень податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг), який дорівнює сумі прогнозних надходжень податку всіх областей, міст Києва і Севастополя, розрахованих за різними методами:

$$\text{ПДВ}^{t+1} = \sum_{r=1}^{27} \text{ПДВ}_r^{t+1} \quad (37)$$

де ПДВ_r^{t+1} – річний прогноз ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного регіону ($r = 1 \div 27$) на прогнозний рік ($t + 1$).

IV. Порядок розрахунку прогнозу надходжень податку

12. Методика визначення податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) передбачає шість етапів розрахунку.

Розрахунок прогнозних надходжень податку здійснюється за допомогою чотирьох методів на основі:

- визначення очікуваного і прогнозного обсягів роздрібного товарообороту підприємств;
- визначення очікуваного і прогнозного обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг);
- визначення частки надходжень податку кожного регіону в надходженнях по Україні;
- експонентного згладжування.

13. Розрахунок за всіма методами (за винятком методу *експонентного згладжування*) здійснюють у такій послідовності, визначаючи для кожного регіону: а) базу оподаткування; б) реальну ставку; в) прогноз надходжень ПДВ.

14. Метод експонентного згладжування застосовують одразу для визначення прогнозу надходжень податку на додану вартість (без визначення бази оподаткування і реальної ставки).

15. В інших трьох методах розрахунок бази оподаткування для кожного регіону з ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) здійснюють на основі визначення очікуваної і прогнозованої суми обсягів: роздрібного товарообороту підприємств і обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг).

Перший етап передбачає вибірку фактичних обсягів роздрібного товарообороту підприємств і обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) за регіонами.

16. На базі інформації Державної служби статистики України вибирають фактичні обсяги роздрібного товарообороту підприємств і обсяги реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) в межах регіонів за:

- а) кількість місяців планового (поточного) року, за які на дату проведення розрахунку оприлюднено інформацію Державною службою статистики України;

Примітка: якщо розрахунок бюджету проводять у серпні, то оперативні дані вже можна вибирати за сім місяців.

б) звітні роки передпланового періоду.

Крім того, чим більша кількість років враховуватиметься при розрахунку, тим прогноз буде більш точним.

Другий етап передбачає розрахунок очікуваної і прогнозної бази оподаткування на основі обсягів роздрібного товарообороту.

17. Наступними етапами (другим і третім) є визначення для кожного регіону очікуваного і прогнозного обсягів роздрібного товарообороту і обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) як бази оподаткування на плановий (поточний) рік за:

– середньою питомою вагою роздрібного товарообороту і реалізованої промислової продукції за певну кількість місяців у річній сумі роздрібного товарообороту за кожний рік передпрогнозного періоду (1-й варіант В–1);

– середніми темпами зростання/спадання річного обсягу роздрібного товарообороту і реалізованої промислової продукції кожного року до попереднього передпрогнозного періоду (2-й варіант В–2).

18. Розрахунок бази оподаткування щодо обсягів роздрібного товарообороту для кожного регіону за першим варіантом (В–1) проводять у такій послідовності:

– визначають питому вагу роздрібного товарообороту ($ПВ_{r,7}$) за визначену кількість місяців у сумі товарообороту за рік по тому ж самому регіону;

– визначають середню питому вагу ($СПВ_{r,7}$) роздрібного товарообороту за певну кількість місяців у році;

– визначають очікувані обсяги товарообороту на плановий рік за його середньою питомою вагою.

19. Розрахунок бази оподаткування щодо обсягів роздрібного товарообороту для кожного регіону за другим варіантом (В–2) здійснюють на основі визначення:

– темпів зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту кожного року до попереднього передпрогнозного періоду (ТТО);

– середніх темпів зростання/спадання річного роздрібного товарообороту;

– очікуваних обсягів роздрібного товарообороту на плановий рік t за середніми темпами зростання/спадання.

20. Визначають усереднене значення очікуваного обсягу роздрібного товарообороту на плановий (поточний) рік t на підставі результатів розрахунків, передбачених першим і другим варіантами.

21. Визначають обсяг прогнозної суми роздрібного товарообороту на прогнозний рік ($t + 1$).

Третій етап передбачає визначення очікуваної і прогнозованої бази оподаткування на основі обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг).

22. Розрахунок очікуваного обсягу реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) на плановий (поточний) рік t для кожного регіону здійснюють за двома варіантами:

– середньою питомою вагою реалізованої промислової продукції за певну кількість місяців у річній сумі реалізованої промислової продукції за кожний рік передпрогнозного періоду (1-й варіант В–1);

– середнім темпом зростання/спадання річного обсягу реалізованої промислової продукції кожного року до попереднього передпрогнозного періоду (2-й варіант В–2).

23. Розрахунок бази оподаткування щодо обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) для кожного регіону за першим варіантом (В–1) здійснюють у такій послідовності, визначаючи:

– питому вагу реалізованої промислової продукції ($ПВ_{r,t}$) за певну кількість місяців у сумі реалізованої промислової продукції за рік по тому самому регіону;

– середню питому вагу ($СПВ_{r,t}$) реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) за певну кількість місяців у році;

– очікуваний обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) на плановий рік за допомогою його середньої питомої ваги.

24. Розрахунок бази оподаткування щодо обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) для кожного регіону за другим варіантом (В–2) здійснюють на основі визначення:

– темпів зростання/спадання річних обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) кожного року до попереднього передпрогнозного періоду (ТТО);

– середнього темпу зростання/спадання річних обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг);

– очікуваних обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) на плановий рік за середніми темпами зростання/спадання.

25. Визначають усереднене значення очікуваної суми реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) і на плановий (поточний) рік t з урахуванням результатів розрахунків, передбачених першим і другим варіантами.

26. Визначають обсяг прогнозованої суми реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) на прогнозний рік $(t + 1)$.

Четвертий етап передбачає визначення бази оподаткування на основі визначення частки кожного регіону в базі оподаткування по Україні.

27. Основою інформаційного забезпечення для розрахунків за цим методом є прогноз обсягу роздрібного товарообороту підприємств на прогнозний рік по Україні, розрахований Міністерством економічного розвитку і торгівлі. За цим макропоказником можна розрахувати показник роздрібного товарообороту підприємств регіону, визначивши його питому вагу.

28. Базу оподаткування для кожного регіону розраховують, визначаючи:

- питому вагу роздрібного товарообороту ($ПВ_r$) кожного r -го регіону в його загальній сумі по Україні у кожному році передпланового періоду;
- середню питому вагу обсягу роздрібного товарообороту регіону в сумі товарообороту України для кожного r -го регіону ($СПВ_r$);
- обсяг очікуваної суми роздрібного товарообороту на плановий рік за допомогою його середньої питомої ваги;
- обсяг прогнозної суми роздрібного товарообороту для кожного регіону на прогнозний рік за допомогою його середньої питомої ваги.

П'ятий етап передбачає визначення реальної ставки податку.

29. Розраховують реальну ставку податку по кожному регіону як частку надходжень з ПДВ кожного регіону до суми роздрібного товарообороту по тому самому регіону.

30. Розраховують середню за чотири роки реальну ставку ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного регіону ($СРС_r$), що дорівнює сумі реальних ставок, визначених за кожний рік, поділеній на кількість років, що використовують при розрахунках.

31. Розраховують коефіцієнт зміни реальної ставки податку по кожному регіону. Коефіцієнт зміни реальної ставки є співвідношенням величини реальних ставок (рік до попереднього року), що відображає вплив чинників щодо відповідної бази оподаткування у кожному t -му періоді (році).

32. Визначають середній коефіцієнт зміни реальної ставки податку за кожним регіоном, що дорівнює сумі коефіцієнтів зміни реальних ставок, визначених за кожним роком, поділеній на кількість років, які використовують при розрахунках.

33. Визначають прогнозу реальну ставку податку для кожного r -го регіону на прогнозний період, що дорівнює добутку середнього коефіцієнта зміни реальної ставки податку і середньої за чотири роки реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону.

Шостий етап передбачає розрахунок суми прогнозних надходжень податку для кожного регіону.

34. Розраховують суму прогнозних надходжень податку для кожного регіону, що дорівнює добутку прогнозу обсягу роздрібного товарообороту і прогнозної реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг).

35. Розраховують суму прогнозних надходжень податку для кожного регіону, що дорівнює добутку прогнозу обсягу реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) і прогнозної реальної ставки податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг).

36. Розраховують суму прогнозних надходжень податку для кожного регіону, що дорівнює добутку прогнозу обсягу роздрібного товарообороту, визначеного за допомогою питомої ваги кожного регіону в базі оподаткування по Україні і прогнозної реальної ставки податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг).

37. Розраховують прогноз надходжень податку для кожного регіону за допомогою метода експонентного згладжування.

38. Остаточна сума прогнозу надходжень ПДВ для кожного регіону дорівнює сумі прогнозів, визначених за допомогою обсягів роздрібного товарообороту підприємств, обсягів реалізованої промислової продукції, питомої ваги обсягу роздрібного товарообороту кожного регіону в сумі роздрібного товарообороту по Україні і експонентного згладжування, поділеній на 4.

При розрахунку можна обмежитися одним із описаних методів. Однак усереднене значення прогнозу надходжень податку, визначене кількома методами, є найбільш ефективним.

39. Розраховують річний прогноз надходжень податку по Україні, що дорівнює сумі річних прогнозів надходжень усіх регіонів.

Додаток 1

до Методики прогнозування надходжень податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) в АР Крим, областях, м. Києві і Севастополі

Перелік показників, необхідних для розрахунку прогнозу надходжень податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) в АР Крим, областях, м. Києві і Севастополі

№ пор.	Показники	Позначення	Одиниця виміру	Відповідальна організація	Звітний період			Прогнозний період	
					3 роки перед плановим	2 роки перед плановим	Перед-плановий рік	Плановий рік (поточний)	Прогнозний рік
1	2	3	4	5	$t-3$	$t-2$	$t-1$	t	$t+1$
1	Індекс регіону ($r = 1 \div 27$)	r			6	7	8	9	10
2	Річний прогноз обсягу роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) на прогнозний рік ($t+1$)	TO_r^{t+1}	млн грн	Мінфін Мінекономіки					так
3	Очікуваний обсяг роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) за плановий (поточний) рік t	TO_r^t	млн грн	Мінфін Мінекономіки				так	
4	Фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) за передплановий рік ($t-1$)	TO_r^{t-1}	млн грн	Держкомстат			так		
5	Фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) за 2-й рік перед плановим ($t-2$)	TO_r^{t-2}	млн грн	Держкомстат		так			
6	Фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) за 3-й рік перед плановим ($t-3$)	TO_r^{t-3}	млн грн	Держкомстат	так				

Продовження дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7	Фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону за 7 місяців у межах планового (поточного) року t	TO_{r7}^t	млн грн	Держкомстат				так	
8	Фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) за 7 місяців передпланового року ($t - 1$)	TO_{r7}^{t-1}	млн грн	Держкомстат			так		
9	Фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) за 7 місяців 2-го року перед плановим ($t - 2$)	TO_{r7}^{t-2}	млн грн	Держкомстат		так			
10	Фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) за 7 місяців 3-го року перед плановим ($t - 3$)	TO_{r7}^{t-3}	млн грн	Держкомстат	так				
11	Фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) за 7 місяців 4-го року перед плановим ($t - 4$)	TO_r^{t-4}	млн грн	Держкомстат					
12	Питома вага роздрібного товарообороту за певну кількість місяців (сім) у сумі товарообороту за рік для кожного r -го регіону за плановий рік	$ПВ_{r7}^t$	%	Мінфін				так	
13	Питома вага роздрібного товарообороту за певну кількість місяців (сім) у сумі товарообороту за рік для кожного r -го регіону за попередній рік звітного періоду, що передує плановому року	$ПВ_{r7}^{t-1}$	%	Мінфін			так		
14	Питома вага роздрібного товарообороту за певну кількість місяців (сім) у сумі товарообороту за рік для кожного r -го регіону за 2-й рік перед плановим ($t - 2$)	$ПВ_{r7}^{t-2}$	%	Мінфін		так			

Продовження дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
15	Питома вага роздрібного товарообороту за певну кількість місяців (сiм) у сумі товарообороту за рік для кожної r -го регіону за 3-й рік перед плановим ($t-3$)	$ПВ_{r7}^{t-3}$	%	Мінфін	так				
16	Середня питома вага роздрібного товарообороту за певну кількість місяців (сiм) у сумі товарообороту за рік для кожного r -го регіону	$СПВ_{r7}$	%	Мінфін				так	так
17	Середня питома вага обсягу товарообороту регіону в сумі товарообороту України для кожного r -го регіону	$СПВ_r$	%	Мінфін					
18	Темпи зростання/спадання фактичних обсягів роздрібного товарообороту передпланового року ($t-1$) до попереднього року ($t-2$) для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$)	$ТТО_r^{t-1}$	%	Мінфін			так		
19	Темпи зростання/спадання фактичних обсягів роздрібного товарообороту 2-го року перед плановим ($t-2$) до попереднього року ($t-3$) для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$)	$ТТО_r^{t-2}$	%	Мінфін		так			
20	Темпи зростання/спадання фактичних обсягів роздрібного товарообороту 3-го року перед плановим ($t-3$) до попереднього року ($t-4$) для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$)	$ТТО_r^{t-3}$	%	Мінфін	так				
21	Середній темп зростання/спадання річних обсягів роздрібного товарообороту для кожного регіону, який буде використано для розрахунків очікуваного і прогнозного обсягів роздрібного товарообороту	$ТТО_r^t$	%	Мінфін				так	так
22	Прогноз обсягу роздрібного товарообороту підприємств по Україні	$ТО^{t+1}$	млн грн	Мінекономіки Мінфін					так

Продовження дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
23	Очікуваний обсяг роздрібного товарообороту підприємств по Україні у плановому (поточному) році t	TO^t	млн грн	Мінекономіки Мінфін				так	
24	Фактичний обсяг роздрібного товарообороту підприємств по Україні у передплановому році $(t-1)$	TO^{t-1}	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки			так		
25	Фактичний обсяг роздрібного товарообороту підприємств по Україні за 2-й рік перед плановим $(t-2)$	TO^{t-2}	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки		так			
26	Фактичний обсяг роздрібного товарообороту підприємств по Україні за 3-й рік перед плановим $(t-3)$	TO^{t-3}	млн грн	Держкомстат, Мінекономіки	так				
27	Прогнозна реальна ставка податку для кожного r -го регіону на прогнозний період	PC_r^{t+1}	%	Мінфін				так	
28	Реальна ставка податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону у плановому (поточному) році t	PC_r^t	%	Мінфін				так	
29	Реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону у передплановому році $(t-2)$	PC_r^{t-1}	%	Мінфін			так		
30	Реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону за 2-й рік перед плановим $(t-2)$	PC_r^{t-2}	%	Мінфін		так			
31	Реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону за 3-й рік перед плановим $(t-3)$	PC_r^{t-3}	%	Мінфін	так				

Продовження дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
32	Реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону за 4-й рік перед плановим ($t-4$)	$PC_{r,t-4}^t$	%	Мінфін					
33	Реальна ставка податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожної r -го регіону за сім місяців або інший оприлюднений період у плановому році t	PC_{r7}^t	%	Мінфін				так	
34	Середня за чотири роки реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону	CPC_r	%	Мінфін				так	
35	Прогноз надходжень ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	$ПДВ_{r,t+1}$	млн грн	Мінфін					так
36	Прогноз надходжень ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону	$ПДВ_{r,t+1}^t$	млн грн	Мінфін					так
37	Фактичні/очікувані надходження ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону у плановому (поточному) році	$ПДВ_{r,t}^t$	млн грн	Мінфін				так	
38	Фактичні надходження ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону у плановому (поточному) році за певну кількість місяців (сім)	$ПДВ_{r7}^t$	млн грн	Мінфін				так	

Продовження дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
39	Фактичні надходження ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону у передплановому році t	ПДВ^{t-1}_r	%	Мінфін			так		
40	Фактичні надходження ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону за 2-й рік перед плановим($t-2$)	ПДВ^{t-2}_r	%	Мінфін		так			
41	Фактичні надходження ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону за 3-й рік перед плановим ($t-3$)	ПДВ^{t-3}_r	%	Мінфін	так				
42	Коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) 3-го року перед плановим ($t-3$) до коефіцієнта зміни реальної ставки 4-го року перед плановим ($t-4$) для кожного r -го регіону	$\frac{t-3}{\mu}_r$		Мінфін	так				
43	Коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) 2-го року перед плановим ($t-2$) до коефіцієнта зміни реальної ставки 3-го року перед плановим ($t-3$)	$\frac{t-2}{\mu}_r$		Мінфін		так			
44	Коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) передпланового року ($t-1$) до коефіцієнта зміни реальної ставки 2-го року перед плановим ($t-2$) для кожного r -го регіону	$\frac{t-1}{\mu}_r$		Мінфін			так		

Закінчення дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
45	Коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за оприлюднену кількість місяців планового (поточного) року до коефіцієнта зміни реальної ставки передпла- нового року t для кожного r -го регіону	μ_{r7}^t		Мінфін				так	
46	Середній коефіцієнт зміни реальної ставки податку	$S\mu_r$		Мінфін					так
47	Річний прогноз обсягу реалізованої промислової продукції для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) на прогнозний рік ($t + 1$)	PP_r^{t+1}		Мінфін					так

МЕТОДИКА
прогнозування обсягів бюджетного відшкодування
податку на додану вартість в АР Крим, областях,
м. Києві і Севастополі

I. Загальні положення

1. Метою Методики прогнозування обсягів бюджетного відшкодування податку на додану вартість в *АР Крим, областях, м. Києві і Севастополі* (далі – Методика) є підвищення обґрунтованості прогнозних обсягів бюджетного відшкодування податку на додану вартість (далі – відшкодування), враховуючи невідшкодований залишок ПДВ на початок прогнозного періоду, та узгодженості рішень щодо прогнозних обсягів відшкодування на стадії складання проекту Державного бюджету України.

2. Методика надає можливість прогнозувати обсяги бюджетного відшкодування податку в межах регіонів, враховуючи обсяги валового регіонального продукту, фактичні суми податку, відшкодовані платникам в динаміці, залишки невідшкодованого ПДВ і обсяги податку, належні до відшкодування та зменшені за результатами перевірок.

II. Інформаційне забезпечення та його джерела

3. Основою інформаційного забезпечення бюджетного відшкодування податку на додану вартість грошовими коштами є звіт про виконання Державного бюджету України у межах регіонів.

4. Основою інформаційного забезпечення сум, що підлягають бюджетному відшкодуванню, у тому числі на рахунок платника, є дані декларацій з податку на додану вартість, зведені у межах регіонів.

5. Основою інформаційного забезпечення обсягів валового регіонального продукту є експрес-випуски Державної служби статистики України.

6. У розрахунках використовують інформацію Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної податкової служби України і Державної служби статистики України. Перелік показників наведено у дод. 1 до цієї Методики.

III. Принципи розрахунку прогнозних обсягів бюджетного відшкодування податку на додану вартість

7. Розрахунок очікуваного і прогнозного обсягів валового регіонального продукту (RP) для кожного регіону здійснюють на основі визначення:

- темпів зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту (RP) кожного року до попереднього передпрогнозного періоду;
- середнього темпу зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту.

7.1. Спочатку проводиться розрахунок темпів зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту (RP) кожного року до попереднього передпрогнозного періоду за формулами:

$$TRP_r^{t-3} = \frac{RP_r^{t-3}}{RP_r^{t-4}} \cdot 100, \quad (1)$$

$$TRP_r^{t-2} = \frac{RP_r^{t-2}}{RP_r^{t-3}} \cdot 100, \quad (2)$$

$$TRP_r^{t-1} = \frac{RP_r^{t-1}}{RP_r^{t-2}} \cdot 100, \quad (3)$$

де RP_r^{t-1} ; RP_r^{t-2} ; RP_r^{t-3} ; RP_r^{t-4} – фактичні річні обсяги валового регіонального продукту за минулі звітні роки, що передують плановому для кожного r -го регіону за передплановий рік ($t-1$), 2-й ($t-2$), 3-й ($t-3$) і 4-й ($t-4$) роки перед плановим;

TRP_r^{t-1} – темпи зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту передпланового року ($t-1$) до 2-го року перед плановим ($t-2$) для кожного r -го регіону, %;

TRP_r^{t-2} – темпи зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту 2-го року перед плановим ($t-2$) до 3-го року перед плановим ($t-3$) для кожного r -го регіону, %;

TRP_r^{t-3} – темпи зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту 3-го року перед плановим ($t-3$) до 4-го року перед плановим ($t-4$) для кожного r -го регіону, %;

7.2. Далі визначається середній темп зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту для кожного регіону, який буде використовуватися для розрахунку очікуваного і прогнозного валового регіонального продукту:

$$CRP_r^t = \frac{TRP_r^{t-3} + TRP_r^{t-2} + TRP_r^{t-1}}{3}, \quad (4)$$

Методики прогнозування

де TRP_r^{t-1} ; TRP_r^{t-2} ; TRP_r^{t-3} – темпи зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту по кожному регіону за минулі звітні роки, що передують плановому, %.

7.3. Розраховують очікуваний обсяг валового регіонального продукту на плановий (поточний) рік по кожному регіону за формулою

$$RP_r^t = RP_r^{t-1} \cdot CRP_r^t / 100, \quad (5)$$

де RP_r^{t-1} – фактичний обсяг валового регіонального продукту по кожному r -му регіону в передплановому році ($t - 1$);

CRP_r^t – середній темп зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту для кожного регіону, %.

7.4. Розраховують прогнозний обсяг валового регіонального продукту на період ($t + 1$) для кожного r -го регіону за формулою

$$RP_r^{t+1} = RP_r^t \cdot CRP_r^t / 100, \quad (6)$$

де RP_r^t – очікуваний обсяг валового регіонального продукту кожного r -го регіону у передплановому році;

CRP_r^t – середній темп зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту для кожного регіону, %.

При розрахунку прогнозу ВРП замість середнього темпу зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту по кожному регіону за минулі звітні періоди можна використати прогнозний індекс зростання ВРП на прогнозний рік, наданий обласними державними адміністраціями.

8. Розрахунок очікуваної суми бюджетного відшкодування податку на додану вартість і попереднього прогнозу суми ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у прогнозному році ($t + 1$) для кожного r -го регіону, здійснюють на основі визначення:

– питомої ваги фактичних сум податку на додану вартість, що підлягали бюджетному відшкодуванню у фактичних обсягах валового регіонального продукту за кожен рік передпланового періоду;

– середньої питомої ваги сум ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню, у фактичних обсягах валового регіонального продукту.

8.1. Розраховують питому вагу фактичних сум податку на додану вартість, що підлягали бюджетному відшкодуванню у фактичних обсягах валового регіонального продукту за кожен рік передпланового періоду для кожного регіону за формулами

$$\beta Z_r^{t-3} = \frac{Z_r^{t-3}}{RP_r^{t-3}} \cdot 100, \quad (7)$$

$$\beta Z_r^{t-2} = \frac{Z_r^{t-2}}{RP_r^{t-2}} \cdot 100, \quad (8)$$

$$\beta Z_r^{t-1} = \frac{Z_r^{t-1}}{RP_r^{t-1}} \cdot 100, \quad (9)$$

де βZ_r^{t-1} ; βZ_r^{t-2} ; βZ_r^{t-3} – питома вага для кожного r -го регіону сум ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню, у сумі фактичних обсягів валового регіонального продукту за передплановий рік $(t-1)$, 2-й рік перед плановим $(t-2)$, 3-й рік перед плановим $(t-3)$;

Z_r^{t-1} ; Z_r^{t-2} ; Z_r^{t-3} – фактичні обсяги сум ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню за даними декларацій з ПДВ для кожного r -го регіону за передплановий рік $(t-1)$, 2-й рік перед плановим $(t-2)$, 3-й рік перед плановим $(t-3)$;

RP_r^{t-1} ; RP_r^{t-2} ; RP_r^{t-3} – фактичні обсяги валового регіонального продукту за передплановий рік $(t-1)$, 2-й рік перед плановим $(t-2)$ і 3-й рік перед плановим $(t-3)$.

8.2. Розраховують середню питому вагу обсягів ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню, у фактичних обсягах валового регіонального продукту для кожного r -го регіону за формулою

$$C\beta Z_r = \frac{\beta Z_r^{t-3} + \beta Z_r^{t-2} + \beta Z_r^{t-1}}{3}, \quad (10)$$

де βZ_r^{t-1} , βZ_r^{t-2} , βZ_r^{t-3} – питома вага для кожного r -го регіону сум ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню, у сумі фактичних обсягів валового регіонального продукту за передплановий рік $(t-1)$, 2-й рік перед плановим $(t-2)$, 3-й рік перед плановим $(t-3)$.

8.3. Розраховують очікувану суму податку на додану вартість, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у плановому (поточному) році для кожного r -го регіону за формулою

$$Z_r^t = RP_r^t \cdot C\beta Z_r / 100, \quad (11)$$

де RP_r^t – очікувані обсяги валового регіонального продукту за плановий рік t ; $C\beta Z_r$ – середня питома вага фактичних обсягів ПДВ, що підлягатимуть бюджетному відшкодуванню у фактичних обсягах валового регіонального продукту (RP) для кожного r -го регіону.

8.4. Розрахунок попереднього прогнозу сум ПДВ, що підлягатимуть бюджетному відшкодуванню у прогнозованому році $(t + 1)$ для кожного r -го регіону, здійснюють за формулою

$$ЗП_r^{t+1} = RP_r^{t+1} \cdot С\betaЗ_r/100, \quad (12)$$

де RP_r^{t+1} – прогнозні обсяги валового регіонального продукту на період $(t + 1)$.

9. Розрахунок прогнозу залишку невідшкодованих сум ПДВ на початок прогнозованого року для кожного r -го регіону ($r=1\div 27$) здійснюють за формулою

$$НЗ_r^{t+1} = НЗ_{rm}^t + З_{r(12-m)}^t - БВ_{r(12-m)}^t, \quad (13)$$

де $НЗ_{rm}^t$ – фактичний залишок невідшкодованого ПДВ станом на 1-е число m -го місяця планового (поточного) року (t) по кожному r -му регіону ($r=1\div 27$), тобто на початок проведення прогнозного розрахунку;

$З_{r(12-m)}^t$ – очікувана сума ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню за період $(12 - m)$, заявлена платниками у поданих до органів податкової служби деклараціях у плановому році t ;

$БВ_{r(12-m)}^t$ – обсяг податку, який очікується відшкодувати за кількість місяців $(12 - m)$, тобто до кінця року по кожному r -му регіону.

10. Визначають базову прогнозну суму ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у прогнозованому році $(t + 1)$, за формулою

$$З_r^{t+1} = НЗ_r^{t+1} + ЗП_r^{t+1} - ЗА_r^{t+1}, \quad (14)$$

де $НЗ_r^{t+1}$ – прогнозний залишок невідшкодованих сум ПДВ на початок прогнозованого року для кожного r -го регіону ($r=1\div 27$);

$ЗП_r^{t+1}$ – попередній прогноз ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у прогнозованому році $(t + 1)$ для кожного r -го регіону, розрахований на основі валового регіонального продукту;

$ЗА_r^{t+1}$ – прогноз сум ПДВ, що підлягатимуть бюджетному відшкодуванню та можуть бути зменшені як неправильно задекларовані платниками.

11. Визначають прогноз сум податку на додану вартість, що підлягатимуть бюджетному відшкодуванню платникам податку по Україні, що дорівнює сумі прогнозів кожного r -го регіону:

$$З^{t+1} = \sum_{r=1}^{27} З_r^{t+1}, \quad (15)$$

де Z_r^{t+1} – базова прогнозна сума ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у прогнозному році ($t + 1$) для кожного регіону ($r = 1 \div 27$).

IV. Порядок розрахунку прогнозних обсягів бюджетного відшкодування податку на додану вартість

Методика розрахунку прогнозних обсягів бюджетного відшкодування податку на додану вартість передбачає п'ять етапів розрахунку.

Перший етап. Вибирають фактичні обсяги валового регіонального продукту (RP) по регіонах за звітні роки передпланового періоду, на основі яких розраховують по кожному регіону: а) очікувані обсяги RP на плановий (поточний) період; б) прогнозні обсяги RP на прогнозний період ($t + 1$).

Розрахунок очікуваного і прогнозного обсягів валового регіонального продукту (RP) для кожного регіону здійснюють на основі визначення:

- темпів зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту (RP) кожного року до попереднього передпрогнозного періоду;
- середнього темпу зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту.

Другий етап. Вибирають фактичні обсяги податку на додану вартість, що підлягали бюджетному відшкодуванню, за звітні роки передпланового періоду із декларацій по ПДВ, зведених по кожному регіону.

На основі вибраних даних розраховують питому вагу фактичних обсягів ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню, у фактичних обсягах валового регіонального продукту (RP) у межах регіонів за кожен звітний рік передпланового періоду та визначають середню питому вагу по кожному регіону.

Третій етап. Розраховують очікувану суму бюджетного відшкодування податку на додану вартість у плановому році t і попередній прогноз сум ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню на прогнозний рік ($t + 1$) на основі визначеної на другому етапі середньої питомої ваги.

Четвертий етап. Розраховують прогноз залишку невідшкодованих сум ПДВ на початок прогнозного року для кожного r -го регіону, що дорівнює сумі:

- фактичного залишку невідшкодованого ПДВ станом на 1-е число m -го місяця, тобто на початок проведення прогнозного розрахунку (HZ_{rm}^t).

Якщо розрахунок проводять у серпні планового (поточного) року, то залишок невідшкодованого ПДВ враховуватимуть станом на 1 серпня планового року;

– очікуваного податку, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню за період $(12 - m)$, заявленого платниками у поданих до органів податкової служби деклараціях $(Z_{r(12-m)}^t)$.

Якщо розрахунок проводять у серпні планового (поточного) року, то обчислюють очікувану суму податку, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню за 5 місяців (серпень–грудень);

– обсягу податку, який очікують відшкодувати за кількість місяців $(12 - m)$, тобто до кінця року $(BB_{r(12-m)}^t)$.

П'ятий етап. Визначають базову прогнозну суму ПДВ, яка підлягатиме бюджетному відшкодуванню у прогнозному році за формулою (14), що дорівнює розрахованому попередньому прогнозу, **збільшеному** на прогноз невідшкодованого залишку ПДВ на початок прогнозного року і **зменшеному** на прогнозну суму ПДВ, заявлену до відшкодування за актами перевірок як неправильно задекларовані платниками. Таку інформацію можна розрахувати приблизно, з урахуванням попередніх періодів. Швидше за все це може бути тільки експертна оцінка фахівців.

Водночас, зрозуміло, що в умовах рецесії економіки ресурсу для 100% бюджетного відшкодування податку на додану вартість може виявитися недостатньо. Тому прогнозну суму бюджетного відшкодування ПДВ грошовими коштами, що визначена за формулою (15), потрібно зменшити (в межах наявного ресурсу бюджету). Через те розрахунок обсягів бюджетного відшкодування податку на додану вартість для регіонів буде здійснюватися так:

1) визначають питому вагу кожного регіону в прогнозній сумі податку на додану вартість, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню платникам податку в Україні:

$$BB_r^{t+1} = Z_r^{t+1} / Z^{t+1} \cdot 100, \quad (16)$$

де BB_r^{t+1} – питома вага кожного регіону в прогнозній сумі податку на додану вартість, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню платникам податку по Україні;

Z_r^{t+1} – річний прогноз сум ПДВ, що належать до відшкодування у прогнозному році $(t + 1)$ для кожного регіону $(r = 1 \div 27)$;

Z^{t+1} – прогноз сум податку на додану вартість, що підлягатимуть бюджетному відшкодуванню платникам податку по Україні у прогнозному році $(t + 1)$.

2) розраховують прогнозну суму ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у прогнозному році $(t + 1)$ з урахуванням належного ресурсу бюджету, за формулою

$$З_r^{t+1} = БВ_r^{t+1} \cdot З_{ресурс}^{t+1} / 100, \quad (17)$$

де $БВ_r^{t+1}$ – питома вага кожного регіону в прогнозній сумі податку на додану вартість, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню платникам податку по Україні;

$З_{ресурс}^{t+1}$ – прогнозна сума ПДВ по Україні, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у прогнозному році $(t + 1)$ з урахуванням належного ресурсу бюджету.

Методика бюджетного відшкодування стосується сум, що підлягають бюджетному відшкодуванню як для перерахування на рахунок платника у банку, так і для зменшення податкових зобов'язань з податку на додану вартість наступних звітних (податкових) періодів. Головне завдання методики – прозорість у визначенні сум бюджетного відшкодування для кожного регіону. Щоб не порушився один із принципів бюджетної системи України – принцип справедливості і неупередженості, методику слід використовувати для прогнозування усієї суми, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню, а не тільки окремих її складових.

Додаток 1

до методики прогнозування обсягів бюджетного відшкодування податку на додану вартість в АР Крим, областях, м. Києві і Севастополі

Перелік показників, необхідних для розрахунку прогнозу обсягів бюджетного відшкодування податку на додану вартість в АР Крим, областях, м. Києві і Севастополі

№ пор.	Показники	Позначення	Одиниця виміру	Відповідальна організація	Звітний період			Прогнозний період	
					3 роки перед плановим	2 роки перед плановим	Перед-плановий рік	Плановий рік	Прогнозний рік
					$t-3$	$t-2$	$t-1$	t	$t+1$
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Індекс регіону (області) ($r = 1+27$)	r							
2	Темпи зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту передпланового року ($t-1$) до 2-го року перед плановим ($t-2$) для кожного r -го регіону	TRP_r^{t-1}	%	Мінфін			так		
3	Темпи зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту 2-го року перед плановим ($t-2$) до 3-го року перед плановим ($t-3$) для кожного r -го регіону	TRP_r^{t-2}	%	Мінфін		так			
4	Темпи зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту 3-го року перед плановим ($t-3$) до 4-го року перед плановим ($t-4$) для кожного r -го регіону	TRP_r^{t-3}	%	Мінфін	так				
5	Фактичний обсяг валового регіонального продукту в межах регіонів у передплановому році ($t-1$)	RP_r^{t-1}	млн грн	Держстат			так		
6	Фактичний обсяг валового регіонального продукту в межах регіонів у 2-му році перед плановим ($t-2$)	RP_r^{t-2}	млн грн	Держстат		так			

Продовження дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7	Фактичний обсяг валового регіонального продукту у межах регіонів у 3-му році перед плановим ($t-3$)	RP_r^{t-3}	млн грн	Держстат	так				
8	Фактичний обсяг валового регіонального продукту у межах регіонів у 4-му році перед плановим ($t-4$)	RP_r^{t-4}	млн грн	Держстат					
9	Середній темп зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту для кожного регіону	CRP_r^t	%	Мінфін				так	так
10	Очікуваний обсяг валового регіонального продукту на плановий (поточний) рік по кожному регіону	RP_r^t	млн грн	Мінфін				так	
11	Прогнозний обсяг валового регіонального продукту на період ($t+1$) для кожного r -го регіону	RP_r^{t+1}	млн грн	Мінфін					так
12	Питома вага для кожного r -го регіону сум ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню, у сумі фактичних обсягів валового регіонального продукту за передплановий рік ($t-1$)	$\beta\beta_r^{t-1}$	%	Мінфін			так		
13	Питома вага для кожного r -го регіону сум ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню, у сумі фактичних обсягів валового регіонального продукту за 2-й рік перед плановим ($t-2$)	$\beta\beta_r^{t-2}$	%	Мінфін		так			
14	Питома вага для кожного r -го регіону сум ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню, у сумі фактичних обсягів валового регіонального продукту за 3-й рік перед плановим ($t-3$)	$\beta\beta_r^{t-3}$	%	Мінфін	так				
15	Фактичні обсяги сум ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню за даними декларацій з ПДВ для кожного r -го регіону за передплановий ($t-1$)	$З_r^{t-1}$	млн. грн	Мінфін ДПС			так		
16	Фактичні обсяги сум ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню за даними декларацій з ПДВ для кожного r -го регіону за 2-й рік перед плановим ($t-2$)	$З_r^{t-2}$	млн грн	Мінфін ДПС		так			
17	Фактичні обсяги сум ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню за даними декларацій з ПДВ для кожного r -го регіону за 3-й рік перед плановим ($t-3$)	$З_r^{t-3}$	млн грн	Мінфін ДПС	так				

Закінчення дод. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
18	Середня питома вага обсягів ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню, у фактичних обсягах валового регіонального продукту для кожного регіону	$S\beta_{r,t}$	%	Мінфін				так	так
19	Очікувана сума податку на додану вартість, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у плановому (поточному) році для кожного r -го регіону	$3_{r,t}^t$	млн грн	Мінфін				так	
20	Очікувана сума ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню за період $(12 - m)$, заявлена платниками у поданих до органів податкової служби деклараціях	$3_{r(12-m)}^t$	млн грн	Мінфін ДПС				так	
21	Базова прогнозна сума ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у прогнозованому році $(t + 1)$ для кожного r -го регіону	$3_{r,t+1}^{t+1}$	млн грн	Мінфін					так
22	Прогноз сум ПДВ, що підлягатимуть бюджетному відшкодуванню платникам податку в Україні	3^{t+1}	млн грн	Мінфін					так
23	Попередній прогноз сум ПДВ, що підлягатимуть бюджетному відшкодуванню у прогнозованому році $(t + 1)$ для кожного r -го регіону	$3\Pi_{r,t+1}^{t+1}$	млн грн	Мінфін					так
24	Прогнозний залишок невідшкодованих сум ПДВ на початок прогнозного року для кожного r -го регіону	$H3_{r,t+1}^{t+1}$	млн грн	Мінфін ДПС					так
25	Фактичний залишок невідшкодованого ПДВ станом на 1-е число m -го місяця, тобто на початок проведення прогнозного розрахунку для кожного r -го регіону	$H3_{r,m}^t$	млн грн	Мінфін ДПС				так	
26	Прогноз сум ПДВ, що підлягатимуть бюджетному відшкодуванню та будуть зменшені за актами перевірок	$3A_{r,t+1}^{t+1}$	млн грн	ДПС					так
27	Обсяг податку, який очікується відшкодувати до кінця року за кількість місяців $(12 - m)$	$BV_{r(12-m)}^t$	млн грн	Мінфін ДПС				так	

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК ПОКАЗНИКІВ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬ ПРИ ПРОГНОЗУВАННІ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ

t – плановий рік (*поточний*);

$t + 1$ – прогнозний рік;

$t - 1$ – передплановий рік;

$t - 2$ – другий рік перед плановим;

$t - 3$ – третій рік перед плановим;

$t - 4$ – четвертий рік перед плановим;

АМ – сума амортизаційних нарахувань;

АР – додатковий ресурс надходжень податку за рахунок заходів з адміністрування;

ДБ – податковий борг (недоїмка) – сума грошового зобов'язання (з урахуванням штрафних санкцій, за їх наявності), самостійно узгодженого платником податків або узгодженого у порядку оскарження, але не сплаченого у встановлений цим Кодексом строк;

БВ – суми ПДВ, заявлені до відшкодування ПДВ грошовими коштами, у тому числі:

БВ_{екс} – суми ПДВ, заявлені до відшкодування за експортними операціями,

БВ_{внут} – суми ПДВ, заявлені до відшкодування за внутрішніми операціями,

БВп – суми бюджетного відшкодування ПДВ грошовими коштами;

БВ_{rm}^t – фактична сума податку на додану вартість, відшкодована платникам за кількість місяців m , за які подано декларації платниками податків у межах кожного r -го регіону;

БВ_{r(12-m)}^t – обсяг податку, який очікується відшкодувати до кінця року за кількість місяців, що дорівнює $(12 - m)$ в межах кожного r -го регіону;

БО(і) – імпорт товарів як база оподаткування (без векселів та пільг);

БО(вн) – валове нагромадження в основний капітал як база для оподаткування ПДВ;

БОекс – база розрахунку бюджетного відшкодування ПДВ за експортними операціями;

БО(сп) – компоненти споживчого попиту як база оподаткування ПДВ;

Взн – сума витрат, дозволених для включення до податкової знижки (п 166.3. Податкового кодексу України, далі – ПКУ) в ПДФО, у тому числі:

Віп – сплачених за користування іпотечним житловим кредитом,

Во – сплачених на користь закладів освіти,

Воз – сплачених на користь закладів охорони здоров'я,

Він – інші витрати;

В – сума витрат, що використовують при розрахунку прогнозу податку на прибуток підприємств, у тому числі:

ВБ – витрати банківських установ,

ВВ – загальновиробничі витрати,

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

- ВГ** – сума податку на прибуток, яка впливає на зменшення прогнозу податку на прибуток у зв'язку зі збільшенням ціни на газ,
- ВІ** – інші витрати, що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування відповідно до ст. 138–143 ПКУ (для податку на прибуток підприємств),
- ВІ_{прямі}** – інші прямі витрати,
- ВМ** – прямі матеріальні витрати і вартість придбаних послуг,
- ВО** – витрати операційної діяльності,
- ВП** – вартість придбаних послуг, прямо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт, наданням послуг;
- ВДВ** – валова додана вартість усього, у тому числі:
- ВДВсг** – сільське господарство, мисливство та лісове господарство,
- ВДВдп** – добувна промисловість,
- ВДВоп** – обробна промисловість,
- ВДВел** – виробництво та розподіл електроенергії, газу та води,
- ВДВб** – будівництво,
- ВДВт** – оптова, роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту,
- ВДВтр** – транспорт,
- ВДВін** – інші види економічної діяльності (в цілому);
- ВНОК** – валове нагромадження основного капіталу в цінах споживачів, у тому числі:
- ВНОК_{му}** – машини та устаткування в складі валового нагромадження основного капіталу в цінах споживачів;
- ВНОК_(оц)** – валове нагромадження основного капіталу в основних цінах, у тому числі:
- ВНОК_{му(оц)}** – машини та устаткування в складі валового нагромадження основного капіталу в основних цінах;
- ВОП** – витрати на оплату праці в цілому, у тому числі:
- ВОПкурсант** – сума грошового забезпечення курсантів та військових строкової служби;
- ВОПш** – витрати на оплату праці шахтарів;
- ГЗ** – сума грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями, особами рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ у зв'язку з виконанням обов'язків несення служби;
- Д** – загальна сума нарахованої заробітної плати, сума винагород цивільно-правового характеру та інших виплат, з яких утримується єдиний внесок у межах максимальної бази нарахування за інформацією Пенсійного фонду України;
- ДП** – доходи, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємств відповідно до ст. 135 ПКУ і відповідно до законодавчо встановленого порядку визнання доходів ст. 137 ПКУ;
- Е** – експорт товарів та послуг (за методологією платіжного балансу);

**Алфавітний покажчик показників, що використовують
при прогнозуванні податкових надходжень**

ЄСВ – обсяг єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування платника податку, що вноситься за рахунок його роботодавця (у розмірах, визначених законом), який дає право на зменшення суми загального оподаткованого доходу;

З – сума ПДВ, що підлягає бюджетному відшкодуванню всього;

З^{t+1} – прогноз ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню платникам податку у прогнозованому році ($t + 1$) по Україні;

З_r^{t+1} – базова прогнозна сума ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню у прогнозованому році ($t + 1$) для кожного r -го регіону;

З_r^t – очікувана річна сума ПДВ, що підлягає бюджетному відшкодуванню у плановому році t ;

З_{r(12-m)}^t – очікувана сума ПДВ, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню за період $(12 - m)$, заявлена платниками у поданих до органів податкової служби деклараціях;

З_r^{t-1} – фактичні обсяги сум ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню за даними декларацій з ПДВ для кожного r -го регіону за передплановий рік $(t - 1)$;

З_r^{t-2} – фактичні обсяги сум ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню за даними декларацій з ПДВ для кожного r -го регіону за 2-й рік перед плановим $(t - 2)$;

З_r^{t-3} – фактичні обсяги сум ПДВ, що підлягали бюджетному відшкодуванню за даними декларацій з ПДВ для кожного r -го регіону за 3-й рік перед плановим $(t - 3)$;

ЗА_r^{t+1} – прогноз сум ПДВ, що підлягають бюджетному відшкодуванню та будуть зменшені за актами перевірок для кожного r -го регіону;

ЗП_r^{t+1} – попередній прогноз сум ПДВ, що підлягають бюджетному відшкодуванню на прогнозний рік $(t + 1)$ для кожного r -го регіону;

З_{екс} – суми ПДВ, заявлені до відшкодування за експортними операціями по Україні;

З_{внут} – суми ПДВ, заявлені до відшкодування за внутрішніми операціями по Україні;

ЗЗ – суми законодавчо-нормативних змін, які впливають на збільшення або зменшення податку;

ЗП сер – середньомісячна заробітна плата;

ЗП мін – мінімальна заробітна плата;

I – імпорт товарів (за методологією платіжного балансу);

I_n – у тому числі у межах товарних груп (за класифікацією УКТ ЗЕД);

I_в – імпорт товарів, сплату податку з якого відстрочено шляхом видачі податкового векселя;

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Інок – імпорт товарів та послуг у складі валового нагромадження основного капіталу в цінах споживачів;

Інок(оц) – імпорт товарів та послуг у складі валового нагромадження основного капіталу в основних цінах, у тому числі:

Іму(оц) – імпорт машин та устаткування;

Ін – імпорт інвестиційних товарів (позиції 84, 85, 86, 88, 89 УКТ ЗЕД);

ІОК – інвестиції в основний капітал, у тому числі:

ІОК_{мв} – у частині витрат на машини, устаткування та обладнання;

ІОК_{вп} – інвестиції в основний капітал виробничого призначення, тобто за видами діяльності (інвестиції сільського господарства, рибного господарства, промисловості, будівництва, транспорту, торгівлі, готелів та ресторанів), у тому числі:

ІОК_{вп(м)} – у частині витрат на машини, устаткування та обладнання;

К – кількість усіх платників, що отримують податкові соціальні пільги (ПСП), у тому числі:

К₁₀₀ – кількість платників, що отримують податкову соціальну пільгу у розмірі 100% встановленої суми пільги (стандартний розмір пільги) для будь-якого платника податку,

К₁₅₀ – кількість платників, що отримують податкову соціальну пільгу у розмірі 150% встановленої суми пільги,

К₂₀₀ – кількість платників, що отримують податкову соціальну пільгу у розмірі 200% встановленої суми пільги,

К_д – кількість дітей віком до 18 років, на яких батьки отримують податкову соціальну пільгу;

К_{Гд} – кількість платників фізичних осіб-підприємців, які провадять господарську діяльність;

К_{нд} – кількість платників фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність;

КР – донраховані суми податку, штрафних санкцій та пені за актами з контрольно-перевірочної роботи в Україні загалом;

КР_r – донраховані суми податку, штрафних санкцій та пені за актами з контрольно-перевірочної роботи для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

КСВ_{др(60)} – кінцеві споживчі витрати домашніх господарств;

Курс \$ – обмінний курс гривні до долара США, середній за період;

НЗ_r^{t+1} – очікуваний залишок невідшкодованих сум ПДВ на початок прогнозного року ($t+1$) в межах кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

НЗ_{rm}^t – фактичний залишок невідшкодованого ПДВ станом на 1-е число m -го місяця, тобто на початок проведення прогнозного розрахунку в межах кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

ОБ – об'єкт оподаткування;

ОГ – обсяг газу (в мільярдах кубічних метрів), отриманий від НАК «Нафтогаз України» в межах галузей економіки;

**Алфавітний покажчик показників, що використовують
при прогнозуванні податкових надходжень**

П – сума наданих пільг на будь-який вид податку, а також сума податкової соціальної пільги, яка дає право на зменшення суми загального оподаткованого доходу, нарахованого у формі заробітної плати;

П₁₀₀ – сума ПСП у розмірі 100% прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року для будь-якого платника податку («стандартний розмір пільги» згідно з пп. 169.1.1. п. 169.1. ст. 169 ПКУ);

П₁₅₀ – сума податкової соціальної пільги у розмірі 150% суми пільги, визначеної пп. 169.1.1. для такого платника податку (пп. 169.1.3. п. 169.1. ст. 169 ПКУ);

П₂₀₀ – сума податкової соціальної пільги у розмірі 200% суми пільги, визначеної пп. 169.1.1. для такого платника податку (ст. 169.1.4. п. 169.1. ст. 169 ПКУ);

П_д – сума податкової соціальної пільги у розмірі 100% суми пільги, визначеної пп. 169.1.1. для платника податку, який утримує двох чи більше дітей віком до 18 років у розрахунку на кожен таку дитину (пп. 169.1.2. ст. 169 ПКУ);

ПДВ – надходження податку на додану вартість;

ПДВ_в – надходження податку з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг);

ПДВв(п) – надходження податку з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за кон'юнктурою попиту (деталізований метод);

ПДВв(вд) – надходження податку з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за кон'юнктурою валової доданої вартості або за видами економічної діяльності;

ПДВвнок – ПДВ із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) у частині нагромадження основного капіталу;

ПДВ_і – надходження податку з ввезених на територію України товарів;

ПДВ_{іюк} – ПДВ у складі інвестицій в основний капітал;

ПДВсп – податок із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) у частині споживчого попиту;

ПДВ^{t+1} – прогноз надходжень ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг);

ПДВ_r^{t+1} – прогноз надходжень ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного *r*-го регіону;

ПДВ_r^t – фактичні/очікувані надходження ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного *r*-го регіону у плановому (поточному) році *t*;

ПДВ_r^{t-1} – фактичні надходження ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного *r*-го регіону за передплановий рік (*t* – 1);

ПДВ_r^{t-2} – фактичні надходження ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного *r*-го регіону за 2-й рік перед плановим (*t* – 2);

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

ПДВ_r^{t-3} – фактичні надходження ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону за 3-й рік перед плановим ($t - 3$);

ПМ – прожитковий мінімум для працездатних осіб на початок року;

ППМу – податки на продукти за винятком субсидій в складі машин та устаткування валового нагромадження основного капіталу (для ПДВ);

ПГ – сума втрат з податку на прибуток підприємств від збільшення ціни на газ;

Пзв – сума прибутку, звільненого від оподаткування;

Пзм^t – очікуване зменшення нарахованої суми податку на прибуток підприємств у плановому році t ;

Пзм^{t+1} – прогноз зменшення нарахованої суми податку на прибуток підприємств;

ПР – надходження податку на прибуток підприємств;

ПРп – надходження податку на прибуток підприємств за винятком банків і страхових організацій;

ПРу – надходження податку на прибуток від усіх видів діяльності в Україні;

ПРб – надходження податку на прибуток банківських установ;

ПРс – надходження податку на прибуток страхових організацій;

$\text{еПР}_{\text{пр}}^{t+1}$ – прогноз надходжень податку на прибуток, визначений методом експонентного значення;

РС – розстрочені суми податку на прибуток, які переходять за межі звітного року;

РС_r – розстрочені суми податку на прибуток, які переходять за межі звітного року для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

РП – обсяг реалізованих нефінансових послуг населенню (для ПДВ);

РР – обсяг реалізованої промислової продукції;

РР_r^{t+1} – річний прогноз обсягу реалізованої промислової продукції для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) на прогнозний рік ($t + 1$);

$\Delta\text{С}$ – надміру сплачені грошові зобов'язання – суми коштів, які на певну дату зараховані до відповідного бюджету понад нараховані суми грошових зобов'язань, граничний строк сплати яких настав на таку дату;

ТО^{t+1} – прогноз обсягу роздрібного товарообороту підприємств по Україні;

ТО^t – очікуваний обсяг роздрібного товарообороту підприємств по Україні у плановому (поточному) році t ;

ТО^{t-1} – фактичний обсяг роздрібного товарообороту підприємств по Україні у передплановому році ($t - 1$);

ТО^{t-2} – фактичний обсяг роздрібного товарообороту підприємств по Україні у 2-му році перед плановим ($t - 2$);

ТО^{t-3} – фактичний обсяг роздрібного товарообороту підприємств по Україні у 3-му році перед плановим ($t - 3$);

**Алфавітний покажчик показників, що використовують
при прогнозуванні податкових надходжень**

ТО_в – продаж товарів виробництва України через торгову мережу підприємств;

ТО_{r7}^t – фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного *r*-го регіону ($r = 1 \div 27$) за 7 місяців у межах планового (поточного) року *t*;

ТО_{r7}^{t-1} – фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного *r*-го регіону ($r = 1 \div 27$) за 7 місяців передпланового року ($t - 1$);

ТО_{r7}^{t-2} – фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного *r*-го регіону ($r = 1 \div 27$) за 7 місяців 2-го року перед плановим ($t - 2$);

ТО_{r7}^{t-3} – фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного *r*-го регіону ($r = 1 \div 27$) за 7 місяців 3-го року перед плановим ($t - 3$);

ТО_r^{t+1} – прогноз обсягу роздрібного товарообороту для кожного *r*-го регіону ($r = 1 \div 27$) на прогнозний рік ($t+1$);

ТО_r^t – очікуваний обсяг роздрібного товарообороту для кожного *r*-го регіону ($r = 1 \div 27$) на плановий (поточний) рік *t*;

ТО_r^{t-1} – фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного *r*-го регіону ($r = 1 \div 27$) за передплановий рік ($t - 1$);

ТО_r^{t-2} – фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного *r*-го регіону ($r = 1 \div 27$) за 2-й рік перед плановим ($t - 2$);

ТО_r^{t-3} – фактичний обсяг роздрібного товарообороту для кожного *r*-го регіону ($r = 1 \div 27$) за 3-й рік перед плановим ($t - 3$);

Ф – надходження податку на доходи фізичних осіб від усіх видів діяльності;

Ф^{t+1} – прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб по Україні;

Фвійс – надходження податку на доходи фізичних осіб із суми грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями;

Фш – надходження податку на доходи фізичних осіб із доходів у формі заробітної плати шахтарів-працівників;

ФІ – надходження податку від додаткового та інших окремих видів доходів, у тому числі від оподаткування:

Фбл – благодійної допомоги,

Фвідс – процентів,

Фдив – дивідендів,

Фінв – інвестиційного прибутку,

Фкпр – донарахованих сум за актами перевірок,

Фнер – нерезидентів,

Фнм – продажу (оренди) нерухомого майна,

Фпр – доходів у вигляді виграшів або призів,

Фрм – продажу (оренди) рухомого майна,

Фр – роялті,

Фсп – спадщини,

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

- Ф_{дд}** – інших додаткових доходів громадян, що не перераховані вище;
- Ф_{спд}** – податок на доходи, отримані фізичною особою-підприємцем від провадження господарської діяльності, і податок на доходи фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, – усього, у тому числі:
- Ф_{гд}** – податок на доходи, отримані фізичною особою-підприємцем від провадження господарської діяльності (ст. 177 ПКУ),
- Ф_{нд}** – податок на доходи фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність (ст. 178 ПКУ);
- ФЗП** – надходження податку на доходи у вигляді заробітної плати, нарахованої (виплаченої) платнику податку;
- ФР** – прибуток як фінансовий результат до оподаткування;
- ФПзн** – сума повернення з бюджету податку на доходи фізичних осіб платникам від отриманої податкової знижки;
- Ф_i^{t+1}** – річний прогноз надходжень податку для кожного *i*-го виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$) на прогнозний рік ($t+1$);
- Ф_{im}^{t+1}** – щомісячний прогноз надходжень для кожного *i*-го виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$) за *m*-й місяць ($m = 1 \div 12$) на прогнозний рік ($t + 1$);
- Ф_{im}^t** – щомісячні фактичні/очікувані надходження податку для кожного *i*-го виду економічної діяльності ($i=1 \div n$) за *m*-й місяць ($m = 1 \div 12$) планового (поточного) року *t*;
- Ф_{im}^{t-1}** – щомісячні фактичні надходження податку для кожного *i*-го виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$) за *m*-й місяць ($m = 1 \div 12$) передпланового року ($t - 1$);
- Ф_{im}^{t-2}** – щомісячні фактичні надходження податку для кожного *i*-го виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$) за *m*-й місяць ($m = 1 \div 12$) 2-го року перед плановим ($t - 2$);
- Ф_{im}^{t-3}** – щомісячні фактичні/очікувані надходження податку для кожного *i*-го виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$) за *m*-й місяць ($m = 1 \div 12$) 3-го року перед плановим ($t - 3$);
- ФОП** – фонд оплати праці;
- $\sum_{i=1}^n \Phi_i^{t+1}$ – сума річних прогнозів надходжень за всіма видами економічної діяльності *i* ($i = 1 \div n$) (всіма галузями) на прогнозний рік ($t + 1$);
- $\sum_{m=1}^{12} \Phi_{im}^{t+1}$ – сума щомісячних прогнозів надходжень для *i*-го виду економічної діяльності на прогнозний рік ($t + 1$);
- ЦГ** – ціна газу у доларах США відповідно до міжнародних угод;
- Ш** – сума штрафних санкцій за несвоєчасну сплату податку;
- Ш_r** – сума штрафних санкцій за несвоєчасну сплату податку для кожного *r*-го регіону;
- defGDP** – дефлятор ВВП;

**Алфавітний покажчик показників, що використовують
при прогнозуванні податкових надходжень**

GDP_n – валовий внутрішній продукт (номінальний);

GDP_r – валовий внутрішній продукт (реальний);

PS(e) – проміжне споживання експортоорієнтованих видів економічної діяльності в цінах споживачів (текстильна та шкіряна промисловість, хімічне виробництво, гумові та пластмасові вироби, металургія та оброблення металу, виробництво машин та устаткування, транспорт);

RP – валовий регіональний продукт:

RP_r^{t+1} – прогнозний обсяг валового регіонального продукту для кожного r -го регіону на прогнозний рік $(t+1)$;

RP_r^t – фактичні/очікувані річні обсяги валового регіонального продукту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) за плановий рік t ;

RP_r^{t-1} – фактичні річні обсяги валового регіонального продукту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) за передплановий рік $(t - 1)$;

RP_r^{t-2} – фактичні річні обсяги валового регіонального продукту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) за 2-й рік перед плановим $(t - 2)$;

RP_r^{t-3} – фактичні річні обсяги валового регіонального продукту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) за 3-й рік перед плановим $(t - 3)$;

RP_r^{t-4} – фактичні річні обсяги валового регіонального продукту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) за 4-й рік перед плановим $(t - 4)$;

V(e) – валовий випуск у межах експортоорієнтованих видів економічної діяльності в цінах споживачів (текстильна та шкіряна промисловість, хімічне виробництво, гумові та пластмасові вироби, металургія та оброблення металу, виробництво машин та устаткування, транспорт);

W – сума виданих податкових векселів;

ΔW – зміна суми бюджетного відшкодування залежно від зміни обсягів податкових векселів.

Індекси

i – індекс виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$);

m – індекс місяця ($m = 1 \div 12$) (січень – грудень);

n – кількість видів економічної діяльності;

r – індекс регіону ($r = 1 \div 27$);

H(h) – кількість видів податку на доходи фізичних осіб;

Іцв – індекс цін виробників;

Опп – індекс промислової продукції України;

Ісц – індекс споживчих цін;

Р_{цв} – індекс цін виробників промислової продукції (у середньому до попереднього року);

V_{пр} – індекс зростання обсягів промислового виробництва;

Рцв – індекс зростання цін виробників промислової продукції.

Коефіцієнти

α – ваговий коефіцієнт для коефіцієнта корекції номінальної ставки, що припадає на попередній період;

γ – коефіцієнт, який дорівнює 0,5 (або 50%) – у формулах (3.9)–(3.12). Означає, що до 31 грудня 2014 року відповідно до п. 1 Прикінцевих положень ПКУ податкова соціальна пільга надається у розмірі, що дорівнює 50% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року;

μ – коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону:

μ_r^{t-1} – коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) передпланового року ($t-1$) до коефіцієнта зміни реальної ставки 2-го року перед плановим ($t-2$) для кожного r -го регіону;

μ_r^{t-2} – коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) 2-го року перед плановим ($t-2$) до коефіцієнта зміни реальної ставки 3-го року перед плановим ($t-3$) для кожного r -го регіону;

μ_r^{t-3} – коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) 3-го року перед плановим ($t-3$) до коефіцієнта зміни реальної ставки 4-го року перед плановим ($t-4$) для кожного r -го регіону;

μ_{r7}^t – коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за оприлюднену кількість місяців планового (поточного) року до коефіцієнта зміни реальної ставки передпланового року t для кожного r -го регіону;

$S\mu_r$ – середній коефіцієнт зміни реальної ставки ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного r -го регіону;

J^{t+1} – коефіцієнт підвищення/зменшення річної суми прогнозу податку на доходи фізичних осіб для конкретного виду економічної діяльності (i);

k – коефіцієнт зміни кількості платників, що отримують податкові соціальні пільги;

Кекс – коефіцієнт відшкодування податку на додану вартість грошовими коштами за експортними операціями (реальна ставка);

Кк – коефіцієнт корекції номінальної ставки;

Кп^{t+1} – коефіцієнт зміни пільг;

Кс – частка проміжного споживання у випуску експортоорієнтованих видів діяльності.

**Алфавітний покажчик показників, що використовують
при прогнозуванні податкових надходжень**

Питома вага і ставки податків

ЕС – ефективна ставка податку;

НС – номінальна ставка податку;

РС^{t+1} – реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) (співвідношення збору податку та бази оподаткування);

ІС – індикативна ставка податку на прибуток підприємств (співвідношення фактичних надходжень податку на прибуток підприємств до прибутку до оподаткування);

ІС^{t-1} – індикативна ставка податку на прибуток підприємств за передплановий період ($t - 1$);

ІС^{t-2} – індикативна ставка податку на прибуток підприємств за 2-й рік передпланового періоду ($t - 2$);

ІС^{t-3} – індикативна ставка податку на прибуток підприємств за 3-й рік передпланового періоду ($t - 3$);

ІС^{t-4} – індикативна ставка податку на прибуток підприємств за 4-й рік передпланового періоду ($t - 4$);

qІС – середня індикативна ставка податку на прибуток підприємств;

gІР^t_{ir} – питома вага податку на прибуток підприємств, сплаченого платниками кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$) за плановий (поточний) рік t у річній сумі надходжень з цього податку по Україні для цього ж i -го виду економічної діяльності;

gІР^{t-1}_{ir} – питома вага податку на прибуток підприємств, сплаченого платниками кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$) за передплановий рік ($t - 1$) у річній сумі надходжень з цього податку по Україні для цього ж i -го виду економічної діяльності;

gІР^{t-2}_{ir} – питома вага податку на прибуток підприємств, сплаченого платниками кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$) за 2-й рік перед плановим ($t - 2$) у річній сумі надходжень з цього податку по Україні для цього ж i -го виду економічної діяльності;

gІР^{t-3}_{ir} – питома вага податку на прибуток підприємств, сплаченого платниками кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$) за 3-й рік перед плановим ($t - 3$) у річній сумі надходжень з цього податку по Україні для цього ж i -го виду економічної діяльності;

gІ – середня питома вага податку на прибуток підприємств, сплаченого платниками кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$) для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$) у річній сумі надходжень з цього податку по Україні для цього самого i -го виду економічної діяльності;

РСнок – реальна ставка оподаткування валового нагромадження основного капіталу для ПДВ;

βZ_r^t – питома вага очікуваних обсягів, заявлених до відшкодування сум ПДВ у очікуваних обсягах валового регіонального продукту (*RP*) для кожного *r*-го регіону за плановий рік *t*;

βZ_r^{t-1} – питома вага обсягів, заявлених до відшкодування сум ПДВ у фактичних обсягах валового регіонального продукту (*RP*) для кожного *r*-го регіону за передплановий рік (*t* – 1);

βZ_r^{t-2} – питома вага обсягів, заявлених до відшкодування сум ПДВ у фактичних обсягах валового регіонального продукту (*RP*) для кожного *r*-го регіону за 2-й рік перед плановим (*t* – 2);

βZ_r^{t-3} – питома вага обсягів, заявлених до відшкодування сум ПДВ у фактичних обсягах валового регіонального продукту (*RP*) для кожного *r*-го регіону за 3-й рік перед плановим (*t* – 3);

$S \beta Z_r$ – середня питома вага фактичних обсягів, заявлених до відшкодування сум ПДВ у фактичних обсягах валового регіонального продукту (*RP*) для кожного *r*-го регіону;

$РС_r^{t+1}$ – реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного *r*-го регіону у прогнозованому році;

$РС_r^t$ – реальна ставка для кожного *r*-го регіону у плановому (поточному) році *t*;

$РС_r^{t-1}$ – реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного *r*-го регіону за передплановий рік (*t* – 1);

$РС_r^{t-2}$ – реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного *r*-го регіону за 2-й рік перед плановим (*t* – 2);

$РС_r^{t-3}$ – реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного *r*-го регіону за 3-й рік перед плановим (*t* – 3);

$СРС_r$ – середня за чотири роки реальна ставка ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) для кожного *r*-го регіону;

СМнок – розрахункова ставка оподаткування машин та устаткування в складі нагромадження основного капіталу;

ЄСВсер – середній відсоток утриманого єдиного внеску на загальне обов'язкове державне соціальне страхування;

kimr – частка імпортованих товарів у складі валового нагромадження основного капіталу машинобудування;

ПВ – питома вага:

$ПВ_{r7}^{t-1}$ – питома вага роздрібного товарообороту за певну кількість місяців (сім) у річному обсязі роздрібного товарообороту для кожного *r*-го регіону за передплановий рік (*t* – 1),

**Алфавітний покажчик показників, що використовують
при прогнозуванні податкових надходжень**

PB_{r7}^{t-2} – питома вага роздрібного товарообороту за певну кількість місяців (сім) у річному обсязі роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону за 2-й рік перед плановим ($t - 2$),

PB_{r7}^{t-3} – питома вага роздрібного товарообороту за певну кількість місяців (сім) у річному обсязі роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону за 3-й рік перед плановим ($t - 3$),

$СПВ_{r7}$ – середня за чотири роки питома вага роздрібного товарообороту за певну кількість місяців (сім) у річному обсязі роздрібного товарообороту для кожного r -го регіону.

PB_r^t – питома вага роздрібного товарообороту кожного r -го регіону у сумі роздрібного товарообороту України у плановому (поточному) році t ,

PB_r^{t-1} – питома вага роздрібного товарообороту кожного r -го регіону у сумі роздрібного товарообороту України за передплановий рік ($t - 1$),

PB_r^{t-2} – питома вага роздрібного товарообороту кожного r -го регіону у сумі роздрібного товарообороту України за 2-й рік перед плановим ($t - 2$),

PB_r^{t-3} – питома вага роздрібного товарообороту кожного r -го регіону у сумі роздрібного товарообороту України за 3-й рік перед плановим ($t - 3$);

$СПВ_r$ – середня за чотири роки питома вага роздрібного товарообороту кожного r -го регіону у сумі роздрібного товарообороту України;

$БВ_r^{t+1}$ – питома вага кожного регіону у прогнозній сумі податку на додану вартість, що підлягатиме бюджетному відшкодуванню платникам податку по Україні.

Темпи зростання/спадання

TRP_r^{t-1} – темпи зростання/спадання фактичних обсягів валового регіонального продукту передпланового року ($t - 1$) до попереднього року ($t - 2$) для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

TRP_r^{t-2} – темпи зростання/спадання фактичних обсягів валового регіонального продукту 2-го року перед плановим ($t - 2$) до попереднього року ($t - 3$) для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

TRP_r^{t-3} – темпи зростання/спадання фактичних обсягів валового регіонального продукту 3-го року перед плановим ($t - 3$) до попереднього року ($t - 4$) для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

$СРР_r^t$ – середній темп зростання/спадання річних обсягів валового регіонального продукту для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

$ЗПсер$ – відсоток зростання середньомісячної заробітної плати на початок року (рік до попереднього року);

$ПМ$ – відсоток зростання прожиткового мінімуму на початок року (рік до попереднього року);

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

СТБ – середні темпи зростання надходжень податку на прибуток банківських установ та страхових організацій;

СТС – середні темпи зростання надходжень податку на прибуток страхових організацій;

СТФ $_{im}^{t+1}$ – середні за чотири роки щомісячні (за m -й місяць) темпи зростання/спадання надходжень податку на доходи фізичних осіб за m -й місяць до попереднього ($m-1$)-го місяця для i -го виду економічної діяльності;

СТО $_r^t$ – середній темп зростання річних обсягів роздрібного товарообігу для кожного регіону, що буде використовуватись для розрахунку очікуваного і прогнозного обсягів роздрібного товарообороту;

ТТО $_r^{t-1}$ – темпи зростання/спадання фактичних обсягів роздрібного товарообороту передпланового року ($t-1$) до попереднього року ($t-2$) для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

ТТО $_r^{t-2}$ – темпи зростання/спадання фактичних обсягів роздрібного товарообороту 2-го року перед плановим ($t-2$) до попереднього року ($t-3$) для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

ТТО $_r^{t-3}$ – темпи зростання/спадання фактичних обсягів роздрібного товарообороту 3-го року перед плановим ($t-3$) до попереднього року ($t-4$) для кожного r -го регіону ($r = 1 \div 27$);

ТФ $_{im}^t$ – щомісячні темпи зростання/спадання фактичних/очікуваних надходжень податку за m -й місяць до попереднього ($m-1$)-го місяця у межах планового (поточного) року t для кожного i -го виду економічної діяльності ($i=1 \div n$);

ТФ $_{im}^{t-1}$ – щомісячні темпи зростання/спадання фактичних надходжень податку за m -й місяць до попереднього ($m-1$)-го місяця за передплановий рік ($t-1$) для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$);

ТФ $_{im}^{t-2}$ – щомісячні темпи зростання/спадання фактичних надходжень податку за m -й місяць до попереднього ($m-1$)-го місяця за 2-й рік перед плановим ($t-2$) для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$);

ТФ $_{im}^{t-3}$ – щомісячні темпи зростання/спадання фактичних надходжень податку за m -й місяць до попереднього ($m-1$)-го місяця за 3-й рік перед плановим ($t-3$) для кожного i -го виду економічної діяльності ($i = 1 \div n$).

Список додатків

Номер додатка	Назва додатка	С.
А	Постанови «Про Основні напрями бюджетної політики»	299
Б	Постанови Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на три роки (середньострокове прогнозування)»	300
В	Довідка щодо внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік»	301
Д	Довідка щодо внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2012 рік»	302
Е	Валовий внутрішній продукт (у фактичних цінах, індекси фізичного обсягу, індекси-дефлятори)	304
Ж	Податки і збори, надходження яких залежали від курсу валют	305
З	Реєстр листування між Мінфіном та іншими міністерствами (службами) щодо погодження методик прогнозування податків	307
К	Реєстр листування між Мінфіном, іншими міністерствами (службами) та обласними фінансовими управліннями щодо погодження методик прогнозування у межах регіонів	310
Л	Реєстр листування між Мінфіном і облдержадміністраціями щодо погодження методик прогнозування з податку на прибуток підприємств у межах регіонів	311
М	Постанови Кабінету Міністрів України, якими приймалися основні прогнозні макропоказники економічного і соціального розвитку України	312
Н	Розрахунок плану надходження податків з робітників і службовців на 196 __ р. (радянський період) Розрахунок прибуткового податку з громадян на 2001 рік	313 313
О	Валовий внутрішній продукт за категоріями кінцевого використання (2002–2012 рр.)	314
П	Виробництво та розподіл валового внутрішнього продукту за видами економічної діяльності (2002–2011 рр.)	317
С	Прямі інвестиції на початок 1995–2013 рр. (в Україну і з України)	324
Т	Порівняння кодів бюджетної класифікації доходів бюджету за 2010–2013 рр. з податку на доходи фізичних осіб	326
	Методики прогнозування податків	330
	Алфавітний покажчик показників, що використовують при прогнозуванні податкових надходжень	425

Список рисунків

Номер рисунка	Назва рисунка	С.
1.1	Порівняння планового і фактичного номінального ВВП, врахованого у короткострокових проектах бюджету в 2003–2012 рр.	27
1.2	Виконання плану доходів Державного бюджету України у 1995–2012 роках, %	32
1.3	Виконання плану доходів загального фонду Державного бюджету України у 2000–2012 роках, %	32
1.4	Кількість законодавчих актів, якими було внесено зміни до законодавства з питань оподаткування	55
2.1	Частка податку на додану вартість у ВВП і у доходах зведеного бюджету	98
2.2	Питома вага суми відшкодованого ПДВ грошовими коштами до суми надходжень з ПДВ (без урахування відшкодування ПДВ), %	111
2.3	Питома вага ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) і ПДВ в цілому по Україні у ВДВ (без урахування відшкодування ПДВ), %	117
2.4	Частки податку на прибуток підприємств у ВВП і доходах зведеного бюджету, %	120
2.5	Частки податку на прибуток і ПДФО у ВВП, %	122
2.6	Індекси цін виробників і промислової продукції підприємств переробної промисловості у 2011 році (до відповідного періоду попереднього року), %	131
2.7	Індекси цін виробників та промислової продукції підприємств переробної промисловості у 2012 році (до відповідного періоду попереднього року), %	132
2.8	Індекси цін виробників і промислової продукції підприємств металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів у 2011 році (до відповідного періоду попереднього року), %	134
2.9	Індекси цін виробників і промислової продукції підприємств металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів у 2012 році (до відповідного періоду попереднього року), %	135
3.1	Схема розрахунку прогнозу податку на доходи фізичних осіб (за загальною методикою)	162
3.2	Схема розрахунку бази оподаткування (за загальною методикою)	164
3.3	Схема розрахунку прогнозу податку на доходи фізичних осіб за галузевою (каскадною) методикою	189
3.4	Стан виконання прогнозних показників з податку на доходи фізичних осіб, %	193
3.5	Схема складових при прогнозуванні податку на додану вартість	198

Список додатків, рисунків та таблиць

Номер рисунка	Назва рисунка	С.
3.6	Схема розрахунку прогнозу податку на додану вартість на макрорівні	201
3.7	Стан виконання прогнозних показників з ПДВ, %	205
3.8	Методи прогнозування ПДВ за регіонами	206
3.9	Схема розрахунку суми очікуваного і прогнозного обсягів роздрібного товарообороту (ТО) та реалізованої промислової продукції (РР) (другий і третій етапи)	207
3.10	Схема розрахунку прогнозу ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за регіонами на основі визначення реальної ставки	209
3.11	Схема розрахунку прогнозу обсягів відшкодування податку на додану вартість за регіонами	229
3.12	Стан виконання прогнозних показників з податку на прибуток підприємств до загального фонду Державного бюджету України, %	262
3.13	Методи прогнозування податку на прибуток підприємств за регіонами	265

Список таблиць

Номер таблиці	Назва таблиці	С.
1.1	Середньостроковий прогноз макроекономічних показників, схвалений постановами Кабінету Міністрів України	25
1.2	Відхилення між прогнозними та фактичними показниками ВВП у короткостроковому і середньостроковому прогнозуванні, (у %)	27
1.3	Прогноз доходів, схвалений постановами Кабінету Міністрів України на три роки, та фактичні показники	29
2.1	Частка основних бюджетоутворюючих податків у доходах зведеного бюджету за 2002–2012 роки, %	81
2.2	Частка найвагоміших податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів за 2002–2012 роки, % (без урахування міжбюджетних трансфертів)	83
2.3	Динаміка фактичних надходжень податку на доходи фізичних осіб у 1993–2012 роках та їх зв'язок з макроекономічними показниками	86
2.4	Порівняння ефективної і номінальної ставки податку на доходи фізичних осіб за 2004–2012 роки	87
2.5	Фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб за основними видами економічної діяльності (у млн грн)	89
2.6	Структура надходжень за основними видами економічної діяльності з податку на доходи фізичних осіб (у %)	90

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Номер таблиці	Назва таблиці	С.
2.7	Порівняння питомої ваги надходжень податку на доходи фізичних осіб галузі «промисловість» і «бюджетна сфера» (у %)	91
2.8	Порівняльний аналіз показників, пов'язаних із заробітною платою двох галузей – промисловості та бюджетної сфери	92
2.9	Структура надходжень податку на доходи фізичних осіб за кодами бюджетної класифікації за 2003–2012 роки (у %)	95
2.10	Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб за 2004–2012 роки (у млн грн)	97
2.11	Структура надходжень податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів за видами економічної діяльності (у %)	101
2.12	Ефективна ставка оподаткування податком на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за видами економічної діяльності (у %)	102
2.13	Динаміка отриманих платниками пільг з податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) до зведеного бюджету та втрат бюджету (млн грн)	104
2.14	Порівняння основних макроекономічних показників та надходжень податку на додану вартість за 1998 і 2012 рр.	107
2.15	Порівняння темпів зростання обсягів заявлених до відшкодування сум ПДВ з темпами зростання експорту та імпорту товарів	111
2.16	Питома вага надходжень ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) у валовому регіональному продукті за регіонами України	113
2.17	Структура надходжень податку на прибуток підприємств за кварталами у 2002–2012 роках	123
2.18	Підприємства, які одержали прибуток/збиток за результатами діяльності у 2002–2012 рр. за даними фінансової звітності	124
2.19	Сума збитків в Україні за результатами діяльності у 2002–2012 рр. за даними фінансової і податкової звітності, млрд грн	126
2.20	Структура надходжень податку на прибуток за видами підприємств – платників податку у 2002–2012 роках	127
2.21	Структура надходжень податку на прибуток підприємств до загального фонду державного бюджету за видами економічної діяльності у 2005–2012 роках, %	129
2.22	Частка підприємств, які одержали прибуток у % до загальної їх кількості у 2003–2011 роках	130
2.23	Динаміка надходжень податку на прибуток від підприємств переробної промисловості у 2009–2012 роках	134
2.24	Фінансові результати діяльності підприємств переробної промисловості, млн грн	136
2.25	Надходження податку на прибуток підприємств до загального фонду державного бюджету у 2010 році за 20 містами України	138

Список додатків, рисунків та таблиць

Номер таблиці	Назва таблиці	С.
2.26	Кількість регіонів, які виконали (не виконали) річні планові показники з податку на прибуток підприємств у 2003–2012 роках	140
2.27	Динаміка отриманих платниками пільг з податку на прибуток підприємств до зведеного бюджету та втрат бюджету, млн грн	142
3.1	Розрахунок прогнозу податку на доходи фізичних осіб на 2011 рік, млн грн	183
3.2	Види економічної діяльності	185
3.3	Стан виконання прогнозних показників надходжень податку на доходи фізичних осіб	192
3.4	Структура надходжень податку на доходи фізичних осіб за областями, містами Києвом і Севастополем, %	194
3.5	Макроекономічні показники, які використовували при прогнозуванні податку на доходи фізичних осіб	195
3.6	Стан виконання прогнозних показників надходжень податку на додану вартість до Зведеного бюджету	205
3.7	Розрахунок очікуваного обсягу роздрібного товарообороту за середньою питомою вагою на 2011 рік	211
3.8	Розрахунок очікуваного обсягу роздрібного товарообороту на 2011 рік за середнім темпом зростання/спадання річного обсягу роздрібного товарообороту	213
3.9	Розрахунок реальної ставки ПДВ за регіонами	222
3.10	Питома вага надходжень податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за регіонами, % (код бюджетної класифікації 14010100)	228
3.11	Порівняння фактичних і прогнозних надходжень з податку на прибуток підприємств до загального фонду державного бюджету, млн грн	261
3.12	Очікувані суми на 2010 рік і прогноз на 2011 рік з податку на прибуток підприємств за регіонами, розраховані за методом експонентного згладжування	273
3.13	Очікувані суми на 2010 рік і прогноз на 2011 рік з податку на прибуток підприємств за регіонами, розраховані за методом екстраполяції (<i>трендовий метод</i>)	274
3.14	Прогнозні суми з податку на прибуток підприємств за регіонами на 2011 рік, розраховані за різними методами	275
3.15	Структура надходжень податку на прибуток підприємств за регіонами, %	276

Наукове видання

ЗВАРИЧ Ольга Володимирівна

**ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ:
МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ**

Монографія

Редактори: Т.Д. Обламська, В.Д. Римаренко,
К.Я. Савчук, І.В. Хронюк
Комп'ютерне верстання І.І. Віннік
Дизайн обкладинки Т.В. Матвієнко

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 22,94. Тираж 300 пр. Зам. 1418.

Видавець і виготовлювач

Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 359 від 14.03.2001.